

Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog és Államtudományi Kar
Jog- és Államtudományi Doktori Iskola

Patyi Gergely

Ügyvédség
a köz- és a magánjog határán

(doktori értekezés)

Témavezető:

Dr. Tamás András egyetemi tanár

Budapest, 2012.

„Esküszöm (fogadom) a mindentudó és mindenható Istenre, hogy felséges királyunkhoz, Magyarországhoz és ennek alkotmányához mindenkor hű maradok, ügyvédi teendőimet a törvények és törvényerejű rendeletek szerint híven, pontosan és lelkiismeretesen teljesítendem. Isten engem úgy segítjen.”¹

¹ 1874. évi XXXIV. törvénycikk az ügyvédi rendtartás tárgyában 6.§ 3. bekezdés

TARTALOMJEGYZÉK

BEVEZETÉS	6
I. TÖRTÉNETI FEJLŐDÉS VÁZLATA.....	9
1.1 Egyetemes jogtörténeti alapok.....	9
1.1.1 Kezdetek	9
1.1.2 A görög ügyvédség kialakulása és fejlődése	10
1.1.3 A római ügyvédség kialakulása és fejlődése	11
1.1.4 A germán továbbélés	12
1.2 Magyar jogtörténeti alapok.....	12
1.2.1 A perbeli képviselő kezdetei Magyarországon	12
1.2.2 Ügyvédség a feudális Magyarországon	14
1.2.3 A felvilágosult abszolutizmus kora	16
1.2.4 A reformkortól a kiegyezésig	18
1.2.5 A modern kamarai ügyvédség kialakulásának időszaka.....	20
1.2.6 1945-től a rendszerváltásig.....	22
1.2.7 A rendszerváltástól napjainkig	24
II. RENDSZERTANI ALAPOK.....	27
2.1 Alkotmányos alapok	27
2.2 Alkotmánybírósági alapok	29
2.2.1 Az ügyvédi hivatás sajátképpeni jellege.....	29
2.2.2 Az ügyvédkényszer alkotmányossága	31
2.2.3 Az összeférhetlenség alkotmánybírósági megközelítése	33
2.2.4 Másokkal össze nem hasonlítható közbizalmi tisztség.....	36
2.3 Európai uniós alapok.....	37
2.3.1 A 77/249/EGK tanácsi irányelv.....	37
2.3.2 A szolgáltatási irányelv.....	40
2.3.3 Az Európai Bíróság jelentősebb döntései.....	43
2.3.3.1 Case 71-76 – Jean Thieffry vs Conseil de l’ordre des avocats á la cour de Paris	44
2.3.3.2 Case 107/83 – Ordre des avocats au Barreau de Paris vs Onno Klopp.....	44
2.3.3.3 Case 292/86 – Claude Gullung vs Conseil de l’ordre des avocats du barreau de Colmar et de Saverne	45
2.3.3.4 Case 427/85 – Commission of the European Communities vs Federal Republic of Germany ...	46
2.3.3.5 Case 340/89 – Irène Vlassopoulou vs Ministerium für Justiz, Bundes- und Europaangelegenheiten Baden-Württemberg	47
2.3.3.6 Case 55/94 – Reinhard Gebhard vs Consiglio dell’Ordine degli Avvocati e Procuratori di Milano	48
2.3.3.7 C-506/04. sz. ügy – Graham J. Wilson vs Conseil de l’ordre des Avocats du Barreau de Luxembourg.....	50
2.3.3.8 C-359/09. sz. ügy – Donat Cornelius Ebert vs Budapesti Ügyvédi Kamara.....	52
2.3.4 Az esetek értékelése.....	53
2.4 Az ügyvédség fogalmának lényege.....	54
2.5 Az ügyvédség elhatárolása más jogász hivatásrendektől	55
2.5.1 Bírók	56
2.5.1.1 A bírói jogviszony keletkezése	56
2.5.1.2 A bíró jogai és kötelezettségei	59
2.5.1.3 A bírói tisztség megszűnése.....	60
2.5.1.4 A bíró felelőssége	60
2.5.1.5 A javadalmazás általános szabályai	61
2.5.2 Ügyészek	61
2.5.2.1 Az ügyészségi szolgálati viszony keletkezése	61
2.5.2.2 Az ügyész jogai és kötelezettségei.....	63

2.5.2.3 Az ügyész szolgálati viszonyának megszűnése	63
2.5.2.4 Az ügyészi felelősség	64
2.5.2.5 A javadalmazás általános szabályai	65
2.5.3 Közjegyzők	65
2.5.3.1 A közjegyzői szolgálat keletkezése	65
2.5.3.2 A közjegyző jogai és kötelezettségei	67
2.5.3.3 A közjegyzői szolgálat megszűnése	67
2.5.3.4 A közjegyző felelőssége	68
2.5.3.5 A javadalmazás általános szabályai	68
2.5.4 Jogtanácsosok	68
2.5.4.1 A jogtanácsosi jogviszony létesítése	70
2.5.4.2 A jogtanácsosi jogviszony megszűnése	70
2.5.4.3 A jogtanácsos javadalmazása	70
2.5.5 Közzolgálati tisztségviselők	71
2.5.5.1 A közzolgálati jogviszony keletkezése	71
2.5.5.2 A köztisztviselő jogai és kötelezettségei	72
2.5.5.3 A közzolgálati jogviszony megszűnése	73
2.5.5.4 A közzolgálati jogviszony felelőssége	73
2.5.5.5 A javadalmazás általános szabályai	74
2.5.6 Következtetések a hivatásrendek összehasonlításából	75
III. AZ ÜGYVÉDI HIVATÁS STATIKÁJA	80
3.1 Az Ügyvédi Kamara szabályozásának kezdeteiről.....	80
3.2 Az Ügyvédi Kamara kialakulása	89
3.2.1 Magyar Ügyvédi Kamara	91
3.2.2 Területi ügyvédi kamarák	92
3.3 Kamarai tagság	92
3.3.1 A kamarai tagság keletkezése és megszűnése	92
3.4 Kamarai közigazgatási hatósági ügyek	93
3.5 Létszám alakulása	95
3.5.1 Ügyvédi létszám problematikája	105
3.5.2 Alkalmazott ügyvédi létszám	111
3.5.3 Európai közösségi jogászok létszáma	111
3.5.4 Ügyvédjelöltek létszáma	111
3.6 A létszám adatok értékelése	112
IV. AZ ÜGYVÉDI HIVATÁS DINAMIKÁJA.....	114
4.1 Az ügyvédi tevékenység mibenléte.....	114
4.1.1 Megbízás lényege	114
4.1.2 A szerződési szabadság	117
4.1.3 Az ügyvédi megbízási szerződés	117
4.1.4 Büntetőjogi védelem egyes szempontjai	118
4.1.5 A kirendeléssel kapcsolatos felvetések.....	120
4.1.6 Letétkezelés	121
4.1.6.1 A letétkezelésről általában	121
4.1.6.2 A letétkezelés hazai felmérése	123
4.1.6.3 Francia tapasztalatok	129
4.1.6.4 A CARPA kialakulása	130
4.1.6.5 A CARPA lényege	131
4.1.6.6 A CARPA működése	133
4.1.6.7 A CARPA értékelése	134
4.2 Az ügyvédi felelősség.....	135
4.2.1 Anyagi felelősség	136
4.2.2 Fegyelmi felelősség és eljárás	138

4.2.3 Felelősség, biztosítás	139
4.3 Összeférhetetlenség	139
4.4 Titoktartási kötelezettség	140
4.5 Az ügyvédi honorárium	142
4.5.1 Ügyvédi honorárium nemzetközi szabályozása.....	143
4.5.1.1 Európai Unió.....	143
4.5.1.2 Angolszász gyakorlat.....	144
4.5.1.3 Franciaország.....	145
4.5.1.4 Ausztria.....	145
4.5.1.5 Németország.....	146
4.5.1.6 Oroszország.....	146
4.5.1.7 Ukrajna.....	149
4.5.2 Ügyvédi honorárium Magyarországon.....	149
4.5.2.1 A honoráriummal kapcsolatos történeti adalékok.....	149
4.5.2.2 A honorárium mai szabályai.....	151
4.5.2.3 A GVH álláspontja honoráriummal kapcsolatban.....	152
4.5.2.4 A honoráriummal kapcsolatos összegzés.....	153
4.5.3 A minimális ügyvédi honorárium napjainkban.....	154
4.5.3.1 Számítási példa a minimum honoráriumra.....	154
4.5.3.2 Minimális honorárium a ‘rokon hivatások’ díjazása alapján.....	157
4.5.3.3 Következtetések a példa alapján.....	158
4.5.4 Az ügyvédi tiszteletdíjak érvényesíthetősége.....	159
4.6 Pénzmosással és a terrorizmus finanszírozásával kapcsolatos ügyvédi kötelezettségek... 162	162
4.6.1 Pénzmosási technikák.....	163
4.6.2 Az ügyvédekre vonatkozó pénzmosással kapcsolatos nemzetközi előírások.....	167
4.6.3 Pénzmosással kapcsolatos ügyvédi felelősség.....	169
4.6.4 Pénzmosással kapcsolatos megállapítások.....	170
4.7 Ügyvédi reklám	170
4.7.1 Az ügyvédi reklám a Gazdasági Versenyhivatal szerint.....	172
4.7.2 BÜK elnökségi és fegyelmi gyakorlata az új Etikai Szabályozás előtt.....	174
4.7.3 Az új Etikai Szabályzat.....	176
4.7.4 A Wouters ügy.....	177
4.7.5 Az ügyvédi reklám értékelése.....	178
4.8 Az ügyvédi honlap.....	179
4.8.1 A honlapokra vonatkozó ‘új’ szabályozás.....	180
4.8.2 Az ügyvédi honlap tartalma.....	184
4.8.3 Felelősség az ügyvédi honlap tartalmáért.....	185
ZÁRÓ GONDOLATOK.....	186
IRODALOMJEGYZÉK.....	191
RÖVIDÍTÉSEK JEGYZÉKE.....	205
TÁBLÁZATOK, ÁBRÁK, MELLÉKLETEK JEGYZÉKE.....	206

BEVEZETÉS

Jelen monográfia tárgya az ügyvédséget, mint hivatásrendet és az ügyvédi kamarát, mint köztisztviselőket napjainkban érő kihívások vizsgálata. A második világháború óta jobbra jogtörténeti szemléletmóddal születtek tudományos munkák a témában, azonban álláspontom szerint néhány, már korábban is felvetett kérdés újragondolása, vagy a modernizálódó világunk kihívásaira adandó válaszok kutatása értékelhető, új eredményeket hozhat.

A kutatás megalapozása során rendszerint felmerül az a kérdés, hogy mi indokolja a témaválasztást, és fennáll-e bármilyen elméleti és / vagy gyakorlati jelentősége a választott terület kutatásának. A feltett kérdésekre – reményeim szerint – a dolgozat áttekintését követően igenlő válaszok adhatók. Mindamellett fontosnak tartom megemlíteni, hogy a tudomány világában, még a kevésbé ‘keménynek’ tekintett jogtudományban is, az elmélet és a gyakorlat nem választható el egymástól, azok szorosan összefüggnek. Teória nélkül a gyakorlat elveszett, míg az elmélet önmagáért való művelése értelmetlen.

Dolgozatomban törekedtem arra, hogy az ügyvédi kamara szervezetéből és rendszeréből, valamint a hivatásrend napi gyakorlatában újra és újra felvetődő kérdésekből, az absztrakció lehetőségének segítségével hívásával, elméleti válaszokat fogalmazzak meg, figyelemmel arra is, hogy a közjog és a magánjog egymásba átsejlik. Törekedtem továbbá arra is, hogy ne a gyakorlatból ‘gyártsak’ elméletet, még abban az esetben sem, ha néhány kérdést a dolgok lényegéből és saját szakmai életutamból fakadóan a gyakorlat nézőpontjából közelítettem meg. Célom elméleti igényű vizsgálat lefolytatása volt, amely megvalósítását azonban a területi és időbeli keretek behatárolták.

A téma feldolgozása során kezdetben a komplex megközelítést tűztem ki célul. Így kutatási módszerként a történeti, összehasonlító jogi, jogdogmatikai és jogszociológiai módszereket is alkalmazni kívántam, törekedve arra, hogy a leíró módszer a történeti részt meghaladóan, csak az egyes témakörök szükséges megértését és bemutatását szolgáló mértékben jelenjen meg. Az említett módszerek mellett – ahol arra lehetőségem nyílt – a gyakorlati ismeretek feltárása érdekében az empirikus, kérdőíves kutatás lehetőségét is igénybe kívántam venni. A dolgozat elkészítése során az Európai Unió szupranacionális szabályozási környezetének² áttekintése mellett a magyar fejlődésre hatással bíró lényegesebb nemzeti szabályozásokat szintén vizsgálni kívántam. Így – a magyar jogászság figyelmének évszázadok óta középpontjában álló

² SOÓS EDIT: Az önkormányzatok és az Európai Unió kohéziós politikája. *Előadásanyag a C – 8 Önkormányzatiság, EU regionális politika, intézményi reformok című kurzushoz.* Szeged: Szeged Biztonságpolitikai Központ, 2007. 2.

– német, osztrák és kisebb részben a francia szabályozást, valamint érdekesség képen a közelmúltunkra jelentős befolyással bíró orosz hatást. Az angol szabályozás kutatását – az eltérő jogcsaládba tartozás ellenére – fontosnak tartottam az uniós joganyagra való jelentős hatása miatt.

Az alkalmazandó módszerek közül már a kutatás kezdetén kizártam az érdekkutatást és az esetleg jogi realizmusba torkoló politikatudományi irányokat és megközelítéseket. Ezen módszerek lehet, hogy további magyarázattal szolgálhattak volna a dolgozat megírása során, azonban – álláspontom szerint – a dolgozat egyébként is szerteágazó keretei a kizárt módszerek alkalmazásával tovább forgácsolódtak volna. A munkám kereteinek általam történt meghatározását tovább árnyalta, hogy sem gyakorló ügyvédként, sem kamarai tagként nem tudtam felvállalni a fentebbi témakörök egyértelmű, minden oldalról történő bemutatását, illetve egyes következtetések levonását szándékosan az olvasóra hagytam.

A dolgozat véglegesítése során egyértelművé vált, hogy az alkalmazni kívánt módszerek közül valójában a jogtudományi megközelítés vált hangsúlyossá. A szociológiai és egyéb szempontú megközelítésből fakadó egyes eredmények részleges ismertetéséről sem kívántam azonban teljes mértékben lemondani, még akkor sem, ha azok eredményei néha csak töredékesen kerülhettek kifejtésre. A már említett terjedelmi okokból szükséges rövidítés során részletesen kifejtteni elmulasztott kérdések természetesen későbbi vizsgálatok tárgyát képezhetik, mivel a dolgozat által érintett kutatási részterületek kétségtelenül szubjektív kiválasztás eredményei. Több általam is lényegesnek tekintett kérdéskör esetleges hiánya felvethető,³ ugyanakkor a dolgozat célja miatt – a vizsgált kutatási terület összetettségéből fakadóan is – a teljes fogalmi zártság megvalósítása lehetetlen volt.

A kitűzött feladathoz tehát a közjogi meghatározottság felől közelítettem, felhasználva az érzékelhető európai tendenciákat és irányokat is. A dolgozat előkészítése keretében tudományos kiindulópontként tételeztem fel, hogy a jelenlegi ügyvédség kialakulása elsődlegesen történeti fejlődés eredménye. Az ügyvédség történeti fejlődését nagyban befolyásolta az egyes nemzetállamok eltérő állami, társadalmi, gazdasági és politikai berendezkedése. Az ügyvédség, földrajzi elhelyezkedésétől függetlenül, a köz- és magánjog határterületén helyezkedik el a jogrendszerekben. Az ügyvédség léte és gyakorlatának változása hat a jog változására, valamint a jog változása visszahat az ügyvédségre is. Az ügyvédség léte nem kizárólag a tételes jogszabályokból következik, hanem az igazságszolgáltatási alrendszerhez kapcsolódva működésével, annak meghatározó elemét

³ A dolgozathoz – többek között – ezért maradt ki teljesen az ügyvédi etika kérdésének vizsgálata is.

alkotja. A második világháborút követő félszáz esztendő a magyar ügyvédség visszaszorítását célzó lépései nem kedveztek a gyakorlat elvi megalapozottságú művelésének, ezért a rendszerváltozást követően szükségessé vált az elméleti alapok újragondolása. Az új áramlatok és irányok részben az európai egységesedésből, részben a modernizációból és a technológiai fejlődésből fakadnak. Ezen túlmenően nem hagyhatók figyelmen kívül az elmúlt évek társadalmi változásai sem. Az ügyvédség elismert, fontos szerepet játszó hivatásrend az Európai Unió jogrendszerének fejlődésében is.

Az értekezés elkészítése során szerkezeti szempontból, kiindulási alapnak a jelenleg hatályos ügyvédi törvény⁴ rendszerét tekintettem, azonban a fentről lefelé haladási irányát választva a történeti és az alkotmányos alapok, valamint a kamarára vonatkozó vizsgálatok a törvényben rögzített rendhez képest előbbre sorolódtak. Ezt követően található a dolgozatban az ügyvédi tevékenység átfogó vizsgálatára vonatkozó elemek, figyelemmel arra, hogy ahol az Ütv. a tudományos vizsgálat szempontjából nézve esetleg nem teljesen logikus sorrendet állít fel, ott az elméleti rendszerezés lett elsődleges.

⁴ 1998. évi XI. törvény az ügyvédekről. (a továbbiakban: Ütv.)

I. TÖRTÉNETI FEJLŐDÉS VÁZLATA

Az elméleti igényességet, valamint az általam tisztelt történeti hagyományainkat szem előtt tartva lényegesnek és fontosnak tartom, hogy az értekezésben a jogtörténet fontos részét képező ügyvédi hivatásrend főbb fejlődési csomópontjai vázlatosan és tömören bemutatásra kerüljenek. A régmúlt bölcsességének ismerete, különösen egy olyan tradicionális hivatásrend tekintetében, mint az ügyvédség – álláspontom szerint – kiemelkedően jelentős ismeret.

Az intézménytörténet és a történeti fejlődés felvázolása tekintetében azonban nem vállalkozhattam, és nem is vállalkoztam arra, hogy a teljesség igényével dolgozzam fel a jogtörténeti fejlődést.⁵ Ugyanakkor a jelen megértése, a már felmerült vagy közeljövőben felmerülő kérdések megválaszolása, a múlt ismerete nélkül nem képzelhető el, sőt a már lezajlott folyamatokból a jelenünkben felbukkanó kérdésekre is gyakran megtalálhatóak a válaszok. Különösen igaz ez a megállapítás, ha a kutatás témája évszázadokra visszanyúló gyökerekkel és hagyománnyal is rendelkező hivatásrenddel, és annak szervezeti kereteivel áll kapcsolatban. Tekintettel arra, hogy az ügyvédi hivatásrend és az annak szervezeti kereteit adó ügyvédi kamara rendelkezik a fenti tulajdonságokkal, a történeti visszatekintés nem tekinthető öncélúnak.

1.1 Egyetemes jogtörténeti alapok

1.1.1 Kezdetek

Az ügyvédség kifejezés a mindennapi szóhasználatban kettős jelentésű. Egyrészt jelenti magát az ügyvédi tevékenységet, másrészt pedig azon réteget, akik a hivatást folytatják. Ezért az ügyvédi hivatás fejlődéstörténetének vizsgálata során a kezdetek keresésekor, a kora ókorig is visszanyúlhatunk. Az ügyvédi tevékenység alapjában véve egyidősnek tekinthető az államiság kialakulásával. Az irodalomban találkozhatunk olyan véleménnyel, hogy az ügyvédség a legősibb mesterségek közé tartozik és egyetemes intézmény, azaz minden időben, minden népnél megtalálható volt. Mondható, hogy az ügyvédi hivatás egy olyan természetes jogintézmény, mely a bírósággal egy időben alakult ki.⁶ Mások szerint az ügyvédi tevékenység

⁵ A jogtörténeti feldolgozás részben a terjedelmi korlátok, részben a dolgozat kutatási irányától eltérő szemléletet igénylő megközelítési mód miatt nem teljes körű. A történeti fejlődés ismertetése tekintetében ezért nagyban támaszkodom a fellelhető jogtörténeti tanulmányokra és a közelmúltban már publikált eredményekre. Lásd bővebben többek között KORSÓSNÉ DELACASSE KRISZTINA Az ügyvédi autonómiák létrejötte és működésük megkezdése Magyarországon a polgári korszakban című *doktori értekezését*. Pécs, 2009.

⁶ ÉTIENNE ANDRÉ THÉODORE GRELLET-DUMAZEAU: *Le Barreau romain*. Paris: Moulins, 1851. 32-36.

jóval régebbi, mint maga az elnevezés,⁷ hiszen már Afrika, Ázsia, Amerika és Ausztrália primitív népeinél is valamilyen kezdetleges formában megtalálhatóak voltak az igazságszolgáltatás, és így az ügyvédi tevékenység alapjai. Nem szabad azonban elfelejteni, hogy egyes területeken, mint például Kína, Japán és az iszlám országok, jelentős eltérések voltak tapasztalhatóak az igazságszolgáltatás kialakulása során. Kijelenthető azonban, hogy a jogfejlődés első szakaszaiban nem volt megtalálható az ügyvédségnek Európára jellemző mai formája, mivel a többi társadalmi intézményhez hasonlóan az ügyvédség sem jelent meg azonnal szervezett formában. Ugyanúgy, mint általában más intézmények esetében, először embrionális formája alakult ki és csak a kedvező körülményeknek köszönhetően indulhatott meg további fejlődése. Már a kezdetekkor, a társadalmi együttélés különböző formáit szabályozó erkölcsi normák mellett a jogi normák is szerepet kaptak. Így a jogi normák hatottak a jog fejlődésére is, és ezzel együtt a jogi jellegű szabályok szaporodására. A jogi szabályok sokassága között az emberek egyre nehezebben tudtak eligazodni, ezért gyakran olyanoktól kértek tanácsot, akik jártasak voltak a szabályokban, azokat jól ismerték.⁸

1.1.2 A görög ügyvédség kialakulása és fejlődése

Az ókori Görögországban nem a mai értelemben vett képzett jogászok voltak a bírósági eljárás főszereplői. Kezdetben az adott ügy szereplői önmagukat védték bíráik előtt, és ezért mind a felperesnek, mind pedig az alperesnek lényeges volt a beszéd művészetében való jártasság, annak érdekében, hogy meg tudja győzni a bíróságot az igazáról. A retorikának már abban az időben is gyakorlati haszna volt, és úgy tűnik, ez manapság is egyre jelentősebbé válik.⁹ Mivel nem mindenki volt képzett szónok, ezért idővel találhatók voltak olyan férfiak, akik polgártársaik érdekeinek védelmében készek voltak megjelenni a bíróság előtt. Kezdetekben, ahogyan az lenni szokott, a szóbeliség, a nyilvánosság és kontradiktóriusság elve érvényesült.¹⁰ Az ügyvédség kialakulása jól nyomon követhető Athén városának történelmében, ahol minden adva volt ehhez: demokratikus államszervezet, fejlett társadalmi élet, nyilvánosság és szóbeliség, a kontradiktórius elv érvényesülése és a szép beszéd művészetének virágzása. Ezt a gondolatot Arisztotelész így fogalmazta meg: „A beszéd képessége lehetővé teszi, hogy az ember a törvényt betartva megvédje magát. A beszéd használata sokkal inkább az ember

⁷ AINÉ DUPIN: A l'ouverture des conférences de la bibliothèque des avocats. In ARMAND-GASTON CAMUS (szerk.): *Lettres sur la profession d'avocat*. Bruxelles: Librairie de Jurisprudence de H. Talier, 1834. 13.

⁸ VASZKOVSZKIJ E.V.: *Organizacija advokaturi*. Sz.-Peterburg: Tipografia P.P. Szojkina, 1893. 1. 9-20.

⁹ ADAMIK Tamás – ADAMIKNÉ. JÁSZÓ Anna – ACZÉL Petra: *Retorika*. Budapest: Osiris Kiadó, 2004. 25.

¹⁰ MAX DUNCKER: *Geschichte des Alterthums*. Berlin: Verlag von Duncker & Humblot. B. V., 1881, 339.

tulajdonsága, mint a testi erő igénybevétele.”¹¹ A bíróságon különösen nagy jelentősége volt a szónoki képességeknek, mivel egy kevésbé jó retorikával bíró polgárnak az ügye eleve vesztesé válhatott. Ekkor tűntek fel a logográfusok vagy másképpen beszédírók, akik először a rokonaiknak, barátaiknak írták meg a bíróság előtt elmondandó szöveget, később pedig e tevékenység a foglalkozásukká vált. Mivel ők csak írták a vád- és védőbeszédet, de elmondásuk a pereskedő polgárok feladata volt, ezért a felek gyakran barátaikat vagy egy idegent kértek fel erre, saját személyes megjelenésük mellett. Ezek a szóbeli védelmet nyújtó polgárok tekinthetők a görög ügyvédség előfutárainak, annak ellenére, hogy tevékenységük inkább a szónoklat művészetével volt kapcsolatban, mintsem a jogtudománnyal.

1.1.3 A római ügyvédség kialakulása és fejlődése

Az állam által szervezett testületként az ügyvédség először az ókori Rómában jelent meg. A görögökhöz hasonlóan az ügyvédi tevékenység elsődleges formája a rokoni ügyvédkezés volt, melynek következő lépcsője, a patronátus intézménye vezetett el a megbízásos ügyvédség kialakulásához.¹² A kliens kiválasztott magának egy született római polgárt (patriciust), aki mintegy örökbefogadva őt, képviselte érdekeit a bíróság előtt. Mivel a patronusok nemcsak képviselték klienseik érdekeit a bíróságon, hanem törvényt magyarázatokkal is szolgáltak számukra, így személyükben ötvöződött a két tevékenység

A római birodalom terjeszkedésével, a lakosság létszámának rohamos növekedésével a patronátus intézménye veszített jelentőségéből. A kliens már nem volt élete végéig a patrónusához kötve, szabadon választhatott magának másikat, és a patrónus kötelezettsége is csak a kliens bírósági védelmére korlátozódott. A kliens a patrónus szolgálataiért fizetni tartozott vagy ajándék, vagy szolgáltatás formájában. Ez a folyamat vezetett el a tényleges római ügyvédség kialakulásához. A patrónusi tevékenység később kettévált. Volt, aki csak jogi tanácsadással (juris consulti, juris prudentes, juris periti) foglalkozott, mások (patroni causarum) pedig csak bírósági védelmet láttak el. A szó igazi értelmében csak ez utóbbiak voltak ügyvédnek, azaz advocatus-nak tekinthetők.¹³ A római jog azokat magánszemélyeket ismerte el ügyvédnek, akiket a magisztrátus az arra szolgáló jegyzékbe felvett. Ezt a szabályt akár már az első létszámot korlátozó intézkedésként értelmezhetjük, mivel az ügyvédek száma minden bíróság mellett megszabott volt, ezért az arra minden szempontból megfelelő személyek sem kerülhettek fel teljes számban az ügyvédi lajstromra.

¹¹ ARISTOTELÉSZ: *Retorika*. Gondolat kiadó, Budapest, 1982. 1355 b. 11.

¹² GRELLET-DUMAZEAU i. m. 1851. 42.

¹³ VASZKOVSKIJ i. m. 1. 47-49.

Ebben a korban az ügyvédnek a tevékenységéért nem volt illő díjazást elfogadnia, sőt a díjazás elfogadása kifejezetten tiltott volt,¹⁴ habár fellelhető ezzel ellentétes álláspont is, miszerint a díjazás tiltása csak a törvény hibás értelmezéséből fakadt, mert honoráriumot csak meg nem kezdett eljárásért volt tilos kérni, de az ügy befejezése után megengedett volt annak elfogadása.¹⁵ A császárság korában már megengedett volt az ügyvédeknek, hogy tevékenységük ellenértékéért munkadíjat fogadjanak el. A római ügyvéd ekkor nem a fél meghatalmazott képviselője volt, hanem csak jogi segítője, mivel a fél a tárgyaláson mindvégig személyesen is jelen volt. A későbbiekben a fél a képviselőjére külön meghatalmazottat állíthatott, ugyanakkor figyelemre méltó, hogy a meghatalmazott jogi segítség végett szintén igénybe vehetett maga mellé további ügyvédet. Ebből következik, hogy ekkor még elkülönült az ügyvéd és a perbeli meghatalmazott, amely különbségtétel a kánonjogban hosszabb időszakon át tovább élt.

1.1.4 A germán továbbélés

A Germániát elfoglaló rómaiak magukkal hozták egyéb intézményeik mellett az ügyvédség intézményét is, így a fél meghatalmazottja¹⁶ és szószólója¹⁷ között a germán jogban szintén különbséget tettek.¹⁸ A germán területeken a szószóló szintén nem volt képzett jogász, csupán a peres eljárás alaki szabályait jól ismerő személy. A korábbi római joggal ellentétben, a szószóló nem tartozott semmilyen testülethez, nem volt helyhez kötve, erre figyelemmel bármelyik bíróságon megjelenhetett. Később az évszázadok folyamán az európai jogfejlődésben eltűnt az ügyvéd és a perbeli meghatalmazott közötti különbségtétel, mivel az ügyvéd egyszemélyben a fél jogtudó tanácsadójává és meghatalmazott képviselőjévé vált.

1.2 Magyar jogtörténeti alapok

1.2.1 A perbeli képviselő kezdetei Magyarországon

A magyar állam első századaiban az uralkodó osztály tagjai jogvitáikat döntően fegyverrel rendezték. Az alacsonyabb néposztályban pedig a közvetlen vitarendezés, azaz az 'ököljog'¹⁹

¹⁴ Lásd: Lex Cincia de donationibus

¹⁵ VARGHA JULIUS: *Verteidigung in Strafsachen. Historisch und dogmatisch dargestellt.* Neudruck der Ausgabe 1879. Aalen: Scientia Verlag, 1994. 5-16.

¹⁶ Gewalthaber

¹⁷ Vorsprecher, Redner és Fürsprecher

¹⁸ SZABÓ ISTVÁN: Az ügyvédség történetének áttekintése. In CSERBA LAJOS (szerk.): *Emlékkönyv az ügyvédi kamarák fennállásának 125. évfordulójára.* Miskolc: Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Ügyvédi Kamara, 2000. 10.

¹⁹ A római jog *ius manuarium*nak nevezi a bűncselekmények megtorlásául a sértett által gyakorolt fegyveres önbíráskodást.

használata is előfordult. A későbbiekben azonban igyekeztek az erőszakos cselekményeknek legalább a jogosság látszatát megadni, amihez törvények megalkotására volt szükség, majd pedig jogértő emberekre ezek alkalmazásához.²⁰ Az ügyvédi hivatás gyakorlásának kezdetei a többi európai államban bekövetkezett fejlődéshez hasonlóan Magyarországon is a kora középkorig nyúlnak vissza, így mondható, hogy a hivatásrend előképei már a XI. században fellelhetőek. Annak ellenére, hogy a XI-XII. századi oklevelekben, Kálmán király törvényeiben és az Aranybullában is megtalálhatjuk az igazságszolgáltatás rendszeres, ‘pristaldus’ néven említett szereplőjét²¹, a bíróság által a felek mellé rendelt hiteles személyt, az igazságszolgáltatás bizalmi emberét,²² a szakképzett ügyvédség kialakulásáról csak évszázadokkal később beszélhetünk.

Már a XII-XIII. században jelentős volt a nyugati hatás a magyar állam törvénykezésére, mivel mindazt igyekeztek meghonosítani, amit a nyugatról érkező klerikusok magukkal hoztak az ottani, római jogon alapuló jogrendszerből. A királyi kancellária, a püspökök és a világi főméltóságok körül kialakult egy művelt értelmiségi réteg, akiknek jelentős része jogi ismeretekkel is rendelkezett a külföldön szerzett képesítésnek köszönhetően. A politikai és gazdasági változások, az írásbeliség térhódítása Magyarországon is felgyorsította a jogtudó értelmiség kialakulását. A földbirtokok jövedelmezőségének növekedésével párhuzamosan nőtt a törekvés annak megtartására, azaz vitás esetekben érdemes volt érte perbe szállni. A királyi várbirtok adományokból részesülők, az egyházi és a világi hatalmak, a települések egyaránt törekedtek jogaik írásba foglalására és azok védelmére,²³ így a pristaldus intézménye – ami mélyen, a specializációt nélkülöző, szóbeliségen alapuló perjogi gyakorlatban gyökerezett – feleslegessé vált.²⁴ A XII. században a jogi hivatás és a klerikus még nem volt megkülönböztethető, mivel a szellemi tevékenység – beleértve az intézményes oktatást is – egyházi hatáskörben volt. Az iskolákban a hitélet és az ezzel kapcsolatos tudásanyag átadása volt a legfőbb feladat. Ennek megfelelően az intézményes jogi oktatás keretében a középkori Magyarországon is kizárólag a kánonjog és a római jog tanításáról beszélhetünk.²⁵ A magyar állam Európában elfoglalt helyzete és a feudális társadalom teljes kialakulása azonban

²⁰ SZENDE PÁL: A magyar ügyvédség válsága. I. rész. *Huszonegyedik Század*, 1912/1. 32.

²¹ NAGY ALADÁR: A pristaldusok. *Századok*. Budapest: Magyar Történelmi Társulat, 1876/4. 339.

²² ZLINSZKY JÁNOS: Az ügyvédség kialakulása Magyarországon és története Fejér megyében. In *Fejér Megyei Történelmi Évkönyv* 8. Székesfehérvár, 1974. 10.

²³ BÓNIS GYÖRGY: *A jogtudó értelmiség a Mohács előtti Magyarországon*. Budapest: Akadémia Kiadó, 1971. 20.

²⁴ VÉRTESI LÁZÁR: Az ügyvédek hivatástörténetének áttekintése a kezdetektől a 20. század elejéig. *Jura. A Janus Pannonius Tudományegyetem Állami- és Jogtudományi karának tudományos lapja*. 2003/2. 174.

²⁵ NAGY ZSOLT: A magyar jogi oktatás történeti áttekintése a második világháborúig. *Jogelméleti Szemle*, 2003/2.

mindinkább szükségesnek tekintette a jogtudó értelmiség munkáját. A XIII. század végére a királyi és nagyúri kancelláriák vezető helyeit elsősorban a francia és olasz egyetemeken tanult kánonisták foglalták el.²⁶ A gazdaság és a társadalom további fejlődése következményeként a peres eljárások egyre bonyolultabbá váltak, és megindult a jogászok differenciálódása, habár ebben az időben még bármely jog- és cselekvőképes személy elláthatott ügyvédek minősülő tevékenységet. A rokonsági kapcsolat nem akadályozhatta a perbeli képviselőt a megbízás elvállalásában, ezért a perlekedő személyek sok esetben valamelyik, a bizalmukat élvező, írástudó rokonukat bízták meg képviselőjükkel, aki tevékenységéért esetleg ellenszolgáltatást is kapott. Ügyvédet bízhatott meg minden perbeli jogképességgel bíró természetes és jogi személy.²⁷

1.2.2 Ügyvédség a feudális Magyarországon

A XIV. századtól a jogászai pályákon egyre gyakrabban találkozhatunk polgári és jobbágy származású személyekkel is, mivel a jogász hivatás – az egyházi pálya mellett – nyújtotta a legjobb lehetőséget az alacsony sorból való kiemelkedésre. A külföldi egyetemeken végzett és hazatérő jogtudó értelmiség a jogi kézikönyvek, formuláskönyvek és gyűjtemények ismerete által már valamiféle szakjogászai képzéssel rendelkezett. Többnyire a királyi kancellária, az egyházi és világi főméltóságok körül, vagy a városokban helyezkedtek el. Annak ellenére, hogy szükség esetén ellátták munkaadójuk perbeli képviselőjét, tanácsot adtak jogi kérdésekben, még nem beszélhetünk ügyvédéről, ügyvédségről, mivel az ügyvéd által tett nyilatkozatok vagy tettek ekkor még úgy minősültek, mintha a fél nyilatkozta volna, vagy az ő cselekménye volna. A visszasságok kiküszöbölésére Anjou királyaink idején kialakult egy önálló jogorvoslati lehetőség, az ügyvédszó visszavonása.²⁸ Ennek a jogintézménynek voltak azonban hátrányai is. A visszavonás a per elhúzásához vezethetett, ugyanis alkalmazásának következtében az ügyvéd által tett nyilatkozatok hatálytalanná váltak, emiatt rendre újra kellett kezdeni az eljárást. Az eszköz rosszhiszemű alkalmazását büntették, majd pedig törvényi szabályok is születtek, hogy az eljárások mely szakaszában lehet csak élni az ügyvédszó visszavonásának jogával.²⁹ Zsigmond király tette meg az ügyvédség kialakulásához vezető első

²⁶ BÓNIS i. m. 23.

²⁷ MEZEY BARNA (szerk.): *Magyar Alkotmánytörténet*. Budapest: Osiris Kiadó, 1998. 172.

²⁸ Revocatio procuratoris

²⁹ Pl.: Az 1492. évi LI. törvénycikk a perújításról, az ügyvédszó visszavonásáról és az eltiltásról. És hogy miképpen kell ezekre nézve eljárni. Az 1500. évi XV. törvénycikk az ügyvédszó visszavonása, ugyanazon a törvényszakon (az utolsó nap kivételével) hat arany forinttal, a törvényszak után kétszáz forinttal eshetik meg.

lépést, amikor az 1405-ben kiadott rendeletével elválasztotta egymástól az egyházi és világi jogi szakemberek tevékenységét.³⁰

Hunyadi Mátyás uralkodásától hazánkban is érezhetővé vált a nyugaton ekkor már csiráiban megindult polgárosodás hatása. A jogtudorok között sokan voltak, akik a tudásukat külföldi egyetemeken szerezték, és hazatérve a megszerzett tudást továbbadták. A XV. században Magyarországon is kialakult egy olyan jogászréteg, amelynek tagjai tényleges ügyvédi tevékenységet folytattak, rendszeresen és keresetszerűen foglalkoztak jogi tanácsadással és perbeli képviseléssel. Ebben az időszakban indult meg az ítélkező hatalom és az igazságot keresőket képviselő jogászat szétválasztása. Az ügyvédi pálya jelentőségének emelkedésével egy időben feltűntek az ügyvédellenes törvények is.³¹ Kezdeményezőként e téren Mátyás király szerepelt. 1471-ben elrendeli, „...hogyan az ítélőmesterek a szokásos büntetés alatt mindenkinek szolgáltatassanak igazságot. 1. §. És se ők se ülnökeik ne lehessenek ügyvédek.”³² 1486-ban Mátyás király már arra kényszerült, hogy a jogászok működését korlátozza, mivel az ügyvédeknek a túl sok elvállalt ügy miatt gyakran egyszerre több bíróság előtt kellett volna eljárniuk, aminek következtében az ügyvédek a bíróságok üléskezési terminusát sokszor elmulasztották. Az 1486. évi LXIX. törvénycikk célja az volt, hogy megakadályozzák a helyzet további romlását a vállalható ügyek számának korlátozásával, azaz hogy egy képviselő se merje tizennégy személynél többnek az ügyét elvállani és ellátni.³³

Az ügyvédek számának növekedését még a Mátyás kora alatt meginduló polgárisodás XVI. század eleji megtorpanása sem tudta jelentősen akadályozni. II. Ulászló törvényekben szabályozta az ügyvédi tevékenységet és a megbízás tartalmát.³⁴

A török hódoltság előtt született meg a hazai szokásjogot összefoglaló *Decretum Tripartitum*, amely azonban „Nem kapta meg a királyi és országgyűlési megerősítést 1517-ben, hanem nyomtatott műként került forgalomba. Viszont belekerült a *Corpus Iuris Hungarici* Dekrétumgyűjteményeibe és így a magyar jogforrások közé.”³⁵

I. Ferdinánd az 1563. évi XXI. decretumával szabályozni próbálta a peres ügyek lefolyását azt remélve, hogy az ügyvédek jogtalan kifogásai, keresetjavításai megszűnnek, és a perek

³⁰ ZLINSZKY (1974) i. m. 14.

³¹ SZENDE i. m. 32.

³² 1471. évi XIV. törvénycikk a bírák a pereket bírálják el és meghatalmazottakul vagy ügyvédekül ne perlekedjenek; az ellenök emelt panaszt a király vizsgálja meg, s a bűnösök bűnhődjenek.

³³ ZLINSZKY (1974) i. m. 94.

³⁴ ZLINSZKY (1974) i. m. 95.

³⁵ ZLINSZKY JÁNOS: Kitionich János véleménye a jogászok jogfejlesztő szerepéről. Elhangzott: Egyetemi jogászság és gyakorlati jog: késő-középkori és újkori tendenciák című konferencián. *Jogelméleti Szemle*, 2007/2.

hamarabb befejeződnek.³⁶ A XVI. század közepére Magyarországon az egyes vitás ügyek elintézésében az érvényben lévő jogszabályok mellett segítséget nyújtottak a jogszokások és a jogtudomány véleménye is. A jogszokás kialakulásához a jelentős számú peres ügy vezetett el, ami nagyszámú jogászság működésére utal. A század közepén elkészült, a Tripartitum kibővítésére és kijavítására szerkesztett Quadripartitum szabályozza az ügyvédi pálya szabadságát, valamint az ügyvédi díjat a perfelvételtől az ítéletnapig.³⁷ A peres ügyek számának növekedésével egyre gyakrabban hangzanak el ügyvédellenes megnyilvánulások, ami Mandel Károly véleménye szerint azt mutatta, hogy már ebben a korban is magas erkölcsi követelményeket támasztottak az ügyvédekkel szemben. Ezen vélekedéssel azonban akár ellentétes következtetés is megfogalmazható, azzaz az ügyvédség egy része, már ebben a korszakban is hivatása gyakorlása során saját anyagi érdekeit a megbízók érdekei elé helyezte. Ennek következményeként fogható fel az 1574. évi XXXIV. törvénycikk bevezetése a patvarkodási eskü letételéről.³⁸ A jogszabály 7 év után eltűnt ugyan a törvénykezésből, de ez nem jelentette az ügyvédekkel szembeni erkölcsi követelmények degradálását. Az ügyvédi eskü intézménye a XVII. század végén tűnt fel ismét a magyar jogrendszerben.

1.2.3 A felvilágosult abszolutizmus kora

A felvilágosult abszolutizmus uralkodói az elmaradottabb régiókat, így Magyarországot is fel kívánták zárkóztatni a fejlett Nyugat-Európa államokhoz, azonban a gyors léptékű felzárkóztatásra a társadalom még nem volt kellően érett. A folyamat felgyorsítása érdekében az uralkodók gyakran fejlettebb társadalmi viszonyokra készítették a szabályozást, mint amilyen a társadalom állapota a valóságban volt. I. Lipót 1694. október 26. napján kiadott Statutum Per Advocatus Causarum, sen Procuratores Pegni Observandum pátense az ügyvédi tevékenységet részletesen szabályozta. Lényegében ezt a jogszabályt tekinthetjük az első magyar ügyvédi rendtartásnak.³⁹ Tanulságos I. Lipót rendeletének a bevezetője, amely arról szól, hogy az országban az elhúzódó perekért gyakran a perben eljáró ügyvédek a hibásak. A pátens bevezetője szerint az ügyvédekre minden államnak szüksége van, azonban, ha elhatalmasodik rajtuk a haszonvágy, és tudásukat jogtalan követelések védelmére használják,

³⁶ DR. MANDEL KÁROLY: *Az ügyvédekről szóló magyar törvénycikkek (1000-1927)*. Pécs: Pécsi Irodalmi és Könyvnyomdai Rt., 1928. 41.

³⁷ ZLINSZKY (1974) i. m. 21.

³⁸ MANDEL i. m. 42.

³⁹ SZABÓ (2000) i. m. 13. Ellenétes időpontot határoz meg ugyanakkor a kérdésben S. Szabó Péter, mert szerinte „...az ügyvédek, akik 1723-ban III. Károlytól kapták az első ügyvédtörvényt ...”. Lásd: S SZABÓ PÉTER: A kamarai működés kihívásai a XXI. század elején az ügyvédség számára Magyarországon. In GERGELY JENŐ (szerk.): *A kamarai tevékenység Magyarországon és az Európai Unióban, Tanulmányok*. Budapest: ELTE BTK, 2007. 35.

valamint ha indokolatlan pereskedésre oktatják ki megbízóikat, akkor méltán elítélhetők. A pápens külön kiemelte az olyan típusú ügyvédek, akik rossz fényt vetettek az ügyvédi karra. E körbe tartozónak ítélte meg azokat, akik „...a nagy haszon reményében igaztalan ügyet is elvállalnak, akik csak bőbeszédűségükkel érvényesülnek a bíróság előtt, mert kellő jogi ismeretekkel nem rendelkeznek, akik eredményeket csak bátorságukkal és nagy hangjukkal tudnak elérni, akik a per tárgyának egy részét maguknak követelték, akik a per indokolatlan elhúzásából igyekeznek több jövedelemre szert tenni, és akik a szegényebb ügyfelek képviselőjét nem vállalják el.”⁴⁰ A pápens a felsorolt, az ügyvédségre kiható negatív tényezőket igyekezett korlátozni, illetve megszüntetni. A cél érdekében rögzítette, hogy az ügyvéd a per tárgyából nem kaphatott részesedést, a per előkészítő szakaszában korlátozta a lehetséges iratváltások számát és tiltotta az ellenféllel való összejátszást. Az országgyűlés elé kerülő törvénycikkek foglalkoztak ugyan az ügyvédség problémáival, de látványos változások nem következtek be. Az ügyvédi tevékenység folytatása ekkor még mindig nem volt szakmai képesítéshez kötve, és elmondható, hogy az ügyvéd a félnek – a meghatalmazás keretein belül – teljes jogkörrel felruházott képviselője volt.

A XVIII. század elején világossá vált, hogy a mesterségszerű gyakorlat, a praktikus igényekkel kapcsolatban álló ismeretek nem elégségesek, hanem szükség van iskolarendszerben, szervezeten megszerezhető, elméleti jogi tudásra is. 1764-ben Mária Terézia megbízta a Kúriát, hogy készítse elő az igazságszolgáltatás reformját. Ekkor olyan előterjesztések születtek, amelyek az ügyvédi tevékenység szabályozását is érintették. A javaslat három fontos elrendő célt állított fel. Cél volt az ügyvédi tevékenység etikai követelményeinek meghatározása, a megfelelő szakmai színvonal elérése, és a szükséges ügyvédi létszám rendezése.⁴¹ Az ügyvédi rendtartásra vonatkozóan is készült tervezet, amely szerint ügyvédi esküt csak olyan személy tehetett, aki megfelelő vizsgálaton tudásáról számot adott, azonban ügyvédi vizsgára csak az volt bocsátható, aki főiskolai bizonyítványt szerzett, majd ezt követően elegendő joggyakorlatot folytatott. A királyi, báni és kerületi táblákon vizsgabizottságokat kellett felállítani, ahol a vizsgák sikeres letételéről bizonyítványt állítottak ki. Az ügyvédekről nyilvántartást vezettek, és tervbe vették az egyszerre vállalható ügyek számbeli korlátozását is. A tervvel kapcsolatosan az ügyvédek részéről természetesen ellenérvek is születtek. Tiltakoztak az olyan megállapítások ellen, miszerint a perek elhúzódását az ügyvédek rosszhiszemősége okozta volna, mert szerintük inkább ezért az

⁴⁰ SZABÓ (2000) i. m.13.

⁴¹ Magyarországon abban a korban nagyságrendileg 400 ügyvéd működhetett, a feltételek szigorítása pedig ezt a számot is csökkenthette.

elavult perjogi szabályok voltak felelősek. Elvetették az ügyvédi vizsga szükségességét, és véleményük szerint a vállalható ügyek számának korlátozása is kivitelezhetetlen volt, mivel az ügyvédválasztás bizalmi kérdés, és a fél érdekét sérti, ha nem bízhatja az ügyét olyanra, akiben kellően megbízik. 1769-ben megszületett a második országos ügyvédi rendtartás, mert az érvek és ellenérvek feldolgozását követően Mária Terézia rendeletet alkotott az ügyvédségről, amelyben már általánosan kötelezővé tette az ügyvédi vizsgát azok számára, akik a jövőben ügyvédi hivatást kívánnak gyakorolni, és e célból az egyes törvényszékeknél vezetett ügyvédi lajstromba magukat beiktatni. Az ügyvédi vizsga bevezetése nagyot lendített a jogászképzésen.⁴² Mária Terézia közművelődés fejlesztési elképzelései nyomán⁴³ a Királyi Jogi Akadémiák alapításával egyidőben a már meglévő protestáns gimnáziumok filozófiai és jogi tanfolyamaira támaszkodva létrehozta az állami jogi oktatás egy második szintjét is,⁴⁴ így a jogi tanulmányok folytatására a korábbiaknál lényegesen szélesebb körű lehetőség adódott, és a szakképzett ügyvédek száma folyamatosan nőtt. A későbbiekben a jogrendszer változásai, főleg az eljárásjogi reformok, szükségessé tették az ügyvédi kar számának és képzettségének további emelését. Az ügyvédi foglalkozás, a hivatásos ügyvédség kialakulása – mondhatni – a XVIII. végére fejeződött be Magyarországon, habár még mindig nem vált valóságos testületté.

1.2.4 A reformkortól a kiegyezésig

A XIX. századi ügyvédségre vonatkozó alapvető szabályokat több mint fél évszázadon át az I. Ferenc által 1804-ben kiadott „Instructio pro advocatis” határozta meg, mely az ügyvédi tevékenységet egyetemi, illetve jogakadémiai végzettséghez, 2 évi gyakorlathoz, a kir. tábla előtti írásbeli és szóbeli vizsgához kötötte. Előírás volt még, hogy az ügyvéd köteles volt ügyvédi oklevelét bemutatni a bíróságon kihirdetés végett.⁴⁵ A század elejére a magyar jogászság felvilágosult része felismerte az alkotmány és a hazai jogrend korszerűsítésének szükségességét.

Az erősödő polgárosodás az ügyvédségre is jelentős hatást gyakorolt. Megindult a testületi szellem és a testületi felelősség kialakulása, nőtt az ügyvédek szakmai műveltsége,⁴⁶ sőt 1834-

⁴² DEGRÉ ALAJOS: Ügyvédképzés Magyarországon a polgári korban. *Jogtörténeti Szemle*. 2006/3. 15.

⁴³ Lásd: Ratio Educationis 1777..

⁴⁴ GÖNCZI KATALIN: Jogászképzés a királyi akadémiákon a felvilágosodás korában és a reformkorban. *Jogtörténeti Szemle*. 2006/2. 1.

⁴⁵ KRÁLIK LAJOS: *A magyar ügyvédség. Az ügyvédi kar*. I. kötet. Budapest: Franklin-társulat, 1903. 199., MEZEY (1998) i. m. 165.

⁴⁶ SZABÓ (2000) i. m. 15.

től csak a magyar nyelv kellő ismeretének birtokában lehetett az ügyvédi vizsgát letenni.⁴⁷ 1841-ben ifj. Palugyai Imre készített elemzést a magyar ügyvédség helyzetéről, összehasonlítva azt más országokéval, melynek eredményeként készített egy rendtartást az ügyvédek számára, ami tartalmazta az ügyvédi karok általa javasolt szervezetét is.⁴⁸

A XIX. század nemcsak a magyar történelemnek volt nagy százada, hanem a magyar ügyvédségnek is. Gondoljunk csak arra, hogy ebben a században ügyvédségünknek olyan reprezentánsai voltak, mint Kossuth Lajos,⁴⁹ Deák Ferenc és Eötvös Károly.⁵⁰

A szabadságharc leverése után a neoabszolutizmus megszűrte a szabadságharcral szimpatizáló ügyvédi kart. Az 1852. július 24-ei császári nyílt parancs új Ügyvédi Rendtartást vezetett be, amely területi hatálya kiterjedt Magyarországra is.⁵¹ Ügyvédi tevékenység végzése az igazságügyi miniszter engedélye nélkül nem volt lehetséges. Az engedély megszerzését követően két éven belül ügyvédi vizsgát kellett tenni. A császári nyílt parancssal bevezetett Ügyvédi Rendtartás 1861-ig volt hatályban. Mint ismeretes, az 1861-ben összehívott Országbírói Értekezlet megalkotta az Ideiglenes Törvénykezési Szabályokat,⁵² és bár, mint ahogyan az köztudott, az országgyűlés a tervezetet törvényként nem szavazta meg, szabályai a joggyakorlatban a modern ügyvédi szervezetet létrehozó, az ügyvédi rendtartás tárgyában hozott 1874. évi XXXIV. törvénycikkig⁵³ hatályban maradtak. Az ügyvédség a kiegyezés idején teljes testületi autonómiára tett szert. A hagyományos hatalmi struktúra reformjában a jogászok kitüntetett szerepet játszottak, mivel ügyvédekkel töltötték be a választott megyei tisztviselőkből álló, hagyományos bírósági rendszer eltörlésével kialakított, új igazságszolgáltatási rendszer pozícióit. Az ügyvédek százainak elhelyezkedése az állami jogszolgáltatásba rendkívül kedvező helyzetet teremtett az ügyvédi szakma piacán, mivel az 1860-as években, a passzív rezisztencia korszakában visszavonult ügyvédek sokasága kívánta felújítani a szüneteltetett gyakorlatát.

⁴⁷ KUN LÁSZLÓ: *A magyar ügyvédség története politikai s társadalmi tekintetben, a legrégebbi időktől máig párhuzamban a bírósági szervezet fejlődésével*. Budapest: A szerző sajátja, 1895. 260.

⁴⁸ PALUGYAY IMRE: *Ügyvédek. Korszerű tervezet ezeknek ügyében*. Buda: Magy. Kir. Egyetem, 1841. 154.

⁴⁹ Érdekes történelmi adalék, hogy Kossuth Lajos a Budapesti Ügyvédi Kamara tagdíját megfizetni elmulasztotta.

⁵⁰ S. SZABÓ i. m. 35.

⁵¹ KUN i. m. 292., MEZEY (1998) i. m. 334.

⁵² MEZEY BARNA (szerk.): *Magyar jogtörténet*. Budapest: Osiris Kiadó, 1999. 121.

⁵³ 1874. évi XXXIV. törvénycikk az ügyvédi rendtartás tárgyában.

1.2.5 A modern kamarai ügyvédség kialakulásának időszaka

Az 1870-es évek elején már érezhető volt a hivatás nélküli ügyvédek létszámának növekedése, aminek a kormány egy, az ügyvédekkel érintő jogszabály megalkotásával kívánt gátat vetni.⁵⁴

Az 1874-es törvény legfontosabb eleme az ügyvédi kamarák felállítása volt,⁵⁵ amely szabályozás máig ható eredményként 1875-ben, történelmileg egyidőben más hivatásrendi kamarákkal, megalakultak az ügyvédek érdekvédelmi, öngazgató szervezetei, az ügyvédi kamarák.⁵⁶

A törvény alapelvei szerint az ügyvédség az önkormányzatiság elve alapján működött, erre figyelemmel az ügyvédség a kormánytól, a bíróságoktól, a közigazgatás egyéb szerveitől egyaránt független volt. Az ügyvédség legfőbb önkormányzati szerve tehát a kamara volt. Az igazságügyi miniszter – szabad mérlegelés alapján – határozta meg a kamarák számát, területét és székhelyét.⁵⁷ Egyetlen kötöttséget az jelentett, hogy egy-egy kamarához legalább harminc ügyvédnek kellett tartoznia, és a kamarák területének a királyi törvényszék illetékességi területére kellett kiterjednie. Az 1874-es törvény alapján az ügyvédi kamarák legfontosabb feladatai között kiemelkedő cél volt az ügyvédi kar erkölcsi tekintélyének megóvása, az ügyvédek jogainak megvédése és kötelességeik teljesítésének ellenőrzése. Az ügyvédi kötelességek végrehajtásának kikényszerítésére a kamarák fegyelmi jogkört kaptak, míg a kiadásaik fedezésére a tagjaikra illetményt vethettek ki.⁵⁸ Az ügyvéddé válás feltételévé a törvény a kamarába történő felvételt kötötte ki. A kamara az ügyvédek felvételénél nem rendelkezett mérlegelési joggal, azt csak akkor tagadhatta meg, ha valamilyen törvényi feltétel hiányzott. Az 1874-es törvény az ügyvédi tevékenység megszűnésének négy esetét szabályozta, azaz ilyen oknak minősült, az ügyvéd halála, önkéntes lemondása, magyar állampolgárságának elvesztése, vagy az ügyvédi tevékenységtől való eltiltás.

Az ügyvédek számának jelentős emelkedése miatt⁵⁹ az 1937-es törvény⁶⁰ lehetővé tette a kamarai felvétel korlátozását, amelyre akkor kerülhetett sor, ha az ügyvédi kamarához tartozó valamely településen a lakosság számához és gazdasági helyzetéhez mérten az ügyvédek

⁵⁴ KOVÁCS M. MÁRIA: *Liberalizmus, radikalizmus, antiszemitizmus. A magyar orvosi, ügyvédi és mérnöki kar politikája 1867 és 1945 között*. Budapest: Helikon Kiadó, 2001. 47-48.

⁵⁵ SZABÓ (2000) i. m. 18.

⁵⁶ FAZEKAS MARIANNA: *A köztisztviselők szabályozásának egyes kérdései*. Budapest: Rejtjel kiadó, 2008. 21.

⁵⁷ ZLINSZKY (1974) i. m. 46.

⁵⁸ SZABÓ (2000) i. m. 20.

⁵⁹ A MAGYAR KIR. KÖZPONTI STATISZTIKAI HIVATAL szerkesztésében megjelenő *Magyar Statisztikai Évkönyv* 1904-es kiadásában az adatok alapján a 28 ügyvédi kamarának 5300 ügyvéd és 3308 ügyvédjelölt tagja volt.

⁶⁰ 1937. évi IV. törvénycikk az ügyvédi rendtartás tárgyában. 51§-53§.

száma olyan magas volt, hogy a tisztességes ügyvédi munkából történő megélhetés tartósan lehetetlenné válhatott. A korlátozás lényege abban állt, hogy a miniszter megszabta, hogy a megüresedő helyekre milyen arányban lehet új ügyvédet felvenni. Az első világháború után az utódállamokból a jogi értelmiség nagy tömegei áradtak be, azonban sem a bírói, sem a tisztviselői kar nem tudott számukra munkát biztosítani.⁶¹ Az 1937-es törvény ezt a helyzetet is megpróbálta orvosolni.

A második világháborút közvetlenül megelőző időszak az ügyvédségre nézve sajnálatos módon nagyon komoly hatást gyakorolt.⁶² Figyelemmel arra, hogy a szellemi szabadfoglalkozást gyakorló ügyvédek között a zsidó származásuk aránya hagyományosan jelentős volt, midőn a fasizálódó Magyarország részben külső nyomásra, részben saját döntései következtében a zsidó származású polgárait hátrányos jogszabályokat alkotott, az ügyvédi tevékenység gyakorlása számukra lehetetlenné vált. Az első zsidótörvény⁶³ néven hírhedtté vált jogszabály 1938. május 29-én lépett hatályba, amely kimondta, hogy a szellemi szabadfoglalkozású pályák állásainak legfeljebb 20 százalékát foglalhatják el zsidók. A törvény végrehajtására öt évet írtak elő és ekkor még mentesültek az első világháborúban és az ellenforradalomban különböző érdemeket és kitüntetések szerzett zsidók, a hősi halottak özvegyei és gyermekei, az 1919 augusztusa előtt kitértek, valamint ezek gyermekei, amennyiben nem tértek vissza a zsidó vallásra. Bár a törvény indokolása és szövege is vallási alapon definiálta a 'zsidó' fogalmát, a szöveg az 1919. augusztus 1. napja után kikeresztelkedetteket is zsidónak minősítette. A második zsidótörvény⁶⁴ 1939. május 5-én jelent meg. A jogszabály alapvetően már faji szempontból határozta meg, hogy ki számít zsidónak, bár a vallási hovatartozás is fontos viszonyítási alap maradt. Zsidónak minősült az, aki önmaga, legalább egy szülője vagy legalább két nagyszülője az izraelita felekezet tagja volt a törvény hatálybalépésekor vagy az előtt. Elvileg tehát csak a három generáció óta megkeresztelkedett zsidó családokat nem érintette a törvény. A törvény tovább szűkítette a zsidó ügyvédek életlehetőségeit, mivel a törvény a szellemi pályákon 6 százalékban maximálta létszámukat. Később a tevékenység gyakorlásának megtiltásán túl, a munkaszolgálatra kötelezések és deportálások az ügyvédi kar jelentős részének életébe is kerültek. A kötelező katonai szolgálat a nem zsidó származású kamarai tagokat is megtizedelte, így a második

⁶¹ ZLINSZKY (1974) i. m. 52.

⁶² HAJDU TIBOR: A diplomások létszámnövekedésének szerepe az antiszemitizmus alakulásában. In MOLNÁR JUDIT (szerk.): *A holokauszt Magyarországon európai perspektívában*. Budapest: Balassi Kiadó, 2005. 54-66.

⁶³ 1938. évi XV. törvénycikk a társadalmi és gazdasági élet egyensúlyának hatályosabb biztosításáról.

⁶⁴ 1939. évi IV. törvénycikk a zsidók közéleti és gazdasági térfoglalásának korlátozásáról.

világháború végére a magyar ügyvédség létszámában és összetételében alapvető változások következtek be.⁶⁵

1.2.6 1945-től a rendszerváltásig

Az 1945 utáni korszakban, az ügyvédség létszámában és összetételben bekövetkezett változásokon túl, a hivatásra vonatkozó joganyagban is döntő változások figyelhetők meg. Az 1947. évi I. törvény⁶⁶ a képviseleti közgyűlés hatáskörére és az országos ügyvédi tanács választására vonatkozott, míg az 1948. évi XXIX. törvény⁶⁷ az ügyvédi kamara választmányára, az ügyvédi kamarák országos bizottságára, valamint a fegyelmi eljárásokra vonatkozóan hozott változásokat. Megszüntette többek között a Kúria Ügyvédi Tanácsát, és ezzel a fegyelmi ügyek másodfokú elbírálását az ügyvédi kamarák országos bizottságának hatáskörébe utalta. A 23/1955. (III.20.) MT. rendelet⁶⁸ már tartalmazott kisebb szervezeti módosításokat, azonban az 1937-es törvény ekkor még hatályban maradt.

Az ügyvédség szervezetére vonatkozó új jogszabály – az ügyvédi hivatás gyakorlásáról és az ügyvédek szervezetéről szóló 1958. évi 12. számú törvényerejű rendelet⁶⁹ – a politikai berendezkedés gyökeres megváltozásának hatására alapvetően eltérő strukturális és működési rendszert határozott meg az ügyvédség számára. Ettől az időponttól kezdődően ügyvédi tevékenységet csak ügyvédi munkaközösség keretén belül lehetett folytatni, ügyvédi magánpraxist kivételesen, az igazságügyi miniszter egyedi engedélyével lehetett fenntartani. A megfogalmazásból arra lehet következtetni, hogy főszabály szerint ügyvédként Magyarországon csak az a személy működhetett, akit valamely kamara a névjegyzékébe felvett, és egyúttal felvették valamelyik ügyvédi munkaközösség tagjai közé is. A rendelet alapján ügyvédi munkaközösség azokon a településeken volt alakítható, ahol a lakosság jogi ellátása azt szükségessé tette. Az igazságügyi miniszter meghatározta a fővárosban és a megyékben alapítható munkaközösségek számát. A munkaközösség alapítását az ügyvédi kamara hagyta jóvá. Amelyik településen az ügyvédi munkaközösség alapítására nem volt mód, ott – a kamara megbízása alapján – a legközelebbi helyiségben működő munkaközösség kirendeltséget hozhatott létre. Szükséges tartom megjegyezni, hogy bár jogszabályi alapja

⁶⁵ KOVÁCS M. MÁRIA: A numerus clausus és a zsidótörvények összefüggéséről. In MOLNÁR JUDIT (szerk.): *A holokauszt Magyarországon európai perspektívában*. Budapest: Balassi Kiadó, 2005. 128-139.,

⁶⁶ 1947. évi I. törvény az ügyvédi önkormányzatra vonatkozó egyes törvényes rendelkezések módosításáról és kiegészítéséről.

⁶⁷ 1948. évi XXIX. törvény az ügyvédi rendtartásról szóló 1937. évi IV. törvény cikk módosításáról és kiegészítéséről.

⁶⁸ 23/1955. (III. 20.) MT rendelet az ügyvédséggel összefüggő egyes kérdések újabb szabályozásáról.

⁶⁹ 1958. évi 12. törvényerejű rendelet az ügyvédi hivatás gyakorlásáról és az ügyvédek szervezetéről.

valójában nem volt, ténylegesen a pártszervezetek vezetősége döntött abban a kérdésben, hogy ki végezhet ügyvédi tevékenységet. A beszerzéseken és megfigyeléseken túl tehát részben ez a módszer volt hivatott az ügyvédség felett a kontrollt biztosítani.

Az ügyvédi kamarák szervezete a korábbi rendszerhez hasonló maradt. A legfőbb szerv a közgyűlés volt, amelynek élén – a korábbi választmányhoz hasonló – elnökség állt. A fegyelmi ügyek elbírálására a kamara fegyelmi tanácsot alapított. Központi szervezetként az Országos Ügyvédi Tanács működött, amelynek tagjai az ügyvédi kamarák elnökei, valamint a kamarák tagjai által, a tanácstagi tisztségre választott ügyvédek voltak. Az Országos Ügyvédi Tanács az ügyvédekkel érintő fontosabb kérdésekben foglalhatott állást elviekben, az igazságügyi miniszter tanácsadó szerveként. Fegyelmi ügyekben másodfokon, a Tanács tagjaiból alakult háromtagú tanácsok jártak el. Bár az ügyvédi munkadíj elméletileg szabad alku tárgya volt, az ügyvédi munkadíjra vonatkozóan az igazságügyi miniszter általános díjszabást állapított meg, és ennek a díjszabásnak a kereteit nem lehetett túllépni. Az 1958-as rendtartás két módosítással 1983-ig volt hatályban. Ezek a módosítások az 1966. évi 22.⁷⁰ és az 1976. évi 26. törvényerejű rendeletekben⁷¹ jelentek meg. A később kiadott szabályozás⁷² továbbra is változatlanul fenntartotta az ügyvédi munkaközösségeket, ebből fakadóan az ügyvédségre vonatkozó szabályok csak csekély mértékben változtak. A jogszabály a kamarai felvétel körében annyiban szakított a korábbi szövegezéssel, hogy rendelkezése szerint ügyvéd az a büntetlen és feddhetetlen előéletű, egyetemi jogi végzettséggel és a külön jogszabályban előírt szakvizsgával rendelkező magyar állampolgár lehetett, akit az ügyvédi kamara tagjai közé felvett. A lajstromba történő felvétel feltételei döntően a korábbi szabályozás szerint maradtak életben. Az ügyvéd két évig nem járhatott el annál a bíróságnál, ügyészségnél, amelynél az ügyvédi kamarai tagsága előtt bíró, ügyész volt. A kizáró okok közül a kivételek köre annyiban bővült, hogy választott-bírói vagy egyéb jogi szakértelmet igénylő tevékenység kivételével nem folytathatott más, munkaviszonynak nem minősülő kereső foglalkozást sem, kivéve az ügyvédi tevékenysége alóli felfüggesztése esetén. A munkaviszony megléte kizáró ok volt továbbra is, azonban a kivételek körét még tovább bővítették a tudományos, művészi, irodalmi és oktatói munkával. A kamarai tagság megszűnése tekintetében a korábbi szabályozás kiegészült azzal, hogy az ügyvéd kamarai tagsága megszűnt, ha nem rendelkezett ügyvédi felelősségbiztosítással, illetőleg ha az Ügyvédi Biztosító és Önsegélyező Egyleti

⁷⁰ 1966. évi 22. törvényerejű rendelet az ügyvédi hivatás gyakorlásáról és az ügyvédek szervezeteiről szóló 1958. évi 12. törvényerejű rendelet módosításáról.

⁷¹ 1976. évi 26. törvényerejű rendelet az ügyvédi hivatás gyakorlásáról és az ügyvédek szervezeteiről szóló 1958. évi 12. törvényerejű rendelet módosításáról.

⁷² 1983. évi 4. törvényerejű rendelet az ügyvédségről.

tagsága megszűnt. A magyar ügyvédi kar a vázolt történeti háttérrel és a jelentősen korlátozott ügyvédi kamarai létszámmal érkezett el a társadalmi változáshoz, amely a további fejlődés menetét nagyban befolyásolta.

1.2.7 A rendszerváltástól napjainkig

A rendszerváltást követően, a társadalmi és gazdasági hatások nyomására a jogalkotási hullám elérte az ügyvédségre vonatkozó joganyagot is. A gazdasági szerkezet jelentős megváltozása komoly igényt jelentett az ügyvédi tevékenység iránt, elsődlegesen a létszám korlátozás feloldása tekintetében. Az 1991. évi XXIII. törvény⁷³ megszüntette az ügyvédi munkaközösségeket, ezáltal szabaddá téve az ügyvédi tevékenységet és az ügyvédi pályát. A folyamatot tovább erősítette a más területeken, elsősorban jogtanácsosként tevékenykedő jogászok oldaláról felmerülő nyomás. Ettől kezdődően ügyvédi tevékenységet az a személy folytathatott, aki az ügyvédi kamara tagja volt, tehát megszűnt az ügyvédi munkaközösség korábban állam által ellenőrzött formája. A törvény hét feltételt szabott meg, amelynek fennállta esetén a bejegyzést nem lehetett megtagadni. A feltételek között szerepelt a jogi diploma és a jogi szakvizsga megléte, a magyar állampolgárság és lakóhely, valamint a büntetlen előélet. A két további, technikai feltétel a kötelező felelősségbiztosítás megkötése és a megfelelő irodahelység biztosítása volt. Amennyiben a bejegyzést a megyei kamara elutasította, az Országos Ügyvédi Kamarához lehetett fellebbezni, s ennek határozatát már bíróság előtt lehetett megtámadni. A kizáró okok köre egyes rendelkezéseiben visszautalt a korábbi szabályozásra, azaz az ügyvéd nem állhatott foglalkozástól eltiltás hatálya alatt, nem zárták ki munkaközösségből, vagy munkaviszonyban álló jogtanácsosként nem fegyelmi büntetés alkalmazása miatt bocsátották el. Akit az ügyvédi kamara tagjai közül töröltek, az a törlést kimondó határozat jogerőre emelkedésétől számított egy évig nem volt felvehető a kamarába. Aki az ügyvédi tevékenység folytatásához az ügyvédi kamara területén nem rendelkezett megfelelő lakással vagy irodahelyiséggel, vagy cselekvőképességet korlátozó vagy kizáró gondnokság hatálya alatt állt, az szintén nem volt felvehető. A kizáró okok kivételi köre bővült a sporttevékenységgel, valamint a munkaviszonynak nem minősülő közéleti tevékenységgel is. A törvény külön rögzítette, hogy az ügyvéd csak egy ügyvédi kamara tagja lehet, és csak annak területén tarthat fenn irodát.

Az ügyvédségre vonatkozó jelenleg hatályos Ütv. kiegészítette a korábbi szabályozást azzal, hogy az ügyvédi tevékenység folytatásának feltételeként az ügyvédi eskü letételét is

⁷³ 1991. évi XXIII. törvény az ügyvédségről szóló 1983. évi 4. törvényerejű rendelet módosításáról.

megkövetelte, ahogyan azt az 1874-es ügyvédi törvényünk is tette. Eltér a törvény a korábbi szabályozástól annyiban is, hogy Magyarországon állandó lakóhellyel rendelkezés már nem törvényi feltétele a kamarába történő felvételnek. Az összeférhetlenségi okok között új okként jelent meg, hogy az ügyvéd nem végezhet személyes közreműködéssel vagy korlátlan anyagi felelősséggel járó vállalkozási tevékenységet. A kivételi körbe ugyanakkor bekerült a nem igazságügyi szakértői tevékenység, az országgyűlési, európai parlamenti, helyi önkormányzati képviselői jogviszony, a munkaviszony nélküli igazgatósági és felügyelő bizottsági tagság, kuratóriumi tagság és tisztségviselés. Az ügyvéd két évig nem járhat el már nemcsak annál a bíróságnál, ügyészségnél, amelynél az ügyvédi kamarai tagsága előtt bíró, ügyész volt, hanem annál a nyomozó hatóságnál sem, amelynek tagja volt. Változtak a korábbiakhoz képest a fel nem vehetők körére vonatkozó szabályok is. Így nem vehető fel a kamarába az, aki a közügyektől vagy jogi képzéshez kötött foglalkozástól eltiltás hatálya alatt áll; akit a bíróság szándékos bűncselekmény elkövetése miatt végrehajtandó szabadságvesztésre ítelt, a büntetés kitöltésétől, illetve a végrehajthatóság megszűnésétől számított 10 évig, valamint akinek a szabadságvesztés büntetés végrehajtását próbaidőre felfüggesztették, annak leteltétől számított 3 évig. Úgyszintén nem vehető fel az, akit a kamarából kizártak, a határozat jogerőre emelkedésétől számított 10 évig; cselekvőképességet korlátozó vagy kizáró gondnokság hatálya alatt áll, vagy aki az életmódja vagy magatartása miatt az ügyvédi hivatás gyakorlásához szükséges közbizalomra érdemtelen. Az ügyvédi törvény 2009. október 1. napjával történő módosításával a kamarába történő felvételhez immáron nem a magyar állampolgárság a követelmény, hanem az Európai Gazdasági Térségről szóló Megállapodásban részes valamely állam állampolgársága.⁷⁴ A kizáró okok köre még tovább bővült azzal, hogy nem vehető fel a kamarába az sem, akinek a kamarával vagy a Magyar Ügyvédek Biztosító és Segélyező Egyesületével szemben lejárt tagdíjtartozása van.⁷⁵ Az ügyvédi törvény 2010. július 1. napjával hatályba lépett rendelkezései ismét módosították a szabályozást.⁷⁶ A kamarai tagság megszűnését (halál, kizárás, lemondás) és a kamara által történő megszüntetését (felvételre vonatkozó feltételek hiánya, tagdíjfizetési kötelezettség nem teljesítése, összeférhetlenség fennállása, gondnokság alá kerülés, szünetelés után tevékenységet nem folytatja) a törvény külön is szabályozta.

⁷⁴ 2009. évi LXXV. törvény az igazságügyi szolgáltatásokkal kapcsolatos egyes törvények módosításáról. 17 § (1) bekezdés

⁷⁵ Tekintettel arra, hogy a Magyar Ügyvédek Biztosító és Segélyező Egyesületén kívül a kamara által elfogadott más felelősségbiztosítás is megengedett, így a módosítást követően azok, akik nem a Magyar Ügyvédek Biztosító és Segélyező Egyesületnél van lejárt tartozásuk, felvehetők a kamarába.

⁷⁶ 2010. évi CXXXVI. törvény az ügyvédekről szóló 1998. évi XI. törvény módosításáról.

Az ügyvédi tevékenységet érintő legutóbbi változásokra később, a dolgozat további részeinél térek ki, mivel azok már nem tartoznak a jogtörténeti áttekintés keretébe. Álláspontom szerint már a vázlatos történeti áttekintésből is leszűrhető, hogy az ügyvédség és az ügyvédi kamara létét meghatározó, napjainkban is aktuális kérdések jelentős része a történelem során korábban már felmerült. Ebből fakadóan a részletesebb elemzés hozzájárulhat a jelen kérdéseinek alaposabb megértéséhez is. Véleményem szerint a történeti áttekintésből egyértelműen kirajzolódik az ügyvédségnek azon sajátos lényege, hogy mindenkor a magánszféra világához kapcsolódóan nyújtott segítséget és intézményes védelmet a jogkereső közönség számára a fennálló állami szabályozás által meghatározott keretek között, azaz helyzetére alapvetően jellemző volt, hogy mindenkor a köz- és magánvilág határterületén helyezkedett el, kiemelten fontos közvetítő szerepet játszva azok között. Kijelenthető, hogy egyetlen történeti korszak sem létezhetett a kor színvonalának megfelelő ügyvédség és az ügyvédekre vonatkozó, legalább nagyjából megfelelő szabályozás nélkül, amelyből levonható az a tanúság, hogy az ügyvédségre – bármekkora kihívások is érik a társadalmakat a történelem során – ahogy a múltban, úgy a jövőben is szükség lesz. Az ügyvédség jövőbeni szükségszerű fennmaradásra történő következtetésem pedig alapvetően egybevág azon nemrégiben megjelent gondolattal, hogy az ügyvédség napjai talán nincsenek megszámlálva, az ügyvédség még nem ítéltetett eltűnésre.⁷⁷ Feltételezve tehát, hogy ügyvédségre a jövőben is szükség lesz, a rá ható folyamatok jelenbeli és jövőbeni kutatása ésszerű alapokon nyugszik.

⁷⁷ RICHARD SUSSKIND: *The End of Lawyers?* Oxford – New York: Oxford University Press, 2008.

II. RENDSZERTANI ALAPOK

2.1 Alkotmányos alapok

Az ügyvédség társadalmi és szakmai súlya a rendszerváltás óta folyamatosan változik, és az ügyvédek magánszféra és közszféra közötti sajátos híd szerepe a vonatkozó jogállami jogi szabályozásban is tükröződik.⁷⁸ Az ügyvédség alkotmányos helyzetének vizsgálata során az ‘alkotmányos helyzet’ fogalma alatt két alapvető kérdésre kell választ találni. Egyrészt arra, hogy tekinthetjük-e az ügyvédséget az alkotmány által szabályozott intézménynek; másrészt arra, hogy részesülhet-e alkotmányos védelemben az ügyvédi hivatás abban az esetben, ha a hivatás gyakorlásához elengedhetetlenül szükséges alapvető jogok, értékek sérülnek?⁷⁹ Az első kérdésre adandó válasz tekintetében, egyetértve Trócsányi Lászlóval, kétségtelenül az alkotmányt kell elsődlegesen megvizsgálni.

A korábban hatályos alkotmány⁸⁰ X. fejezete a bírói szervezet, XI. fejezete pedig az ügyészség címet viselte. Az igazságszolgáltatás alrendszerére vonatkozóan további fejezet nem található az alkotmányban, sőt sem az ügyvéd, sem az ügyvédség, sőt még az ügyvédi kamara kifejezés sem szerepelt benne.⁸¹ Ebből fakadóan, első ránézésre, elhamarkodottan, akár az is kijelenthető lenne, hogy mivel a fenti jogintézmények egyike sem jelenik meg a normaszövegben, ezért azok az alkotmány által nem voltak szabályozva, így az alkotmányból létezésük nem következett. Az alkotmány szövegét tovább olvasva, a XII. fejezetben, az alapvető jogok és kötelezettségek között ugyanakkor az volt található, hogy a büntetőeljárás alá vont személyeket az eljárás minden szakaszában megillette a védelem joga. A védő nem volt felelősségre vonható a védelem ellátása során kifejtett véleménye miatt.⁸² A védő szó jogrendszerbeli más fellelhetősége után kutatva, elsődlegesen a büntetőeljárás törvény⁸³ és az ügyvédi törvény alapján találhatóak továbblépési lehetőségek a vizsgálat számára. A büntető eljárási törvény alapján kijelenthető, hogy a védő szó az alkotmányban megjelenő *ügyvéd* kifejezés szűk értelemben felfogott, részbeni szinonimája.⁸⁴ Részbeni, mivel az *ügyvéd* fogalom értelmezési tartománya lényegesen tágabb kell, hogy legyen, hiszen többek között, a polgári, vagy a

⁷⁸ SÜLYOK TAMÁS: Az ügyvédség alkotmányos helyzetének néhány időszerű kérdése. *Magyar Jog*. 2008/6. 414.

⁷⁹ TRÓCSÁNYI László – SÜLYOK Tamás: 2008. november 29-én a Magyar Ügyvédek Napján tartott előadása az ügyvédek alkotmányos helyzete tárgyában. *Ügyvédek Lapja*, 2009/1. 2-6.

⁸⁰ 1949. évi XX. törvény a Magyar Köztársaság Alkotmánya (továbbiakban: Alkotmány)

⁸¹ Megjegyzendő, hogy a közjegyző vagy a bírósági végrehajtó kifejezés sem szerepel.

⁸² Alkotmány 57. § (3) bekezdés.

⁸³ 1998. évi XIX. törvény a büntetőeljárásról (a továbbiakban: Be.)

⁸⁴ BALOGH Zsolt – HOLLÓ András – KUKORELLI István – SÁRI János: *Az Alkotmány magyarázata*. Budapest: KJK-Kerszöv, 2003. 561-562.

közigazgatási eljárásokban megjelenő jogi képviselő fogalmát is kétségtelenül érteni kell alatta. Az alkotmányos ‘védő’ fogalom tehát az ügyvéd fogalom egyik részeleme, méghozzá a büntető eljárásokhoz kapcsolódó védői tevékenység során. Kétségtelen tény az is, hogy az eljárásjogok többrétűsége miatt a jogrendszer teljes dinamikus része nem jellemezhető kizárólag a büntetőeljárás szabályozásával. Ebből az is következik, hogy a feltett kérdés első részére önálló, csak az Alkotmány vizsgálatán alapuló, minden igényt kielégítő válasz magában nem volt adható. A helyes értelmezés során szükséges volt figyelemmel lenni egyéb tényezőkre, úgymint a nemzetközi szerződésekre, az európai jogra és az alkotmánybíróság által kifejtettekre is.⁸⁵ A rendszerváltás óta újra és újra felmerülő alkotmányozási elképzelések ismételt fellángolása során, a fenti megállapításokból leszűrhetően, megfogalmazható volt egy javaslat a jogalkotó felé, azaz érdemes lehetett volna, hogy az új Alaptörvény⁸⁶ előkészítése során az igazságszolgáltatási alrendszerhez kapcsolódó szabályozási fejezetbe legalább rövid utalás, vagy felsorolás kerüljön bele a tág értelemben vett igazságszolgáltatás teljes egészére. Ebben a felsorolásban az ügyvédi és más, igazságszolgáltatáshoz kapcsolódó hivatásokra és tevékenységekre is lehetőség lett volna utalni annak érdekében, hogy tételes alkotmányos rendezést nyerjen a jelenleg nagyjából a jogtudomány, és az alkotmánybíróság által kialakított jogi helyzet. A javasolt szabályozás nyilvánvalóvá tehetné volna, hogy a *bírói hatalmi ág*, azaz a mai felfogás szerint az igazságszolgáltatás, mint állami alrendszer, több mint csupán a bírói és ügyészi szervezet. A széles értelemben vett igazságügyi alrendszer részletesebb kifejtésével és tételvezetésével az egységes rendszer viszonylag könnyen megteremthető lett volna. Felvetésem alátámasztására példaként utalni szeretnék arra, hogy amióta a fizetési meghagyásos eljárások intézése a bíróságoktól átkerült a közjegyzői karhoz, a közjegyzők által végzett eljárást nehezen lehet másnak minősíteni, mint igazságügyi tevékenységnek, főleg abban az esetben, ha a fizetési meghagyások közjegyzők előtti jogerőre emelkedésére gondolok, amelyek ezáltal ítélet hatállyal bírnak. Kétségtelen ugyanakkor az is, hogy az ügyvédi hivatás kettős jellegéből fakadóan a magánszférára jellemző tulajdonságok jelenléte miatt⁸⁷ az ügyvédség új alkotmányos alapjainak megteremtése során nehézségeket vethetne fel annak szerkezeti elhelyezése.⁸⁸ Az Alaptörvényből kiderül, hogy a jogalkotó nem kívánt változtatni az ügyvédségre vonatkozó alkotmányos szabályozáson, továbbra is megelégszik a védelemhez való jog tételvezetésével. Ugyanakkor ez a tény, a jelenlegi, igencsak

⁸⁵ Lásd: későbbi fejezetek.

⁸⁶ Magyarország Alaptörvénye (2011. április 25.) (továbbiakban: Alaptörvény)

⁸⁷ Ez a megállapítás részben igaz a közjegyzői karra és az önálló bírósági végrehajtókra is, noha a jelenlegi szervezetrendszer kétségtelen eltéréseket is tartalmaz.

⁸⁸ FAZEKAS MARIANNA: Szakmai kamarák és európaizálódás. *Európai Tükör*, 2007/ 6. 38-39.

gyorsan változó jogszabályi környezetben, pozitívumként is felfogható, mivel így az ügyvédségre vonatkozó alkotmányos helyzet változatlan, azaz a változtatás mellőzésével az ügyvédség alkotmányos helyzete ismételt megerősítést nyert.

A fentebb megfogalmazott második részkérdésre, azaz arra, hogy részesülhet-e alkotmányos védelemben az ügyvédi hivatás abban az esetben, ha a hivatás gyakorlásához elengedhetetlenül szükséges alapvető jogok, értékek sérülnek, a megelőlegezett nemleges választ leginkább az alkotmánybíróság által korábban kifejtett jogértelmező tevékenységből látom megismerhetőnek.

2.2 Alkotmánybírósi alapok

Ahogy arra már röviden utaltam, az ügyvédség alkotmányos helyzetének kimunkálásával kapcsolatban az alkotmánybíróság kiemelkedő munkát végzett a rendszerváltást követően, amikor a részben tisztázatlan rendszertani helyzet alkotmányos, egyúttal mindenkire számára egyértelmű értelmezését alakította döntéseivel. Tette ezt úgy, hogy a döntéseit kiváltó beadványok csak részben irányultak a tényleges alkotmányos helyzet meghatározására, azokra – az utólagos normakontroll intézményének lényegéből fakadóan – inkább egyedi konkrét kérdések felvetése volt jellemző. Az alkotmánybíróság az ügyvédségre nézve meghatározó döntései során, a szokott magas szintű elméleti megalapozottsággal, a tágabb összefüggések vizsgálata mellett, megfelelően rendezte az alkotmányos szabályozás kisebb hiányosságait, mely ismertetésére a következőkben térek ki.

2.2.1 Az ügyvédi hivatás sajátképpen jellege

Az alkotmánybíróságnak a tárgykörrel kapcsolatos első döntését kiváltó esetben több indítványozó, több beadványban kezdeményezte az ügyvédi tevékenység kötelező kamarai tagsághoz kötésének eltörlését, mivel álláspontjuk szerint a kötelező kamarai tagság sértette az egyesülési szabadság jogát.⁸⁹ Mások szerint a szabályozás az ügyvédi hivatás gyakorlásával kapcsolatos olyan megszorító szabályokat tartalmazott, amely a jogegyenlőség elvét⁹⁰ és a foglalkozás szabad megválasztásának jogát sértette.⁹¹ Az alkotmánybíróság ennek a határozatának⁹² az indoklásában kifejtette, hogy a kérelmek téves álláspontokat tartalmaztak és egyik felvetés tekintetében sem állapította meg azok alkotmányba ütközését. Kifejtésre került ugyanakkor, hogy a kötelező ügyvédi kamarai tagság nem sérti az egyesülési

⁸⁹ Alkotmány 63. § (1) bekezdés

⁹⁰ Alkotmány 70/A. §.

⁹¹ Alkotmány 70/B. §.

⁹² 22/1994. (IV.16.) AB határozat – ABH 1994, 130-131.

szabadságot, mivel az ügyvédi kamara nem az egyesülési szabadság alapján létrehozott szervezet. Az ügyvédi kamarát nem magánszemélyek alapították, céljait és feladatait sem magánszemélyek határozták meg. Az ügyvédi kamarát törvény létesítette, feladatait és működési rendjét, tevékenységét törvény szabályozza. Az ügyvédi kamara tehát nem az egyesülési szabadság jogán alapított személyegyesülés, egyesület, személyközösség, személyi társulás vagy társadalmi szervezet, hanem köztestület, amelynek létrehozását törvény rendelte el. A határozat megállapította továbbá, hogy törvény közjogi közfeladat ellátására, közérdekű tevékenység folytatására alkotmányosan indokolt módon hozhat létre köztestületet, szakmai kamarát és írhatja elő a kötelező köztestületi tagságot. A döntésből már ekkor egyértelműen kiderült az is, hogy az ügyvédi foglalkozás elsősorban az igazságszolgáltatáshoz és a jogalkalmazáshoz kapcsolódó tevékenység, amellyel személy szerint teljes mértékben egyetértek, és ezért lett volna előremutató megoldás, ha a tétel rögzítése az Alaptörvényben is megtörtént volna. Az ügyvédnek az igazságszolgáltatásban védőként vagy jogi képviselőként való közreműködése alkotmányos követelmény és az eljárási törvények kötelező előírása. Az ügyvéd (jogi képviselő) eljárásjogi státusát és helyzetét törvény szabályozza, eljárásbeli jogait és köteleseit ugyancsak törvény írja elő. Az ügyvéd tevékenységét és feladatait tehát nem lehet önmagában megítélni és önmagában szabályozni, hanem csak annak az eljárásjogi rendszernek a függvényében, amelyben tevékenysége, feladata magának a rendszernek része, és amely rendszerből, a rendszer munkamegosztásából következik a foglalkozás sajátképpenisége.

A foglalkozás sajátossága tehát az igazságszolgáltatás és jogalkalmazás rendszeréből következik azon túl, hogy az igazságszolgáltatáshoz és jogalkalmazáshoz kapcsolódik. Az ügyvédi foglalkozásgyakorlás szabályai közjogi tartalmú, illetve vonatkozású normák. Az ügyvédi foglalkozás megválasztásánál nem lehet más feladatot és tevékenységet választani, mint amit az eljárásjogok intézményesen meghatároznak. Az ügyvédi foglalkozás nem csak a jogalkalmazás és igazságszolgáltatás közhatalmi szférájához kapcsolódik, hiszen a magánszférában, az életviszonyok jogszerű rendezésénél az ügyvéd a jogi szakértelemmel működik közre, jogi szakismeret hiánya esetén pedig szaktudással felvértezve tanáccsal szolgál.⁹³ Az ügyvédi hivatás megkülönböztető jegye, hogy szellemi szabadfoglalkozásként olyan magán-tevékenység, amely a közhatalmi szervek működési körében garanciális okokból hangsúlyozottan magán-tevékenységként különül el a közhatalomtól. Garanciális okok és az alkotmányos jogbiztonság szükségessé teszik és indokolják, hogy a magán-tevékenységként

⁹³ SÜLYÖK i. m. 416-417.

folytatott jogvédő, jogképviselő feladatok ellátása a szervezett közhatalommal szemben a magán-tevékenységnek intézményes tekintélyt, intézményes jogvédelmet, intézményes ellensúlyt biztosítson. Az ügyvédi kamara köztestületként a jogkereső közönség számára intézményesen garantálja tagjainak szakmai hozzáértését, a jogvédelem és jogi képviselet 'lege artis' ellátását, intézményesen garantálja továbbá a magán-tevékenységként végzett feladatok teljesítésében való függetlenséget. Az ügyvédi függetlenségnek tehát az ügyvédi kamara, mint köztestületi szerv ad garanciát és nyomatékot. Az ügyvédi tevékenység közjogban (az eljárási jogokban) nevesített feladatainak szakszerű ellátását az ügyvédi kamara tagjai tekintetében közhitelesen garantálja a jogkereső közönségnek, egyúttal intézményesen garantálja a magán-tevékenység független folytatását. Ha tehát valaki az ügyvédi pályát választja, aláveti magát ezeknek az előírásoknak. A szabályok függetlenek az ügyvédi kamara lététől. A kötelezően előírt törvényben szabályozott foglalkozási szabályok akkor is léteznének, ha nem volna ügyvédi kamara.

A foglalkozási szabályok nem az ügyvédi kamara létezéséből fakadnak tehát, hanem éppen fordítva: ezen szabályok közjogias jellegéből következik, hogy gyakorlásuk csak köztestületi tagként, azaz közjogi intézmény tagjaként lehetséges. Nincs tehát alkotmányos akadálya annak, hogy a végzettség tekintetében egységes jogászság egyik szakmai csoportja, amelyik a jogi képviseletre szakosodva látja el feladatát, a funkció ellátására való alkalmasságáról külön szakvizsgát tegyen. Az ügyvédi kamarába való felvétel szakmai és egyéb feltételei nem sértik a jogegyenlőség elvét, nem diszkriminálnak személyek között az alapvető jogok korlátozása alapján. Szakmai követelmények előírása valamely szakmai köztestületbe való felvételnél nem jelent diszkriminációt, mert nem személyek közti alkotmányellenes megkülönböztetés. A feltételeknek való megfelelés esetén az ügyvédi hivatás alanyi jogon gyakorolható, tehát a kötelező kamarai tagság ebben az esetben sem ütközik alkotmányos előírásokba.

2.2.2 Az ügyvédkényszer alkotmányossága

Az Alkotmánybíróság az ügyvédi tevékenység szempontjából egy másik, szintén kiemelkedően fontos, döntése alapján vált egyértelművé a helyzet abban a kérdésben is, hogy az ingatlanforgalomhoz kapcsolódó ellenjegyzés szabályozása nem alkotmányellenes.⁹⁴ Az ellenjegyzés megkövetelése előtti szabályozás a tulajdonjogi változás ingatlan-nyilvántartási bejegyzéséhez előírta, hogy a „bejegyzésnek olyan közokirat, teljes bizonyító erejű magánokirat, vagy ezeknek a közjegyző, illetőleg a bíróság által hitelesített másolata alapján

⁹⁴ 74/1995. (XII. 15.) AB határozat – ABH 1995, 369.

van helye, amely a bejegyzés tárgyát képező jog vagy tény keletkezését, módosulását, illetve megszűnését igazolja.”⁹⁵ A módosítást követően már a tulajdonjog keletkezésére, módosulására, illetve megszűnésére vonatkozó bejegyzésnek közokirat, ügyvéd által ellenjegyzett magánokirat vagy olyan magánokirat alapján van csak helye, amelyen a nyilatkozattevő, illetve a szerződő felek névaláírásának valóságát közjegyző tanúsítja. A szabályozás későbbi változása során,⁹⁶ 1994. május 19-től a tulajdonjog keletkezésére, módosulására, megszűnésére vonatkozó magánokiratnak a keltezés helyén és idején kívül ügyvédi ellenjegyzést, vagy a nyilatkozattevő, illetve a szerződő felek névaláírásának valóságára vonatkozó közjegyzői tanúsítást kell tartalmaznia. Az eljárás kezdeményezői a bejegyzés alaki követelményeit szigorító rendelkezések alkotmányellenességét állították, és kérték azok megsemmisítését az Alkotmánybíróságtól. Szerintük az Alkotmánynak a független, demokratikus jogállamiságot deklaráló rendelkezése a jogbiztonság követelményét is magában foglalja. Az érvényesen létrejött jogügylet, jognyilatkozat alapján a bejegyzésre jog keletkezik, és erre további alaki feltétel nem támasztható. Másodsorban a gazdasági verseny szabadságának sérelmét jelenti „...az azonos felkészültségű jogi szakértők közötti indokolatlan különbségtétel...”, továbbá hivatkoztak arra is, hogy az általános személyiségi jog megsértését jelenti, hogy a jogügyleteknél az ügyvéd vagy közjegyző közreműködése nem mellőzhető, valamint voltak, akik a jogtanácsosok és ügyvédek közötti megkülönböztetést sérelmezték. Szerintük a megkülönböztetés a jogi végzettséggel rendelkezők körében indokolatlan és elfogadhatatlan volt, mert az ellenjegyzéshez szükséges szakismerettel egyébként minden jogász rendelkezik.

Az Alkotmánybíróság a határozatában kifejtette, hogy az ellenjegyzés szabályozása senkit sem zár el attól, hogy a bejegyzés alapjául szolgáló okiratot elkészítse. Az ellenjegyzéssel járó nehézségek viszont nem vezetnek – a verseny szabadságával kapcsolatba hozható – valamely alapvető jog lényeges tartalmának korlátozására. Kimondta továbbá, hogy az ‘ügyvédkényszer’ és a hivatkozott személyi szabadság alkotmányos tételezése között nem áll fenn tartalmi kapcsolat. Az Alkotmánybíróság – visszahivatkozva korábbi döntésére⁹⁷ – az ügyvédi ellenjegyzéssel kapcsolatban rögzítette azt is, hogy „...nem következik az Alkotmányból annak szükségszerűsége sem, hogy bárki az összehasonlítható helyzetben lévő személyek körében, valamely megfontolásból, kivételben részesüljön. Az a célszerűségi szempont, hogy a

⁹⁵ 1972. évi 31. törvényerejű rendeletet az ingatlan-nyilvántartásról.

⁹⁶ 25/1994. (V. 19.) FM rendelet az ingatlan-nyilvántartásról szóló 1972. évi 31. törvényerejű rendelet végrehajtására kiadott 27/1972. (XII. 31.) MÉM rendelet módosításáról.

⁹⁷ 141/B/1993. (XII. 9.) AB határozat – ABH 1994, 584, 586.

képzettségénél vagy hivatásánál fogva mások jogi képviselőjére egyébként alkalmas, illetve ennek ellátására elvben feljogosított személyre – ha az eljárásban félként vesz részt – a képviselő kötelező volta ne terjedjen ki, nem alkotmányossági, hanem a jogalkotó belátására tartozó kérdés.” Hasonlóan érvényes ez a megállapítás az ingatlan-nyilvántartási eljárásra is. Alkotmányossági jelentőség hiányában az Alkotmánybíróság tehát nem vizsgálta, hogy a jogintézmény célja megvalósulna-e akkor, ha a jogi végzettséggel rendelkezők mindegyike a saját, illetőleg mások jogügyleteit tanúsító okiratok ellenjegyzésére jogot kapna.

Az egyes jogügyletekhez megkövetelt ügyvédi ellenjegyzés intézménye a döntés óta továbbra is viták keresztjében áll. Az ellenjegyzés jogintézménye leginkább azért vitatott, sőt gyakran támadott intézmény, mivel a jogszabályok adnak felhatalmazást ahhoz, hogy az ügyvédség – kívülről szemlélve – monopol jogosítványokkal rendelkezik. Ugyanakkor meg kell jegyezni, hogy a jogintézmény fenntartása nagyban hozzájárult a magyar ingatlanforgalom biztonságának kialakulásához, és a korábbi években komoly társadalmi feszültségeket is kiváltó ingatlanmaffia működésének felszámolásához. Természetesen az ügyvédi kar az ellenjegyzés intézményének fenntartásában továbbra is érdekelt, bár a jelenlegi gazdasági helyzet, azaz az ingatlanforgalom erős zuhanása mintha csökkentette volna a társadalmi nyomást az ügyvédi ellenjegyzés intézményével kapcsolatban, így a kérdés aktualitása kissé háttérbe szorult.

2.2.3 Az összeférhetetlenség alkotmánybírósági megközelítése

Az összeférhetetlenség alkotmányos szabályozásának kérdéskörét ugyancsak meg lehet közelíteni az Alkotmánybíróság tevékenységéből kiindulva. Egy határozatában⁹⁸ a testület egyszerre két törvényerejű rendelet egyes részeit⁹⁹ is részben alkotmányellenesnek tartotta és az alkotmányosnak tekintett szabályozást úgy alakította, hogy mind az ügyvédekre, mind a jogtanácsosokra vonatkoztatva megállapította, hogy a jogi képviselőt ellátók annál a bíróságnál vagy ügyészségnél, amelynél korábban bírók vagy ügyészek voltak, az alkalmazásuk megszűnésétől számított két éven belül jogi képviselőként nem járhatnak el. Az alkotmánybírósági vizsgálatot kiváltó aggályok arra vonatkoztak, hogy a törvényerejű rendeletek egyes rendelkezései a bírák és ügyészek ‘röghöz kötöttségét’ eredményezték, mivel a szabályozás lehetetlenné tette számukra a szabad pályamódosítást, ezért sérelmet szenved a

⁹⁸ 52/1996. (XI. 14.) AB határozat – ABH 1996, 159.

⁹⁹ 1983. évi 3. törvényerejű rendelet a jogtanácsosi tevékenységről és a 1983. évi 4. törvényerejű rendelet az ügyvédségről.

foglalkozás szabad megválasztásához való jog.¹⁰⁰ Egyes álláspontok szerint aggályos volt az is, hogy a részletszabályok az Alkotmányban¹⁰¹ foglalt vállalkozáshoz való jog és a gazdasági verseny szabadságához fűződő jogot is sértették, valamint felmerült a szabályozás diszkriminatív volta, továbbá a bírói függetlenség elvének sérülése is. Az Alkotmánybíróság elvi élel állapította meg, hogy a két rendeletben foglalt részleges és időleges jogi képviselő korlátozása olyan szabály, amelynek célja a bírói függetlenség védelme, valamint annak az alkotmányos alapjognak a biztosítása, hogy bárki ügyében független és pártatlan bíróság hozzon igazságos ítéletet.¹⁰² A korábbi gyakorlatra visszautalva¹⁰³ kifejtésre került az is, hogy az igazságszolgáltatás a bírói hatalomhoz kapcsolódó, az eljárási törvényben szabályozott közhatalmi tevékenység. Az igazságszolgáltatásban való részvétel az ügyészség alkotmányos kötelessége, amely során gondoskodik az állampolgárok jogainak védelméről és a bűncselekmények üldözéséről. Kétségtelen, hogy a büntetőeljárás központi része a bírói eljárás, azonban az ítéző szakasz előkészítése is része az igazságszolgáltatásnak, mint közhatalmi tevékenységnek. Ennek a törvényben szabályozott eljárásnak alkotmányos alapelve a védelem jogának érvényesülése és érvényesítése is. A védő szerepére és eljárásjogi helyzetére, különösen pedig a védő, a jogi képviselő sajátos jogállására vonatkozóan az Alkotmánybíróság korábbi – fentebb már általam is ismertetett – határozatára utalt vissza,¹⁰⁴ valamint kimondta, hogy a pártatlanság, az elfogulatlan és tisztességes eljárás alkotmányos követelmény. Ennek eljárásjogi biztosítékai többek között az ún. eljárási kizárási szabályok.¹⁰⁵ Ezek a szabályok az adott eljárásjogi funkcióval összeférhetetlen esetekre vonatkoznak, valamint olyan hivatal- és foglalkozásváltási esetekre, amelyek eljárásjogi státusváltással, eljárási szerepváltással függenek össze. A kifogásolt szabályok ugyan nem teszik lehetővé, hogy volt bíró vagy ügyész ügyvédként vagy jogtanácsosként foglalkozásának megszűnésétől számított két éven belül jogi képviselőként eljárjon, de csak annál a bíróságnál vagy ügyészségnél, ahol megelőzően ügyész vagy bíró volt. Ez a fajta jogkorlátozás alkotmányos indokon nyugszik. A bíróságok befolyástól mentes eljárását hivatott elősegíteni és annak megelőzését, hogy az igazságszolgáltatás pártatlanságát és az eljárás tisztességét bárki megkérdőjelezhesse. Az előírások az egyes eljárásokban lehetségesen előforduló kétértelmű

¹⁰⁰ Alkotmány 70/B. § (1) bek.

¹⁰¹ Alkotmány 9. § (2) bek.

¹⁰² Lásd: Alkotmány 50. § (3) bek. és 57. § (1) bek. és az Emberi Jogok Európai Egyezménye (Róma, 1950. november 4.) 6. Cikke

¹⁰³ 53/1991. (X. 31.) AB határozat

¹⁰⁴ 22/1994. (IV. 16.) AB határozat

¹⁰⁵ Lásd: 1952. évi III. törvény a polgári perrendtartásról (továbbiakban: Pp.) 13-21. §-ok és 1998. évi. XIX törvény a büntető eljárásról (továbbiakban: Be.) 35-43. §.

helyzetek megelőzését szolgálják, mivel a peres felekben esetleg felmerülő kétségeket is alkalmasak eloszlatni.¹⁰⁶

Az Alkotmánybíróság felfogása a foglalkozáshoz való alapjog természetére és korlátozhatóságára az, hogy ezen alapjog a szabadságjogokhoz hasonló védelemben részesül az állami beavatkozások és korlátozások ellen.¹⁰⁷ A korlátozások alkotmányossága azonban más-más mérce alapján minősíthető aszerint, hogy a foglalkozás gyakorlását vagy annak szabad megválasztását korlátozza-e az állam. A foglalkozáshoz való jogot legsúlyosabban az veszélyezteti, ha az illető tevékenységtől az érintett el van zárva, azt nem választhatja. Az ügyvédi hivatás gyakorlásának vizsgálata esetén a szabályok egyáltalán nem érintik a foglalkozás szabad megválasztását, hiszen ezek éppen az ügyvédként és jogtanácsosként való működést rendezik. Érintik viszont a foglalkozás gyakorlását, ezen belül is a képviseleti jogot. Ebből fakadóan az Alkotmánybíróság megállapította, hogy a kizárási szabályok szakmailag indokoltak és célszerűek, de a szigorúbb alkotmányossági mércével mérve is megállták a helyüket. A pártatlan bíráskodáshoz való jog tekintetében a korlátozás szükséges és arányos volt. A verseny szabadságára nézve ismételten rögzítésre került az az álláspont is, hogy a gazdasági verseny szabadsága nem alapjog, hanem „a piacgazdaság működésének olyan feltétele, amelynek meglétét és működését biztosítani az Alkotmány¹⁰⁸ értelmében az államnak feladata. A szabad versenynek azonban külön alkotmányossági mércéje nincs.”¹⁰⁹

A döntés értékelése során figyelembe kell venni azt a lényeges tételt, hogy az igazságszolgáltatás pártatlansága és az eljárás tisztessége soha semmilyen körülmények között ne kérdőjeleződhessen meg. A döntés ugyanakkor véleményem szerint önmagán túlmutat, és alapvető összefüggésben van az ügyvédek, és az ügyvédi karba vetett bizalommal. Ennek a bizalomnak a megkérdőjeleződése látható részben a jelenleg is ‘forrásban’ lévő kirendelt védői intézményt érő támadások során, ahol az egyik érv a jelenlegi rendszer fenntartásával szemben pont az, hogy nem szerencsés, ha a büntető eljárás során a hatóság rendel ki védőt és ezt nem tőle független szerv vagy testület teszi.¹¹⁰

¹⁰⁶ Lásd: 67/1995. (XII. 7.) AB határozat – ABH 1995, 347. „El kell kerülni minden olyan helyzetet, amely jogos kétséget kelt a bíró pártatlansága tekintetében.”, valamint TÓTH Balázs – KISS Daisy – KADLÓT Erzsébet – KÁRPÁTI József – BÓCZ Endre – HANÁK András: Az igazságszolgáltatás függetlenségéről. *Fundamentum - Emberi jogi folyóirat*, 2002/1. 50-74.

¹⁰⁷ Lásd: 21/1994. (IV. 16.) AB határozat – ABH 1994, 120.

¹⁰⁸ Alkotmány 9. § (1) bek.

¹⁰⁹ 21/1994. (IV. 16.) AB határozat – ABH 1994, 120.

¹¹⁰ Lásd: később a kirendelt védői intézmény értékelésénél.

2.2.4 Másokkal össze nem hasonlítható közbizalmi tisztség

Az Alkotmánybíróság ügyvédi titoktartási kötelezettségre vonatkozó álláspontja részleteiben nem kerül kifejtésre, azonban egy, a jelen téma szempontjából is lényeges határozatában¹¹¹ található egy rövid definíciószerű megfogalmazás, amely véleményem szerint szintén kiemelkedő jelentőségű az ügyvédi tevékenység mibenlétére nézve. Az Alkotmánybíróság szerint ugyanis az ügyvédet, a közjegyzőt, az egyházi személyt foglalkozásuk szabályainál fogva titoktartási kötelezettség terheli. Ez a titoktartási kötelezettség működésük megszűnése után is fennmarad. A titoktartási kötelezettség a megbízó, az ügyfél, az egyházi személlyel kapcsolatban álló polgár adataira, az említett hivatások gyakorlása során megismert tényekre vonatkozik, amelyből az a következtetés vált egyértelművé, hogy a titoktartási kötelezettség mellett e személyek másokkal össze nem hasonlítható közbizalmi tisztséget is betöltenek. Ebből az elméleti kiindulási alapból történt annak kimondása is, hogy az ügyvédek, a közjegyzők, az egyházi személyek és az átvilágítással nem érintett újságírók önkéntesen kérhették az átvilágításukat az alkotmányos szabályozás alapján,¹¹² amelyből az a következtetés vonható le, hogy a titoktartási kötelezettség mibenléte az ügyvédekre az egyházi személyekhez hasonló, soha meg nem szűnő kötelezettséget ró, amely az ügyvédi hivatás lényeges egyben sajátos alapvonását is adja.

Az Alkotmánybíróság által, a rendszerváltás óta eltelt időszakban folytatott elvi megalapozó munka lényegében, főbb kereteiben kimunkálta a mai modern értelemben felfogott ügyvédség alkotmányos megalapozottságát. A hatályba lépett Alaptörvény nem kívánja az ügyvédség tekintetében a kialakult alkotmányos helyzet újragondolását, és lényegileg eltérő koncepció sem került megfogalmazásra, bár – ahogyan arra az előzőekben már utaltam – kívánatos lehetett volna, ha az igazságszolgáltatási alrendszerhez kapcsolódóan a már kialakult elvek mentén az alkotmányos meghatározottság normatívan tételezve is megnyugtatóan rendeződött volna.

¹¹¹ 31/2003. (VI. 4.) AB határozat – ABH 2003, 368.

¹¹² KUKORELLI ISTVÁN alkotmánybíró különvéleménye szerint alkotmány sértő volt, hogy az önkéntes átvilágítás lehetőségét a jogalkotó csupán az ügyvédek, a közjegyzők, az egyházi személyek és a kötelezően átvilágítandó személyek körébe nem tartozó sajtómunkatársak számára tartotta fenn. Álláspontja szerint a politikai közvélemény formálása nem csupán a sajtó munkatársainak a sajátja, ahogyan ugyanis az Alkotmánybíróság 1994-ben megállapította: az egyházi testületek, és azok egyes képviselői, az országos köztestületek, vagy például a szakszervezetek vezetői „a politikai közvélemény formálásában bizonyosan szerepet játszanak”. (ABH 2003, 373) A határozat viszont azzal érvel, hogy az ügyvéd, a közjegyző és az egyházi személyek esetében a titoktartási kötelezettség indokolja e kivételes szabályt, a kötelezően nem ellenőrizendő újságírók esetében pedig az átvilágítandó személyi körrel kapcsolatos jogalkalmazási viták elkerülése.

2.3 Európai uniós alapok

Ahogy életünket ma már számos területen érinti az európai egységesedés gondolata és az abból fakadó következmények, nincs ez másként az ügyvédségre nézve sem. Az uniós szabályozás bemutatása előtt kiemelandó, hogy a kontinensen a történelmi gyökerek részbeni azonossága ellenére sem beszélhetünk egységes ügyvédi hivatásendről. Nincs egységes hivatásrend, mivel az egyes országokban végbement eltérő társadalmi és gazdasági fejlődés országoként eltérő ügyvédi kart és szabályozást alakított ki, bár az egységesedés egyre erősebb hatást gyakorol az ügyvédségre vonatkozó szabályokra és az ügyvédi működésére egyaránt. A magyar ügyvédi kar mind az ország európai méretekhez mérten alacsony népességének, mind gazdasági erejének, mind pedig nyelvi elszigeteltségének következtében nincs abban a helyzetben, hogy mérhető hatással lehessen az európai szabályozás alakítására. Ebből fakadóan számunkra az egyetlen járható út az aktuális változások és irányvonalak állandó figyelemmel kísérése, nyomon követése, majd az azokra adandó lehető leggyorsabb válaszok megtalálása. Ehhez azonban ismernünk szükséges az Unióba történő belépésünket megelőző szabályokat és európai bírósági gyakorlatot is. Az európai uniós joganyagot időrendi sorrendbe tekintetem át annak érdekében, hogy a fejlődési irányok követhetőek legyenek.

2.3.1 A 77/249/EGK tanácsi irányelv

Az Európai Közösség 1977-ben bocsátotta ki az ügyvédi szolgáltatásnyújtás szabadsága tényleges gyakorlásának elősegítéséről szóló 77/249/EGK tanácsi irányelvet.¹¹³ Az irányelv részletesen kidolgozott intézkedéseket tartalmaz az ügyvédi tevékenység szolgáltatásnyújtás formájában történő akadálymentes gyakorlásához a letelepedés joga tényleges gyakorlása elősegítésének érdekében. Az ügyvédek szolgáltatásnyújtási szabadságának tényleges gyakorlásához elengedhetetlen, hogy a fogadó tagállamok ügyvédként ismerjék el azokat a személyeket, akik a különböző tagállamokban a hivatást gyakorolják.

Az irányelv nem tartalmaz rendelkezéseket a diplomák kölcsönös elismeréséről, ezért a szakmai megnevezéssel kapcsolatban kimondja, hogy a hatálya alá tartozó személynek azt a szakmai megnevezést kell használnia, amelyet abban a tagállamban használnak, amelyből érkezik. Az irányelv értelmében a fogadó tagállam illetékes hatósága kérheti ügyvédi minőségének igazolását a szolgáltatást nyújtó személytől. Az irányelv hatályba lépése azonban nem rendezett minden problémát, ezért számos további kérdés merült fel az ügyvédi

¹¹³ A Tanács 77/249/EGK irányelve (1977. március 22.) az ügyvédi szolgáltatásnyújtás szabadsága tényleges gyakorlásának elősegítéséről. *Az Európai Unió Hivatalos Lapja*. 06/1. kötet. 52-53.

tevékenység tartós gyakorlására egy másik tagállamban vállalkozó személyek jogi helyzetére nézve.

Az Európai Bíróság elé került, és az ügyvédi hivatás gyakorlását érintő számos ügy után az első fontosabb lépés a közösségi jogi keretek meghatározásához a legalább három éves szakoktatást és szakképzést lezáró felsőfokú oklevelek elismerésének általános rendszeréről szóló 1988. december 21-i 89/48/EGK számú irányelv¹¹⁴ volt. A Közösség a kilencvenes évek végén további lépéseket tett az ügyvédi hivatás – tehát a letelepedés szabadsága körébe vonható – jogi kereteinek pontosítására. Ezért 1998. február 16-án az Európai Parlament és a Tanács kibocsátotta az ügyvédi hivatásnak a képzés megszerzése országától eltérő tagállamokban történő folyamatos gyakorlásának elősegítéséről szóló 98/5 EK irányelvet. „Az irányelv célja az ügyvédi hivatás folyamatos gyakorlásának lehetővé tétele önálló ügyvédként vagy alkalmazotti minőségben, az ügyvédi minősítés megszerzése országától eltérő másik tagállamban.”¹¹⁵

Az irányelv az *ügyvéd* fogalmának meghatározásához az egyes tagállamokban használatos, saját nyelven rögzített elnevezésük felsorolását¹¹⁶ is tartalmazza.¹¹⁷ A letelepedés szabadsága körében az irányelv három módon ismerte el az ügyvédi hivatás tartós gyakorlásának lehetőségét egy másik tagállamban. Elfogadja (1) a saját tagállam szakmai megnevezése mellett,¹¹⁸ (2) a fogadó tagállam ügyvédi szakmájába történő beilleszkedés keretében a fogadó állambeli megnevezése mellett,¹¹⁹ illetve (3) az ügyvédi társulás formájában történő hivatásgyakorlást.¹²⁰

Az irányelv alapján bármely ügyvéd jogosult állandó jelleggel, bármely más tagállamban a saját tagállamában megszerzett szakmai címmel ügyvédi tevékenység folytatására.

„A fogadó tagállamban a saját tagállama szakmai címét használva tevékenységet folytató ügyvédnek ezzel a szakmai címmel kell folytatnia tevékenységét, amelyet a saját tagállama

¹¹⁴ A Tanács 89/48/EGK irányelve (1988. december 21.) a legalább hároméves szakoktatást és szakképzést lezáró felsőfokú oklevelek elismerésének általános rendszeréről. *Az Európai Unió Hivatalos Lapja*, 05/1. kötet. 337-342.

¹¹⁵ Az Európai Parlament és a Tanács 98/5/EK irányelve (1998. február 16.) az ügyvédi hivatásnak a képzés megszerzése országától eltérő tagállamokban történő folyamatos gyakorlásának elősegítéséről. *Az Európai Unió Hivatalos Lapja*, 06/3. kötet. 1. cikk (1) bekezdés.

¹¹⁶ 98/5 EK irányelv 1. cikk (2) bekezdés.

¹¹⁷ Találónan ír Füsthy Zsolt a magyar *ügyvéd* szó összetéveszhetetlenségéről. DR. FÜSTHY Zsolt: Magyar ügyvédek az Európai Unióban. *Románia Magyar Jogtudományi Közöny*, 2006/1. 80.

¹¹⁸ 98/5 EK irányelv 2-9. cikk.

¹¹⁹ 98/5 EK irányelv 11-12. cikk.

¹²⁰ 98/5 EK irányelv 10. cikk.

hivatalos nyelvén, vagy hivatalos nyelveinek egyikén, érthetően és oly módon kell megjelölnie, hogy az ne legyen összetéveszthető a fogadó tagállam szakmai megnevezésével.”¹²¹

„A saját országa szakmai címét használva működő ügyvéd ugyanolyan ügyvédi tevékenységet folytat, mint a fogadó tagállamban használatos vonatkozó szakmai címmel tevékenységet folytató ügyvéd, többek között jogi tanácsot adhat a saját tagállamának jogáról, a közösségi jogról, a nemzetközi jogról és a fogadó tagállam jogáról. Az ügyvédnek minden esetben be kell tartania a nemzeti bíróságok előtt érvényes eljárási szabályokat.”¹²² A továbbiakban az irányelv rögzítette azokat a tárgyköröket, amelyek tekintetében a tagállamok kizárhatják a területükön, egy másik tagállam szakmai megnevezésével működő ügyvédek. Ezek: (1) hagyatéki okiratok készítése, (2) ingatlanok kezelésére vagy átruházására vonatkozó okiratok készítése. Az ügyvédi működés szabályait az irányelv 6. cikke szabályozza, és e tekintetben rögzíti az egyenlő bánásmód követelményét. Az, a saját országa szakmai címével működő ügyvéd, aki igazolja, hogy a fogadó tagállamban legalább három évig ténylegesen és rendszeresen folytatta tevékenységét annak az államnak a jogában, beleértve a közösségi jogot is, a fogadó tagállam ügyvédi szakmájába történő befogadása céljából mentességet kell adni a 89/48 EKG irányelv 4. cikkének (1) bekezdés b) pontjában¹²³ foglalt feltételek alól.”¹²⁴

Az Európai Unió szempontjából annak a kérdésnek van döntő jelentősége az ügyvédi szolgáltatás nyújtás tekintetében, hogy a letelepedés és a határokon átnyúló szolgáltatások a négy alapvető szabadság keretén belül hogyan helyezhetőek el. Így szabályozandó kérdésként leginkább az merült fel, hogy a magán-tevékenységként is értelmezhető ügyvédi szolgáltatás a letelepedés szabadságával lényegében hogyan egyeztethető össze.

A téma uniós szabályozásának következő kiemelt állomása az 1996-os szolgáltatásokra vonatkozó irányelv volt, amely az ügyvédi kamarákra nézve hozott jelentős változásokat, azonban az ügyvédekre nézve – a korábbi már létező speciális szabályozást megtartva – csak részlegesen szabályozta újra az ügyvédekre vonatkozó feltételrendszert.

¹²¹ 98/5 EK irányelv 4. cikk (1) bekezdés.

¹²² 98/5 EK irányelv 5. cikk (1) bekezdés.

¹²³ A 4. cikk (1) bekezdés b) pontja szerint a fogadó tagállam három év adaptációs időszak teljesítését vagy alkalmassági vizsga letételét kérheti. Ez a feltétel akkor írható elő, ha a megszerzett képzés az irányelv 3. cikke a) és b) pontjában megfogalmazottak szerinti eltérést mutatja, vagy ha a szabályozott szakma tevékenységei a fogadó tagállamban eltérnek a kérelmező tagállamában szabályozottól, és ez a különbség egy sajátos, a fogadó állam által megkövetelt képzésben valósul meg.

¹²⁴ SZALAYNÉ SÁNDOR Erzsébet – MOHAY Ágoston (szerk.): *Az Európai Unió joga*. Budapest: Dialóg Campus Kiadó, 2009. 289-291.

2.3.2 A szolgáltatási irányelv

A szolgáltatási irányelv¹²⁵ alapvetően az Európai Közösséget létrehozó Római szerződés 57. cikkét, valamint a 60. cikket fejt ki részletesebben, amely szerint biztosítani kell a szolgáltatások szabad áramlását és a tagállamokban tilos a szolgáltatásnyújtás állampolgárság vagy a letelepedés feltételei alapján történő bárminemű korlátozása.¹²⁶

Az irányelvben alaptételként került rögzítésre, hogy az Európai Unióban a gazdasági növekedés ösztönzéséhez és a munkahelyteremtéshez nélkülözhetetlen a versenyképes szolgáltatási piac. Ezen célok megvalósulását azonban néhány akadály gátolta korábban a belső piacon. Az irányelv megalkotása elsődlegesen a kis- és középvállalkozásokat kívánta segíteni abban, hogy működési területüket kiterjeszthessék saját országuk határain túl, és a belső piac nyújtotta előnyöket jobban kihasználhassák. Más oldalról közelítve a kérdést, elmondható, hogy a szabályozás a fogyasztók számára is nagyobb választási lehetőséget kívánt biztosítani, valamint meg kívánta teremteni annak a lehetőségét, hogy a fogyasztók – ügyvédek tekintetében a megbízók – jobb és olcsóbb szolgáltatásokhoz juthassanak a szabad piac kiterjesztésével. A kitűzött célok között szerepelt a szolgáltatók letelepedési szabadságának további előmozdítása, valamint a szolgáltatások tagállamok közötti szabad mozgását gátló akadályok elhárítása. A szolgáltatások belső piacán létező akadályok egyrészt azokat a szolgáltatókat érintették, akik egy másik tagállam területén kívántak letelepedni, másrészt azokat is, akik egy másik tagállam területén szolgáltatást nyújtottak, de ott letelepedni mégsem kívánnak. A célok elérésének dátumaként az irányelv 2010-et jelölte meg, amire a szolgáltatások valódi belső piacának létre kellett volna jönnie. Az irányelv célja volt továbbá a letelepedés szabadságát és a szolgáltatások tagállamok közötti szabad mozgását biztosító általános jogi keret megteremtése is.

A letelepedés fogalma alatt az állandó telephelyen, határozatlan ideig ténylegesen végzett gazdasági tevékenységet érti a jogalkotó. Ugyanakkor a letelepedés fogalma arra az esetre is kiterjed, ha valamely társaságot meghatározott időtartamra hoznak létre, vagy ha az a tevékenysége végzéséhez használt épületet vagy berendezést csak bérli. A szerződésnek a letelepedésről szóló rendelkezései értelmében az irányelv a 'jogi személy' fogalma alatt meghagyja továbbra is a gazdasági szereplők azon szabadságát, hogy a tevékenységük végzésére alkalmasnak ítélt jogi formát maguk válasszák meg. Ennek megfelelően, a szerződés szerinti 'jogi személy' formájától függetlenül valamennyi olyan jogalany, amelyet valamely

¹²⁵ Az Európai Parlament és Tanács 2006/123/EK irányelve (2006. december 12.) a belső piaci szolgáltatásokról. (továbbiakban: Szolgáltatási Irányelv.) *Az Európai Unió Hivatalos Lapja*. L 376. 33-68.

¹²⁶ www.eur-lex.europa.eu/hu/treaties/dat/11957E/word/11957E.doc

tagállam jogszabályai alapján hoztak létre, vagy amelyek tekintetében valamely tagállam joga az irányadó. Ebbe az értelmezésbe tehát a jogi szolgáltatást nyújtó szervezetek, így az ügyvédek és ügyvédi irodák is beleérthetők. Ugyanakkor a szolgáltatás szabadságának biztosítása érdekében a tevékenység megkezdéséhez szükséges ügyintézés során, a bürokrácia egyszerűsítése érdekében többé már nem írhatók elő olyan általános alaki követelmények, mint például az eredeti dokumentumok, a hitelesített másolatok vagy a hitelesített fordítás benyújtása. Ez alól kivételt képezhetnek azon iratokra és igazolásokra vonatkozó korlátozások, melyeket objektív, a közérdeken alapuló kényszerítő indok támaszt alá. A Szolgáltatási Irányelv alapján szükséges biztosítani azt is, hogy egy engedély az egész tagállamra kiterjedő hatállyal biztosítsa a szolgáltatási tevékenység nyújtására való jogosultságot. A szolgáltatási tevékenység nyújtására való jogosultság megszerzésének lehetősége csak akkor tehető a hatóságok engedélyétől függővé, ha a döntés megfelel a megkülönböztetés mentesség, a szükségesség és az arányosság követelményeinek is.

Az ügyintézés további egyszerűsítése érdekében kötelező, hogy egy olyan kapcsolattartási pont álljon minden szolgáltató rendelkezésére, ahol minden eljárást lebonyolíthat és minden alaki követelménynek eleget tehet. Ez teremtette meg az úgynevezett 'egyablakos' ügyintézési pontok kialakításának kötelezettségét. Az egyablakos ügyintézési pontok száma a hatásköröktől vagy az érintett tevékenységektől függően, országonként eltérő lehet.

Az egyablakos ügyintézési pontok létrehozása ugyanakkor nem akadályozza annak, hogy a feladatok több hatóság között oszoljanak meg. Ha regionális vagy helyi szinten több hatóság is rendelkezik hatáskörrel, ezek egyike is betöltheti az egyablakos ügyintézési pont szerepét. Egyablakos ügyintézési pontokat nem csak közigazgatási hatóságok hozhatnak létre, hanem olyan kereskedelmi vagy kézműves kamarák, illetve szakmai szervezetek vagy magánszervezetek is, amelyeket az adott tagállam ilyen feladattal bíz meg. A Szolgáltatási Irányelv alapján az egyablakos ügyintézési pontoknak jelentős szerepet kellene betöltenie a szolgáltatóknak nyújtott segítség terén, akár a szolgáltatási tevékenység nyújtását engedélyező vagy regisztráló hatóságként, akár a szolgáltatók és az egyéb hatáskörrel rendelkező hatóságok között közvetítőként járnak el. Az egyablakos ügyintézési pontok által beszedhető díjnak arányosnak kell lennie a végzett eljárások költségével. Szükséges továbbá biztosítaniuk, hogy mind a szolgáltatók, mind pedig a szolgáltatások igénybevevői a jelenleginél könnyebben férhessenek hozzá az információkhoz. Ezen kötelezettségnek többek között megfelelő honlapok kialakításával is eleget lehet tenni.

Világosaknak és egyértelműeknek kell lenniük az adott tájékoztatásoknak. A nyújtott információknak különösen az eljárásokra és az alaki követelményekre, a hatáskörrel

rendelkező hatóságok elérhetőségére, a nyilvántartásokhoz való hozzáférés feltételeire, továbbá az eljárások során igénybe vehető jogorvoslatra kell kiterjedniük. Az eljárások és alaki követelmények teljesítéséhez szükséges elektronikus eljárásrend kialakítása elengedhetetlen a szolgáltatási tevékenységek terén megvalósítandó ügyintézés egyszerűsítés érdekében, ugyanakkor az elektronikus eljárási kötelezettség nem lehet akadálya annak, hogy az elektronikus eljárási renden kívül más mód is rendelkezésre álljon.

Az irányelv alapján egyes szolgáltatási tevékenységekre vonatkozó engedélyek megadásához szükséges lehet a hatóság által a kérelmező szóbeli meghallgatása annak érdekében, hogy felmérjék a kérelmezőnek a szóban forgó szolgáltatás nyújtására való személyes képességét és alkalmasságát.

Az irányelv a fentebb ismertetett szabályokon túl azt is feltételezi, hogy a szolgáltatásnyújtás szabadságára vonatkozó rendelkezések nem alkalmazhatóak azokban az esetekben, amikor valamely tagállam a közösségi jog előírásaival összhangban, valamely tevékenységet egy adott szakma számára tart fenn. A felsorolás kimondottan is tartalmazza, hogy ebbe a körbe tartoznak a jogi tanácsadást az ügyvédek számára fenntartó szabályok.

Rögzíti az irányelv továbbá, hogy az olyan szolgáltatást nyújtó gazdasági szereplőknek, amelyek közvetlen és kiemelt kockázatot jelenthetnek a szolgáltatást igénybevevők anyagi helyzetére nézve, elvben szakmai felelősségbiztosítást kell kötniük, vagy azzal egyenértékű, vagy összehasonlítható bármely más garanciát kell biztosítaniuk. Ez a szabály azt jelenti, hogy a letelepedés helye szerinti tagállamtól eltérő tagállamban vagy tagállamokban nyújtott szolgáltatás tekintetében rendszerint megfelelő biztosítással kell rendelkezni az egyes szolgáltatásokat nyújtó szervezeteknek. A biztosításnak a kockázat jellegével és mértékével kell arányosnak lennie, ezért a szolgáltatónak csak akkor kell határokon átnyúló hatályú biztosítással rendelkeznie, ha ténylegesen egy másik tagállamban nyújt szolgáltatást.

Az irányelv rögzítette azt a követelményt is, hogy a szabályozott szakmák általi reklámra vonatkozó teljes körű tilalmakat oly módon kell megszüntetni, hogy a tiltásokat az általános érvényű, és egy adott foglalkozás tekintetében alkalmazandó szabályozásokból törölni kell. A reklámok tartalmát és módszereit illetően a szakmák képviselőit arra kell ösztönözni, hogy a közösségi joggal összhangban, közösségi szintű magatartási kódexeket állítsanak össze maguk számára. A szolgáltatásokat igénybe vevők, különösen a fogyasztók érdekében az irányelv alapján szükség van annak biztosítására, hogy a szolgáltatóknak lehetőségük legyen több ágazatot átfogó tevékenységeket is nyújtani. A tagállamoknak ösztönözniük kell a közösségi szintű szakmai testületek, szervezetek és szövetségek által kidolgozandó magatartási kódexek létrehozását, amely magatartási kódexeknek az egyes szakmák sajátosságainak megfelelően ki

kell terjedniük a szabályozott szakmákkal kapcsolatos reklám szabályaira, és a szabályozott szakmák olyan szakmai etikai és magatartási szabályaira, amelyek különösen a függetlenség, a pártatlanság és a szakmai titoktartás biztosítására irányulnak.

A későbbiekben ismertetett bírósági eseti döntések kijelölték a letelepedés szabadságának és a szolgáltatás nyújtásának tényleges határait. A szabályozás furcsa és szokatlan formában teremti meg az egységet, mivel a kontinentális jogászai gondolkodásmódtól eltérő esetjogi megközelítés vagy gondolkodásmód továbbra sem általános. A magam részéről az angolszász mintára, az esetjogon keresztül kialakuló szabályozási módszert – annak tényleges működése ellenére is – a kontinentális jogrendszerekben klasszikusan érvényesülő, elvi szabályozási megoldásokat előtérbe helyező, jogi hagyományokból következő értékeink részbeni feladásának érzem. Ugyanakkor nyilvánvaló, hogy hosszabb távon az unió, a jog megismerhetősége érdekében, új módszerek megtanulására kényszeríti az európai kontinentális jogászságot, bár az új módszerek elsajátítására a könnyebb út a jogi felsőoktatás módszertanának megváltoztatásán keresztül vezethető. Az új módszertan kidolgozása érdekében a gyakorlati képzés részbeni előretörésének, de különösen esetjogi gyakorlatok bevezetésének kellene mielőbb megtörténnie, mert ezek hiányában a kontinentális és a magyar jogászképzés akár kudarcra is lehet ítélve. Az esetjog megismerése és elfogadása tehát már nem érzelmi kérdés, annak alapos ismerete jelenlegi helyzetünkben továbbra sem kellően megalapozott. Ezért tartom fontosnak ismertetni a továbbiakban a legfontosabb eseteket.

2.3.3 Az Európai Bíróság jelentősebb döntései

Az Európai bíróság néhány jelentősebb esetének áttekintése, a magyar alkotmánybírósági döntések áttekintéséhez hasonlóan, segíthet abban, hogy a jogszabályokat kitöltő gyakorlat, élő és érthető is legyen. A témával történő alaposabb ismerkedés kezdetén – a magam részéről – furcsának és szokatlannak találtam a jogesetek¹²⁷ ismertetésének módját, bár az uniós jogrendszernek az angolszász gyakorlathoz részben hasonló felfogása és működése közismert. Ebből pedig az következik, hogy az eseti döntésekből megismerhető irányvonalat és az azokból történő következtetéseket a kontinentális jogászai gondolkodásnak is részévé kell tenni. Európa ‘utolérte’ a tradicionálisan konzervatív ügyvédi hivatást is. Az esetek bemutatása során törekedtem arra, hogy azok ismertetése lehetőség szerint minél jobban megfeleljen a magyar nyelv követelményeinek, bár néhol ezen cél megvalósítása egyáltalán nem volt egyszerű feladat.

¹²⁷ List of judgments of the court of justice concerning professional recognition Brussels: European Commission. 22 December 2010. 2, 3, 4, 6, 9.

2.3.3.1 Case 71-76 – Jean Thieffry vs Conseil de l'ordre des avocats á la cour de Paris

J. Thieffry egy francia fokozattal egyenértékű belga jogi doktori oklevéllel rendelkező ügyvéd volt, aki a francia jogszabályoknak megfelelően megszerezte az ügyvédi szakmai alkalmassági bizonyítványt. A vizsga letételét követően kérvényezte a Párizsi Ügyvédi Kamarába történő felvételét, de a Kamara Tanácsa azonban azzal az indokolással utasította el, hogy a kérvényező nem rendelkezett olyan francia oklevéllel, mely licencet vagy doktori fokozatot tanúsított volna.

A Római Szerződés 3. cikke értelmében a Közösség tevékenysége magába foglalja többek között a személyek és szolgáltatások szabad mozgását gátló akadályok eltörlését. A cél megvalósítása érdekében az 52. cikk (1) bekezdése előírja, hogy az átmeneti időszak alatt fokozatosan el kell törölni a valamely tagállam állampolgárainak egy másik tagállam területén történő szabad letelepedésére vonatkozó minden korlátozást. A letelepedés szabadsága, feltételezve a közérdek által igazolt szakmai szabályok figyelembevételét, a Szerződés kiemelt céljainak egyike. A Bíróság döntés szerint az 57. cikkben előírt irányelvek hiányában is, a Szerződés 52. cikke által biztosított letelepedés szabadságával összeférhetetlen korlátozást jelent megkövetelni valamely tagállam olyan állampolgárától, aki egy másik tagállamban szakmai, például ügyvédi tevékenységet kíván folytatni, hogy a letelepedés országának jogszabálya által előírt nemzeti oklevéllel rendelkezzen.

Az eset következménye, hogy az 1977. április 28-i döntéssel az ügyvédekre is értelmezhetővé vált a letelepedés szabadságának elve, ennek ellenére számos további esetben kellett a későbbiekben is tisztázni, hogy a letelepedés szabadságát hogyan is kell valójában értelmezni.¹²⁸

2.3.3.2 Case 107/83 – Ordre des avocats au Barreau de Paris vs Onno Klopp

O. Klopp a düsseldorfi ügyvédi kamara bejegyzett ügyvédeként, a Párizsi Ügyvédi Kamaránál kérelmezte az ügyvédi eskü letételének lehetőségét, valamint azt, hogy vegyék fel a párizsi ügyvédi kamara ügyvédi névjegyzékébe is. Kérelmét akként terjesztette elő, hogy közben továbbra is tagja kívánt maradni a düsseldorfi ügyvédi kamarának, mivel lakóhelyét és irodáját Düsseldorfban is fenn kívánta tartani.

A párizsi ügyvédi kamara a kérést elutasította, jöllehet O. Klopp úr az ügyvéddé válás minden feltételének megfelelt, kivéve a francia 72-468 rendelet 83. cikkének, és a párizsi ügyvédi kamara belső szabályzatának. A szabályzat értelmében ugyanis az ügyvéd csak egyetlen

¹²⁸ Case 71-76: Jean Thieffry vs Conseil de l'ordre des avocats á la cour de Paris. *European Court Reports*, 1977. 765-779.

irodával rendelkezhetett, azon Legfelsőbb Bíróság illetékességi területén, amely mellett tevékenységét folytathatta. A bíróság döntésében az alábbi álláspontra helyezkedett:

Még az ügyvédi karba történő bejutással, és az ügyvédi tevékenység gyakorlásával kapcsolatos nemzeti rendelkezések összehangolására vonatkozó irányelv hiányában is ellentétes a fenti döntés a szerződés 52. és azt követő cikkeivel. Nem fogadható el, hogy a tagállam hatáskörrel rendelkező hatóságai a nemzeti jogszabályok és szakmai etikai szabályok alapján tagadják meg egy másik tagállam állampolgárától az ügyvédi karba történő felvételt, és a hivatás gyakorlására való jogot csak azért, mert egy másik tagállamban is fenntart ügyvédi irodát.¹²⁹

A döntésből egyértelmű, hogy egy ügyvéd egy másik ország kamarájába is kezdeményezheti felvételét amellet, hogy az eredeti kamarai tagsági jogviszonyát továbbra is fenntartja. Az eset alapján a jelenlegi magyar szabályozás is érdekes lehet, mivel az ügyvédek számára egyidejűleg csak egyetlen megyei kamarában fennálló tagság fenntartása megengedett. Kétségtelen azonban, hogy az eset csak az egyes tagállamok szintjén értelmezhető, így ez alapján a hatályos belső szabályozás megváltoztatására jelenleg nincs szükség.

2.3.3.3 Case 292/86 – Claude Gullung vs Conseil de l'ordre des avocats du barreau de Colmar et de Saverne

C. Gullung 1947 ősztől 1966 tavaszáig közjegyzőként dolgozott Franciaországban, azonban a Felső-Rajnai Közjegyzői Fegyelmi Tanács fegyelmi felelősségre vonást kimondó határozatát követően lemondott tisztségéről. Ezután először a marseille-i jogtanácsosok jegyzékébe való felvételét, majd a mulhouse-i ügyvédi kamaránál ügyvédként való felvételét kérte. Mindkét kérelmét azon az alapon utasították el, hogy nem tesz eleget az ügyvédektől megkövetelt azon erkölcsi feltételeknek, amelyeket a francia jogszabályoknak megfelelően, a névjegyzékébe felvett személyeknek tiszteletben kell tartaniuk. A két határozattal szemben C. Gullung fellebbezéssel élt, de egyik jogorvoslati kérelme sem vezetett eredményre.

Az eljáró bíróságok a közjegyzői hivatás gyakorlása során kifogásolt, szakmai etikai szabályokkal összefüggő szabálysértésekből arra a következtetésre jutottak, hogy C. Gullung az ügyvédi szakma gyakorlásához szükséges méltósággal, feddhetetlenséggel és tisztességgel nem rendelkezett.

Később, az offenburgi ügyvédi kamaránál történő bejegyzését követően, irodát nyitott Mulhouse-ban is, mint jogtanácsos. Ekkor értesítették a mulhouse-i ügyvédi kamara tanácsa által hozott határozatról, amely szerint az említett ügyvédi kamara valamennyi ügyvédjének

¹²⁹ Case 107/83: Ordre des avocats au Barreau de Paris vs Onno Klopp. *European Court Reports*, 1984. 2971-2991.

megtiltották, hogy segítséget nyújtsanak számára a közösségi jogszabályok és a 77/249 irányelvet végrehajtó francia rendeletben előírtaknak megfelelően. Hasonló határozatokat hozott a kolmari és a saverne-i ügyvédi kamara is, ezért C. Gullung a Kolmari Fellebbviteli Bírósághoz fordult. A Bíróság megkereste a Közösség Bíróságát, amely a következőképpen határozott:

- Egyrészt, a két tagállam állampolgárságával rendelkező, az egyik tagállamban ügyvédi tevékenység gyakorlására engedéllyel rendelkező állampolgár hivatkozhat a másik tagállam területén az ügyvédi szolgáltatásnyújtás szabadsága tényleges gyakorlásának elősegítéséről szóló 77/249 irányelv rendelkezéseire, ha az irányelv által meghatározott alkalmazási feltételek együttesen fennállnak.
- Másrészt a 77/249 irányelvet úgy kell értelmezni, hogy rendelkezéseire nem hivatkozhat az az ügyvéd, aki az egyik tagállamban abból a célból telepedett le, hogy egy másik tagállam területén szolgáltatásnyújtás alapján folytassa tevékenységét, ha ez utóbbi tagállamban az ügyvédi szakmába történő bejutását a méltósággal, a tisztességgel és a feddhetetlenséggel összefüggő okok miatt tagadták meg tőle.¹³⁰

Az esetből megállapítható, hogy az EGK szerződés 52. cikkét úgy kell értelmezni, hogy az a tagállam, melynek jogszabályai az ügyvédi kamarai bejegyzéshez feltételeket írnak elő az ügyvédeknek, ugyanezt a követelményt más tagállamok azon ügyvédjeivel szemben is előírhatják, akik a Szerződés által meghatározott letelepedési joggal élnek azért, hogy az előbbi tagállam területén ügyvédként letelepedhessenek.

2.3.3.4 Case 427/85 – Commission of the European Communities vs Federal Republic of Germany

Ebben az ügyben a rendszerváltás előtti Német Szövetségi Köztársaság nem tett eleget az EGK szerződés 59. és 60. cikke, valamint az ügyvédi szolgáltatásnyújtás szabadsága tényleges gyakorlásának elősegítéséről szóló 77/249 tanácsi irányelv értelmében rá háruló kötelezettségeknek. A jogsértések ugyanis azzal következtek be, hogy:

- az NSZK-ban szolgáltatást nyújtó ügyvédet német területen letelepedett ügyvéddel való együttműködésre kötelezte még olyan esetekben is, amikor a német jog nem tette kötelezővé az ügyvédi képviselést;
- megkövetelte, hogy az együttműködő német ügyvédnek magának is perbeli meghatalmazottnak vagy védőnek kellett lennie;

¹³⁰ Case 292/86: Claude Gullung vs Conseil de l'ordre des avocats du barreau de Colmar et de Saverne. *European Court Reports*, 1988. 131-141.

- előírta, hogy a szolgáltatást nyújtó ügyvéd a tárgyaláson csak a közreműködő német ügyvédnek a kíséretében léphetett fel;
- a két ügyvéd közti együttműködés bizonyítására indokolatlan szabályokat írt elő;
- eltérést nem engedően előírták, hogy a szolgáltatást nyújtó ügyvéd csak a német ügyvéd kíséretében látogathat fogva tartottat, illetve csak azon keresztül levelezhet vele;
- a szolgáltatást nyújtó ügyvédek a Szövetségi ügyvédi törvény (Bundesrechtsanwaltsordnung) 52. cikkének (2) bekezdése által előírt területi kizárólagosságnak vetette alá.¹³¹ Ez azt jelentette például, hogy egy peres képviselőre vonatkozó meghatalmazással rendelkező ügyvéd csak olyan ügyvédet vehetett helyettesként igénybe, aki szintén ugyanazon területi kamara tagja volt.

A döntés következménye, az lett, hogy nem elfogadható egyetlen olyan tagállami szabályozás sem, amely egy másik tagállam területéről származó ügyvédet saját országban praktizáló ügyvéddel való együttműködésre kötelez annak érdekében, hogy a verseny szabadságát a saját országbeli ügyvédek érdekében korlátozza. Az együttműködésre kötelezés során nem fogadható el a külföldi ügyvéd ‘gyámság’ alá helyezése.

Az eset értékelése kapcsán meg kívánom jegyezni, hogy az azonos nyelven praktizáló ügyvédek között elviekben nem tehető különbség, azonban a soknemzetiségű, ezáltal soknyelvű Európa jelentős részén a nyelvi nehézségek önmagukban is komoly korlátot jelenthetnek és jelentenek is, ezért talán egyértelmű, hogy viszonylag kevés külföldi ügyvéd kíván praktizálni olyan másik országban, amely nyelve számára ismeretlen. A letelepedés szabadságának nyelvi akadályaira példaként megemlíthető az orvosok észak-európai munkavállalása, jóllehet más hivatások tekintetében a nyelv jelentősége kevésbé nyilvánvaló, mint az ügyvédi hivatás gyakorlása során.

2.3.3.5 Case 340/89 – Irène Vlassopoulou vs Ministerium für Justiz, Bundes- und Europaangelegenheiten Baden-Württemberg

Az esetben I. Vlassopoulou görög oklevelei mellett megszerezte a tübingeni egyetem jogi doktori címét is. 1983. júliusától Mannheimben, egy német ügyvédi irodában tevékenykedett, és 1984-ben engedélyt kapott, hogy a jogi tanácsadási törvény (Rechtsberatungsgesetz) alapján a görög joggal és a közösségi joggal kapcsolatos ügyeket lásson el. A német jog tekintetében I. Vlassopoulou egyik német kollégájának felügyelete mellett dolgozott az irodában. 1988. májusában I. Vlassopoulou önálló ügyvédi kamarai bejegyzését kérelmezte a minisztériumnál.

¹³¹ Case 427/85: Commission of the European Communities vs Federal Republic of Germany. *European Court Reports*, 1988. 1154-1168.

A minisztérium a kérelmet azzal az indokolással utasította el, hogy nem rendelkezik az ügyvédi hivatásról szóló szövetségi rendeletben előírt, az ügyvédi szakma gyakorlásának engedélyezéséhez szükséges jogi képzettséggel. Ez a képzettség valamely német egyetemen folytatott jogtudományi tanulmányok, az első államvizsga, a gyakornoki időszak, valamint annak végeztével egy második államvizsga teljesítése révén lehetett volna megszerezhető számára. A minisztérium emellett hozzáfűzte, hogy az EGK Szerződés 52. cikke a kérelmezőnek nem biztosítja a jogot, hogy szakmáját a Görögországban megszerzett szakmai képesítése alapján az NSZK-ban gyakorolja.

Az ügyvédi fegyelmi tanács elutasította I. Vlassopoulounak a minisztérium határozata elleni fellebbezését, amely döntés ellen panasszal fordult a Szövetségi Legfelsőbb Bírósághoz. Az ügyben a Szövetségi Legfelsőbb Bíróság előzetes döntéshozatal iránti kérdést terjesztett a Bírósághoz. A Bíróság az alábbi határozatot hozta:

Az EGK Szerződés 52. cikkét úgy kell értelmezni, hogy egy tagállam nemzeti hatóságainak, amelyeknél egy olyan közösségi állampolgár kérelmezte az ügyvédi tevékenység engedélyezését, akinek már a származási országban engedélyezték a működését, és a tagállamban már jogtanácsosi tevékenységet is folytat, azt kell megvizsgálni, hogy milyen mértékben felelnek meg az érdekelt személy származási országában megszerzett ismeretei a fogadó állam szabályozásában megkövetelteknek. Abban az esetben, ha az oklevelek csak részben felelnek meg egymásnak, az adott nemzeti hatóságok követelhetik a kérelmezőtől annak bizonyítását, hogy megszerezte a hiányzó ismereteket és képesítéseket.¹³²

2.3.3.6 Case 55/94 – Reinhard Gebhard vs Consiglio dell’Ordine degli Avvocati e Procuratori di Milano¹³³

A német állampolgársággal rendelkező Gebhard úrnak 1977-ben engedélyezték, hogy Németországban ‘Rechtsanwalt’-ként szakmai tevékenységet folytasson. Egy ügyvédi iroda ‘független munkatársa’ és a stuttgarti ügyvédi kamara bejegyzett tagja lett anélkül, hogy a tagállamban saját ügyvédi irodát tartott volna fenn. Gebhard úr 1978. óta Olaszországban élt olasz állampolgárságú feleségével és három gyermekével, valamint jövedelme után teljes egészében tartózkodási helye szerint, azaz Olaszországban adózott. Szakmai tevékenységet 1978. márciusa óta folytatott Olaszországban, kezdetben egy milánói ügyvédi iroda

¹³² Case 340/89: Irène Vlassopoulou vs Ministerium für Justiz, Bundes- und Europaangelegenheiten Baden-Württemberg. *European Court Reports*, 1991. 2379-2386.

¹³³ Case C-55/94: Reinhard Gebhard v Consiglio dell’Ordine degli Avvocati e Procuratori di Milano. *European Court Reports*, 1995. 4186-4201.

munkatársaként, majd 1980. januárjától 1989-ig az iroda tagjaként (associato). Gebhard úr ügyvédi tevékenységével összefüggésben soha nem merült fel kifogás.

1989. július 30-án Gebhard úr Milánóban saját ügyvédi irodát alapított, amelyben olasz avvocati és procuratori kollégáival dolgozott együtt. Olasz kollégái az olasz ügyfelek között, Olaszországban zajló bírósági eljárásokban jártak el, míg maga főleg a német anyanyelvű ügyfelek nem peres jogi képviselővel és jogi tanácsadással foglalkozott. Az 1989-ig még társaiként szereplő olasz kollégái panaszt nyújtottak be a Milánói Ügyvédi Kamarához. Beadványukban azt kifogásolták, hogy kollégájuk hivatalos levélpapírjainak fejlécén az ‘avvocato’ megjelölést tünteti fel. A Pretura és a Tribunale di Milano előtt közvetlenül avvocato-ként jár el, ezért 1991. szeptember 19-én a Milánói Kamara Tanácsa az ‘avvocato’ cím használatát megtiltotta és fegyelmi eljárást indított R. Gebhard ellen. Gebhard úr október 14-én kezdeményezte a Milánói Kamara Tanácsánál, hogy vegyék fel az ügyvédi névjegyzékbe. Kérelmét a legalább hároméves szakoktatást és szakképzést lezáró felsőfokú oklevelek elismerésének általános rendszeréről szóló 89/48 EGK Tanácsi Irányelv rendelkezéseire és az Olaszországban megszerzett tízéves szakmai gyakorlatára alapozta. A Kamara azonban felvétel helyett arra kötelezte, hogy tevékenységét 6 hónapos időtartamra függessze fel. A határozat ellen fellebbezést nyújtott be és végül az ügy a Bíróság elé került, ahol a következő döntés született:

1. A szolgáltatásnyújtásnak az EGK Szerződés 60. cikke harmadik bekezdésében előírt ideiglenes jellegét annak időtartama, gyakorisága, ismétlődő, illetve folyamatos jellege alapján kell elbírálni.
2. A Szerződés értelmében szolgáltatást nyújtó a fogadó tagállamban megteremtheti a szolgáltatás teljesítéséhez szükséges infrastruktúrát.
3. Valamely tagállam állampolgárára, aki állandó és folyamatos jelleggel folytat szakmai tevékenységet egy másik tagállamban, ahol egy telephelyről nyújt többek között e másik tagállam állampolgárai számára szolgáltatást, a letelepedés szabadságára, és nem a szolgáltatásnyújtás szabadságára vonatkozó fejezet rendelkezéseit kell alkalmazni.
4. Valamely tagállam állampolgárának a letelepedési joga gyakorlására vonatkozó lehetőségét, és e jog gyakorlásának feltételeit annak a tevékenységnek a jellegére tekintettel kell elbírálni, amelyet a fogadó tagállam területén folytatni kíván.
5. Abban az esetben, ha valamely speciális tevékenység megkezdését a fogadó államban nem szabályozzák, bármely más tagállam állampolgára jogosult ebben a tagállamban letelepedni

és e tevékenységét ott gyakorolni. Ezzel szemben, amikor valamely speciális tevékenység megkezdését vagy folytatását a fogadó tagállamban bizonyos feltételekhez kötik, a másik tagállam állampolgárainak, aki e tevékenységet kívánja gyakorolni, főszabály szerint meg kell felelnie e feltételeknek.

6. Azoknak a nemzeti rendelkezéseknek, amelyek a Szerződés által biztosított alapvető szabadságok gyakorlását akadályozhatják, vagy kevésbé vonzóvá tehetik, négy feltételnek kell megfelelniük: alkalmazásuk hátrányos megkülönböztetéstől mentes, a közérdeken alapuló kényszerítő indok által igazoltak, alkalmasak az általuk elérni kívánt célok megvalósításának biztosítására, és nem lépnek túl az elérni kívánt cél megvalósításához szükséges mértéken.
7. A tagállamoknak figyelembe kell venniük az oklevelek egyenértékűségét, és adott esetben össze kell hasonlítaniuk az érintett személy tudását és képesítését a saját nemzeti rendelkezéseik által megkövetelt tudással és képesítéssel.

2.3.3.7 C-506/04. sz. ügy – Graham J. Wilson vs Conseil de l'ordre des Avocats du Barreau de Luxembourg

Graham J. Wilson brit állampolgár ügyvéd (barrister), az Honourable Society of Gray's Inn,¹³⁴ valamint az angliai és walesi ügyvédi kamara tagja, 1994 óta folytatott ügyvédi tevékenységet Luxembourgban. 2003. április végén a Conseil de l'ordre des Avocats du Barreau du Luxembourg (a továbbiakban: kamarai tanács) a 2002-es törvény 3. cikkének (2) bekezdése szerinti szóbeli elbeszélgetésre hívta Wilson urat. G. J. Wilson a személyes elbeszélgetésre egy luxemburgi ügyvéd kíséretében jelent meg, azonban a kamarai tanács megtagadta a kísérő beszélgetésen történő részvételét.

A kamarai tanács 2003. május 14-i levelében közölte a határozatát, mely szerint elutasította a IV. névjegyzékbe¹³⁵ történő felvételt azzal az indokolással, hogy Wilson úr megtagadta a szóbeli elbeszélgetésen az ügyvédje jelenléte nélkül való részvételt, és így a kamarai tanácsnak nem állt módjában Wilson úr nyelvi ismereteiről meggyőződni. A levélben tájékoztatták továbbá arról, hogy az 1991-es törvény 26. cikke (7) bekezdésének megfelelően fellebbezést nyújthat be a fegyelmi és ügyviteli tanácshoz (Conseil disciplinaire et administratif) a határozat ellen. G. J. Wilson azonban a közigazgatási bírósághoz nyújtott be panaszt azzal az

¹³⁴ A Honourable Society of Gray's Inn a négy londoni jogász kollégium egyike. Csak ezen társaságok tagjai nevezhetik magukat az angol ügyvédi kamara előtt barristernek. A másik három ilyen társaság az Inner Temple, a Middle Temple és a Lincoln's Inn – <http://www.graysinn.info/>

¹³⁵ IV. névjegyzék – a tevékenységüket az eredeti szakmai címüket használva gyakorló ügyvédek nevét tartalmazó névjegyzék.

indoklással, hogy az előírt jogorvoslati út a fegyelmi és ügyviteli tanácshoz, sem a közösségi jog, sem az európai emberi jogi egyezmény 6. cikke követelményeinek nem felel meg, és ennél fogva a közigazgatási bíróság általános hatáskörére tekintettel ez utóbbinak kell döntenie. A fellebbezés 2004. májusában elutasításra került a közigazgatási bíróság hatáskörének hiányára hivatkozással.

Wilson úr 2004. június 22-én fellebbezett a döntéssel szemben. A másodfokú közigazgatási bíróság hatáskörének megállapíthatóságához szükségesnek tartotta a 98/5 irányelv 9. cikke (2) bekezdésének értelmezését, valamint kétségesnek tartotta az említett nyelvi ismeretek ellenőrzését szolgáló elbeszélgetésnek az irányelv biztosítékaival való összeegyeztethetőségét. A körülményekre tekintettel a Cour administrative (Luxemburg) felfüggesztette az eljárást, és előzetes döntéshozatal céljából a következő kérdéseket terjesztette a Bíróság elé:

1. „1) A [...] 98/5 irányelv 9. cikkét úgy kell-e értelmezni, hogy azzal ellentétes az olyan jogorvoslati eljárás, mint a 2002. november 13-i törvénnyel módosított 1991. augusztus 10-i törvény által bevezetett eljárás?
2. 2) Pontosabban: az olyan fellebbezési szervek, mint a fegyelmi és ügyviteli tanács vagy a fegyelmi és ügyviteli fellebbezési tanács, a „belső jog szerinti bírósági jogorvoslati fórumnak” minősülnek-e a 98/5 irányelv 9. cikke értelmében, és e cikket úgy kell-e értelmezni, mint amellyel ellentétes az olyan jogorvoslati lehetőség, amely előírja az ilyen jellegű szervhez vagy szervekhez való fordulást azt megelőzően, hogy valamely jogkérdéssel kapcsolatban megnyílna [az említett cikk értelmében vett] „bírósághoz” való fordulás lehetősége?
3. 3) Joga van-e valamely tagállam hatáskörrel rendelkező hatóságainak egy másik tagállam ügyvédjének az [98/5] irányelv 5. cikkében meghatározott tevékenységei eredeti szakmai címének használatával való állandó jelleggel történő gyakorlásának jogát ahhoz a feltételhez kötni, hogy az rendelkezzen [az előbbi] tagállam nyelveinek ismeretével?
4. 4) Konkrétan, a hatáskörrel rendelkező hatóságok támaszthatnak-e olyan feltételt, hogy a hivatás gyakorlásának e joga ahhoz legyen kötött, hogy az ügyvédnek a fogadó tagállam minden egyes (vagy azok közül több) nyelvéből szóbeli elbeszélgetésen kell részt vennie annak érdekében, hogy a hatáskörrel rendelkező hatóság meggyőződhessen arról, hogy az ügyvéd rendelkezik-e a három nyelv mindegyikének ismeretével, és ha igen, akkor – ha egyáltalán léteznek – melyek a szükséges eljárási garanciák?”

Az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdésekre C. Stix-Hackl főtanácsnok terjesztett előindítványt. Az indítvány kitért az előterjesztett kérdések elfogadhatóságára, a jogorvoslatra, a

bíróság függetlenségére és pártatlanságára, valamint a nyelvismeret ellenőrzésére.¹³⁶ Az előterjesztett indítvány alapján a bíróság 2005. szeptember 19-én a következő ítéletet hozta:

1. Az ügyvédi hivatásnak a képzés megszerzése országától eltérő tagállamokban történő folyamatos gyakorlásának elősegítéséről szóló, 1998. február 16-i 98/5/EK európai parlamenti és tanácsi irányelv 9. cikkét úgy kell értelmezni, hogy ellentétes azzal az olyan jogorvoslati eljárás, amelynek keretében az említett irányelv 3. cikkében foglalt bejegyzést megtagadó határozat elsőfokon egy olyan szerv előtt támadható meg, amely kizárólag a tevékenységüket a fogadó tagállam szakmai címét használva gyakorló ügyvédekből áll, másodfokon pedig egy olyan szerv előtt, amely többségében ugyanilyen ügyvédekből áll, amikor az e tagállam legfelsőbb bírósága előtti semmisségi panasz a bírósági felülvizsgálatot nem a ténykérdésben, hanem kizárólag jogkérdésben teszi lehetővé.
2. A 98/5 irányelvet úgy kell értelmezni, hogy azzal ellentétes az olyan nemzeti szabályozás, amely alapján valamely tagállam hatóságai az ügyvédi hivatásnak az eredeti szakmai cím használatával a képzés megszerzése országától eltérő tagállamban történő gyakorlását az érintett nyelvi ismereteinek előzetes ellenőrzésétől tehetik függővé.”¹³⁷

A döntés egyértelmű, bár tényleges ügyvédi tevékenység gyakorlása nyelvismeret hiányában – álláspontom szerint – valójában nem lehetséges.

2.3.3.8 C-359/09. sz. ügy – Donat Cornelius Ebert vs Budapesti Ügyvédi Kamara

Az esetek ismertetését végül zárja a nemrégiben megszületett Donat Cornelius Ebert eset, amely magyar kezdeményezésre született. Ebert úr Németországban végzett jogász, egyben német állampolgár. 1997 óta ‘Rechtsanwalt’ megnevezéssel folytatott ügyvédi tevékenységet hazájában, a Düsseldorf-i Ügyvédi Kamara tagjaként. A 90-es évek óta él Magyarországon, ahol 2002-ben szerzett jogi doktori (PhD) címet. Két évvel később együttműködési megállapodást kötött egy magyarországi ügyvédi irodával. A Budapesti Ügyvédi Kamara 2004. szeptemberében vette fel az európai közösségi jogászok névjegyzékébe az ügyvédekről szóló törvény 89/A. §-a alapján. Így D. C. Ebert ügyvédi tevékenységet folytathatott a saját tagállamában megszerzett szakmai megnevezéssel. A 2005. április 6-i határozatával a Budapesti Ügyvédi Kamara az Ebert úr által 2005-ben alapított ügyvédi irodát nyilvántartásba vette. A kérelmező 2006. végén kérte a Fővárosi Bíróságtól annak megállapítását, hogy a

¹³⁶ Christine Stix-Hackl főtanácsnok indítványa (2006. május 11.): C-506/04. sz. ügy Graham J. Wilson vs Conseil de l'ordre des Avocats du Barreau de Luxembourg – curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?jsessionid

¹³⁷ A Bíróság (nagytanács) 2006. szeptember 19-i ítélete (a Cour administrative – Luxemburg előzetes döntéshozatal iránti kérelme) – Graham J. Wilson vs Conseil de l'ordre des Avocats du Barreau de Luxembourg. *Az Európai Unió Hivatalos Lapja*. C 281. 11.

magyar ‘ügyvéd’ cím használatára anélkül legyen jogosult Magyarországon, hogy az ügyvédi kamarának tagja lenne. Kérelmét a Fővárosi Bíróság a 89/48 irányelv 1. cikke, valamint 7. cikkének (1) és (3) bekezdése alapján elutasította arra hivatkozva, hogy a kérelmező csak akkor lenne jogosult az ‘ügyvéd’ cím viselésére, ha igazolná az ügyvédi kamarai tagságát. A határozat ellen Ebert úr fellebbezést nyújtott be a Fővárosi Ítéletáblához, ahol az eljárás felfüggesztéséről határoztak, és előzetes döntéshozatal céljából megkeresték az Európai Bíróságot.

Az előzetes döntéshozatal iránti kérelem a legalább hároméves szakoktatást és szakképzést lezáró felsőfokú oklevelek elismerésének általános rendszeréről szóló, 89/48/EGK tanácsi irányelv és az ügyvédi hivatásnak a képesítés megszerzése országától eltérő tagállamokban történő folyamatos gyakorlásának elősegítéséről szóló, 98/5/EK európai parlamenti és tanácsi irányelv értelmezésére terjedt ki.

A Bíróság (negyedik tanács) 2011. február 3-i állásfoglalása a következő:

1. „1. Sem a 2001. május 14-i 2001/19/EK európai parlamenti és tanácsi irányelvvel módosított, a legalább hároméves szakoktatást és szakképzést lezáró felsőfokú oklevelek elismerésének általános rendszeréről szóló, 1988. december 21-i 89/48/EGK tanácsi irányelvvel, sem pedig az ügyvédi hivatásnak a képesítés megszerzése országától eltérő tagállamokban történő folyamatos gyakorlásának elősegítéséről szóló, 1998. február 16-i 98/5/EK európai parlamenti és tanácsi irányelvvel nem ellentétes az a nemzeti szabályozás, amely az ügyvédi hivatásnak a fogadó tagállam ügyvédi címével történő gyakorlása céljából az ügyvédi kamarához hasonló szervezetbeli tagság kötelezettségét írja elő.
2. A 89/48 és a 98/5 irányelv kiegészíti egymást azáltal, hogy két módot vezet be a tagállamok ügyvédei számára arra vonatkozóan, hogy miként kezdenek meg az ügyvédi hivatás gyakorlását a fogadó tagállamban ez utóbbi szakmai megnevezésével.”¹³⁸

2.3.4 Az esetek értékelése

Egyetértve azon már publikált állásponttal, hogy az ügyvédi tevékenység nem tartozik szolgáltatások szabad áramlásának témakörébe, és a közösségi jog szempontjából más az elhatárolás alapja a tevékenység *határon átnyúló* jellege miatt,¹³⁹ további megállapítások tehetők.

¹³⁸ A Bíróság (negyedik tanács) 2011. február 3-i ítélete (a Fővárosi Ítéletábla (Magyar Köztársaság) előzetes döntéshozatal iránti kérelme) – Donat Cornelius Ebert vs Budapesti Ügyvédi Kamara. *Az Európai Unió Hivatalos Lapja*, 2011. C 103/6

¹³⁹ IFJ. DR. LOMNICI ZOLTÁN: Külföldi ügyvéd hazai kamarai tagság nélkül nem működhet. *Ügyvédek Lapja*, 2011/4. 18-21.

A hatályos szabályozás elvben, és mára már a gyakorlat is, lehetővé tette az ügyvédek számára a saját országukon kívüli, más tagállamban történő működés lehetőségét, bizonyos feltételek megtartása mellett.

A tevékenység megkezdését és folytatását az ügyvédek alapvetően a saját országukban megszerzett szakmai végzettségük és kamarai tagságuk alapján, illetve megszerzett címük alapján végezhetik. Megjegyzendő ugyanakkor, hogy addig, amíg a teljes szabályozási, és ez által a jogrendszeri egység ténylegesen nem valósul meg Európában – amely nézetem szerint nem valószínű, hogy viszonylag hamar bekövetkezne –, addig az egyes tagállamokban tevékenykedő, illetve ott képesítést szerzett ügyvédek alapvetően előnyben lesznek más országokból származó kollegáikkal szemben. A határokon átnyúló együttműködések azonban a különbségeket részben már ma is megfelelően tompítják, mérséklük, illetve a gazdaság esetleges további globalizációjával feltehetően a tendencia az ügyvédséget érintő területeken is az egységesülés irányába fog hatni. A nyelvi sokszínűség – annak fennállásáig – azonban továbbra is befolyással lesz az ügyvédek más államban történő letelepedésére és tevékenységére, még akkor is, ha az adott tagállam nyelvének ismerete ma már nem jogszabályi követelmény.

2.4 Az ügyvédség fogalmának lényege

Az ügyvédi hivatásról az eddig elvégzett elemzésekből fakadóan megállapítható, hogy az ügyvédi hivatás olyan sajátos, részben közjogi tartalmú normák által szabályozott, alkotmányos, magánjogi szellemi szabadfoglalkozás, amely az igazságszolgáltatáshoz és a jogalkalmazáshoz, az eljárási törvények kötelező előírásából fakadóan kapcsolódik. Sajátossága, hogy alanyi jogon gyakorolható, valamint a pártatlanság, az elfogulatlan és tisztességes eljárás alkotmányos alapkövetelményének betartása mellett a titoktartási kötelezettségből fakadóan egyúttal közbizalmi tisztség is. Az ügyvédi tevékenység a kialakuló Európai Unióban a letelepedés szabályainak megalkotásával és tartalommal történő megtöltésével újra egyre egységesebbé válik.

Az ügyvédi kamara pedig olyan, nem az egyesülési szabadság alapján létrehozott köztestület,¹⁴⁰ amely közhitelesen garantálja feladatainak szakszerű ellátását az ügyvédi kamara tagjai tekintetében a jogkereső közönség számára, egyúttal intézményesen garantálja a magántevékenység független folytatását ügyvédi kar részére.

¹⁴⁰ „A köztestület az azonos tevékenységet folytatók vagy abban érdekeltek tagsági viszonyán alapuló, közhatalmi aktussal létesített, jogi személyiséggel bíró személyegyesülés, amely saját önkormányzatával, de állami felügyelet alatt, közhatalmi jogok birtokában, a tagságát vagy a tagsága tevékenységét érintő közfeladatot végez.” FAZEKAS (2008) i. m. 181.

A meghatározásokból következik, hogy az ügyvédség, mint hivatás és mint tevékenység, valamint az ügyvédi kamara a köz és magánjog határterületén elhelyezkedő, ezen világokat összekapcsoló fogalmak, amelyek vizsgálata során mind a közjogi, mind a magánjogi megközelítésnek helyt kell adni, ezért a vizsgálatot az egyéb jogász hivatásrendekkel történő összevetéssel folytatom.

2.5 Az ügyvédség elhatárolása más jogász hivatásrendektől

„Az akadémiai tudással jellemezhető ‘hivatásokra’ jellemző folyamatok és specifikumok alapján alakultak ki a professziók, hivatások kritérium rendszerei, feltételei, amik alapján egy tudás, és/vagy társadalmi praxis ‘professzióként’ értelmezhető. Ezek a professziók az európai, középkori egyetemeken kapták meg végleges formájukat, és itt nyerték el magas társadalmi státuszukat, autonómiájukat is. Ezen hivatások gyakorlásához megfelelő elméleti szaktudás és vizsgák szükségesek, valamint egyes esetekben különleges eljárások is. A hivatás gyakorlói között az a nézet alakult ki, hogy a közösséget szolgálják, és ennek megfelelően bizonyos erkölcsi szabályoknak vannak alávetve. Ezekhez a hivatásokhoz számos esetben egyedi javadalmazási formák kapcsolódnak.”¹⁴¹ Hagyományosan elválnak egymástól az igazságszolgáltatásban, a közigazgatásban és a vállalati, piaci szférában dolgozó jogászok csoportja, és köztük jelentős presztízs különbségek alakulnak ki, melyeket gyakran az egyes országok társadalomtörténete is alakít. Általában megfigyelhető, hogy az igazságszolgáltatás ‘klasszikus’ jogász szakmáinak, így például a bíróknak, magas a társadalmi és a szakmán belüli presztízse is.¹⁴² Az egyes hivatásrendek ügyvédséggel történő összehasonlítása során részben terjedelmi okokból, részben mivel az egyes hivatásrendek mindegyike önálló kutatás tárgya lehet, tömörségre törekedtem. A dolgozatban kizárólag az egyes hivatásrendek általam választott szempontú összehasonlítását kívántam elvégezni, ezért csak az egyes hivatásrendekre vonatkozó főbb szabályokat rögzítettem, és a részletszabályok ismertetését, ahol arra lehetőséget láttam, mellőztem annak érdekében is, hogy az összehasonlítás eredményét a későbbiekben összefoglalva, táblázatos formában is be lehessen mutatni.

¹⁴¹ FÓNAI MIHÁLY: A jogi és igazgatási képzési területen végzetek elhelyezkedésének presztízs szempontjai. In *Diplomás Pályakövetés 4. Frissdiplomások 2010*. Educatio Társadalmi Szolgáltató Nonprofit Kft. Felsőoktatási Osztály, 2010. december. 228.

¹⁴² SZABÓ BÉLA: A jogászság és a jogászképzés története. In SZABÓ MIKLÓS (szerk): *Bevezetés a jog- és államtudományokba*. Miskolc: Miskolci Egyetem, 1995. 164–206.

2.5.1 Bírók

2.5.1.1 A bírói jogviszony keletkezése

Az egyes jogász hivatásrendek ügyvédi hivatással történő összehasonlítását célszerűnek tartom a bírák jogállására vonatkozó szabályokkal történő összevetéssel kezdeni, figyelemmel arra, hogy a bírák minden társadalom kiemelt és talán leginkább tisztelt jogászainak tekinthetők. Magától értetődik ez az általános elismerés, hisz a „A Magyar Köztársaságban az igazságszolgáltatást a bíróságok gyakorolják.”¹⁴³ Ez a megállapítás az igazságszolgáltatás egységét fogalmazza meg, azaz az egységes bíróság és egységes jog követelményét. Az egységes bíróság elve azt jelenti, hogy hazánkban nincs sem kiváltságos jellegű, sem megkülönböztetésen alapuló bíróság, azaz az igazságszolgáltatásban minden állampolgár ügyében ugyanazok a bíróságok járnak el. Az egységes jog elvének értelmében pedig a törvényhozás egyforma mértékkel mér, azaz az állam valamennyi polgárára azonos jogszabályok érvényesek. A bírák az eléjük került ügyekben csak a jogszabályok és belső meggyőződésük alapján dönthetnek ezért a szakmai tudás és az anyagi biztonság biztosítása mellett elengedhetetlen a bírói függetlenség biztosítása is.¹⁴⁴

Magától értetődik továbbá, hogy a jelenleg hatályos joganyag¹⁴⁵ alapjául a bírói függetlenség és pártatlanság alkotmányos elvei szolgálnak, amelyek az ügyvédi hivatással történő összehasonlítás legfőbb eltérését jelentik, mivel az ügyvéd a saját megbízójával szemben nemhogy független és pártatlan nem lehet, hanem hivatása lényegéből fakadóan éppen annak érdekét kell, hogy szolgálja. A bírói szolgálati jogviszony lényeges tartalmát jelenti, hogy az ítélező tevékenységében független bíró a bírósági szervezet tagjaként teljesíti szolgálatát, azaz kiemelt és méretében is jelentős szervezet tagja, ellentétben a tipikusan önállóan, vagy kis szervezetekben, irodákban tevékenykedő ügyvédekkel.

A bírák szolgálati viszonya a köztársasági elnök általi kinevezéssel jön létre, amely aktus természetesen nem hasonlítható össze az ügyvédi hivatás gyakorlásának megkezdésére vonatkozó egyetlen jogintézménnyel sem. A szolgálati viszony kezdete a kinevezési okiratban meghatározott időpont, amely életkori korlátait tekintve jelenleg 30 és 70 éves kor között állhat fenn, bár az Alaptörvény a bírák jogviszonyának végét 62 évben rögzíti. Az életkor felső határának csökkentése okán nem zárható ki annak lehetősége, hogy több, ma még aktív bíró nyugdíjazását követően ügyvédi praxis kialakításába kíván kezdeni, bár az ügyvédjelölti,

¹⁴³ 1997. évi. LXVI. törvény a bíróságok szervezetéről és igazgatásáról.

¹⁴⁴ DR. PETRIK FERENC: A bírói szervezet. In DR. PETRIK Ferenc (szerk.): *Alkotmány a gyakorlatban. Kommentár a gyakorlat számára.* Budapest, HVG-ORAC Lap és Könyvkiadó Kft., 2003. 386-388.

¹⁴⁵ 2011. évi CLXII. törvény a bírák jogállásáról és javadalmazásáról.

illetve alkalmazott ügyvédi egyéves kötelező időszak szintén közelmúltban bevezetett előírásának teljesítése nehéz feladat elé állíthatja a pályát váltani szándékozó bírák jelentős részét.¹⁴⁶

A bírói kinevezés feltételei részben megegyeznek az ügyvédi hivatás gyakorlásának feltételeivel, azaz szükséges a magyar állampolgárság, az aktív és passzív választójog, az egyetemi jogi végzettség és a jogi szakvizsga. A szakvizsga letételét követően azonban bíróvá csak az nevezhető ki, aki legalább egy év további gyakorlatot igazol, amely más hivatásrend területén eltöltött egyévi gyakorlattal is teljesíthető. Fontos eltérés az ügyvéddé válás feltételeihez képest, hogy a bírójelöltnek a pályalkalmassági vizsgálat alapján a bírói hivatás gyakorlására alkalmasnak kell lennie, valamint a vagyonnyilatkozat tételi kötelezettség is eltérésként rögzíthető. Az újonnan bevezetett pályázati rendszer a kinevezések átláthatóságát hivatott szolgálni. A kinevezés tilalmi korlátai az ügyvédekre vonatkozó korlátozásokhoz képest, részletesebben szabályozottak. A törvény indokolásából látszik, hogy az ügyteher különbségek felszámolásának és az eljárások gyorsításának érdekében a jogalkotó már a kiválasztás során érvényesíteni kíván bizonyos szempontokat annak érdekében, hogy a jogászok 'legkiválóbbjai' kerüljenek bírói pozícióba. Az egyéves titkári időszak megkövetelése azonban – az ügyvédjelölti és alkalmazott ügyvédi időszak megköveteléséhez hasonlóan – a jogász hivatásrendek közötti átjárhatóságot a bíróságok irányába szintén tovább szűkítette.

A kinevezendő bíró három évig érvényes egészségi, fizikai és pszichikai alkalmassági vizsgálatokat magába foglaló pályalkalmassági vizsgálata során vizsgálják a bírói munka végzését kizáró vagy számottevően befolyásoló pszichikai és egészségi okokat. Úgyszintén vizsgálják a bíró személyiségének intelligencia- és karakterjellemzőit is, amely jellemzők a szervezetrendszer kívülről vizsgálva nem könnyen állapíthatóak meg. A pályalkalmassági vizsgálat költségét a pályázó viseli, ami az ismert titkári fizetésekhez képest nem elhanyagolható költséget jelent, legalább annyira terhelve a bírói pályára készülöket, mint az ügyvédjelölteket terheli a kamarai regisztrációs díj. A bírói álláshelyre kiírt nyilvános pályázatra vonatkozó jogszabályi követelmény megfogalmazása a törvényben kissé elnagyolt, bár a pályázati eljárás eredményeként a legalkalmasabb jelölt kiválasztásának célul tűzése mindenképpen indokolt lehet. A pályázat kiírására jelenleg az OBH elnöke jogosult, bár külső szemlélőként néha érthetetlen az is, hogy egyes bírói tisztségre történő pályázatok kiírása miért húzódik viszonylag hosszabb ideig.

¹⁴⁶ A bírák jogállásáról és javadalmazásáról szóló 2011. évi CLXII. törvény egyes rendelkezései alkotmányellenességéről szóló 33/2012. (VII. 17.) AB határozat kimondja a bírák általános öregségi nyugdíjkorhatár szerinti nyugdíjazásáról rendelkező szabályainak alaptörvény-ellenességét és erre tekintettel azokat hatálybalépésük időpontjára visszaható hatállyal, 2012. január 1. napjával megsemmisíti.

A bíró vagyonyilatkozatának szükségességét jól alátámasztja az alapvető jogok és kötelességek pártatlan és elfogulatlan érvényesítése, valamint a közélet tisztaságának biztosítása és a korrupció megelőzésének célja is. A bíró kinevezése első alkalommal három évre szól, amely az ügyvédi hivatás gyakorlásának megkezdéséhez viszonyítva komoly hátránynak minősíthető, és kétségtelenül nagyfokú elhivatottságot követel a bírói pályára készülőkől. Az esetleges hosszabbítás elmaradása azonban a gyakorlatban ritkán történik meg, ez inkább csak teoretikus lehetőség, az esetleges alkalmatlanság jó esetben már előbb kiderül. A határozott időre szóló bírói kinevezés célja, annak biztosítása, hogy amennyiben a jelölt utóbb mégsem bizonyulna alkalmasnak a bírói hivatás támasztotta követelmények teljesítésére, ne kerüljön határozatlan időre kinevezésre. A határozatlan időre történő kinevezés kezdeményezésekor meg kell vizsgálni a bíró működésének teljes időtartama alatt végzett munkáját, amely vizsgálat a bírói hivatás minőségének biztosítása szempontjából a legfontosabb szűrő szerepét betöltő intézménynek fogható fel. Érdemes lenne elgondolkodni azon, hogy a kezdő ügyvédek tekintetében valamilyen szakmai szempontú kamarai vizsgálat bevezetése, a bíróvizsgálatokhoz hasonlóan, nem segíthetné-e az ügyvédség szakmai színvonalának biztosítását, esetleg a szakmai színvonal emelését. Jelenleg az ügyvédi területre máshonnan érkező jogászok, bejegyzésüket követő, utólagos kamarai meghallgatása az ügyvédi etikai szabályok elsajátításának felmérésére nem ad kellő garanciát, mivel a beszámolón történő esetleges meg nem jelenés etikai, vagy fegyelmi vétségként ugyan értékelhető, azonban az ismeret hiányát szankcionálni – álláspontom szerint – jelenleg nem lehetséges, így a rendszer ebben a formában történő fenntartása értelmetlennek és kontra produktívnak tűnik.

A bíró tevékenységének megkezdése előtt esküt tesz, első kinevezésekor az OBH elnöke, ezt követően az adott bíróság elnöke osztja be valamelyik bíróságra, amelyhez a bíró hozzájárulása csak abban az esetben szükséges, ha nem pályázatot követően kap kinevezést. A bíró beosztása a határozott idejű első kinevezés kivételével határozatlan időre szól. A bíró a beosztásából eredő ítélkezési tevékenységének megtartása mellett más szolgálati helyre csak hozzájárulásával rendelhető ki, figyelembe véve a bíró méltányos érdekét is. Saját kérelmére a bíró más bíróságra áthelyezhető. Ha a bíróság megszűnt, illetve hatásköre vagy illetékességi területe olyan mértékben csökkent, hogy ott a bíró további foglalkoztatása nem lehetséges, részére – méltányos érdekeit figyelembe véve – új bírói beosztást kell felajánlani, amely a nyugdíjkorhatár betöltéséig terjedő időszakra nagyfokú biztonságot nyújt a bírók számára, talán még mindig megfelelő mértékben ellensúlyozva a más jogász hivatásrendekhez képest fennálló esetleges különbségeket.

2.5.1.2 A bíró jogai és kötelezettségei

Az összeférhetlenségi szabályok részben hasonlóak a bírákra nézve, mint az ügyvédekre, ugyanakkor a hivatásos bírák függetlenségének biztosítása érdekében további szigorú összeférhetlenségi okok léteznek. Így a bírók nem lehetnek tagjai pártnak, nem folytathatnak politikai tevékenységet, továbbá bíró nem lehet országgyűlési vagy önkormányzati képviselő, polgármester, illetőleg a központi államigazgatási szervekről valamint a Kormány tagjai és az államtitkárok jogállásáról szóló törvény hatálya alá tartozó állami vezető sem. A bíró a tisztsége ellátásán kívül csak tudományos, művészi, irodalmi, oktató- és műszaki alkotó munkát végezhet kereső tevékenységként, de ezzel nem veszélyeztetheti függetlenségét és pártatlanságát, illetve nem keltheti annak látszatát, valamint nem akadályozhatja hivatali kötelezettségei teljesítését. A bíró továbbá nem lehet gazdasági társaság és szövetkezet vezető tisztségviselője, felügyelő bizottságának tagja, továbbá gazdasági társaság személyes közreműködésre kötelezett vagy korlátlanul felelős tagja, továbbá választott bírósági tisztséget sem láthat el.

Igen jelentős eltérés az ügyvédi hivatáshoz képest, hogy a bírót hivatása méltóságának és felelőssége súlyának megfelelő, függetlenségét biztosító javadalmazás illeti meg, valamint a feladatai megfelelő ellátásához szükséges feltételeket kell biztosítani számára. Ezen szempontok megfelelő színvonalú érvényesülésének mértéke kritizálható ugyan, azonban alapvető eltéréseket jelent az önálló, szervezet által nem támogatott ügyvédi létezés képest. A bíró ugyanakkor köteles minden rábízott ügyben eljárni, míg ügyvéd kollegája szabadon eldöntheti, hogy vállal-e egy adott ügyet vagy sem, így az esetleges jövedelmi különbségeket az ügyvállalás szabad mérlegelésének joga ellensúlyozhatja.

A bíró az ügyvédi kamara tagjához hasonlóan köteles a tisztségéhez méltó, kifogástalan magatartást tanúsítani és tartózkodni minden olyan megnyilvánulástól, amely a bírósági eljárásba vetett bizalmat vagy a bíróság tekintélyét csorbítaná. A véleménynyilvánítás szabadsága terén azonban jelentős az eltérés a két hivatásrend tagjai között. A bíró ugyanis szolgálati viszonyán kívül nyilvánosan nem fogalmazhat meg véleményt bíróság előtt folyamatban lévő vagy folyamatban volt ügyről, különös tekintettel az általa elbírált ügyekre, a sajtó, a rádió és a televízió részére nem adhat tájékoztatást. Az ügyvédekre vonatkozó megnyilvánulási lehetőségek esetleges kamarai szabályozása azonban már nem várthat magára túl sokáig, éppen a bírói karral való szoros, kollegiális együttműködés fenntartásának érdekében. Ezért látnám szükségesnek, hogy az ügyvédek néha 'szerencsétlen', vagy akár szándékolt megnyilvánulásai valamilyen formában szabályozásra kerüljenek, mivel a

hallgatásra ítélt bíróval szemben időnként előforduló ügyvédi nyilatkozatok korlátlansága akár a bíró befolyásmentes ítélezésébe vetett közbizalmat is megrendítheti.

A bírót ügyvéd kollegájától megkülönbözteti továbbá az a tény is, hogy hivatalos munkaideje heti negyven óra, amelyen belül munkáját a bíróság szervezeti és működési szabályzatában rögzített munkarend szerint végzi, bár a bíróság elnöke egy év bírói gyakorlat után a bíró kérelmére engedélyezheti, hogy a bíró munkáját csak a tárgyalási napjain végezze a bíróságon. A kezdő bírót évi 30 munkanap alapszabadság is megilleti, amely az évek során fizetési fokozatonként tovább emelkedik.

2.5.1.3 A bírói tisztség megszűnése

A bíró szolgálati viszonya megszűnik a halálával és a felmentésével. A bírót tisztségéből fel kell menteni: ha bírói tisztségéről lemondott, ha a tisztségének ellátására egészségügyi okból tartósan alkalmatlanná vált, ha vele szemben jogerősen szabadságvesztést vagy közérdekű munkát szabtak ki, vagy esetleg kényszergyógykezelését rendelték el. Az eskü le nem tétele szintén felmentési ok. A bíró maga is kérheti nyugállományba helyezését vagy felmenthető, ha a részére felajánlott bírói állást nem fogadta el, vagy a vagyonyilatkozat-tételi kötelezettségét szándékosan elmulasztotta. A bíró tisztségéről, az ügyvédekhez hasonlóan, bármikor írásban lemondhat, a lemondási idő 3 hónap. Az új alaptörvényben rövidebb időkeretben rögzített bírói életpálya gyakorlatra való kihatásait csak a jövőben lesz lehetőség megfelelő módon értékelni, ahogyan feltehetően a bírói szervezetrendszer átalakítása is későbbi kutatások tárgya lesz.

2.5.1.4 A bíró felelőssége

A bírák fegyelmi és az ezzel összefüggő kártérítési ügyeiben, továbbá a bíró munkájának szakmai és vezetői munkájának értékeléséből eredő jogvitákban a nemrégiben a Fővárosi Ítéltábla és a Legfelsőbb Bíróság mellett felállított, első és másodfokú szolgálati bíróság jár el. A szolgálati bíróság tagja ilyen jellegű feladatait az ítélezési vagy igazgatási munkája mellett látja el, amely feladat ellátásáért díjazásra jogosult. Fegyelmi vétségnek minősül, ha a bíró, a szolgálati viszonyával kapcsolatos kötelezettségeit vétkesen megszegi, vagy az életmódjával, magatartásával a bírói hivatás tekintélyét sérti vagy veszélyezteti. A bíró a szolgálati viszonyából eredő kötelezettségének szándékos vagy súlyosan gondatlan megszegésével munkáltatójának okozott kárért anyagi felelősséggel tartozik. E tekintetben a bíró háromhavi illetménye erejéig felel, ha a kárt súlyosan gondatlan magatartásával okozta. Szándékos károkozás esetén a bíró a teljes kárösszegért felel, ugyanakkor a bírói függetlenség egyik elemét és biztosítékát is jelentő, lényegében anyagi felelőtlenség egyáltalán nem vehető

össze az ügyvédek terhelő teljes vagyoni felelősség elvével. Ebből következően foglalkozom a későbbiekben a teljes ügyvédi vagyoni felelősség korlátozásának szükségességével, mivel a vagyoni felelősség jelenlegi szabályozása a hivatásrendek között súlyos aránytalanságokat idéz elő.

2.5.1.5 A javadalmazás általános szabályai

A bíró a törvényben meghatározott feltételek fennállása esetén illetményre, külön juttatásra, egyéb javadalmazásra, kedvezményre és költségtérítésre is jogosult. Illetménye alapilletményből, továbbá pótlékból tevődik össze. Az esetleges beosztási és a vezetői pótlék alapilletmény jellegű, amit a törvény szerint számított szolgálati ideje alapján kell megállapítani. A legalacsonyabb bírói alapilletményt az állami költségvetésről szóló törvényben az Országgyűlés állapítja meg úgy, hogy annak összege az előző évi összegnél nem lehet alacsonyabb. Ez jelenleg havi 391.600,- forint, amely lényegesen meghaladja a kezdő ügyvédek általában elérhető jövedelmi szintjét, még akkor is, ha az európai javadalmazási szinthez képest, sajnálatos módon a magyar bírák a legrosszabbul fizetettek közé tartoznak, ezért nyilván minden jogász elemi érdeke, hogy a bírák, és velük párhuzamosan az ügyészek javadalmazási szintje mielőbb megközelítse legalább az európai átlagot.

2.5.2 Ügyészek

A dolgozatban a hivatásrendek összehasonlításánál az ügyészségi alkalmazottak közül csak az ügyészekkel foglalkozom, és velük sem kimerítő jelleggel az előzőekben már ismertetett okokból. Az ügyészi jogviszony¹⁴⁷ eltérésének lényegét az ügyvédi hivatás szabadságához képest, annak kötöttsége, szigorú alá-, fölé rendeltsége, az utasítási rendszer léte jellemezheti leginkább. Az ügyész feletti munkáltatói jogkör gyakorlója a Magyar Köztársaság legfőbb ügyésze, aki e jogkörét részben vagy egészben más, vezetői munkakört betöltő ügyészségi alkalmazottra átruházhatja.

2.5.2.1 Az ügyészségi szolgálati viszony keletkezése

Ügyésszé azt a választójoggal rendelkező magyar állampolgárt lehet kinevezni, akinek egyetemi jogi végzettsége van, és külön jogszabály szerinti jogi szakvizsgával rendelkezik. A katonai ügyészek tekintetében további feltétel, hogy a Magyar Honvédség hivatalos állományú tisztjei is legyenek. Az ügyészt első alkalommal három évre, azt követően pedig határozatlan

¹⁴⁷ 2011. évi CLXIV. törvény a legfőbb ügyész, az ügyészek és más ügyészségi alkalmazottak jogállásáról és az ügyészi életpályáról.

időre lehet kinevezni, bár nyugdíjas, illetőleg nyugdíjkorhatárt betöltött személy kinevezése ettől eltérő határozott időre is szólhat. Az ügyész első kinevezése határozatlan időtartamú, ha a kinevezését megelőzően korábban legalább három évig ügyészként, vagy a kinevezését közvetlenül megelőzően alkotmánybíróként, bíróként, katonai bíróként, közjegyzőként, ügyvédként, jogtanácsosként, vagy központi közigazgatási szervnél közigazgatási, illetve jogi szakvizsgához kötött munkakörben dolgozott és legalább ötéves szakmai gyakorlatot szerzett.

Kinevezésre lehetőség van akkor is, ha valaki kiemelkedő elméleti jogi jártasságot szerzett a tudomány vagy az oktatás területén. A más hivatásrendeknél fennálló kötelező várakozási időkhöz hasonlóan a legfőbb ügyész azt a személyt nevezheti ki ügyésszé, aki alügyészként, bírósági titkárként, közjegyzőként, ügyvédként, jogtanácsosként, az OKRI-ban kutatóként, nyomozó hatóságnál nyomozóként vagy más meghatározott jogi munkakörben legalább egy évig ténylegesen dolgozott. Az ügyészségi szolgálati viszony a kinevezéssel és annak elfogadásával jön létre. A kinevezés negatív korlátai között szerepel, hogy nem nevezhető ki ügyésznek az a személy, aki büntetett előéletű, aki egyetemi jogi végzettséghez kötött foglalkozástól eltiltás hatálya alatt áll, aki büntetlen előéletű, de a bíróság bűncselekmény elkövetése miatt büntetőjogi felelősségét jogerős ítéletben megállapította. E tekintetben tehát a kizáró okok a más hivatásrendeknél alkalmazott feltételekhez nagyban hasonlítanak. Meg kell jegyezni ugyanakkor, hogy a jogerősen kiszabott fegyelmi és büntető ítéletek hatálya alatt állók tekintetében a legrészletesebben kidolgozott kizáró okokat az ügyészekre vonatkozó joganyagban lehet felfedezni. Álláspontom szerint megfontolás tárgyává lenne tehető, hogy az összes jogi hivatásrend tekintetében egységes, akár az ügyészségre vonatkozó törvényben rögzített, kizárási feltételek kerüljenek bevezetésre. Egy ilyen szabályozás esetén egyrészt az egyes hivatásrendek közötti átjárhatóság könnyebbé válhatna, másrészt semelyik hivatásrend sem válna a többi területen esetlegesen már kevésbé sikeres jogászok gyűjtőhelyévé, csökkentve azok társadalmi megítélését. Egységes feltételrendszer hiányában bizonyos hivatásrendek, gondolva itt elsősorban az ügyvédségre és a jogtanácsosokra, könnyen a korábban 'bukott jogászok végső menedékévé' válhat. A bírói tisztségnél már ismertetett módon, az ügyészi kinevezés előtt a pályázónak szintén pályaalkalmassági vizsgálaton kell részt vennie, valamint az ügyésznek a kinevezés közlésétől számított nyolc munkanapon belül a munkáltatói jogkör gyakorlója előtt esküt kell tennie. Ennek elmulasztása vagy megtagadása esetén a kinevezés hatályát veszti. Az ügyész az eskütételt követően kezdi meg működését. Az ügyész – a bíróhoz hasonlóan – nem lehet tagja pártnak, és politikai tevékenységet nem folytathat. Nem lehet országgyűlési vagy önkormányzati képviselő, polgármester, illetőleg állami vezető. Az ügyész tudományos, oktatói, ismeretterjesztő, művészeti, illetőleg szerzői

jogi védelemben részesülő, továbbá a kizárólag tiszteletdíj ellenében végzett lektori és szerkesztői tevékenység kivételével más kereső foglalkozást nem folytathat, gazdasági társaságban személyes közreműködési kötelezettséggel járó tagsági viszonyt nem létesíthet. Nem lehet felügyelőbizottság tagja és gazdasági társaság, szövetkezet vezető tisztségviselője, illetőleg gazdasági társaság korlátlanul felelős tagja, valamint hivatásával összeférhetetlen egyéb tisztséget nem vállalhat, s ilyen tevékenységet nem végezhet. Az ügyész az ügyészségi szolgálati viszony munkaidejét egészben vagy részben érintő munkavégzésre irányuló egyéb jogviszonyt csak a munkáltatói jogkör gyakorlójának előzetes hozzájárulásával létesíthet. A hozzájárulás megtagadása miatt jogvita nem kezdeményezhető.

2.5.2.2 Az ügyész jogai és kötelezettségei

Az ügyész köteles a legfőbb ügyész, illetőleg a felettes ügyész utasításának eleget tenni, amely utasítást az ügyész kívánságára írásba kell foglalni. Ennek megtörténteig az ügyész az utasítás végrehajtására nem kötelezhető. Az utasítási jog tekintetében párhuzam vonható az ügyvédet terhelő megbízói utasítás végrehajtásával, bár az ügyész kétségtelenül az utasítás megtagadására csak korlátozottan jogosult, míg ügyvéd kollegája szabadon dönti el, hogy milyen ügyben és kinek a felkérésére jár el. Ugyanakkor, ha az ügyész az utasítást jogszabállyal vagy jogi meggyőződéssel nem tartja összeegyeztethetőnek, az ügy elintézése alól mentesítését kérheti írásban, jogi álláspontját kifejtve. Az ilyen kérelem teljesítése nem tagadható meg, az ügy elintézését ez esetben más ügyészre kell bízni, vagy azt a felettes ügyész saját hatáskörébe vonhatja. Az ügyész részére a feladatai megfelelő ellátásához szükséges feltételeket biztosítani kell.

2.5.2.3 Az ügyész szolgálati viszonyának megszűnése

A legfőbb ügyész által kinevezett ügyész ügyészségi szolgálati viszonya – egyéb eseteket nem részletezve – fő szabály szerint a felek közös megegyezésével, felmentésével, lemondásával, összeférhetlenségének megállapításával, a bíróságnak vele szemben bűncselekmény miatt szabadságvesztést, közérdekű munkát, illetőleg közügyektől eltiltást kiszabó jogerős határozatával továbbá, ha büntetőeljárás során jogerős határozattal kényszergyógykezelését rendelték el, vagy hivatalvesztés fegyelmi büntetést kiszabó jogerős fegyelmi határozattal szűnik meg. A szolgálati viszony a határozott idő lejártával, jelenleg a hatvanötödik életév betöltésével, a választójog elvesztésével, illetve halállal szűnhet meg. Az ügyészségi szolgálati viszony az ügyész és a legfőbb ügyész közös megegyezésével bármikor megszüntethető. Az új Alaptörvény az ügyészek szolgálati idejét a bírákéhoz hasonlóan állapítja meg. Az ügyész

szolgálati viszonya a legfőbb ügyész felmentésével akkor szüntethető meg, ha megszűnt az ügyészségnek az a tevékenysége, amelynek körében az ügyészt foglalkoztatták, átszervezés vagy létszámcsökkentés következtében az ügyész munkaköre feleslegessé vált, illetve az ügyész feladatai ellátására tartósan alkalmatlan, vagy az alkalmassági vizsgálatnak nem vetette alá magát. Szintén megszüntethető a jogviszony, ha az ügyész rokkantsági nyugdíjban részesül, jelenleg a 65. életévét betöltötte, vagy az általános öregségi nyugdíjkorhatárt betöltötte és felmentését e jogcímre hivatkozással maga kéri. Érdekes megoldás, hogy az ügyészségi szolgálati viszony ezekben az esetekben sem szüntethető meg felmentéssel, ha fennállnak a Munka Törvénykönyvében meghatározott felmondási tilalmak. További védelmet élveznek az ügyészek annyiban, hogy a szolgálati viszony csak különösen indokolt esetben szüntethető meg felmentéssel az ügyész öregségi nyugdíjra való jogosultságának megszerzését megelőző öt éven belül, és ha az ügyész egyedülálló, az eltartott gyermeke nappali iskolai tanulmányainak befejezéséig, de legfeljebb a gyermek huszonöt éves koráig. A felmentést indokolni kell. Az indoklásból a felmentés okának – a Munka Törvénykönyvében foglaltakhoz hasonlóan – világosan ki kell tűnnie. A felmentés okának valóságát és okszerűségét a munkáltatónak kell bizonyítania. Az ügyész felmentési ideje hat hónap, amelynek legalább a felére a munkavégzési kötelezettség alól mentesíteni kell.

2.5.2.4 Az ügyészi felelősség

Fegyelmi vétséget követ el az az ügyész, aki hivatali kötelességét vétkesen megszegi, vagy életmódjával, illetőleg magatartásával hivatása tekintélyét sérti. Ha a fegyelmi vétség csekély súlyú, a fegyelmi jogkör gyakorlója eltekinthet a fegyelmi eljárás lefolytatásától és a fegyelmi büntetés kiszabásától. A fegyelmi jogkör gyakorlója az ügyészt ilyen esetben írásbeli figyelmeztetésben részesítheti. Az ügyész igényelheti a szóban elhangzott figyelmeztetés, írásba foglalását. Az ügyésszel szemben feddés, megrovás, egy fizetési fokozattal való visszavetés, cím megvonása, alacsonyabb munkakörbe helyezés, vezetői tisztségből való felmentés, illetve legsúlyosabb esetben hivatalvesztés fegyelmi büntetés szabható ki. Az ügyész az ügyészségi szolgálati viszonyából eredő kötelességének vétkes megszegésével okozott kárért kártérítési felelősséggel tartozik. Az ügyész vétkességét, a kár bekövetkeztét, illetőleg mértékét, valamint az okozati összefüggést a munkáltatónak kell bizonyítania. Gondatlan károkozás esetén a kártérítés mértéke az ügyész egyhavi illetményének ötven százalékát nem haladhatja meg. Gondatlan károkozás esetén az ügyész háromhavi illetménye erejéig felel, amennyiben a kárt súlyos gondatlanságával, illetőleg az ellenőrzési kötelezettség elmulasztásával vagy hiányos teljesítésével okozta vagy a kár olyan utasítása teljesítéséből

keletkezett, amelynek következményeire az utasított ügyész előzőleg a figyelmét felhívta. Szándékos károkozás esetén az ügyész a teljes kárt köteles megtéríteni.

2.5.2.5 A javadalmazás általános szabályai

Az ügyészt hivatása méltóságának és felelőssége súlyának megfelelő – az igazságszolgáltatásban, a törvényesség biztosításában betöltött szerepéhez méltó – javadalmazás illeti meg. Az ügyész illetményre és egyéb javadalmazásra, kedvezményre, valamint költségtérítésre jogosult. Az ügyész illetménye alapilletményből, továbbá a törvényben meghatározott pótlékból tevődik össze. Az ügyész alapilletményét a számított szolgálati idő alapján kell megállapítani. A legalacsonyabb ügyészi alapilletmény a bírói alapilletményhez hasonlóan, az állami költségvetésről szóló törvényben kerül megállapításra úgy, hogy annak összege az előző évi összegnél nem lehet alacsonyabb. Az ügyész minden három év szolgálati idő megszerzése után eggyel magasabb fizetési fokozatba lép. A magasabb fizetési fokozathoz meghatározott magasabb szorzószámok tartoznak.

2.5.3 Közjegyzők

A törvény¹⁴⁸ a közjegyzőket közhitelességgel ruházza fel annak érdekében, hogy a feleknek pártatlan jogi szolgáltatást nyújtsanak a jogviták megelőzésére. A közjegyző feladatát képezi, hogy a jogügyletekről és jogi jelentőségű tényekről közokiratot állítson ki, okiratokat őrizzen meg, a felek megbízásából pénzt, értéktárgyat és értékpapírt vegyen letétbe, és a feleket a hatáskörébe utalt eljárásokkal kapcsolatban kioktatással segítse jogaik gyakorlásában és kötelességeik teljesítésében. E tekintetben az ügyvédek feladataihoz hasonló tevékenységeket végeznek a közjegyzők, természetesen a közokiratok készítésének kiváltságával, és azzal, hogy a közjegyző a fél részére nem készíthet magánokiratot, kivéve az aláírási címpéldány tervezetet, így akár a két hivatásrend ezeken a területeken egymás konkurenciájának is tekinthető. A hagyatéki nem-peres eljárások azonban már az állam igazságszolgáltató, jogszolgáltató hatósági tevékenységéhez kapcsolja a közjegyzői kart, amely kapcsolatot alátámasztja az a formalitás is, hogy a közjegyző hivatalos iratain, névtábláján és bélyegzőjén jogosult az állami címer használatára.

2.5.3.1 A közjegyzői szolgálat keletkezése

A közjegyzőt a miniszter székhelyének rögzítésével határozatlan időre nevezi ki. Közjegyzővé az nevezhető ki, aki magyar állampolgár, választójoggal és egyetemi jogi végzettséggel

¹⁴⁸ 1991. évi XLI. törvény a közjegyzőkről.

rendelkezik, a jogi szakvizsgát letette, valamint igazol legalább 3 évi közjegyző helyettesi gyakorlatot. A kötelező gyakorlatnak megfelel a legalább 3 éves bírói, ügyészi, ügyvédi, jogtanácsosi vagy közjegyzői gyakorlat is. Nem nevezhető ki közjegyzővé az, aki büntetett előéletű, aki jogi képesítéshez kötött foglalkozástól eltiltás hatálya alatt áll, akinek a bíróság bűncselekmény elkövetése miatt büntetőjogi felelősségét jogerős ítéletben megállapította, függetlenül attól, hogy mentesült-e az elítéléshez fűződő hátrányos jogkövetkezmények alól, akivel szemben a bíróság kényszergyógykezelést alkalmazott, akit a közjegyzői fegyelmi bíróság jogerős határozattal hivatalvesztés fegyelmi büntetéssel sújtott. Az sem nevezhető ki, aki egészségi állapota miatt vagy más okból a hivatás ellátására alkalmatlan, aki életmódja vagy magatartása miatt érdemtelen a közjegyzői hivatás gyakorlásához szükséges közbizalomra. Érdekes, hogy elvileg a közjegyzői állást pályázat útján kell betölteni, azonban a kinevezés szempontjából ezen előírás leginkább formálisnak tekinthető, mivel közjegyzői pályázaton közjegyző helyettesen kívül külsős jelentkezőt csak igen ritkán neveznek ki. A közjegyző a kinevezését követő 3 hónapon belül a Magyar Országos Közjegyzői Kamara elnöke előtt esküt tesz. Ezt megelőzően bemutatja a bélyegzőjét, aláírás mintáját és hivatali helyiségének a hivatás gyakorlására való alkalmasságát megállapító kamarai igazolást. Igazolja továbbá, hogy kötelező felelősségbiztosítást kötött és megszüntette az esetleg fennálló összeférhetetlenséget.

A kizárási szabályok tekintetében a közjegyzőre a Pp.¹⁴⁹ bírói kizárására vonatkozó szabályait kell alkalmazni. A közjegyző tisztsége ellátásán kívül csak tudományos, művészi, irodalmi, oktató és műszaki alkotó munkát, továbbá sporttevékenységet végezhet keresőtevékenységként. A közjegyző e kereső tevékenységét köteles bejelenteni a területi kamara elnökségének. A közjegyző nem végezhet sem személyes közreműködéssel, sem korlátlan anyagi felelősséggel járó vállalkozási tevékenységet, ingatlant vagy kölcsönügyletet nem közvetíthet, a közjegyzői tevékenységgel összefüggésben kezességet vagy szerződést biztosító más kötelezettséget nem vállalhat. Ugyanakkor nem esik a tilalom alá a választott bírói tevékenység, az engedéllyel létesített kuratóriumi tagság és tisztségviselés, a közvetítói eljárásban folytatott közvetítói tevékenység, és a közjegyzői kamarában végzett tevékenység sem.

¹⁴⁹ 1952. évi III. törvény a polgári perrendtartásról.

2.5.3.2 A közjegyző jogai és kötelezettségei

A közjegyző a bírákhoz hasonlóan csak a törvénynek van alávetve, és szemben az ügyészekkel nem utasítható, ugyanakkor a közreműködését a közjegyző a törvényben rögzített eseteken kívül más okból nem tagadhatja meg, azaz a bírákhoz hasonlóan köteles az eléje került ügyekben eljárni. A közjegyző sem hivatalában, sem hivatalán kívül nem tanúsíthat olyan magatartást, amely a feladatainak ellátásához szükséges közbizalmat megingathatja. A közjegyzőt az eljárása során tudomására jutott adat és tény tekintetében titoktartási kötelezettség terheli, amely kötelezettsége a közjegyzői működésének megszűnése után is fennmarad, így a szabály az ügyvédi titokhoz hasonló titoktartási kötelezettséget állapít meg a közjegyzők számára. A közjegyző illetékességi területe általában annak a helyi bíróságnak az illetékességi területével egyezik meg, amely a közjegyző székhelyén működik, azonban a Budapesten működő közjegyzők illetékessége a főváros egész területére kiterjed. A közjegyző helyszíni eljárást az illetékességi területén folytathat.

2.5.3.3 A közjegyzői szolgálat megszűnése

A közjegyzői szolgálat megszűnik a közjegyző felmentéséről szóló határozat vagy a közjegyzői szolgálat megszűnését megállapító határozat jogerőre emelkedésének napján, a közjegyzői fegyelmi bíróság által hivatalvesztést, a közjegyző alkalmatlanságát vagy érdemtelenségét megállapító határozata jogerőre emelkedésének, a közjegyző 70. életéve betöltésének vagy a közjegyző halálának napján. A nyugdíjkorhatár leszállítására vonatkozó adatot vagy elképzelést a kutatás során nem találtam, annak ellenére sem, hogy ésszerűtlen megoldásnak tűnik számomra, hogy 65. éves kora felett a bíró, vagy az ügyész már nem töltheti be a tisztségét, a gyakorlatilag egyedül tevékenykedő közjegyző azonban továbbra is alkalmas feladatai ellátására. A miniszter a közjegyzőt felmenti, ha a közjegyző a szolgálatáról a miniszterhez intézett írásbeli nyilatkozatában lemondott. A miniszter a közjegyzői szolgálat megszűnését állapítja meg, ha a közjegyző magyar állampolgárságát vagy választójogát elvesztette, vagy az esküt nem tette le. A szolgálat akkor is megszűnik, ha a közjegyző a kinevezését követően keletkezett összeférhetlenséget nem szüntette meg. A közjegyző felmentéséről, a közjegyzői szolgálat megszűnésének és a közjegyzői kinevezés érvénytelenségének megállapításáról a miniszter a kamara véleményének megszerzését követően dönt, és e döntéséről – a határozat megküldésével – értesíti a területi kamara elnökségét.

2.5.3.4 A közjegyző felelőssége

A közjegyző – a közjegyzői működése körében – okozott kár megtérítéséért a Polgári Törvénykönyv szabályai szerint felel. A károk megtérítésének fedezésére a közjegyző köteles legalább ötvenmillió forint értékű, a Magyar Országos Közjegyzői Kamara által megkötött felelősségbiztosítást kötni, és fenntartani azt közjegyzői működésének időtartama alatt. A közjegyzők ötvenmillió forintos felelősségbiztosításának előírásával szemben a jelenlegi szabályozás szerint, az ügyvédekre kötelező minimum ötmillió forint értékű kötelező felelősségbiztosítás előírása akár az idő által meghaladott szabálynak is minősíthető. Erre figyelemmel felvethető, hogy akár az ügyvédek kötelező felelősségbiztosításának mértékét is időszerű lenne megfelelő mértékben felemelni.

2.5.3.5 A javadalmazás általános szabályai

A közjegyzőt a tevékenységéért jogszabályban meghatározott díj és költségtérítés illeti meg. Talán ezen a téren van leginkább eltérés a zárt közjegyzői, és a nyitott ügyvédi kar között, mivel a közjegyzői szabott díjak alkalmazása tekintetében a verseny a közjegyzői kar zártságából fakadóan kizárt. Ebből a szempontból úgy ítélem meg, hogy minimum díjak meghatározása az ügyvédek tekintetében sem csorbítaná alapvetően a versenyt. A létszámhelyzetből fakadóan a versenyhelyzet adott, ugyanakkor a szabályozás bevezetése a jogkereső közönség számára intézményes védelmet nyújthatna, mivel a jogszabályokból egyébként is fakadó minimális díjakat sem érvényesítő ügyvéd esetleg komoly veszélyt jelenthet saját megbízójára. Veszélyt, mivel ha maga sem tartja be a jogszabályokat, akkor a hozzá fordulókat érdekeit sem feltétlenül fogja megfelelően képviselni.

2.5.4 Jogtanácsosok

A már bemutatott hivatásrendekhez képest a jogtanácsosi tevékenység alacsonyabb jogszabályi szinten¹⁵⁰ szabályozott, valamint a hatályos joganyag csak igen szűk körben ad eligazítást a jogtanácsosokkal kapcsolatban. A jogtanácsosi irodák megszüntetésének tényén túl, lényegében a tevékenység szabályozása a nyolcvanas évek eleje óta változatlan formában lelhető fel annak ellenére, hogy a rendszerváltozás óta a társadalom alapjaiban változott meg. Ebből fakadóan akár az is felvethető, hogy a jogtanácsosokra vonatkozó szabályozás áttekintése szintén időszerű lenne a jogalkotó számára, mivel elsősorban az ügyvédek által végzett tevékenységekhez hasonló feladatok végzése miatt komoly esélyegyenlőtlenségek

¹⁵⁰ 1983. évi 3. törvényerejű rendelet és a 7/1983. (VIII. 25.) IM rendelet a jogtanácsosi tevékenységről szóló 1983. évi 3. törvényerejű rendelet végrehajtásáról.

keletkeztek a két hivatásrend között. A jogtanácsos feladataként az került rögzítésre, hogy a jog eszközeivel segíti elő az általa képviselt szervezet működésének eredményességét, közreműködik a törvényesség érvényre juttatásában, segítséget nyújt a jogok érvényesítéséhez, valamint a kötelezettségek teljesítéséhez. A definíció akár a magánjogi ügyvédekre is alkalmazható lenne, már csak azért is, mivel a jogtanácsos a feladatának teljesítése érdekében jogi képviseletet lát el, jogi tanácsot és tájékoztatást ad, beadványokat, szerződéseket és egyéb okiratokat készít, részt vesz a jogi munka megszervezésében. Különbségként talán csak a büntető jogi képviselet hiánya említhető meg. Egyebekben a tevékenység korlátja, hogy a jogtanácsos nem működhet közre a jogszabályok rendelkezéseinek kijátszásában, vagy a joggal bármely módon való visszaélésben. Az ügyvédi tevékenységtől való elhatárolás lényege tehát abban ragadható meg, hogy a jogtanácsos jogi tevékenységének ellátására magánszemélytől megbízást nem fogadhat el. A jogtanácsos ugyanakkor egyéb tevékenység végzésére is jogosult, így akár az sem kizárt, hogy egy személyben legyen az általa képviselt gazdasági társaság vezető tisztségviselője is, ami szerintem az összeférhetlenségi kérdéseket igen élesen veti fel. Elég, ha csak arra hivatkozom, hogy polgári perben a jogtanácsos egy személyben képviseli mind jogi képviselőként, mind pedig ügyvezetőként a szervezetét, amely eljárásjogi pozícióját bizonytalanná teszi. A jogtanácsos a jogi tevékenységét gazdálkodó szervezetnél, állami költségvetési szervnél, szövetkezetek érdekképviseleti szervénél, társadalmi szervezetnél, egyesületnél, gazdasági munkaközösségnél, polgári jogi társaságnál, vagy egyéb szervezetnél munkaviszonyban, vagy tagsági viszonyban végezheti. A munkaviszonyban álló jogtanácsos az általánosan meghatározott feladatokon túlmenően a munkáltatója működésének elősegítése érdekében részt vesz a gazdasági és egyéb döntések, intézkedések, határozatok jogi szempontból történő előkészítésében és végrehajtásában, közreműködik a szervezet szerződéseinek előkészítésében, megkötésében, a szerződésekből származó és az egyéb igények érvényesítésében, valamint a szervezet jogaira és kötelezettségeire kiható egyéb megállapodások előkészítésében. Feladatai közé tartozik a szervezet belső szabályzatainak kidolgozása, és ellát minden olyan egyéb jogi ügyet, amely a feladatkörébe tartozik.

A munkaviszonyon kívül azonban a jogtanácsos megbízás alapján is eljárhat, amely az ügyvédi tevékenységtől történő elhatárolást megint csak kétségesse teszi a gyakorlatban, így a jogtanácsos a szervezet dolgozójának képviseletét is elláthatja azokban a munkaviszonnyal összefüggő ügyekben, amelyekben a szervezet és a dolgozó között nincs érdekellentét. A jogtanácsos tehát ilyen esetben a képviselt személy meghatalmazása alapján jár el, akár az ügyvéd és ezen az a tény sem változtat, hogy a névjegyzékbe bejegyzett jogtanácsos jogi képviseletet csak jogtanácsosi igazolvány alapján láthat el. Az igazolványban mindazokat a

szervezeteket fel kell tüntetni, amelyeknél a jogtanácsos jogi tevékenységet folytat. Meghatalmazáson alapuló képviselői ellátásáért a jogtanácsos az általa vitt eljárások során az ügyvédi díjszabás szerint járó díjnak legfeljebb a felét számíthatja fel.

2.5.4.1 A jogtanácsosi jogviszony létesítése

Jogtanácsos az lehet, akit a megyei, fővárosi bíróság által vezetett jogtanácsosi névjegyzékbe bejegyeztek. A névjegyzékbe kérelmére be kell jegyezni azt, aki magyar vagy EU honos állampolgár, büntetlen előéletű, egyetemi jogi végzettséggel rendelkezik, és külön jogszabály szerint magyar jogi szakvizsgát tett. A névjegyzékbe való bejegyzésre az a megyei bíróság az illetékes, amelynek területén a bejegyzést kérő állandó lakóhelye van.

További kizárási szabály még, hogy a jogtanácsos annál a bíróságnál vagy ügyészségnél, amelynél korábban bíró vagy ügyész volt, e foglalkozásának megszűnésétől számított két éven belül jogi képviselőként nem járhat el, valamint nem járhat el jogi képviselőként olyan szervezettel szemben sem, amellyel munkaviszonyban áll. Ezt meghaladóan, a jogtanácsosoknak semmilyen további feltételnek nem kell megfelelniük annak ellenére, hogy képviselői jogosultságuk – magánszemélyek képviselői kivételével – lényegében megegyezik az ügyvédekével, amely álláspontom szerint szintén aggályosnak tekinthető, és esetenként akár a zugírászat körébe tartozóként is értékelhető egyes jogtanácsosok által folytatott gyakorlat.¹⁵¹

2.5.4.2 A jogtanácsosi jogviszony megszűnése

A jogszabály szűk keretekben foglalkozik a jogtanácsosi tevékenység megszűnésére utaló szabályokkal, mivel csak annyit rögzít, hogy a jogtanácsost névjegyzékből törölni kell, ha ezt kéri, vagy már nem felel meg a bejegyzési feltételeknek, meghalt, vagy akit a bíróság a jogtanácsosi foglalkozástól eltiltott. Természetesen a jogtanácsos munkaviszonyának megszűnésével a jogviszonya a munkáltatója tekintetében szintén megszűnik, bár erről a jogszabály semmilyen eligazítást nem ad.

2.5.4.3 A jogtanácsos javadalmazása

A jogtanácsosok javadalmazására a munkajog szabályait kell alkalmazni, így a rájuk vonatkozó szabályozás alapvetően tér el a már ismertetett más hivatásrendektől, és az ügyvédek javadalmazásától, így e terület részletesebb ismertetésével nem kívánok foglalkozni.

¹⁵¹ Ismert olyan jogtanácsos, aki munkaviszonyban és megbízás alapján egymaga húsz feletti cég állandó képviselőjét látja el, lényegében az ügyvédi kamarai kontroll, és kötelezően betartandó etikai normák alól ezáltal találva kibúvási lehetőséget.

Szükségesnek tartom ugyanakkor megjegyezni, hogy jogszabályi korlát hiányában csak az egyes jogtanácsosok és munkáltatóik önmérsékletére van bízva, hogy ténylegesen hány szervezetnél gyakorolják hivatásukat, ahogy arra már utaltam.

2.5.5 Közszolgálati tisztségviselők

A közszolgálati jogviszony az állam, valamint az állam nevében foglalkoztatott tisztviselő között a köz szolgálat, és a munkavégzés céljából létesített különleges jogviszony, amely alapján mindkét felet többletkötelezettségek terhelik és jogosultságok illetik meg, így ez a munkavégzés lényegében eltér a szabad ügyvédi foglalkozástól és inkább a munkaviszonyban foglalkoztatottakhoz áll közel. A dolgozatból azonban nem hiányozhat a közszolgálati jogviszony bemutatása, mivel igen sok jogász élete során hosszabb, rövidebb időn keresztül jogász tevékenységét kormányzati jogviszony keretén belül végzi.¹⁵²

2.5.5.1 A közszolgálati jogviszony keletkezése

A köztisztviselők felett a munkáltatói jogokat az államigazgatási szerv hivatali szervezetének vezetője, vagy testület gyakorolja. A közszolgálati jogviszony kinevezéssel és annak elfogadásával jön létre. határozatlan időtartamra és teljes munkaidőre. A közszolgálati jogviszony büntetlen előéletű, cselekvőképes, legalább középiskolai végzettséggel rendelkező magyar állampolgárral létesíthető és tartható fenn.

Jogszabály – vagy jogszabály által meghatározott esetben a munkáltatói jogkör gyakorlója – a közszolgálati jogviszony létesítését meghatározott iskolai végzettséghez és szakképzettséghez, munkaköri követelményhez, illetve gyakorlati idő letöltéséhez, valamint egészségi és pszichikai alkalmassághoz kötheti. Amennyiben központi államigazgatási szerv alaptevékenysége körében felsőfokú iskolai végzettségű pályakezdő köztisztviselőt kíván alkalmazni, akkor annak angol, francia vagy német nyelvből államilag elismert nyelvvizsgával kell rendelkeznie. A munkakör ellátásához szükséges kinevezési okmány tartalmazza a próbaidő mértékét, a kormánytisztviselő besorolási és fizetési fokozatát, illetményét, munkakörét és meghatározott feladatkörét, munkavégzésének a helyét, előmeneteléhez előírt kötelezettségeket, valamint kormányzati szolgálati jogviszonya kezdetének napját.

¹⁵² DR. HAZAFI ZOLTÁN (szerk.): A közszolgálati tisztviselői törvény magyarázata. Budapest: Nemzeti Fejlesztési Ügynökség, 2012. március 31.

A kormánytisztviselőnek kinevezésekor, az ügyvédi eskühöz hasonlóan kell esküt¹⁵³ tennie, amely szövege kisebb mértékben hasonlít a jelenlegi ügyvédi eskü szövegéhez.

Jogszabály vagy az államigazgatási szerv döntése alapján a kinevezés meghívásos vagy pályázati eljárás alapján is történhet.

2.5.5.2 A köztisztviselő jogai és kötelezettségei

Az államigazgatási szerv köteles a köztisztviselőt a kinevezésében foglaltak és a jogszabályok, illetve a közszolgálati szabályzat szerint foglalkoztatni, valamint biztosítani számára az egészséges és biztonságos munkavégzés és a törvény szerinti előmenetel feltételeit. A munkaköri feladatok ellátását úgy kell megszervezni, hogy a szolgálati jogviszonyból eredő jogait a köztisztviselő gyakorolni, kötelezettségeit teljesíteni tudja és számára a munkaköri feladatok elvégzéséhez szükséges tájékoztatás rendelkezésére álljon.

A köztisztviselő kötelezettségeinek áttekintése körében kiemelendő, hogy feladatait a köz érdekében, a jogszabályoknak, a hivatásetikai elveknek és a vezetői döntéseknek megfelelően, az általában elvárható szakértelemmel és gondossággal, pártatlanul és igazságosan, a kulturált ügyintézés szabályai szerint kell ellátnia. A személyes munkavégzési kötelezettségre tekintettel helyettesítésre alapvetően nincs lehetőség. Külön említésre méltó a vezetői iránti szakmai lojalitás, melyet a vezetők által meghatározott szakmai értékek iránti elkötelezettségként, a vezetőkkel és a munkatársakkal való alkotó együttműködésként és a szakmai elhivatottsággal történő, fegyelmezett és lényeglátó feladatvégzésként lehet értelmezni.

A köztisztviselő utasítható, de az utasítás végrehajtása megtagadható, ha annak teljesítésével bűncselekmény, illetve szabálysértés valósulna meg, vagy más személy életét, testi épségét vagy egészségét, illetőleg a környezetét közvetlenül és súlyosan veszélyeztetné. Ugyanakkor a köztisztviselő köteles az utasítást adó figyelmét felhívni ezen körülményekre, és egyben kérheti az utasítás írásba foglalását. A köztisztviselő jogosult, és egyben köteles is az előmenetelhez, előírt továbbképzéseken részt venni, amely továbbképzés újdonsága, hogy azt immár a Nemzeti Közszolgálati Egyetem¹⁵⁴ biztosítja.

Nem létesíthető köztisztviselői jogviszony, ha a tisztviselő a jogviszonya által hozzátartozójával irányítási, ellenőrzési vagy elszámolási kapcsolatba kerülne, valamint nem lehet helyi önkormányzati, nemzetiségi önkormányzati képviselő annál az önkormányzatnál,

¹⁵³ „Én, becsületemre és lelkiismeretemre fogadom, hogy Magyarországhoz és annak Alaptörvényéhez hű leszek; jogszabályait megtartom és másokkal is megtartatom; tisztességemet a magyar nemzet javára gyakorolom.” (Az eskütevő meggyőződése szerint:) „Isten engem úgy segítjen!”

¹⁵⁴ 2011. évi XXXVI. törvény a Nemzeti Közszolgálati Egyetem létesítéséről.

amely az őt alkalmazó államigazgatási szerv illetékességi területén működik. További jogviszonyt – tudományos, oktatói, művészeti, lektori, szerkesztői, valamint jogi oltalom alá eső szellemi tevékenység kivételével – csak a munkáltatói jogkör gyakorlójának előzetes engedélyével létesíthet. Ugyanez érvényes a közérdekű önkéntes tevékenység végzésére irányuló jogviszony esetén is. Köztisztviselő nem folytathat olyan tevékenységet, nem tanúsíthat olyan magatartást, amely hivatalához méltatlan, vagy amely pártatlan, befolyástól mentes tevékenységét veszélyeztetné. Politikai pártban nem viselhet tisztséget, és nem lehet gazdasági társaságnál vezető tisztségviselő, illetve felügyelőbizottsági tag sem.

2.5.5.3 A közzolgálati jogviszony megszűnése

A közzolgálati jogviszony megszűnhet a kinevezésben foglalt határozott idő lejártával, a köztisztviselő halálával, és a jelenlegi szabályozás szerint 70. életév betöltésével.

Ugyanakkor, az öregségi nyugdíjkorhatár – 65 életév – betöltésével csak abban az esetben nem szűnik meg a jogviszony, ha a köztisztviselő kérelmére és hivatali érdek alapján a munkáltató a jogviszonyt továbbra is fenntartja. További megszűnési ok a különleges foglalkoztatási állományba helyezés, az államigazgatási szerv jogutód nélküli megszűnése, a politikai vezetővé történő megválasztása és a hivatalvesztés fegyelmi büntetés. Természetesen a köztisztviselő a kormányzati szolgálati jogviszonyról bármikor lemondhat. Különleges szabály, hogy az államigazgatási szervnél alkalmazott kormánytisztviselőt felmentése esetén bizonyos esetekben a felmentési idővel azonos időtartamra tartalékállományba lehet helyezni.

2.5.5.4 A közzolgálati jogviszony felelőssége

Fegyelmi vétséget követ el a kormánytisztviselő, ha kormányzati szolgálati jogviszonyból eredő kötelezettségét vétkesen megszegi. A fegyelmi büntetések között szerepel a megrovás, a várakozási idő meghosszabbítása, a visszavetés egy fizetési vagy besorolási fokozattal, a címtől való megfosztás és a hivatalvesztés. Nem lehet fegyelmi eljárást indítani, ha a kötelezettségzegés felfedezése óta három hónap, illetve a fegyelmi vétség elkövetése óta három év telt el. A munkáltatói jogkör gyakorlója megrovás fegyelmi büntetést fegyelmi eljárás lefolytatása nélkül is kiszabhat, amennyiben a tényállás megítélése egyszerű és a kötelezettségzegést a tisztviselő elismeri. A vizsgálóbiztos javaslatára a munkáltatói jogkör gyakorlója a fegyelmi eljárás alá vont köztisztviselőt legfeljebb a fegyelmi határozat kihirdetéséig állásából felfüggesztheti.

Ha a köztisztviselő nem úgy járt el, ahogy az adott helyzetben általában elvárható, a szolgálati jogviszonyából eredő kötelezettség megszegésével okozott kárért kártérítési felelősséggel tartozik. A feltételek fennállását, a kár bekövetkeztét, illetve mértékét, valamint az okozati összefüggést a munkáltatónak kell bizonyítania. A kártérítés mértéke nem haladhatja meg a tisztviselő négyhavi illetményét, vagy a tartósan külföldön foglalkoztatott kormánytisztviselő négyhavi ellátmányát. Szándékos és súlyosan gondatlan károkozás esetén a teljes kárt kell megtéríteni. Nem kell megtéríteni azt a kárt, amelynek bekövetkezése a károkozás idején nem volt előre látható, vagy amelyet a munkáltató vétkes magatartása okozott, vagy amely abból származott, hogy a munkáltató kárenyhítési kötelezettségének nem tett eleget.

A köztisztviselő a teljes kárt köteles megtéríteni a visszaszolgáltatási vagy elszámolási kötelezettséggel átvett olyan dolgokban bekövetkezett hiány esetén, amelyeket állandóan őrizetben tart, kizárólagosan használ vagy kezel. A kárért felelős köztisztviselő köteles az eredeti állapotot helyreállítani, ha pedig ez nem lehetséges, vagy a munkáltató azt alapos okból nem kívánja, köteles a munkáltató vagyoni és nem vagyoni kárát megtéríteni.

2.5.5.5 A javadalmazás általános szabályai

A köztisztviselő szolgálati jogviszonya alapján havonta illetményre jogosult. Az illetményt száz forintra kerekítve kell megállapítani. Az illetmény alapilletményből, valamint illetménykiegészítésből és illetménypótlékból áll. Az alapilletmény és az illetménykiegészítés együttes összegének legalább a garantált bérminimum összegét el kell érnie. A bérezés tekintetében jelentős új szabály, hogy a havi illetmény nem haladhatja meg a Központi Statisztikai Hivatal által hivatalosan közzétett, a tárgyévet megelőző évre vonatkozó nemzetgazdasági havi átlagos bruttó kereset tízszeresét. A felsőfokú iskolai végzettségű köztisztviselőt, így a jogászokat is, az I. osztályba kell besorolni.

Az illetményalap összegét évente az állami költségvetésről szóló törvény állapítja meg úgy, hogy az nem lehet alacsonyabb, mint az előző évi illetményalap. Az egyes osztályok emelkedő számú fizetési fokozataihoz növekvő szorzószámok tartoznak. A munkáltatói jogkört gyakorló szerv vezetője jogosult eltérítést alkalmazni. Egyes kiemelt közigazgatási szerveknél az illetménykiegészítés mértéke a felsőfokú iskolai végzettségű tisztviselő esetében az alapilletményének 50%-a, amely sok közigazgatásban dolgozó jogász számára ad lehetőséget arra, hogy megfelelő, időnként a piaci átlagon felüli díjazásban részesülhessenek. Ha a köztisztviselő olyan munkakört tölt be, amelyben idegen nyelv használata szükséges, idegennyelv-tudási pótlékra is jogosult.

A köztisztviselő 25, 30, 35, illetve 40 évi kormányzati szolgálati jogviszonyban töltött idő után jubileumi jutalomra is számíthat, amely az említett kormányzati szolgálati jogviszonyban töltött idő betöltésének a napján esedékes.¹⁵⁵

2.5.6 Következtetések a hivatásrendek összehasonlításából

A hivatásrendek egyezőségeinek és eltéréseinek összehasonlításából¹⁵⁶ levonható az a következtetés, hogy bár a jogászképzés és a szakvizsga rendszer hosszabb idő óta változatlan, egységes rendszert képez, addig napjainkban az egyes hivatásrendek gyakorlásának egyre inkább eltérő feltételrendszerei kezdenek ismét kialakulni. Az eltérő feltételrendszerből fakadóan az egyes hivatásrendek társadalmi, erkölcsi és anyagi elismertsége is egyre jobban eltér egymástól, a pályák közötti átjárhatóság lehetősége pedig részben csökken, részben pedig egyoldalúvá válik. Az egyoldalúság alatt értve azt, hogy minden jogász hivatásrendből – az onnan kiszorulók, vagy azt elhagyni kívánók – az ügyvédi hivatást tekintik potenciális lehetőségnek anélkül, hogy az ügyvédi kar számára az egyéb jogász hivatásrendek – létszámhelyzetük okán is – alternatívát jelenthetnének. A létszámhelyzet változásának vizsgálata tehát alapvető fontosságú kutatási terület, így annak részletes vizsgálata a dolgozat további részéből sem mellőzhető. Erre a kérdéskörre az ügyvédi hivatás statikájának bemutatása során fogok visszatérni. Az egyes hivatásrendeket a társadalmi elismertség szempontjából osztályozva, továbbra is a bírói, majd az ügyészi hivatás áll az élen, bár a közjegyzői jövedelmi viszonyokat egyetlen más jogász hivatás sem tudja akár csak megközelíteni sem.¹⁵⁷ A zárt közjegyzői rendszer jövőbeli fenntartása, fenntarthatósága szintén külön kutatás témája lehetne, így ezzel a kérdéssel sem kívánok itt foglalkozni. Szintén ilyen kérdés az egységes jogi szakvizsgarendszer fenntarthatósága is.

A dolgozat következő részében, amelynek az ügyvédi hivatás statikája címet adtam foglalkozni kívánok az ügyvédi kamarával, az ügyvédség létszámának és egyéb helyzetének ismertetésével, amely kérdések álláspontom szerint a hivatás sajátos, a köz- és a magánjog határán fellelhető lényegét adják. Annak ellenére, hogy az ügyvédséget érintő kérdések tárgyalásának teljes körűségére törekedtem a dolgozat megírása során, annak lezárásakor, terjedelmi okokból néhány kérdéskört mellőzni voltam kénytelen, így többek között kimaradt az okirat ellenjegyzés, a székhelyszolgálat, a névhasználat és ügyvédi etika teljes területe is.

¹⁵⁵ 2011. évi CXCV. törvény a közszolgálati tisztviselőkről.

¹⁵⁶ A hivatásrendek egyezőségei és az eltérései összefoglalva az 1. táblázatban kerülnek bemutatásra.

¹⁵⁷ Megjegyzendő, hogy a jövedelmek összehasonlítása megbízható statisztikai háttér, és az adóelkerülés előretörése miatt kétséges lehet.

1. táblázat

A hivatásrendek összehasonlítása

Elemek	Bíró	Ügyész	Közjegyző	Jogtanácsos	Ügyvéd	Köztisztviselő
A hivatásrend gyakorlásának előfeltételei	Pályázat alapján történő kiválasztás, magyar állampolgárság, egyetemi jogi végzettség, jogi szakvizsga és 1 év gyakorlat, vagyonyilatkozat megtétele. Első kinevezés 3 évre.	Pályázat alapján történő kiválasztás, magyar állampolgárság, egyetemi jogi végzettség, külön jogszabály szerinti jogi szakvizsga és ≥ 1 év gyakorlat, vagyonyilatkozat megtétele. Első kinevezés 3 évre, de határozatlan időre is szólhat, ha a törvényben megállapított egyéb követelményeknek megfelel.	Pályázat alapján történő kiválasztás, magyar állampolgárság, egyetemi jogi végzettség, jogi szakvizsga és ≥ 3 év gyakorlat.	Magyar állampolgárság, egyetemi jogi végzettség, jogi szakvizsga, bejegyzés bíróság által vezetett jogtanácsosi névjegyzékbe.	Magyar állampolgárság, egyetemi jogi végzettség, jogi szakvizsga, kamarai nyilvántartásba vétel. Legalább 1 éves kötelező szakmai gyakorlat igazolása. .	Magyar állampolgárság. büntetlen előélet, legalább középiskolai végzettség, de felsőfokú végzettség esetén legalább egy nyelvvizsga. Biztonsági feltételeknek való megfelelés fontos és bizalmas munkakör esetén. Próbaidő 3 – 6 hónap. Előírt esetben iskolai végzettség, szakképzettség, szakképesítés, munkaköri követelmény, gyakorlati idő meghatározható
Pályaalkalmasság	Vizsgálat kinevezés előtt és 3 évente.	Vizsgálat kinevezés előtt és 3 évente.	—	—	—	Jogszabályban vagy jogszabály által meghatározott esetben egészségi és pszichikai alkalmasság.
Életkor	30 ÷ 65 év	≤ 65 év	≤ 65 év	—	—	≤ 65 év
Jogviszony keletkezése	Köztársasági elnök általi kinevezés, kinevezési okirattal.	A Magyar Köztársaság legfőbb ügyésze általi kinevezés.	Miniszteri kinevezés	Munkaviszony vagy megbízás.	Kamarai határozat alapján.	Kinevezéssel és annak elfogadásával jön létre, határozatlan időre és teljes munkaidőre.

Elemek	Bíró	Ügyész	Közjegyző	Jogtanácsos	Ügyvéd	Köztisztviselő
Jogviszony megszűnése	Halál, 65. életév betöltése, közös megegyezés, felmentés esetén (életkor, tisztségéről lemondás, egészségügyi okból alkalmatlanná válás, jogerős szabadságvesztés, közérdekű munkára vagy kényszergyógykezelésre kötelezés).	Halál, 65. életév betöltése, közös megegyezés, lemondás, összeférhetetlenség megállapítása, fegyelmi határozat, felmentés (egészségügyi okból alkalmatlanná válás, jogerős szabadságvesztés, közérdekű munkára vagy kényszergyógykezelésre kötelezés, közügyektől eltiltás).	Halál, 65. életév betöltése, lemondás, közjegyzői szolgálat megszűnése, magyar állampolgárság elvesztése, alkalmatlanság vagy érdemtelenség, fegyelmi határozat, a kinevezést követően keletkezett összeférhetetlenség meg nem szüntetése.	Halál, törlés a jogtanácsosi névjegyzékből haláleset, saját kérelem vagy a jogtanácsosi foglalkozástól bíróság általi eltiltás esetén.	Halál, fegyelmi határozat, jogerős szabadságvesztés, közérdekű munkára vagy kényszergyógykezelésre kötelezés, közügyektől eltiltás). Törlés a kamarai nyilvántartásból.	Halál, 65 életév betöltése, a szerv jogutód nélküli megszűnése. Politikai vezetővé történő megválasztás, kinevezés, fegyelmi büntetés, öregségi nyugdíjkorhatár elérése, a határozott idő lejártá, közös megegyezés, áthelyezés, lemondás, felmentés, azonnali hatállyal a próbaidő alatt.
Jogok és kötelezettségek	Minden rábízott ügyben köteles intézkedni. A tisztsége ellátásán kívül kereső tevékenységként csak tudományos, művészi, irodalmi, oktató- és műszaki alkotó munkát végezhet.	Az ügyész köteles a legfőbb ügyész, illetőleg a felettes ügyész utasításának eleget tenni. Az ügy elintézése alól mentesítését írásban kérheti. A tisztsége ellátásán kívül csak oktatói, művészeti, ismeretterjesztő, illetőleg szerzői jogi védelemben részesülő lektori és szerkesztői tevékenységet folytathat tiszteletdíjért.	Keresőtevékenységként tisztsége ellátása mellett csak tudományos, művészi, irodalmi, oktató és műszaki alkotó munkát, továbbá sporttevékenységet végezhet	Az általa képviselt szervezetek működésének, eredményességének elősegítése, közreműködés a törvényesség érvényre juttatásában, segítségnyújtás a jogok érvényesítéséhez, a kötelezettségek teljesítéséhez.	Szabadon eldöntheti, hogy vállal-e egy adott ügyet vagy sem. A tisztsége ellátásán kívül csak tudományos, művészeti és sport, oktatói, nem igazságügyi szakértői tevékenységet folytathat, választott-bírói, országgyűlési, európai parlamenti, helyi önkormányzati képviselői jogviszonyt létesíthet, valamint munkaviszony nélküli igazgatósági és felügyelőbizottsági, kuratóriumi tagságot létesíthet.	Feladatait a jogszabályoknak, a hivatásetikai elveknek, a vezetői döntéseknek megfelelően, az elvárható szakértelemmel és gondossággal, pártatlanul és igazságosan, a kulturált ügyintézés szabályai szerint kell ellátnia. Az utasítást kérheti írásban. A tisztsége ellátásán kívül csak oktatói, művészeti, szerzői jogi védelemben részesülő lektori és ismeretterjesztő, tevékenységet folytathat.

Elemek	Bíró	Ügyész	Közjegyző	Jogtanácsos	Ügyvéd	Köztisztviselő
Függetlenség és pártatlanság	Nem lehet tagja pártnak, nem folytathat politikai tevékenységet, nem lehet országgyűlési vagy önkormányzati képviselő, polgármester, illetőleg a Kormány tagjai és az államtitkárok jogállásáról szóló törvény hatálya alá tartozó állami vezető.	Nem lehet tagja pártnak, nem folytathat politikai tevékenységet, nem lehet országgyűlési vagy önkormányzati képviselő, polgármester, illetőleg állami vezető.	Nem állhat munkaviszonyban.	—	Nem állhat munkaviszonyban.	Pártban tisztséget nem viselhet, párt nevében vagy érdekében – az országgyűlési, az európai parlamenti, illetve a helyi önkormányzati választásokon jelöltként való részvételt kivéve – közszereplést nem vállalhat. Nem lehet gazdasági társaságnál vezető tisztségviselő, illetve felügyelőbizottsági tag
Felelősség	Vétséget követ el, ha szolgálati viszonyával kapcsolatos kötelezettségeit megszegi, ha életmódjával, magatartásával a bírói hivatás tekintélyét sérti vagy veszélyezteti. Anyagi felelőssége a munkáltatónak okozott kárra terjed ki: gondatlan károkozás – háromhavi illetménye erejéig felel, szándékos károkozás – a teljes kárösszegért.	Vétséget követ el, ha hivatali köteleességét vétkesen megszegi, életmódjával, illetőleg magatartásával hivatása tekintélyét sérti. Anyagi felelőssége a munkáltatónak okozott kárra terjed ki: gondatlan károkozás – vagy egyhavi illetménye ötven százalékát nem haladhatja meg, vagy háromhavi illetménye erejéig felel, szándékos károkozás – a teljes kárösszegért.	Törvényben vagy más jogszabályban meghatározott köteleességét vétkesen megszegi / elmulasztja, vagy vétkes magatartása a MOKK iránymutatásába ütközik. A működése körében okozott kár megtérítéséért a PTK szabályai szerint felel. A károk megtérítésének fedezésére köteles legalább ötvenmillió forint értékű felelősségbiztosítást kötni, és azt működése alatt fenntartani.	Nem működhet közre a jogszabályok rendelkezéseinek kijátszásában, vagy a joggal bármely módon történő visszaélésben. Jogi tevékenység ellátására magánszemélytől megbízást nem fogadhat el, büntető eljárásban védőként nem járhat el.	A tevékenység gyakorlásából eredő, jogszabályban, illetve az etikai szabályzatban meghatározott köteleességét vétkesen megszegi, vagy akinek az ügyvédi tevékenységen kívüli vétkes magatartása az ügyvédi kar tekintélyét csorbitja. A tevékenysége körében okozott kár megtérítéséért a PTK szabályai szerint felel. A károk megtérítésének fedezésére köteles felelősségbiztosítást kötni és tevékenysége alatt fenntartani.	Vétséget követ el, ha szolgálati jogviszonyából eredő hivatali köteleességét vétkesen megszegi, Kártérítési felelősséggel tartozik a szolgálati jogviszonyából eredő kötelezettség megszegésével okozott kárért. A kártérítés mértéke nem haladhatja meg négyhavi illetményét vagy a tartósan külföldön foglalkoztatott négyhavi ellátmányát. Szándékos, súlyosan gondatlan károkozás esetén a teljes kár megtérítendő.

Elemek	Bíró	Ügyész	Közjegyző	Jogtanácsos	Ügyvéd	Köztisztviselő
Vélemény-nyilvánítás	Szolgálati viszonyán kívül nyilvánosan nem fogalmazhat meg véleményt bírósági ügyről, különösen az általa elbírált ügyekről, a média részére tájékoztatást nem adhat.	Nyilvános szereplést csak munkaköri feladataihoz kapcsolódóan vállalhat, de tiszteletdíj nélkül.	Hivatás méltóságának megőrzése.	—	Hivatás méltóságának megőrzése.	Írásbeli titoktartási nyilatkozat.
Szervezet	Bírósági szervezet	Ügyészi szervezet	Önálló vagy kis szervezet / iroda	Gazdálkodó szervezet, állami költségvetési szerv, szövetkezetek érdekképviselői szerve, társadalmi szervezet, egyesület, gazdasági munkaközösség, polgári jogi társaság vagy egyéb szervezet.	Önálló vagy kis szervezet / iroda	A központi, a megyei, a fővárosi államigazgatási szerv, ennek területi, helyi szervei, a Kormány által intézményfenntartásra kijelölt szerv, a rendőrség, a büntetés-végrehajtás és a hivatásos katasztrófavédelemi szerv központi és területi szervei.
Munkarend	A heti munkaidő, az ügyelet és a készenlét alatt végzett munka időtartamával együtt ≤ 48 óra/hét.	A 40 órás munkarenden kívül rendkívüli esetben a munkaidejét meghaladóan is munkára kötelezhető, illetve köteles ügyeletet vagy készenlétet ellátni.	—	A szervezet által meghatározott.	Kötetlen.	A munkaidő heti negyven óra, de rendkívüli esetben a munkaidején felül is köteles munkát végezni.
Javadalmazás	Illetmény (szolgálati idő alapján megállapított alapilletmény és pótlék) külön juttatás, egyéb javadalmazás, kedvezmény és költségtérítés.	Illetmény (szolgálati idő alapján megállapított alapilletmény és pótlék), egyéb javadalmazás, kedvezmény és költségtérítés.	Jogszabályban meghatározott díj és költségtérítés.	Munkabér	Szabad megállapodás tárgyát képező megbízási díj és költségtérítés.	Besorolási osztálynak megfelelő havi illetmény (alapilletmény, illetménykiegészítés és illetménypótlék).

III. AZ ÜGYVÉDI HIVATÁS STATIKÁJA

3.1 Az Ügyvédi Kamara szabályozásának kezdeteiről

A magyar ügyvédség és az ügyvédi kamara jelentőségét mutatja, hogy már a XIX. században is találkozunk bemutatásával a külföldi szakirodalomban. Az 1893-ban Szentpéterváron kiadott, „Az ügyvédség szervezete” című könyvben külön fejezet foglalkozik a magyar ügyvédséggel és az ügyvédi kamarával, amelyben összehasonlításra kerül a magyar és az osztrák szabályozás. Az ügyvédi tevékenység folytatása feltételeit is megfogalmazó 1874. évi ügyvédi rendtartásról szóló törvény külön kerül bemutatásra. A fejezet megemlíti, hogy az ügyvédség szabadon vállalható foglalkozás, gyakorlásához azonban jogi végzettség, két vizsga (egy elméleti és egy gyakorlati) letétele, valamint három éves gyakorlat szükséges, a két kamara közül az egyik által történő nyilvántartásba vétel mellett.¹⁵⁸

Az 1874-es törvény rendelkezett az ügyvédek jogairól és kötelességeiről, biztosította az ügyvédi titok védelmét és rendelkezett a kamarák kettős funkciójáról is. Az autonóm kamara garantálta a törvényszerűen eljáró ügyvédnek tevékenysége félelemmentes gyakorlását, és fegyelmi jogkörével biztosította az etikus és szakmailag jól felkészült ügyvédi segítséget mindazok számára, akik ezt igényelték. A törvény igényességét mutatja az ügyvédi kar becsületét, tekintélyét sértő ügyvédi magatartás fegyelmi vétségként való kezelése.¹⁵⁹ Annak érdekében, hogy az ügyvédi kamarára vonatkozó szabályozás részletesen bemutatható legyen szükséges azt tágabb jogi környezetében is elhelyezni, így a szervezeti formára vonatkozó kitekintés nem mellőzhető.

Az ügyvédi kamara köztestület,¹⁶⁰ így a köztestületekre vonatkozó szabályozás bemutatása a rendszertani elhelyezés érdekében szintén szükségszerű. A köztestületek, az ún. kamarák, a magántulajdonon nyugvó polgári társadalmi berendezkedés jelentős szerepet betöltő alakzatai. Működésük előnye abban rejlik, hogy a költséges közhatalmi szervek helyett tagjaik valódi szakismeretét közvetlenül, a legkisebb ráfordítással állíthatják jól felfogott érdekeik és feladataik teljesítésének szolgálatába. Magyarországon mind a gazdasági, mind a szakmai (orvosi, ügyvédi, közjegyzői, mérnöki stb.) és az egyéb (például az MTA) köztestületek nem az egyesülési jog alapján jönnek létre, hanem törvény létesíti és szüntetheti meg azokat. A kamarák számára kötelező feladatokat, sőt hatósági jogokat is megállapíthat a törvény és

¹⁵⁸ Vaszkovszkij i. m. 376.

¹⁵⁹ HORVÁTH JENŐ: Az első ügyvédi rendtartás megalkotásának 125. évfordulója. *Ügyvédek Lapja*. 3/2000. 4.

¹⁶⁰ Ütv. 12. § (1) bek.

gyakorolhatja a felügyeleti jogokat tagjai felett. Az esetek többségében ésszerű, és ezért indokolt bizonyos hivatások gyakorlásának kamarai kényszertagsághoz való kötése.¹⁶¹

A vázoltak alapján a köztestületeket méltán tekinthetjük olyan vegyes arculatú, tehát részben társadalmi jellegű, részben közhatalmi szerepet is betöltő és hatósági jogokat is gyakorló szervezeteknek, amelyekre fontos, bővülő szerepek hárulnak. Mivel az Alkotmány nem szabályozza a köztestületek tevékenységét, szemben az államigazgatási szervekkel és a helyi önkormányzatokkal szemben,¹⁶² ezért lényegesnek tartom megemlíteni, hogy a köztestületet, mint szervtípust az 1959. évi IV. törvény alapján,¹⁶³ csaknem negyven éves szünet után a Ptk. 1993. évi módosítása hozta vissza a magyar jogrendszerbe.¹⁶⁴ A Ptk. akkori, és azóta változatlanul hatályos 65. §-a szerint:

„(1) A köztestület önkormányzattal és nyilvántartott tagsággal rendelkező szervezet, amelynek létrehozását törvény rendeli el. A köztestület a tagságához, illetőleg a tagsága által végzett tevékenységhez kapcsolódó közfeladatot lát el. A köztestület jogi személy.

(2) Köztestület különösen a Magyar Tudományos Akadémia, a gazdasági, illetve a szakmai kamara.

(3) Törvény meghatározhat olyan közfeladatot, amelyet a köztestület köteles ellátni. A köztestület a közfeladat ellátásához szükséges — törvényben meghatározott — jogosítványokkal rendelkezik, és ezeket önigazgatása útján érvényesíti.

(4) Törvény előírhatja, hogy valamely közfeladatot kizárólag köztestület láthat el, illetve, hogy meghatározott tevékenység csak köztestület tagjaként folytatható.

(5) A köztestület által ellátott közfeladatokkal kapcsolatos adatok közérdekűek.

(6) A köztestületre — ha törvény eltérően nem rendelkezik — az egyesületekre vonatkozó szabályokat kell megfelelően alkalmazni.”

A Ptk. akkori módosításának célja a módosítás preambuluma alapján kimondottan az volt, hogy „egyes közfeladatokat ellátó szervezetek polgári jogi jogalanyiségének megalapozását”¹⁶⁵ érje el a jogalkotó a szervezetek jogalanyiségát megalapozó anyajogi szerepből kiindulva.¹⁶⁶

¹⁶¹ ÁDÁM ANTAL: Az állampolgár és a megújuló társadalomirányítás. In NOVÁKY ERZSÉBET (szerk.): *Magyarország 2025. 1. kötet.* Budapest: Gazdasági és Szociális Tanács, 2010. 91-92.

¹⁶² PATYI András – VARGA ZS. András: *Általános közigazgatási jog.* Budapest-Pécs: Dialóg Campus Kiadó, 2009. 376.

¹⁶³ 1959. évi IV. törvény a Polgári Törvénykönyvről. (továbbiakban Ptk.)

¹⁶⁴ FAZEKAS i. m. 13.

¹⁶⁵ 1993. évi XCIII. törvény a munkavédelemről.

A köztestület fogalmának meghatározása körében alapvetőnek tekintem Fazekas Marianna közelmúltbeli kutatásait. Eredményeit elismerve röviden idézem az ide vonatkozó megállapításait: „A köztestület fogalmának meghatározása körében a jogalkotó csak a legalapvetőbb fogalmi jegyek és a szervezeti jogi, un. státútum szabályok meghatározására törekedett. A köztestületi joganyag alakulását több szempont is befolyásolta. Az első vonás a köztestületek szabályainak rendszertani elhelyezése a Ptk-n belül. A jogalkotó a köztestületek sajátosságaiból arra építve, hogy e szervezetek személyegyesülések, melyek tagokkal rendelkeznek, és a rájuk ruházott ügyeket a tagok önigazgatásával végzik, a köztestületeket az egyesületekkel közös alcím alá vonta, sőt a 65 §. 6. bekezdése mögöttes jogként az egyesületre vonatkozó szabályozást írja elő. Ez az elhelyezés és az egyesületi jog kiegészítő volta azt sugallja, mintha a köztestület az egyesületnek valamiféle ‘mutációja’ volna, holott a köztestület rendeltetésében és valamennyi további fogalmi elemében gyökeresen különbözik az egyesülettől. Az alapvető különbség – bármilyen triviális is, mégis le kell írni – a köztestület ‘közjogi’ mivoltában keresendő. A köztestület alapvetően közfunkciót valósít meg, ami kiegészülhet a tagok érdekképviselésével, érdekvédelmével, de ha csupán ez utóbbi lenne a funkciója, akkor erre sokkal alkalmasabb a tagok elhatározásából önkéntesen létrejövő egyesület, mely azután a tagok által kitűzött cél szerint lehet akár politikai párt, érdekképviselési szerv, szövetség, szakszervezet, egyéb társadalmi szervezet, stb., ha az egyesületnek a társadalmi és alkotmányos funkcióját és nem a jogilag intézményesített formáját hangsúlyozzuk. A köztestületek közfunkcióit szolgálják azok a jellegzetességek, melyek alapjaiban megkülönböztetik e szervezeteket az egyesületektől: a köztestület soha nem a tagok elhatározásából, hanem törvényi előírásra jön létre; a köztestület célját és a közfunkcióit megvalósító feladatait szintén nem a tagok döntenek el, hanem a törvényalkotó; és a köztestület a tagokkal (esetleg külső jogalanyokkal) szemben közhatalmi jogokat is gyakorolhat, amire törvény hatalmazza fel. A rendszertani összemosás következménye az lett, hogy a jogalkalmazói gyakorlat, ha sem a Ptk-ban, sem a ‘különös’ köztestületi szabályozásban nem talál választ valamely jogi kérdésre, akkor ezt egy a köztestület rendeltetésétől, funkciójától gyökeresen eltérő, a magán autonómiát alkotmányos és civiljogi szabályokkal maximálisan védő szervezettípus, – az egyesület – szabályaiban próbálja megkeresni. Ezt erősíti az is, hogy az egyesületekre vonatkozó szabály ‘megfelelő alkalmazásából’ – többek között – az következik, hogy a köztestületeket a társadalmi szervek nyilvántartásába kell bejegyezni a bíróságoknak. A nyilvántartásba vételkor pedig értelemszerűen a társadalmi

¹⁶⁶ SÁRKÖZY TAMÁS: Jogképesség, illetve jogalanyiség az embertöbbségek – csoportok – szervezetek körében. *Jogtudományi Közöny*, 2001/1. 4.

szervek törvényességének vizsgálatára kialakított szempontokat érvényesítik a bírói gyakorlatban.”¹⁶⁷ Ezen a helyzeten az sem tudott változtatni, hogy az Alkotmánybíróság 1994-óta töretlenül, több határozatában kinyilvánította, hogy a köztestület nem az egyesülési jog alapján létrehozott szervezet.

A Ptk. a köztestületek között külön is említi a Magyar Tudományos Akadémia mellett a gazdasági, valamint a szakmai kamarákat.¹⁶⁸ A kamarák mellett a köztestületek hagyományos típusai a közbirtokosságok, a hegyközségek és a tőzsde. Számos egyesület (társadalmi szervezet) nevezi magát kamarának, e szervezetek azonban a köztestület egyik legfontosabb jellemzőjének nem felelnek meg, közfeladatot nem látnak el.¹⁶⁹

Fazekas Marianna osztályozása alapján az alábbi köztestület csoportok, típusok különböztethetőek meg. Kamarai köztestületek, Magyar Tudományos Akadémia, a gazdasági élet egyéb köztestületei, önkéntes tűzoltóságok, sport köztestületek.¹⁷⁰ A téma szempontjából az osztályozást részletesebben csak a szakmai kamarák tekintetében tartom fontosnak bemutatni. A Kamarai köztestületeken belül az igazságügyi ágazatban a területi ügyvédi kamarák és közös szervezetük a Magyar Ügyvédi Kamara, a területi közjegyzői kamara és azoknak közös szervezete a Magyar Országos Közjegyzői Kamara, a Magyar Bírósági Végrehajtói Kamara, a Magyar Szabadalmi Ügyvivői Kamara, Területi Igazságügyi Szakértői Kamarák és a Magyar Igazságügyi Szakértői Kamara különíthető el. A szakmai kamarák azon szakmák képviselőit fogják össze, akik tevékenységük gyakorlása során olyan személyes szolgáltatásokat nyújtanak, melyek szorosan kapcsolódnak az emberek alapvető jogainak gyakorlásához, és maga a szolgáltatás nyújtása is egyúttal magas színvonalú szellemi tevékenység. Ezen szolgáltatások piacán a minőség, a megbízhatóság, a szolgáltató személyes és szakmai kvalitásai, valamint a szolgáltatást igénybe vevő különleges védelme olyan értékek, melyek biztosítására mindenhol többszintű garanciarendszer jön létre. A garanciarendszer egyik pillére a szakmai tevékenység, a szolgáltatás részletes állami szabályozása, az erőteljes közhatalmi beavatkozás a piacra lépésnél, valamint a szolgáltatás nyújtása során, illetőleg hatósági szankciók alkalmazása a szakmai szabályok megszegése, hibás szolgáltatás esetén. A másik pillér a kontinentális, elsősorban a német-osztrák jogterületen a köztestületi kamara, mely bizonyos hivatás gyakorlóit kényszertagság révén teljes körben összefogja, és sajátos

¹⁶⁷ FAZEKAS (2008) i. m. 14-16.

¹⁶⁸ BERÉNYI SÁNDOR: A közigazgatás rendeltetése. In FAZEKAS Marianna – FICZERE Lajos (szerk.): *Magyar Közigazgatási jog*. Budapest: Osiris, 2005. 106-108.

¹⁶⁹ KOZMA György – PETRIK Ferenc: *Társadalmi szervezetek, alapítványok*. Budapest: Unió Kiadó, 1996. 82.

¹⁷⁰ Lásd részletesen FAZEKAS (2008) i. m. 18-19.

önigazgatásában – az állami közhatalom helyett, illetve mellett – a tagokkal szemben gyakorolja a szakmai önszabályozást, valamint a szakmai ellenőrzést és felelősségre vonást.¹⁷¹

A kamarai rendszer közjogi elhelyezkedésének bemutatását követően foglalkozni kívánok a magánjogi és a közjogi kamarák eltéréseivel. A kamarai működés egyik alapvető dilemmája mindig az volt, s talán az is marad, hogy az adott testület önkéntes vagy kötelező tagság alapján szerveződjön-e. A 'régi' európai uniós országok – többek között történelmi fejlődésük eltérő irányából adódóan – más és más választ adnak erre a kérdésre. A *magánjogi kamara*, az úgynevezett angolszász modell lényegében lobby szervezet, közfeladatok nélkül. Ilyen kamarák működnek például Nagy-Britanniában és a skandináv országokban, ahol egy adott gazdasági vagy szakmai kör szereplői szabadon dönthetnek arról, be kívánna-e lépni a magukat különböző szolgáltatásokkal vonzóvá tenni igyekvő kamarákba vagy sem. E kamarák az egyesülési törvény hatálya alá tartoznak. Elsősorban érdekképviseleti feladatokat látnak el és szabadon állapíthatják meg szervezeti felépítésüket. Problémát leginkább a korlátozott taglétszám okoz, mivel csak saját szolgáltatásaik bevételére és a tagdíjakra számíthatnak. További gondokat jelenthet a kamarák változó minősége és kompetenciája, ami behatárolja a kamaráknak a központi vagy regionális döntéshozatal befolyásolását segítő képességét. A *közjogi kamara* (kontinentális modell) szervezetenként intézményként értelmezhető. Szabályozása köztestületi, tagsága automatikusan szerveződik azáltal, hogy az érintett csoportok és egyének számára kötelező a kamarai tagság. A köztestületi szabályozású kamarák a szakmai szempontok érvényesülését hivatottak elősegíteni az érdekeltek döntéseire alapozva. Számos szolgáltatást nyújtanak, melyet köztestületi státuszuk és az automatikus tagság adta anyagi lehetőségek tesznek lehetővé. Az országos és a helyi, a tagságot érintő döntések befolyásolására törvény által biztosított joguk van. Működésük szabályozott, vezetőjüket a tagok választják meg, és bizonyos hatósági feladatokat is ellátnak.¹⁷²

A közjogi kamarák kötelező tagságával szembeni fenntartások jogelméleti alapokra támaszkodtak. A közelmúltban, Ausztriában komoly elméleti vita folyt az osztrák kamarai működés és a kötelező vagy önkéntes tagság kérdéskörében. Ez a vita az eltérő nemzeti sajátosságok ellenére is érdekes következtetésekre vezethet, és támogatást nyújthat a kamara, mint köztestület létezésének és dogmatikai helyzetének tisztázásához.¹⁷³

¹⁷¹ FAZEKAS (2008) i. m. 20-21.

¹⁷² PÓLA PÉTER: Gazdasági kamarák a globalizációban. *Tér és Társadalom*, 2006/3. 21-22.

¹⁷³ STRAUSZ PÉTER: Szakmai és közvita a kötelező kamarai tagságról Ausztriában. In GERGELY JENŐ (főszerk.): *A kamarai tevékenység Magyarországon és az Európai Unióban. Tanulmányok*. Budapest: ELTE BTK, 2007. 92-115.

Egyes jogtudósok szerint ugyanis alapvető emberi szabadságjogok sérülnek azzal, ha az egyéneket kötelező módon 'belekényszerítenek' bizonyos szervezetekbe. Különösen a szabad egyesülési jog tekintetében tartották aggályosnak a kötelező tagságot. Ezen jogfelfogás hívei ugyanis úgy vélték, hogy az osztrák alkotmány szerint az egyénnek nem csak pozitív egyesülési joga van (tehát szabadon alapíthat egyesületet, illetve beléphet abba), hanem – ugyan nem szövetszerűen megfogalmazva, de a pozitív szabadság továbbgondolása révén az alaptörvény tartalmába beleértve – negatív egyesülési szabadsággal is rendelkezik, ami azt jelenti, hogy elidegeníthetetlen joga egy szervezetbe nem belépni.¹⁷⁴

A nyolcvanas évek közepétől egyre erősödő kritika okai sokkal inkább a kamarák tevékenységében, illetve politikai társadalmi környezetük megváltozásában keresendők. Az idők folyamán egyre több kamarai tag ítélte meg úgy a helyzetét, hogy közte és az érdekképviselő – pontosabban annak tisztségviselői, illetve a szervezet működése között – egyre nagyobb a távolság. A kötelező tagság ezen gondolat mentén ráadásul erőltetett kötelezettség is, amely számos, a kamarák mindennapi működése szempontjából praktikus jogosítványtól fosztja meg magát a szervezetet. Az érdekképviselőeknek nincs kizárási mechanizmusuk, hiszen a törvény rendelkezései szerint az adott szakmai kör minden egyes szereplője köteles a kamara tagja lenni és maradni, a megszorítás visszafelé is igaz: nincs lehetőség arra, hogy kizárják azt, aki arra például morális okokból rászolgált. Megjegyzendő, hogy a kizárás, mint fegyelmi büntetés létezik általában az ügyvédi tevékenység körében, és így Magyarországon is, sőt azt időnként, noha nem túl gyakran, de alkalmazzák. Így a lezajlott osztrák vitában felhozott ezen érv nem kellően erős az ügyvédi kamarák kötelező tagságának kérdésköre tekintetében. A kötelező tagság ellenzői az előző megállapítások alapján arra következtettek, hogy az eredményes érdekképviselői munkához a kötelező tagság egyáltalán nem szükséges, mivel az ezzel kapcsolatos feladatokat a szabad társulások alapon szerveződő testületek is ugyanúgy el tudják látni. Néha úgy is fogalmaztak némi engedményt téve, hogy egy ideális világban a kötelező tagság jelentené a legjobb megoldást, azonban mivel számtalan lehetőség kívánczik az ezzel való visszaélésre, egyáltalán nem szükségszerű fenntartani a jelenlegi rendszert.¹⁷⁵

Az álláspont képviselői a tagság jellegének problematikájával kapcsolatban két változtatási javaslatot fogalmaztak meg. A mérsékeltebb, s a köztudatba talán éppen ezért nem igazán

¹⁷⁴ KATJA METZGER: Die Vereinbarkeit der Pflichtmitgliedschaft zu den Kammern mit ausgewählten Grundrechten. Innsbruck, 1991. 30.

¹⁷⁵ BERND-CHRISTIAN FUNK: Die Zwangmitgliedschaft – ein „Wesensmerkmal“ der Beruflichen Selbstverwaltung? In MARTINEK OSWIN (szerk.) *Arbeit, Recht und Gesellschaft. Festschrift für Walter Schwarz zum 65. Geburtstag*. Wien: Manz'sche, 1991. 227.

bekerülő megoldási alternatíva szerint maradjon meg egy minimális kötelezettségekkel és csekély vagy semmilyen díjjal nem járó úgynevezett ‘kis tagság’, amelyen túl a vállalkozásoknak és magánszemélyeknek lehetőségük lenne szabadon választaniuk egy további kamarai szolgáltatásokat is nyújtó, de nagyobb anyagi terhekkel járó ‘nagy tagságot’. Ezzel ellentétben a másik radikális jellegű követelés a kétséges legitimitásúnak tekintett kötelező kamarai tagság teljes eltörlését szorgalmazta, ettől a lépéstől várva az érdekképviselői szervek szolgáltatásai minőségének javulását.¹⁷⁶ A kötelező tagság fenntartása mellett érvelők a jogelmélet síkján más irányból közelítettek az állam és szakmai-gazdasági autonómia viszonyához, illetve a kamarai struktúra és működés mibenlétéhez. Egyetértettek azzal az elvvel, miszerint a demokrácia mértékének biztosítása érdekében a hatalmat különböző állami szervek illetve nem-állami intézmények között kell megosztani, így azok egymást és az államot is ellenőrzik, keretek közt tartják, megnehezítve ezzel bármilyen fajta túlzott mértékű hatalom kialakulását. Érvelésük szerint, ha a kötelező kamarai tagság megszűnik, az érdekképviselők súlytalanná válásával párhuzamosan az állam szélesebb körű hatalomhoz jut, ez pedig nem biztos, hogy szerencsés fejlemény lenne.

Gondolatmenetük másik alapja azon megállapítás volt, hogy egyéni és közjó között létezik az előbbiekkal azonos mértékű legitimitással rendelkező úgynevezett csoportérdek is, amely például egy régió lakosságának törekvéseit testesíti meg. Ilyen jó értelemben vett csoportérdeket szolgálnak a kamarák is, amelyek – más szakmai szervezetekkel ellentétben – nem egy szűk kör céljait, hanem az egész szakma érdekeit képviselik.¹⁷⁷

Elismerték ugyanakkor, hogy a törvényes érdekképviselők a magán érdekképviselőkkel szemben „nem a polgárok, hanem az állam alkotásai”, ez azonban véleményük szerint nem jelent demokratikus deficitet. A kamarai – szakmai önkormányzatiságot ugyanis mindenekelőtt a kormányzati – és államhatalom decentralizálása egy formájának tekintették. Véleményük szerint eme érdekképviselők a gazdasági önkormányzatiság valódi hordozói, de ahhoz, hogy azok is maradjanak, mindenképp szükség van a kötelező kamarai tagság intézményének

¹⁷⁶ MAX PREGLAU: Kammern und Pflichtmitgliedschaft in Österreich. Ein Beitrag aus demskopischer und soziologischer Sicht. In *Kammern und Pflichtmitgliedschaft in Österreich, Band 10 der Schriftenreihe Arbeit, Recht und Gesellschaft*. Wien: Verlag des ÖGB, 1994. 249-250.

¹⁷⁷ MICHAEL MESCH: Argumente zur Pflichtmitgliedschaft in den Kammern. *Materialien zu Wirtschaft und Gesellschaft Nr. 60*, Wien: AK, 1995. 1-6, 22-24.

fenntartására.¹⁷⁸ Egy másik megfogalmazás szerint is a kötelező tagság a szakmai-gazdasági önkormányzatiság egyik sajátja és igen fontos eleme.¹⁷⁹

E logika szerint szakmai autonómia és kötelező tagság fogalma szorosan összefügg, s mivel ezek egymástól elválaszthatatlanok, a kötelező tagság megszűnése esetén – mivel ennek révén az adott szervezetek könnyen függésbe kerülhetnének az államtól, illetve egyes gazdasági érdekcsoportoktól – nem beszélhetnénk csorbítatlan gazdasági-hivatásrendi önkormányzatiságról. A tagság fakultatív jellegét propagálók azon vádjára, miszerint a kötelező tagság sérti az egyén szabad egyesülési jogát, a status quo fenntartása mellett megszólalók azt válaszolták, hogy az egyesülési jog csak abban az esetben sérülne, ha a kötelező tagság megakadályozná a tagokat abban, hogy más szakmai egyesületet alapítsanak, vagy abba belépjenek.¹⁸⁰ A kamarák törvény által rájuk ruházott feladata a közjó szolgálata, amit azonban a kötelező tagság nélkül nem tudnának hathatósan végezni, hiszen például a kormányzat törvényelőkészítő mechanizmusában számukra biztosított, s létfontosságú tanácskozási jogukhoz is nélkülözhetetlen a kötelező, teljes körű tagság,¹⁸¹ ami miatt a kötelező tagság létjogosultságának megkérdőjelezése egyben magának a kamara létének és az autonómia értelmének megkérdőjelezése is. Az érdekképviseltek háttérbe szorítása után ugyanis számos feladatot és pozíciót a központi kormányzatnak kellene átvennie, amellyel együtt járna az állami szektor térnyerése is, ami pedig szöges ellentétben áll a kor meghatározó, a decentralizáció irányába mutató folyamataival.

Azonban ha a tagsági rendszer önkéntessé válna, azzal az egész szakmai kör veszítené, mivel a lehetséges tagok kegyeiért egymással versengő magán egyesületek konkurencia-harcában a szakma érdekei háttérbe szorulnának. A különböző kicsiny szervezetek egyéni lobbizása ráadásul sosem tudná pótolni a kötelező tagságú kamara ráhatásának súlyát. A többi, korábban a törvényes érdekképviselő által végzett funkciókat a magánegyesületekre sem lehetne egyszerűen csak átruházni, azok ugyanis képtelenek lennének a feladatok ellátására. Így feltehetően magán a kamarán belül a csoportérdek kerülne előtérbe, mivel a tőkeerős tagok saját törekvéseik szolgálatába állítanák a szervezetet, a gyengébbek érdekeit pedig senki nem

¹⁷⁸ METZGER i. m. 8., 14.

¹⁷⁹ PETER OBERNDORFER: Die Pflichtmitgliedschaft als Wesenmerkmal gesetzlicher beruflicher und Wirtschaftlicher Interessenvertretungen. In: Peter JABORNEGG - Karl SPIELBÜCHLER (szerk.) *Festschrift für Rudolf Strasser zum 70. Geburtstag*. Wien: MANZ'sche, 1993. 285.

¹⁸⁰ PETER PERNTHALER: Kammern und Pflichtmitgliedschaft in Österreich aus der Sicht des öffentlichen Rechts. In *Kammern und Pflichtmitgliedschaft in Österreich, Band 10 der Schriftenreihe Arbeit, Recht und Gesellschaft*. Wien: Verlag des ÖGB, 1994. 52.

¹⁸¹ MESCH i. m. 68.

venné figyelembe. Ráadásul a lobbis tevékenység anyagi vonatkozási szempontjaiból is költséghatékonyabbak a kamarák az egyes magánegyesületeknél.

A fentiek tükrében elmondható, hogy a kötelező tagság kérdéséről az 1990-es évek első felében lezajlott osztrák szakmai és közvita amellett, hogy hozzájárult számos elméleti kérdés tisztázásához, túllépett a tisztán akadémikus jellegű bölcselekedésen, s az érdekképviselési munka eredményesebb és hitelesebbé tétele érdekében több olyan gyakorlati javaslatot is megfogalmazott, amelyet az érintett kamarák később megfogadtak. Annak ellenére, hogy a kötelező tagság hívei és ellenzői néha komoly indulattal szálltak szembe egymással, a vitának mindvégig megmaradt egy olyan szegmense, amelyen belül csakis a szakmai érvek bírtak meggyőző erővel.¹⁸²

Az osztrák elméleti vita bemutatását követően tértek át az ügyvédi kamara részletesebb vizsgálatára.

¹⁸² STRAUSZ i. m. 113-114.

3.2 Az Ügyvédi Kamara kialakulása

Magyarországon a XIX. század elején indult el a szabad társulások alapon szerveződő ügyvédi-jogászi egyesületek létrehozása, melyek a tagság érdekvédelmét, tudományos továbbképzését, illetve a jogtudomány népszerűsítését és fejlesztését tekintették fő feladatuknak.¹⁸³ Budapesten már 1865-ben megtörténtek az első lépések az ügyvédi egyesület megszervezése céljából, és 1867 őszén pedig 40 alapító taggal megalakult a Budapesti Ügyvédi Egyesület, melynek célja „az ügyvédi testületet megillető erkölcsi hitel és tekintély fenntartása – tudományos képzettségének előmozdítása –, a jog- és államtani ismeretek fejlesztése és terjesztése, különösen a hazai törvénykezés terén felmerült jogkérdések fejtegetése, a törvénykezési hiányok feletti véleményezés, a czélszerűeknek mutatkozó javaslatok törvényszabta módokon és helyeken előterjesztése s ekkép egyleti közreműködés a hazai jogélet egységes fejlesztése és javítására: végre a betegség vagy egyéb szerencsétlenség által sújtott s megszorult egyleti tagoknak, ezek özvegyeinek és árváinak segélyezése; szóval az ügyvédi testület társadalmi összes érdekeinek előmozdítása.”¹⁸⁴

Ahogy az a történelmi résznél már említésre került, az Országgyűlés 1874-ben megalkotta az ügyvédekre vonatkozó első rendtartást, és az új érdekképviselet alapvető feladatául „az ügyvédi kar erkölcsi tekintélyének megóvását, az ügyvédek jogainak megvédését és kötelezeteik teljesítésének ellenőrzését, továbbá a jogszolgáltatás és ügyvédség terén mutatkozó hiányok orvoslását, valamint az időszerű reformok iránti véleményadását s javaslattételét” szabta meg. Az Ütv. immár jogszabályi szinten rögzítette az ügyvéddé válás feltételeit és a megszűnés eseteit. Ez alapján ügyvéddé nyilvánították Magyarországon minden önjogú honpolgárt, aki a jog- és államtudományokból belföldön tudori oklevelet nyert, 3 éves gyakorlati idejét letöltötte, és ügyvédi vizsgáját sikeresen letette. Az ügyvédség megszűnésének esetei közé tartozott az elhalálozás, a lemondás, az összeférhetetlenség fennállása (közhivatali állás betöltése vagy az ügyvédséggel össze nem férő üzlet vagy foglalkozás gyakorlása), a magyar polgárjog (állampolgárság) vagy az önjogúság elvesztése és a kizárás, továbbá szabadságvesztés letöltésének idejére az ügyvédség gyakorlásának joga felfüggesztésre került.

A törvény szabályozta az ügyvédek jogait és kötelezettségeit, az ügyvédjelöltek státuszát, az ügyvédi vizsgát és nem utolsósorban az ügyvédi kamarákra és választmányokra vonatkozó

¹⁸³ STRAUSZ PÉTER: Kamarák a két világháború közötti Magyarországon. *Doktori értekezés*, Budapest. 2007. 52-53.

¹⁸⁴ DR. SIEGMUND VILMOS (szerk.): *Budapesti Ügyvédi Egyesület Évkönyve 1869-70*. Pest: Rudnyánszky A. nyomdájából, 1870. 213.

rendeleteket is. Megteremtette a jogalapot az ügyvédi kamarák létrehozására, autonómiát biztosítva számukra a kamarai tevékenység végzéséhez: „Az ügyvédi kamarák, melyek az ügyvédi kar erkölcsi tekintélyének megóvására, jogainak megvédésére és kötelességeinek ellenőrzésére hivatvák, az igazságügyi minisztérium felügyelete alatt állnak, és a törvényszékektől és más hatóságoktól teljesen függetlenek;”¹⁸⁵

A kamarák saját testületeket alkothattak. Minden kamarában volt egy választmány, amely az elnökből, az alelnökből és legalább 12 tagból állt, valamint egy közgyűlés, melynek meghatározott ügyrend szerinti ülésein minden tag jogosult volt részt venni. Az ügyvédi kamarák számát és illetékességi területét a törvény alapján kiadott igazságügyi miniszteri rendelet szabályozta. Az 1874-es törvény vonatkozásában ki kell emelni a budapesti ügyvédség kiemelkedő szerepét, mivel a Budapesti Ügyvédi Egylet által előkészített önálló rendtartástervezetet, a törvény kibocsátója, az Igazságügyi Minisztérium számtalan ponton egyértelműen és szó szerint átemelte a végleges törvényszövegbe. Így kimondható, hogy az egyleti munka már a kezdetektől közvetlenül megnyilvánult és éreztette hatását az ügyvédségre vonatkozó jogalkotásban.¹⁸⁶ A törvény kamarai tagnak tekintett minden olyan hazai okleveles ügyvédet, aki az illető kamarai kerületben lakott, és akit a kamara névjegyzékébe beiktattak. Egy ügyvéd oklevele felmutatásával kérhette az illetékes ügyvédi kamara névjegyzékébe való felvételét, a tagok felvétele a választmány által történt, a beiktatott ügyvédek nevét pedig a hivatalos lapok közölték.

Az ügyvédi kar érdekképviselőinek jogi keretei, mondhatni, 1934-ig változatlanok maradtak,¹⁸⁷ és a törvény módosítására csak 1937-ben került sor az 1937. évi IV. törvénycikk megalkotásával.¹⁸⁸ A hazánkban 1989-ben bekövetkezett társadalmi és gazdasági átalakulás szükségessé tette a jogállami szintű igazságszolgáltatás feltételeinek megteremtését és a jogszabályi környezet modernizációját, így az ügyvédségre vonatkozó jogi szabályozás felülvizsgálatát is.¹⁸⁹ A rendszerváltást követően 1991-ben került sor az 1983. évi 4. törvényerejű rendelet módosítására, mely új korszakot nyitott az ügyvédi hivatás szabályozásában, megszüntette a kötelező munkaközösségi tagságot, és ezzel lehetővé vált az ügyvédi tevékenység egyéni ügyvédként, illetve ügyvédi irodában való folytatása, míg az ügyvédi kamarai felvételre való jogosultság alanyi joggá vált. Az 1998. évi XI. törvény

¹⁸⁵ 1874. évi XXXIV. törvénycikk az ügyvédi rendtartás tárgyában 40. §.

¹⁸⁶ KORSÓSNÉ (2009) i. m. 4.

¹⁸⁷ STRAUSZ (doktori) i. m. 96.

¹⁸⁸ Vö: Az ügyvédi kamara második világháború utáni helyzetének rövid összefoglalása megtalálható a VÖRÖS KÁROLY (főszerk.): *A magyar állam szervei 1945-1950.* című kiadványban. Budapest: KJK, 1985. 671-674.

¹⁸⁹ DR. PETRÉTEI JÓZSEF: Az Európai Unióhoz való csatlakozás hatása a magyar igazságügyi rendszerre. *Romániai Magyar Jogtudományi Közöny*, 2005/1. 7.

kimondja, hogy a területi kamarák és a Magyar Ügyvédi Kamara felett a törvényességi felügyeletet az igazságügy miniszter gyakorolja.¹⁹⁰

3.2.1 Magyar Ügyvédi Kamara

A történeti fejlődés áttekintését követően a jelenlegi helyzet a következőképpen jellemezhető. A Magyar Ügyvédi Kamara, mint köztestület – Sólyom László szavaival élve – „garantálja tagjainak szakmai hozzáértését, a jogi képviselet, illetve a jogvédelem lege artis ellátását, garantálja továbbá az ügyvédek függetlenségét feladataik teljesítésében, sőt még etikai színvonalukat is.”¹⁹¹ Egyértelműen határozza meg a Kamara jogállását az Ütv. 109. §-a, mely kimondja, hogy a Magyar Ügyvédi Kamara az ügyvédek olyan országos szervezete, mely önálló ügyintéző szervezettel és költségvetéssel rendelkezik, és tagjai a területi ügyvédi kamarák. A Magyar Ügyvédi Kamara struktúráját vizsgálva megállapítható, hogy szervei az Ütv. 110. §-ának megfelelően a teljes ülés, az elnökség, a fegyelmi, az összeférhetlenségi, a választási, valamint az ellenőrző bizottság, de a törvény nem zárja ki további bizottságok létrehozását sem. A kamara évente legalább egyszer ülésező teljes ülése 100 tagból áll. Tagjai a területi kamarák elnökei, a területi kamarák által küldött 1-1 tag, valamint a területi kamarák küldöttei, akiket a területi kamara tagjai választanak meg a taglétszámnak az ügyvédek összlétszáamához viszonyított arányában. A teljes ülés feladata a Magyar Ügyvédi Kamara működtetése, és az ehhez szükséges szabályozó dokumentumok megalkotása.

Az elnökség feladat- és hatáskörét az Ütv. 113.§ – 115. §-a, egyéb bizottságainak, szerveinek és tisztségviselőinek feladatait, hatáskörét, működését és eljárási rendjét az Alapszabály határozza meg. A kamara által nyilvántartott adatokkal és a testületi ülések nyilvánosságával az Ütv. XIV. fejezete, a kamarai tisztségviselők választásával és megbízatásuk megszűnésével pedig a XV. fejezet foglalkozik.

A Magyar Ügyvédi Kamara fontos feladatát képezi a pénzmosás és a terrorizmus finanszírozása megelőzését és megakadályozását szolgáló ellenőrzési szabályozás kidolgozása és gyakorlati megvalósítása is.¹⁹²

¹⁹⁰ 1998. évi XI. törvény 121-125 §

¹⁹¹ DR. SÓLYOM LÁSZLÓ: Az ügyvédség az igazságszolgáltatás rendszerének nélkülözhetetlen része. *Ügyvédek Lapja*, 2008/5. 6.

¹⁹² Lásd: bővebben a dolgozat 4.6.3 fejezeténél.

3.2.2 Területi ügyvédi kamarák

A Magyar Ügyvédi Kamarai tagságból eredően következik, hogy a területi ügyvédi kamarák szintén képviseleti és ügyintézői szervezettel, önálló költségvetéssel rendelkező köztestületek. A területi kamarák működési területe egybeesik a Fővárosi Törvényszék és a megyei törvényszékek illetékességi területével, amire utalni kell az elnevezésükben is.¹⁹³

A területi kamarák szervei a közgyűlés, a kamarai elnökség, a fegyelmi, az összeférhetlenségi és az ellenőrző bizottság. Az Ütv. 103. §-a lehetséges ad arra, hogy az alkalmazott ügyvédek és az ügyvédjelöltek saját bizottságot hozzanak létre, annak érdekében, hogy véleményt nyilváníthassanak a rájuk vonatkozó szabályzatok kidolgozásánál. Ez azért lényeges, mert az alkalmazott ügyvédek és az ügyvédjelöltek nem kamarai tagok, és így képviseletük a kamara egyéb szerveiben nem jelenik meg. A területi kamara alapszabálya az Ütv.-vel összhangban, további bizottság megválasztását is engedélyezheti.

A területi ügyvédi kamarák napjainkban fennálló helyzetét a Magyar Ügyvédi Kamarához és a Budapesti Ügyvédi Kamarához való sajátos viszonyuk felvillantásával lehet legjobban jellemezni. Ahogyan az a dolgozatban később, a létszámhelyzet részletes vizsgálatánál egyértelművé válik, jelenleg az összes területi kamara létszáma együttevén nagyságrendileg annyi, mint a fővárosi köztestületé. Így érdekérvényesítő képességük, feladatuk valójában csak együttműködésükkel valósítható meg, amely helyzet lényegében az ország gazdaságföldrajzi adataiból következik és avval teljes mértékben egybevág.

3.3 Kamarai tagság

Az Ütv. szerint a kamara a közigazgatási hatósági eljárás általános szabályairól szóló törvény alapján számos ügyben közigazgatási hatóságként jár el, többek között a kamarába történő felvétel és a kamarai tagság megszüntetése esetén.

3.3.1 A kamarai tagság keletkezése és megszűnése

Ütv. 12/A. paragrafus részletesen szabályozza az ügyvédi kamarák feladatait. Ezek szerint a kamarák feladata:

„a) felvétel a kamarába és a kamarai tagság megszüntetése, kivéve, ha a kamarai tagság kizárás vagy az ügyvéd halála miatt szűnik meg,

¹⁹³ Ütv. 102. §.

- b) felvétel az ügyvédi irodák, az alkalmazott ügyvédek, az európai közösségi jogászok, az alkalmazott európai közösségi jogászok, a külföldi jogi tanácsadók és az ügyvédjelöltek névjegyzékébe, valamint törlés ezen névjegyzékekből,
- c) az ügyvédi tevékenység szüneteltetésének engedélyezése,
- d) felvétel az elektronikus cégeljárásban való részvételre jogosult ügyvédekről vezetett nyilvántartásba, valamint törlés e nyilvántartásból,
- e) felvétel az ügyvédjelölt foglalkoztatására jogosult ügyvédekről vezetett nyilvántartásba és törlés e nyilvántartásból.

A kamarai hatósági ügyben első fokon a területi kamara elnöksége, másodfokon a Magyar Ügyvédi Kamara elnöksége jár el. A szolgáltatási tevékenység megkezdésének és folytatásának általános szabályairól szóló törvénytől eltérve, ha a kamara a rá irányadó ügyintézési határidőn belül nem hozott határozatot, a kérelmezőt nem illeti meg a kérelmezett tevékenység megkezdésének, illetve folytatásának joga, és a közigazgatási hatósági eljárás általános szabályairól szóló törvénynek a hatóság mulasztására vonatkozó általános szabályait kell alkalmazni.¹⁹⁴

3.4 Kamarai közigazgatási hatósági ügyek

A területi ügyvédi kamarák elsőfokú közigazgatási hatóságként történő eljárásai a Ket.¹⁹⁵ alapján az alábbiak szerint csoportosíthatók, azaz ezen ügyekben a kamarák hatósági jogkör gyakorlójaként, közigazgatási hatósági szerepkörben járnak el. Ezek az ügyek tehát:

- Kamarai tagság létesítése, megszüntetése, kivéve a kizárást és az ügyvéd elhalálozásának esete.
- Felvétel a különböző névjegyzékekbe úgymint ügyvédi irodák, alkalmazott ügyvédek, európai közösségi jogászok, alkalmazott európai közösségi jogászok, külföldi jogi tanácsadók és ügyvédjelöltek névjegyzéke, és törlés ezekből.
- Az ügyvédi tevékenység szüneteltetésének engedélyezése.
- Felvétel az elektronikus cégeljárásban való részvételre, az ügyvédjelölt foglalkoztatására jogosult ügyvédekről vezetett nyilvántartásokba és törlés ezekből.

¹⁹⁴ Érdekes lehet e tekintetben a már korábban elemzett szolgáltatási irányelvvel történő összevetés.

¹⁹⁵ 2005. évi LXXXIII. törvény a közigazgatási hatósági eljárás és szolgáltatás általános szabályairól szóló 2004. évi CXL. törvény hatálybalépésével összefüggő egyes törvények módosításáról, és a 2004. évi CXL. törvény a közigazgatási hatósági eljárás és szolgáltatás általános szabályairól.

- Hatósági ellenőrzés az ügyvédi tevékenység gyakorlásának időtartama alatt.

A felsorolt hatósági ügyekben a Magyar Ügyvédi Kamara jár el másodfokon. A Magyar Ügyvédi Kamara elnöksége a másodfokú határozatot vagy az első fokú döntést megsemmisítő és új eljárásra utasító végzését – az általános ügyintézési határidő szem előtt tartásával –, az iratoknak a hozzá való beérkezésétől számított harminc napon belül – illetve, ha ez nem lehetséges, akkor e határidő letelte utáni első testületi ülésen, legkésőbb azonban két hónapon belül – meghozza és közli a döntését. A döntést az első fokon eljáró hatóság, azaz a területi ügyvédi kamra közreműködésével közli a fellebbezővel és az elsőfokú döntés többi érdekeltjével, ami azt jelenti, hogy a másodfokú hatóság az iratokat a beérkezésétől számított két hónapon belül visszaküldi az első fokon eljáró megyei kamarának. Természetesen a másodfokú, hatósági ügyekben hozott határozat ellen bírósági felülvizsgálat kezdeményezhető. A Magyar Ügyvédi Kamara további közigazgatási hatósági feladatát képezik a hivatalbóli döntés-felülvizsgálati eljárások, amelyek a hatóságnak a törvényesség betartásának és betartatásának alapvető rendelkezéséből fakadó kötelezettségei.

A hatósági ügyek intézése a területi kamarák forrásait igencsak igénybe veszik. Az általában igen kis létszámmal működő adminisztratív állomány lehetőségeit jelentősen meghaladják a rendszeresen, vagy akár csak alkalmasszerűen adódó feladatok. Ilyen túlterhelést okozott például a közelmúltban az ügyvédi igazolványok cseréjének lebonyolítása, amely feladat ellátását csak túlórák elrendelésével tudták a kamarák megoldani.

A hatósági ügyek ellátása terén azonban a legnagyobb problémát álláspontom szerint a hatósági ellenőrzés végzése jelenti a kamarák számára. A hatósági ellenőrzés végzéséhez szükséges, hogy az ügyvédekkel azonos végzettséggel rendelkezők, tehát ügyvédek bevonására kerüljön sor. Ezen feladatok ellátása azonban több nehézségbe ütközik. Egyrészt mivel a kamarák általában nem rendelkeznek kellő anyagi forrással, így legtöbbször társadalmi munkában történnek az eseti ellenőrzések, másrészt nem állnak rendelkezésre megfelelő eljárási szabályok sem. Ezen eljárási szabályok kidolgozása lassan halaszthatatlanná válik, mivel az egyes ügyvédek tevékenységének gyakorlását valamilyen módon rendszeresen szükséges lenne ellenőrizni a törvényi kötelezettségen túl azért is, hogy a kamara tagjai iránt fennálló közbizalom ezen ellenőrzési funkció tényleges gyakorlása eredményeként tovább erősödhesen. A hatósági ellenőrzés által a kamarai érdekérvényesítő funkció is jobban előtérbe kerülhetne.

3.5 Létszám alakulása

A magyar ügyvédség jelenlegi létszámbeli helyzetének bemutatás¹⁹⁶ előtt, a múltba visszatekintve néhány érdekes adalékot kívánok ismertetni ebben a témában.

Mária Terézia uralkodása alatt, 1764-ben nagyságrendileg 2000 ügyvéd¹⁹⁷ tevékenykedhetett, amely létszámot az ügyvédként történő működés feltételeinek szigorítása csökkentette.¹⁹⁸ Gróf Erdődy Józsefnél található utalás arra, hogy 1770-ben, az akkori Sopron vármegyében legalább 50 ügyvédre volt szükség,¹⁹⁹ bár 1815-ben a személynöknek írt levelében az áll, hogy panaszok merültek fel az irányban, hogy az ügyvédek számát meg kellene szorítani.²⁰⁰ Ilyen létszámbeli előzményekkel jött létre a Budapesti Ügyvédi Kamara 1875-ben 708 taggal. A millennium idejére a budapesti ügyvédi kar létszáma ezerkétszáz fő volt, amely a két világháború között háromezer fő fölé is felemelkedett, de az állami beavatkozások miatt ez a szám az ötvenes évek végére kb. hatszázötvenre csökkent, és ekörül ingadozott egészen 1990-ig.²⁰¹ Az ügyvédség helyzetének alakulására hatással voltak az ügyvédi pályára készülők és az ügyvédi pályán már tevékenykedők életét befolyásoló jogszabályi változások, valamint a politikai események is. Egyes tényezők direkt, közvetlen módon alakították a körülményeket, míg mások indirekt módon, közvetetten hatottak az ügyvédség számarányának változásaira.

A kamarai működés kezdetekor a törvényhozási folyamatokban az ügyvédség számára intézményes véleménynyilvánításra nem volt lehetőség. Az ügyvédrendtartásról szóló 1874. évi XXXIV. törvénycikk még nem biztosított ténylegesen teret a kamarák számára a törvényalkotásban való részvételhez, pedig elméletileg (jelentéstételi kötelezettségük mellett)²⁰² rendelkeztek véleményezési jogkörrel.²⁰³ A törvényhozás helytelen metodikája²⁰⁴, mely egyáltalán nem vette figyelembe a társadalmi igényeket képviselő ügyvédi kamarák álláspontját, súlyos negatív következményeket vont maga után a létszám alakulás tekintetében is. További következmény volt az az ellenséges kapcsolat, amely a törvényalkotók és a

¹⁹⁶ A létszámhelyzet bemutatása – álláspontom szerint – érdekes adalékokkal szolgálhat a kamarai jövőkép tudományos megalapozása érdekében, ezért annak komoly jelentőséget tulajdonítok.

¹⁹⁷ MARTIN von SCHWARTNER: *Statistik des Königreichs Ungern*. Erster Theil. Ofen Gedruckt mit Königl. Universitäts – Schriften, 1809. 197. 45 § 6)

¹⁹⁸ SZABÓ (2000) i. m. 13.

¹⁹⁹ DR. SÍK SÁNDOR: A Magyar Ügyvédi Kar történeti kiállításának katalógusa, Budapest: Kosmos műintézet nyomása, 1896. 23. 200. pont.

²⁰⁰ DR. SÍK i. m. 26. 227. pont

²⁰¹ S. SZABÓ i. m. 35-36.

²⁰² Ütv. 32. §.

²⁰³ Ütv. 19. §.

²⁰⁴ A Budapesti Ügyvédi Kamara 1905. évi jelentése, 6-7. A jogszolgáltatás terén fennálló tipikus három eshetőség: rossz törvények alkotása, jó törvények nem megfelelő végrehajtása vagy semmiféle törvényalkotás sem megy végbe.

mindenkori igazságügyért felelős minisztérium, valamint az ügyvédség között alakult ki.²⁰⁵ Talán ennek a negatívan semleges viszonynak az eredményeként a törvényhozás, évek hosszú sora alatt, sem vette figyelembe (vagy nem akarta figyelembe venni) azokat az ügyvédségre nehezedő terheket, amelyeket a törvényi szabályozás okozott (pl. ügyvédi rendtartásról szóló törvény módosítása,²⁰⁶ ügyvédi és bírói képzés összevonása stb.). Ugyanígy nem foglalkoztak az ügyvédség létszámgyarapodásának problémájával sem, pedig megfelelő törvényalkotási folyamatokkal²⁰⁷ enyhülhetett volna a probléma súlya. A parlament jogalkotó tevékenysége szorosán érintette az ügyvédséget a rájuk vonatkozó jogszabályok megalkotásával, és befolyásolta munkájukat is minden új vagy módosított jogszabállyal. Az ügyvédség belső, szervezeti szabályozásáról rendelkező törvény, és az ügyvédi rendtartásról szóló törvény²⁰⁸ módosítását, pontosabban a társadalmi változásokhoz igazítását, szintén nem siette el a törvényhozó hatalom. Már 1896-ban hangot kaptak a reformjavaslatok²⁰⁹ a rendtartást illetően, mivel a változtatásokat leginkább az egyre növekvő létszámprobléma sürgette. Elegendő, ha pusztán a kamara adminisztrációs tevékenységére²¹⁰ vagy fegyelmi bíraskodására gondolunk. Míg 1875-ben csak 709 ügyvéddel, addig 1904-ben már 1400 ügyvéddel kellett számolni.²¹¹ Emellett, az eljárásjogi reformokig az ügyvédi munkát igen megnehezítették a szóbeliséget nélkülöző, hosszadalmas ügymenetet igénylő perek.²¹²

A törvényhozás és egyben a kamarai működés egyik mélypontja minden bizonnyal 1919-ben következett be, amikor is az első világháborút követő proletárdiktatúra a jogrend és a jogszolgáltatás teljes megsemmisülését eredményezte.²¹³ Az 1919. április 2-án kelt igazságügyi népbiztosi rendelet a kamarai autonómiát teljesen felfüggesztette, az ügyvédség gyakorlását

²⁰⁵ BÜK 1902. 4-10. „az intéző körök félreismerik az ügyvéd hivatását és a törvényhozás az ügyvédséget és annak érdekeit mostoha gyermekének, felesleges és túrt intézménynek tekinti”; „az ügyvédi karral szemben foglal állást a kormány és az ő hatása alatt a rosszul informált társadalom”; „ezen passzív viselkedést méltán írjuk az igazságügyi kormány rovására”. BÜK 1905. 11. „Jellemző a kormány általános felfogására, hogy az ügyvédség bajait nem ismeri, vagy nem akarja ismerni és helyzetét nem kívánja reformálni”. BÜK 1906. 12-13., BÜK 1907. 9., BÜK 1925. 6. „a rideg közöny, sőt olykor ellenséges indulat, mellyel következetesen találkozunk törvényhozás és kormányzat részéről”

²⁰⁶ BÜK 1902. 9. „számtalanszor sürgettük az új ügyvédi rendtartás megalkotását és ezzel kapcsolatosan egy jobb fegyelmi törvényt, mely a változott gazdasági és szociális viszonyoknak megfeleljen”

²⁰⁷ BÜK 1902., 23. pl.: „az igazságügyi kormány elmozdíthatná a vidéken való letelepülést”

²⁰⁸ 1874. évi XXXIV. törvénycikk, majd az 1907. évi XXIV. törvénycikk az ügyvédi rendtartásról szóló 1874. évi XXXIV. törvénycikk módosítása tárgyában és az 1937. évi IV. törvénycikk.

²⁰⁹ BÜK 1925. 10-12., BÜK 1927. 11-25. Az igazságügy miniszter a Budapesti Ügyvédi Kamarát bízta meg a törvénytervezet elkészítésével.

²¹⁰ BÜK 1906. 30-31.

²¹¹ A Budapesti Ügyvédi Kamara 1904. évi jelentése, 14.

²¹² BÜK 1905. 20-23.

²¹³ BÜK 1918-1919. 4-5. „...a magyar ügyvédi kart pedig elküldték: követ fejteni! ...akkora megaláztatásnak egyetlen társadalmi osztály kitéve nem volt, mint az ügyvédség.”

pedig mindenki részére szabaddá tette, a felek képviselőit a nagykorúaknak korlátlanul megengedte, bármiféle képzettségre és erkölcsi megbízhatóságra való tekintet nélkül.²¹⁴

A proletárdiktatúra bukása után, az 1919. augusztus 5-én kibocsátott kormányrendelet újra törvényes alapokra helyezte a kamara működését.²¹⁵ 1920-ban a Trianoni Békediktátum súlyos csapása,²¹⁶ az ország területének kétharmadától, valamint három és fél millió magyartól való megfosztása, jelentős mértékben átformálta az ügyvédség helyzetét is.²¹⁷ A kamarák területi beosztása módosult,²¹⁸ a nyugdíjas bírók, ügyészek és köztisztviselők részére az ügyvédi minősítés megadása²¹⁹ tovább növelte az ügyvédek létszámát.²²⁰ Ennek hatására óriási verseny alakult ki, mivel a jogkereső közönség számára a bírákból, ügyészekből vagy rendőrtiszttekből lett ügyvédek, személyes összeköttetések által vonzóbbaknak bizonyultak, mint a komoly szakmai tapasztalattal rendelkező ügyvédek munkája.²²¹

28 kamarai tag indítványára vetődött fel elsőként a numerus clausus kérdése az 1892. május 12-én tartott közgyűlésen, annak kapcsán, hogy nem volna-e célszerű az ügyvédi kar anyagi jólétének emelése céljából az ügyvédek számát korlátozni²²² és a szabad ügyvédséget eltörölni. A kar túlnyomó többsége azonban határozottan visszautasította a felvetést, mert véleményük szerint: „a kar érdekeire hátrányosnak tartaná, ha a kamara az ügyvédi kar érdekeinek megóvásánál és előmozdításánál az általános igazságügy-politikai szempontokat szem elől tévesztené, és szűkkeblű magánszempontokból indulna ki.”²²³ A kamara tehát visszautasította a javaslatot, mivel az ellentétben állt az általános igazságszolgáltatási érdekekkel és az ügyvédi hivatás természetével. Lényeges megemlíteni, hogy a kamara felismerte a létszám korlátozásának felvetését kiváltó, főként anyagi természetű problémák fennállását, megoldását azonban más módon próbálta szorgalmazni (pl. segélyalap létesítése, nyugdíjrendszer bevezetése). A társadalmi problémák szaporodásával és az ügyvédség helyzetének

²¹⁴ BÜK 1918-1919. 23. a kamarai ügyek likvidálása egy kinevezett bizottságra volt bízva, melynek élén igazságügyi megbízott állott.

²¹⁵ BÜK 1918-1919. 24. az ügyvédség visszanyerte régi jogait és működési körét.

²¹⁶ BÜK 1921. 13. törvénybe iktatása az 1921. évi XXXIII. törvénycikk-kel a trianoni békekötésről.

²¹⁷ BÜK 1920. 5.

²¹⁸ BÜK 1927. az átrendeződés következtében 1927-re 17 ügyvédi kamara működött az országban

²¹⁹ BÜK 1925. 9. 1921. évi XXVII. törvénycikk a bírói oklevél képesítő hatályát kiterjeszti az ügyvédi gyakorlatra, tehát megengedte az ügyvédi pályára való bejutást ügyvédi oklevél nélkül, BÜK 1926. 10-11.

²²⁰ BÜK 1922. 4. „*az amúgy is túlszűfolt budapesti ügyvédi karba az utolsó három esztendőben ezer új ügyvéd került – közöttük sok állami nyugdíjas is, akinek a törvényhozás kegyessége lehetővé tette, hogy ügyvédi vizsga nélkül is a karba lépjen.*”

²²¹ BÜK 1921. 18., BÜK 1924. 7-10. „*kóros köztudat, hogy az ügyek eldöntése inkább a befolyáshoz, mint az anyagi igazsághoz igazodik*”, „*a közönség az ügyvédben nem a szellemi és erkölcsi képességeket, hanem a közbenjárót és kijárót keresi.*” BÜK 1925. 6.

²²² A Budapesti Ügyvédi Kamara létszáma az adott évben 987 fő volt.

²²³ A Budapesti Ügyvédi Kamara 1892. évi jelentése. 15.

rosszabbodásával, belső körökből²²⁴ többször is felmerült a létszámkorlátozás lehetősége, azonban a Budapesti Ügyvédi Kamara mindvégig a szabad ügyvédség rendszere mellett foglalt állást.²²⁵ A Kamara álláspontja szerint a numerus clausus nem egy demokratikus intézmény, mivel sérti az ügyvédség függetlenségét és veszélyezteti annak közjogi állását és működését, a létszámkorlátozás bevezetésében az önállóság elvesztését, a kormányhatalomnak való kiszolgáltatottságot látták (amely később sajnos be is következett).

Az első világháborút követő tarthatatlan állapotban azonban a törvényhozói oldalról is felmerült a létszámkorlátozás gondolata (a kamarába már bejegyzett ügyvédek bennmaradása, de a további felvétel korlátozása²²⁶ bizonyos feltételek mellett).²²⁷ Ezt a lehetőséget a kamara újfent elutasította, a szabad ügyvédség mellett azzal érvelve, hogy ezen intézmény bevezetése nem csökkentené, csak pusztán „megkövesítené” a létszámot, mivel a zárt szám mellett a nehéz a bejutás, ezért senki sem lépne ki az ügyvédi karból. Továbbá e korlátozás miatt az új generáció tehetséges tagjai nem tudnának bejutni a pályára, és a kamarába való bejutás korlátozása révén a kormányhatalom befolyásolása sértené a kamarai autonómiát.²²⁸ Tehát a numerus clausus semmiképpen sem biztosítaná az anyagi helyzet javulását, mivel a munkához és a jövedelemhez jutás döntően egyéni szempontokon múlik (pl. ügyfélkapcsolat, bizalom, egzisztencia).

A létszámkorlátozástól való pusztán félelem, a két világháború között, tovább növelte a kamara létszámát, mivel egyrészt az ügyvédjelöltek igyekeztek mihamarabb bekerülni a kamarába, másrészt pedig a más pályákon elhelyezkedő, a kamarába való felvétel szabályainak megfelelő ügyvédek jelentkeztek be a névjegyzékbe,²²⁹ az esetleges, de várható korlátozás megvalósulása előtt.

Téves az a megítélés, mely szerint az ügyvédi hivatás, minden esetben és mindenkor, egy nagyon jól jövedelmező állást jelent. A Budapesti Ügyvédi Kamara tagjainak sokszor igen komoly anyagi nehézségekkel kellett szembenézniük, és ezek a gondok nem pusztán az

²²⁴ BÜK 1905. 13., 25. pl. a Soproni Ügyvédi Kamara álláspontja szerint: „ha a kar túltömöttségének elejét akarjuk venni s ha el akarjuk érni azon állapotot, hogy a nagyobb munkakör mellett is az ügyvédek létszáma változatlan maradjon: akkor első sorban a létszám korlátozására – a numerus klauzusra – kell gondolni.” ; BÜK 1907. 28., BÜK 1911. 8-9.

²²⁵ BÜK 1908. 24-25.

²²⁶ BÜK 1925. 9. „az ügyvédi numerus clausus törvénybeiktatása szerzett jogot sérteni nem akar s csak az újabb felvételeket korlátozná valamilyen módon.”, BÜK 1927. 11-12. az ország 17 ügyvédi kamarája közül 4 kamara szavazott a numerus clausus bevezetése mellett, ezek taglétszáma összesen 600 ügyvéd.

²²⁷ BÜK 1926. 8.-12. ilyen feltétel például: új bejegyzés meghatározott idő múlva (pl. 5 év), új tagok felvétele csak a létszámcsökkenés arányának bizonyos százalékáig (pl. 50 törlés után 5 új tag), további szelekció: bejegyzés csak a jelentkezések sorrendjében lehetséges stb.

²²⁸ BÜK 1925. 9-10.

²²⁹ BÜK 1927. 10.

gazdasági recesszió következményeiből adódtak, hanem leginkább az ügyvédi pálya túlszűfoltóságából. 'Ördögi körként' is tekinthetünk az ügyvédség anyagi állapotának elemzésére, mivel a kar folyamatosan küzdött a magas létszámmal és az ezzel járó munkanélküliséggel, amelyre megoldás lehetett volna, többek között, a munkaterületük bővítése. Amikor azonban kilátás mutatkozott a munkafeltételek javulására és egyben a megélhetés biztosítására, akkor a pálya iránt ismét megnőtt a kereslet és csakhamar újra a túlszűfoltósággal találta szemben magát az ügyvédség. Kijelenthető, hogy a kamara már kezdettől fogva felismerte ezt a helyzetet és igyekezett javítani rajta. Segélyalapot létesítettek, kartársaik segítésére, mivel „a tagok egymás között könnyebben felismerik az igazi rászorulókat”.²³⁰

Az ország általános gazdasági helyzete sajnos ekkor sem teremtett megfelelő körülményeket az ügyvédség számára. A közgazdasági állapotok átreformálására, a nemzeti vagyonosodás emelésére, valamint az ipar és kereskedelem fellendülésére lett volna szükség²³¹ ahhoz, hogy a társadalmi változásokkal együtt az ügyvédség is kedvezőbb helyzetbe kerüljön.²³² A nehéz gazdasági helyzet kétszeresen is sújtotta az ügyvédséget, egyrészt kereseti alkalmak csökkentek, másrészt (az előző okból kifolyólag) megélhetési viszonyaik is rosszabbodtak.²³³

Az ügyvédi díjazás jogi kereteit az ügyvédrendtartásról szóló törvény(ek) tartalmazták,²³⁴ azonban az érdemi munka díjazása nem élvezett megfelelő jogi garanciákat.²³⁵ Kezdetben a bírósági díjmegállapítás önkényes volt, alábecsülte az ügyvédi munkát és nem volt következetes az ügyvédi munka értékelésénél.²³⁶ Az ügyvédek díjazása mellett a tisztviselői fizetés sem volt kimagasló, aminek következtében az ügyvédek csak korlátozott számban vállaltak tisztviselői állásokat. Talán ezért is a kamara többször szorgalmazta a bírák fizetésemelésének szükségességét megélhetésük biztosításáért és a bírói függetlenség garanciájáért.²³⁷

²³⁰ BÜK 1892. 20.

²³¹ BÜK 1905. 14., BÜK 1911. 6. *"Mi szegény ország vagyunk, nálunk még mindég a földművelés a főfoglalkozás, a kereskedelem még mindég nem érte el a virágzás azon fokát, mint a szomszédos nyugati államokban, iparunk kezdetleges állapotban leledzik."*

²³² BÜK 1909. 6. *"a rohamos tolongás az ügyvédi pálya felé csak egyik tünete a magyar társadalom s közgazdasági élet súlyos betegségének"*

²³³ BÜK 1912. 9-11.

²³⁴ 1874. évi XXXIV. törvénycikk 54. §.

²³⁵ BÜK 1905. 22-23.

²³⁶ BÜK 1905. 51-55., BÜK 1906. 13., BÜK 1908. 9., BÜK 1909. 8.-9., BÜK 1910. 6., BÜK 1911. 14., BÜK 1916. 23.-24. *"a bírósági díjmegállapítások teljesen érzéketlenek maradtak az árváltozások hatásával szemben"*

²³⁷ BÜK 1902. *"A bírák fizetése köztudomásúlag igen csekély."* *"Alaptörvény biztosítja a bírói függetlenség garanciáit, de ezen törvény nem gondoskodott kellőleg e függetlenség anyagi biztosítékáról, a bírónak anyagi gondoktól mentes megélhetéséről."*, BÜK 1923. 8. *"Bíró soha sincs sok és soha sincs eléggé díjazva. Ha függetlenséget kívánunk tőle a bírói székben, úgy tegyük őt függetlenné a megélhetésben."*

Az első világháború pusztítása óriási csapást mért az egész társadalomra, az ügyvédek pedig különösen nehéz helyzetbe sodorta, mivel a szellemi szabadfoglalkozásuk keresete személyhez kötött, ehhez viszonyítva a gazdasági tevékenységet végzők foglalkozása állandó jellegű.²³⁸ 1914-ben a kamara tagjainak több mint egyharmada²³⁹ a csatamezőkre került, az otthon maradtak pedig megélhetésükért küszködtek a megbénult államigazgatás és gazdasági állapotok közepette. A kamara segítségével általános étkező létesült és élelmiszerutalványokat kaptak a tagok, valamint csekély mértékben kormányzati szervek és egyéb hatóságok alkalmazták az otthon maradt ügyvédek.²⁴⁰ A termelési kényszer, a készletek összeírása és lefoglalása, a rohamos árdragulás,²⁴¹ a fogyasztás korlátozása és egyesek tulajdonjogának közérdekből való kisajátítása az ügyvédek sem kerülte el. 1915-ben a jelentések szerint 1091 fő volt a hadba vonulók száma, gyakorlatilag azonban jóval többen voltak, körülbelül a kamara kétharmada,²⁴² és így volt ez 1917-ben is, amikor 1341²⁴³ hadba vonult tagot regisztráltak a kamaránál, de valójában ekkor is jóval többen voltak, mert sokan nem jelentették be a kamaránál a távozásukat. A háború végéig a kamara létszámának 60%-a került ki a frontra.²⁴⁴ A háborút követően a legnehezebb gazdasági körülményeket a Trianoni Békediktátum következményei eredményezték, az ország területvesztése (gazdaságilag fontos területek) felborította a háború és forradalmak által egyébként is feldúlt gazdasági működést.²⁴⁵ A rettenetes mértékű infláció, a lakosság fizetéseképtelensége és a munkalehetőségek minimálisra csökkenése által az ügyvédek túlnyomó része nagy szegénységben élt és jövedelmük mindennapi szükségleteik fedezésére sem volt elegendő,²⁴⁶ az ügyvédi kar túlszűfolttsága pedig csak fokozta a megélhetési nehézségeket. E helyzetnek természetszerű következménye volt a mellékfoglalkozások iránti kereslet növekedése,²⁴⁷ mely sokszor az összeférhetetlenség szabályaiba ütközött²⁴⁸ és ezért ügyvédség szakmai színvonalát csökkentette. Az ügyvédség létszáma mindezek ellenére folyamatosan nőtt. Ebből a helyzetből az egyetlen kiút a gazdasági

²³⁸ BÜK 1916. 22., BÜK 1918-1919. 28. *„az őstermelő, iparos, kereskedő rétegek a fogyasztókra hárítják át a felszökő árnövekedések terheit, az értelmiségi középosztály ezt nem teszi, nem teheti, nem tud lépést tartani az árak mértéktelen növekedésével.”*, BÜK 1922. 7., BÜK 1925. 10. *„Külföldön mindenütt igyekeznek a kormányok az értelmi foglalkozásúakat különböző eszközökkel kereseti lehetőségeikben támogatni, mert hiszen a háború káros hatása mindenütt elsősorban ennél az osztálynál észlelhető.”*

²³⁹ BÜK 1914. 6.

²⁴⁰ BÜK 1914. 25-26.

²⁴¹ BÜK 1916. 23.

²⁴² BÜK 1915. 5.

²⁴³ BÜK 1917. 19.

²⁴⁴ BÜK 1918-1919. 22.

²⁴⁵ BÜK 1920. 11., BÜK 1922. 4.-7.

²⁴⁶ BÜK 1921. 16-17., BÜK 1924. 10-12., BÜK 1926. 7-9.

²⁴⁷ BÜK 1921. 19.

²⁴⁸ BÜK 1922. 6-7. pl. tőkebizományosok kizárása, BÜK 1927. 12-13.

fellendülés lehetett volna, amely új ügyvédi munkaalkalmakat, valamint egyes ügyvédek részére az ügyvédségtől eltérő egyéb foglalkozási lehetőségeket biztosított volna.

Véleményem szerint a politikai életben lezajló események mindig is kihatással voltak, vannak és lesznek egy államszervezet működésére, külső megítélésére, belső társadalmi viszonyaira, sőt még a gazdasági folyamatok alakulására is. A teljesség igénye nélkül szeretnék kiemelni néhány fontosabbnak vélt összefüggést a politikai események és az ügyvédség létszámalakulása között. Történelmi kontextusban helyezve a Budapesti Ügyvédi Kamara 1875. évi alakulását, figyelembe kell vennünk az 1867. évi kiegyezést és annak következményeit, többek között azt, hogy a jogintézmények kiépítése nem történhetett meg alulról formálódó reformok által, céltudatosan és egységesen. A kamara igyekezett politikailag semleges maradni azáltal, hogy tevékenysége egyáltalán nem irányult a politikai életre, lehetőség szerint egyenesen kerülte a politikáról való véleménynyilvánítást és semmiféle állásfoglalást sem vállalt ilyen jellegű kérdésben.²⁴⁹ Azonban a politikai érdekek nem maradtak semlegesek, jelentős mértékben befolyásolták a kamara életét. Az ügyvédség és törvényhozás kapcsolatának hátterében az aktuálpolitikai lépések álltak mozgatórugóként, ezt a kamara is érzékelte és burkoltan jelezte is: „a kormány és a parlament magatartását és állásfoglalását az ügyvédség kérdésében titkos leplezett reakció és az Ausztriától átvett szellem befolyásolja. ... ily független gondolkodású és jellemű kar sokszor kényelmetlenné válhatik az állami hatalomra és annak tényezőire nézve.”²⁵⁰ Az 1905. évi belpolitikai válság²⁵¹ a kamara tevékenységét is részben megbénította,²⁵² pedig ez alkalommal a kamara nyíltan állást foglalt a kormányhatalommal szemben.

Ahogy azt már korábban kifejtettem²⁵³ a második vilgáháborút közvetlenül megelőző időszak az ügyvédség létszámában szintén változást hozott. A zsidó származású polgárookra bevezetett hátrányos jogszabályok az ügyvédi kar helyzetére tragikus hatást gyakoroltak. Az első²⁵⁴ és második zsidótörvény²⁵⁵ az ügyvédi kar addig megbecsült tagjait először egzisztenciálisan, majd ténylegesen is ellehetetlenítette.

²⁴⁹ BÜK 1924. 6. „A társadalmi tényezők politikai erejének kiegyensúlyozása már politikum, erről nem beszélünk.”

²⁵⁰ BÜK 1902. 11.-12., BÜK 1903. 9. „Az az érzésünk, mintha előttünk ismeretlen nagy hatalmak játszanának közre és erővel tartóztatnák fel a törvényhozási alkotást”

²⁵¹ GRATZ GUSZTÁV: *A dualizmus kora. Magyarország története 1867-1918. II.* Budapest: Akadémiai Kiadó (reprint), 1992. 86.

²⁵² BÜK 1905. 3-12.

²⁵³ Lásd. részletesebben 1.2.5. pont

²⁵⁴ 1938. évi XV. törvénycikk a társadalmi és gazdasági élet egyensúlyának hatályosabb biztosításáról.

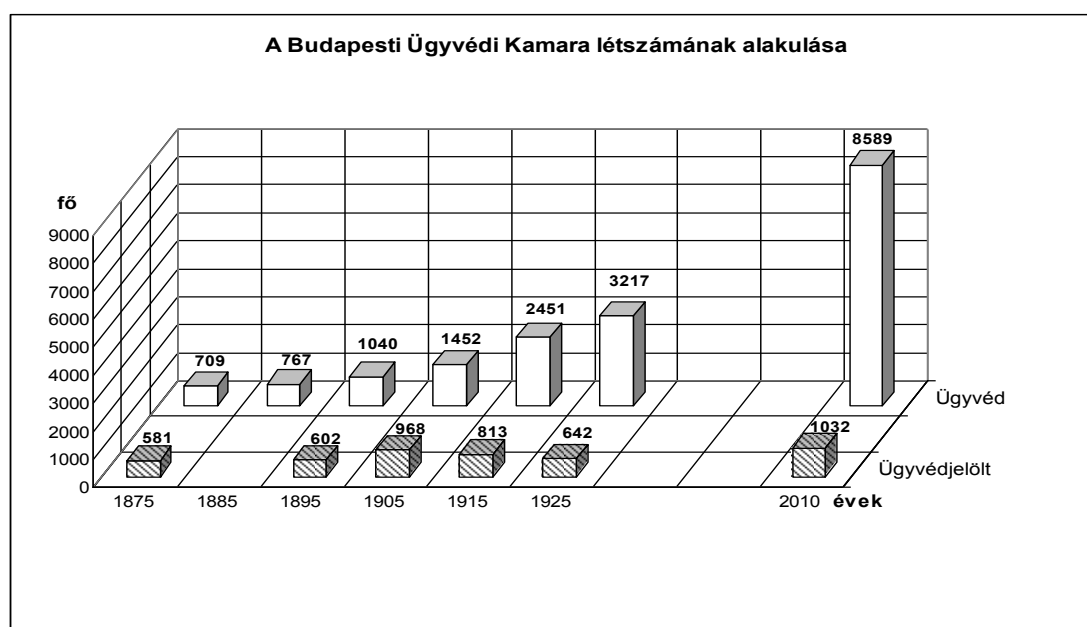
²⁵⁵ 1939. évi IV. törvénycikk a zsidók közéleti és gazdasági térfoglalásának korlátozásáról.

A második világháborút követően egészen a rendszerváltásig az ügyvédi létszám erősen korlátozott volt, a rendszerváltás idején 1200 ügyvéd volt Magyarországon és – hasonlóan a jelenlegi helyzethez – 50%-uk dolgozott a fővárosban.²⁵⁶

A 90-es évek elejétől az állam könnyítette a jogászképzésen, lazítva a felvételi keretek kötöttségén²⁵⁷, és ezzel egy időben törvényi változásokkal szüntette meg az ügyvédség országos céhes szervezeteinek önvédelmi zártságát is²⁵⁸. Így az ezredfordulón már évente 2000-2200 friss diplomás került ki a jogi karokról, amely folyamat egybeesett az újabb jogi karok beindításával.

Az ügyvédek létszámának alakulását 1875-től 2010-ig a Budapesti Ügyvédi Kamara viszonylatában szemléletesen mutatja az 1. ábra.

1. ábra

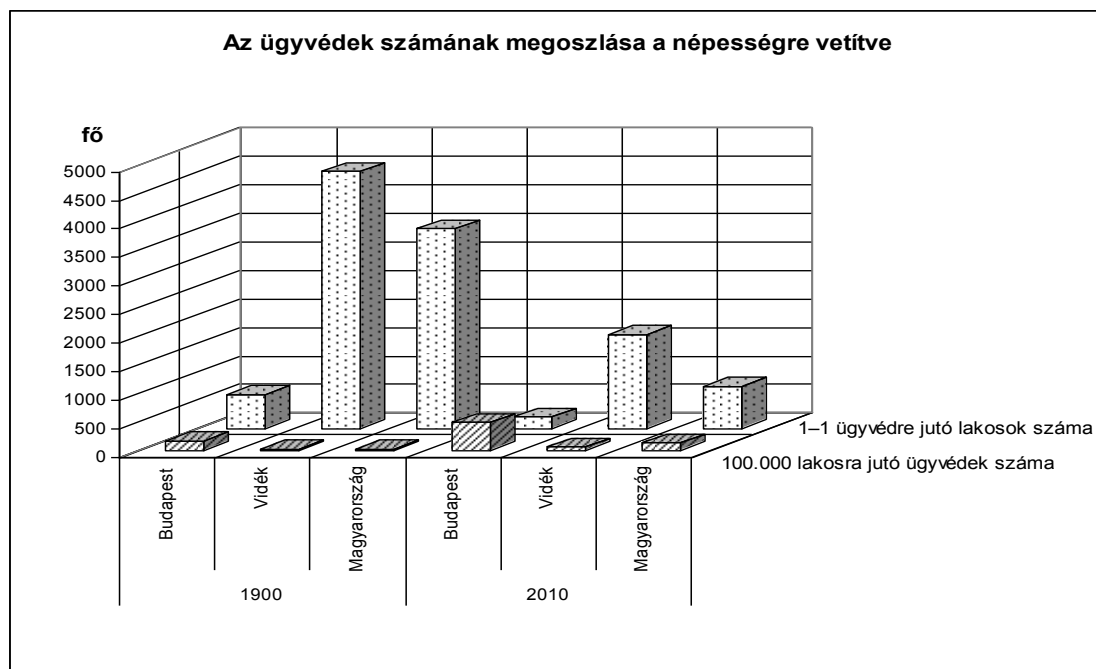
Az álláskereső friss diplomások mindig elsősorban az ügyvédség létszámának növekedéséhez járulnak hozzá.²⁵⁹ Ezt a kijelentést támasztja alá 2. ábra.

²⁵⁶ KOMLÓS ATILLA: Mérleg. Beszélgetés dr. Bánáti Jánossal a hazai ügyvédség jelenéről, kilátásairól. *Ügyvédek Lapja*, 5/2011. 2.

²⁵⁷ Míg 1990-ben 3.594 fő folytatott jogi és államigazgatási tanulmányokat, addig 2000-ben már 10.303 fő. HRUBOS ILDIKÓ: Strukturális változások: nemzetközi trendek, hazai folyamatok. In LUKÁCS PÉTER (szerk.): *Felsőoktatás új pályán: Jelentés a felsőoktatásról*. Budapest: Oktatókutató Intézet, 2000. 28.

²⁵⁸ 1991. évi XXIII. törvény az ügyvédségről szóló 1983. évi 4. törvényerejű rendelet módosításáról.

²⁵⁹ POKOL BÉLA: A társadalom jogászai telítettsége. *Jogtudományi Közöny*, 2002/5. 211-212.

Lőrincz Lajos professzor, a neves közigazgatás-tudós véleménye szerint, mint azt egy 2003-ban tartott konferencián kifejtette,²⁶⁰ azonban nem kell tartani a jogász túlképzéstől, mert a jogászoknak több területen van karrier lehetőségük. A szabadon gyakorolható jogász pályával mellett, ahová a különböző kategóriájú, különböző szervezeti formában tevékenykedő ügyvédek sorolja, lényeges felvevő területnek tekinti a közszeztort (az állami egyetemek oktató személyzetét, a bírói, az ügyészi, a közjegyzői kart, a közigazgatást, az állami vállalatok jogászait), valamint a magánszeztort (a banki, biztosítási, ipari, kereskedelmi szervezetekben dolgozó, jogtanácsosnak minősíthető jogászokat.) Megemlíti még a nemzetközi szervezetek nagyrészt jogászok által betölthető álláshelyeit. Ugyanakkor a konferencia óta eltelt időszak alatt bekövetkezett gazdasági válság ezen álláspont további fenntarthatóságát alapvetően megkérdőjelezi. Véleményem szerint a jogi felsőoktatás jövőbeni szerepét érdemes lenne alaposan átgondolni, és az EU-s elvárásokat is figyelembe véve, átalakítani. Az oktatási kormányzat által a 2012-13 tanévre vonatkozó államilag támogatott keretlétszámok²⁶¹ száma és elosztása álláspontom szerint elhibázott, és talán nem teljesen átgondolt lépés. A két budapesti jogi kar számára biztosított 50-50 fős államilag támogatott hallgatói létszám önmagában e két kar működését sem biztosítja megfelelően. A komoly hagyományokkal rendelkező vidéki jogi

²⁶⁰ LŐRINCZ LAJOS: A hazai jogászképzés aktuális kérdései. A magyar jogászképzés néhány gondjáról. *A jogászképzés aktuális problémái* című konferencia első napján (2003. március 6.) elhangzott előadás szerző által szerkesztett változata. – <http://www.ajk.elte.hu/>

²⁶¹ 1007/2012. (I. 20.) Korm. határozat a 2012-ben a felsőoktatásban felvehető, államilag támogatott hallgatói létszámkeretről.

karok fennmaradása, fejlődése pedig államilag támogatott joghallgatói létszám hiányában megkérdőjeleződik. Bár kétségtelen a korábbi években bekövetkezett jogász túlképzést csökkenteni szükséges, az államilag támogatott helyek nem látszanak elégségesnek a megfelelő számú és minőségű jogász utánpótlás biztosítására. Lehetséges, hogy bátrabb oktatáspolitikai lépésekkel, azaz nem a hallgatói létszám támogatásának csökkentésével, hanem esetlegesen egyes karok tevékenységének megszüntetésével a helyzet megnyugtatóbban is kezelhető lett volna.

A jogászképzés alakulásának változásai mellett ugyanakkor az ügyvédi kamarák – lehetőségeikhez mérten – törekednek arra, hogy az alkotmányos okokból²⁶² sem korlátozható ügyvédi létszámnövekedés kiváltotta problémákra megtalálják a legmegfelelőbb orvoslást. Mint létszámában legnagyobb területi kamara, a Budapesti Ügyvédi Kamara adatainak alapulvételével vizsgáltam alaposabban az ügyvédi létszám helyzetet. A BÜK csakúgy, mint a többi megyei kamara is két irányból keresi a megoldást. Az egyik, a jogbiztonsággal, a joghoz való hozzáféréssel és más alkotmányos érdekekkel összefüggő szükséges ügyvédi tevékenységbővítés, amely körben a kamara azt támogatja, hogy az ügyvédek képzettségükhöz kapcsolódó feladatköre lehetőség szerint bővüljön, ami azonban nem választható el a tisztességes hivatásgyakorláshoz szükséges honorárium lehetőségének a biztosításától sem. A költségtakarékossági szempontok, a szolgáltató állam eszméjének megvalósítása, az uniós kötelezettségek egyöntetűen abba az irányba mutatnak, hogy az állam a közte, és a polgárai közötti kapcsolatot egyre nagyobb mértékben fogja automatizálni. Ez kihívás és kockázat is egyben. Az ügyvéd ma még inkább csak jogtechnikai kapu a lakosság és a vállalkozások számára, de a lakosság és az állam technikai lehetőségei is bővülnek, és az ügyvédektől független kapuk nyílnak. Az ügyvéd szerepe a jövőben nem szorítkozhat kizárólag a technikai összekötő szerepére, ugyanis az helyettesíthető és leváltható, mint arra már ma is láthatóak tömeges kísérleteket a nem ügyvédi cégalapítások és más kontárkodások területén. A fenyegetés az elektronikus eljárások gyors ütemű szaporodásával feltehetően tovább nőhet, és ez a helyzet egyaránt kedvezőtlenül érinti a jogbiztonságra szoruló megbízókat, és a magasabb költségeik folytán versenyhátrányba kerülő nagyobb ügyvédi csoportokat. A fő veszélyeztetettek az elektronikus felhasználástól idegenkedő, földrajzi helyzetüknél, egyéni attitűdjüknél fogva, vagy hagyományos megbízói körüknél fogva hátrányos helyzetben levő ügyvédek. A fokozódó technikai egyszerűsödés tetten érhető a lakosság informatikai ellátottságának javulásában, az állami elektronikus ügyintézési képességek bővülésében, de a

²⁶² Lásd részletesebben a 2. fejezet 2.2 alfejezetében – 21/1994. (IV. 16.) AB határozat

jogi szempontból releváns nyilatkozatok elkészítésének automatizálásában is.²⁶³ A korlátozott jogi szakértelmet igénylő, számos aspektusában ügyviteli jellegű feladatok körében – de a klasszikus ügyvédi területeken is – feltehetően egyre fokozódik majd az ügyvédekre gyakorolt piaci nyomás. E körben a versenytárs nem a többi ügyvéd, de nem is a közjegyző lesz, hanem más, alapvetően informatikai szolgáltatást is nyújtó, akár hazai, akár közösségi vagy azon túli piaci vállalkozás, köztük több olyan, amely előbb kerül kapcsolatba a megbízói körrel, mint az ügyvéd. Ilyen például a könyvelő, vagy az ingatlanközvetítő. Ha a társadalom számára nem világos az, hogy miért előnyös a költségigényes ügyvédi közreműködés, akkor az ügyvédség előbb-utóbb egyre több különleges jogosítványát és megbízóját vesztheti el.²⁶⁴

A technikai egyszerűsödés miatt az ügyvéd által hozzáadott értéknek is meg kell változnia. A technikai képességek helyett²⁶⁵ a szakmai hozzáértésen keresztül elért közbizalmi szerepre helyeződhet át a hangsúly. Ha az ügyvéd szerepe abból is áll, hogy benne az állam és a polgár is fokozottabban megbízik, akkor az ügyvédség számára az automatizálódó ügyintézés nem veszélyt, hanem piacainak védelmét és hosszú távú lehetőséget rejt. Az elektronikusan intézett állami ügyek száma ugyanis várhatóan nem csak volumenében fog nőni, hanem olyan ügyekben is lehetővé válik az állam és polgára közötti interakció, amely eddig a magas tranzakciós költségek miatt a hagyományos ügyintézés terén nem jöhetett létre. A másik orvoslási lehetőség a minőségi követelmények fokozása, és ezzel összefüggésben olyan ingyenes vagy olcsóbb önképzési lehetőségek bevezetése, ami a megbízók magas szintű és versenyképes kiszolgálását teszi lehetővé.²⁶⁶

3.5.1 Ügyvédi létszám problematikája

A hivatásrend létszámadatainak statisztikai megközelítése, bár száraz adatokat tartalmaz, fontos szempont. Minden tevékenység során az állami, vagy más szabályozó szerepben lévőknek megfelelő adatokkal kell rendelkeznie az alá tartozó kör szabályozásának ismeretéhez, ez alól az ügyvédség sem kivétel. Ahogyan arra már korábban kitértem, az Alkotmánybíróság a már a rendszerváltás hajnalán kijelölte azon kereteket, amely alapján a korábban zárt, a pályára kerülést adminisztratív eszközökkel akadályozó helyzet megszűnt, és helyette egy, a feltételeket teljesítők számára szinte alanyi jogon gyakorolható ügyvédi tevékenységet engedő szabályozás került bevezetésre. A hivatásrend korábban létszámában erősen korlátozott jellege

²⁶³ Lásd a már hagyományosnak mondható mintaszerződéseket és az egyre szélesebb körben működő, az adott polgár igényeire szabott, a jognyilatkozatok szerkesztését támogató webes alkalmazásokat stb.

²⁶⁴ BÜK közgyűlés beszámoló 2011. február 25. 17.

²⁶⁵ Pld. irat készítése, irat átalakítása, elektronikus aláírás és időbélyegzés.

²⁶⁶ DR. RÉTI LÁSZLÓ: Az ügyvédi létszámnövekedés jelensége. *Pesti Ügyvéd.* 2009/2. 1.

egyrésről biztosította a 'megfelelő' közvetlen állami befolyás lehetőségét, másrésről azonban a praktizálni engedett ügyvédek számára elfogadható megélhetési kereteket is biztosított. A rendszerváltással ugyanakkor pont e korábban általánosan ismert és széles körben elfogadott helyzet változott meg alapjaiban. A törvényben meghatározott feltételek teljesítése esetén a kamarai bejegyzés alapvetően már senkitől sem tagadható meg. Értékelve a szabályozási koncepció változását, elmondható, hogy az ügyvéddé válás lehetőségének kiterjesztésére kétségtelenül szükség volt, mivel a gazdaság szerkezetének jelentős, földindulásszerű átalakulása komoly igényt jelentett a létszám növekedésére. A történeti hagyományokból fakadóan is, egy komoly etikai alapokkal bíró hivatásrend nem engedheti meg, hogy kirekesztő jellegű szabályozás maradjon fenn, vagy akár csak annak fennmaradására törekedjen. A magam részéről nem tartom elfogadhatónak azon, néha máig is hallható korábbi álláspontot, hogy az lett volna a helyes megoldás a rendszerváltáskor, ha ügyvéddé csak az vállhatott volna, akinek a kamara akkori tagjai ezt a lehetőséget megadták volna, mivel ez az álláspont etikailag nem elfogadható. A létszámhelyzet igen jelentős változása, növekedése azonban már ekkor előre vetített néhány problémát, amelyek napjainkra jelentősen felerősödve befolyásolják a létszámhelyzettel kapcsolatos gondolkodást. A létszám a rendszerváltástól kezdve egy ideig az ellátandó ügyek számával párhuzamosan növekedett, azonban az ezredfordulót követően már látszott, hogy az ellátandó feladatok bővülése megtört, a kamarai létszám növekedése ugyanakkor nem állt meg, s ez a helyzet előre vetítette a feszültségek fokozódását. A 2009-ben bekövetkezett gazdasági válság pedig már mindenki számára teljesen nyilvánvalóvá tette, hogy jelenleg az ellátandó ügyek száma nem feltétlenül, és nem minden ügyvédnek biztosít megfelelő megélhetést.

A Magyar Ügyvédi Kamara is ismeri az ügyvédek érintő problémákat, és megoldásuk mielőbbi szükségességét. A 2010-ben újjáválasztott Magyar Ügyvédi Kamara Teljes Ülésének első tanácskozásán is foglalkoztak ezekkel a kérdésekkel. A cél egy olyan megoldás keresése, mely az ügyvédi munka minőségének biztosítása mellett, átgondolva az ügyvéddé válás szabályozását is, megakadályozza a további létszámnövekedést.²⁶⁷ Az ügyvédi létszám kritikus tömeggé történt növekedése az ügyvédek olyan termékforgalmazássá tette, ahol az ügyvéd maga a termék, és a forgalmazója is. Ennek a létszámnövekedésnek az eredménye, hogy felkészületlen és felkészítetlen jogászok válnak igen rövid idő alatt ügyvéddé, és a gyakorlatlan jogkereső gyakran csak saját kárán tapasztalja meg, hogy nem minden ügyvédnek hívott jogász nyújt jó minőségű szolgáltatást. Az ügyvédi kamarák nem rendelkeznek olyan objektív

²⁶⁷ DR. BÁNÁTI JÁNOS: Megoldásra váró feladataink. *Ügyvédek Lapja*. 2010/3. 3-4.

szakmai mérési és prezentációs lehetőséggel, amely a jogkeresőket kellően eligazíthatná. Ehhez nyújthatna egyfajta megoldást a tagok tudásszintjének (képzés, továbbképzés, publikációk) megismertetése a jogkeresőkkel.²⁶⁸ Az ügyvédek létszámának további növekedését elsősorban nem az ügyvéddé válás indokolatlan és túlzó szigorításával lenne célszerű szabályozni, mert az például az ellenőrizetlen és engedély nélküli jogi tevékenység elharapódzásához vezethetne. Jelenleg az ilyen jogosulatlan, és a megbízók érdekeit sértő, felelősség nélküli tevékenységnek nincs visszatartó erejű szankcionálása. Megoldás lehetne, ha az egységes jogi szakvizsgára készülők más hivatásrendeknél is szerezhethének gyakorlati tapasztalatokat, és az ügyvédi tevékenységet nem lehetne megkezdeni ügyvéd mellett szerzett gyakorlati tapasztalat nélkül.²⁶⁹ A Kamara felelősséggel tartozik az ügyvédjelöltek ellenőrzött és figyelemmel kísért foglalkoztatásának csak principális feladatok ellátására alkalmas felkészült és etikus ügyvédek által történő biztosításáért. Megfontolásra érdemes lehet az ügyvédi tevékenység tagozódása, a működési formák szabályozása, a kötelező ügyvédi továbbképzés is.²⁷⁰ A létszámtöbblet már eddig is szabályozási szükségletet eredményezett, amely szabályozás ismételten változott.²⁷¹

Az ügyvédi létszám kérdését és alakulását a budapesti helyzet ismertetésével kívánom bemutatni figyelemmel arra, hogy az országos ügyvédi létszám döntő hányadát a budapesti ügyvédek teszik ki. Az országos ügyvédi kamarai létszám jelenleg nagyságrendileg 13600 főre becsülhető, amelyből a vidéki ügyvédek létszáma hozzávetőlegesen mintegy 5000 fő,²⁷² a fővárosi ügyvédek száma pedig 8589 fő. Az adatokból következik, hogy a Budapesti Ügyvédi Kamara maga egyedül több ügyvédet tart nyilván, mint az ország összes többi, vidéki kamarája együttvéve. Ez a tény a főváros egyébként minden más területen is megjelenő erőteljes túlsúlyához képest is döbbenetes helyzetet mutat. A budapesti helyzet áttekintéséből egy sor, az egész országra jellemző folyamatra lehet rávilágítani, jóllehet a vidéki ügyvédek helyzete részben eltérő és talán még nehezebb és összetettebb is, mint fővárosi kollégáiké. Az ügyvédi kar létszámhelyzetének alakulását, így a budapesti kamara létszámát is a pénzügyi válság

²⁶⁸ DR. HIDASI GÁBOR: A kritikus tömeg. *Ügyvédek Lapja*, 2010/4. 30-31.

²⁶⁹ A jogszabályi változtatás e kérdésben már megtörtént.

²⁷⁰ DR. HALMOS TAMÁS: Gyakorlati válaszok égető kérdésekre. *Ügyvédek Lapja*. 2010/4. 32-35.

²⁷¹ Ütv. 2011. január 1. napján bekövetkezett változása, amely a kamarai tagság megszerzésének feltételeit változtatta meg.

²⁷² Bács-kiskun Megyei Ügyvédi Kamara: 450 fő, Békés Megyei Ügyvédi Kamara: 95 fő aktív és 13 fő szünetelő ügyvéd, Miskolci Ügyvédi Kamara 425 fő, Fejér Megyei Ügyvédi Kamara 291 fő, Debreceni Ügyvédi Kamara: 394 fő, Heves Megyei Ügyvédi Kamara: 166 fő, Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Ügyvédi Kamara: 198 fő, Pécsi Ügyvédi Kamara: 369 fő, Somogy Megyei Ügyvédi Kamara: 263 fő, Szegedi Ügyvédi Kamara: 490 fő aktív és 38 szünetelő ügyvéd, Tolna Megyei Ügyvédi Kamara: 124 fő, Vas Megyei Ügyvédi Kamara: 161 fő aktív és 8 fő szünetelő ügyvéd, Veszprém Megyei Ügyvédi Kamara: 229 fő, Zala Megyei Ügyvédi Kamara: 227 fő aktív és 14 fő szünetelő ügyvéd.

mellett nagyban érintették a parlamenti és önkormányzati választások 2010-ben. A létszámnövekedés a választásokat követő folyamatokból fakadó mozgások ellenére a korábbi évekhez hasonlóan tovább lassult. Az új felvételek száma 2008-ban 415, 2009-ben 383, 2010-ben 405, 2011-ben pedig 279 fő volt. A teljes, nyilvántartott budapesti ügyvédi létszám 2011. február 1-jén tehát 8589 fő, ebből aktív, azaz tevékenységét nem szüneteltető ügyvéd 7570 fő.²⁷³ 2011-ben ezek a számok a következőképpen változtak a 2012. január 26-i adatok (2. táblázat) alapján 8700 fő nyilvántartott ügyvédből 7559 fő volt aktív.²⁷⁴ A számokból jól látható,²⁷⁵ hogy a budapesti ügyvédi kar aktív tagjainak bővülése gyakorlatilag leállt, amely a rendszerváltástól kezdődő, és az azóta folyamatosan fennálló irány megváltozását jelentheti. Véleményem szerint, az ügyvédi karon belül már most jelentkező folyamatok a jogász társadalom helyzetére záros határidőn belül vissza fog hatni, és ezáltal az egyetemi jogtudomány helyzetére is jelentős hatással lesz az ismertetett trendforduló. Ezt támasztja alá az államilag támogatott felvételi keretszámok változása is.

2. táblázat Budapesti Ügyvédi Kamara teljes létszáma 2010-ben és 2011-ben

Létszámok		Teljes	Nő	Férfi	Szünetel	Beteg	Felfüg-gesztve	Aktív
Ügyvéd	2010.	6482	2960	3522	848	0	13	5523
	2011.	6598	3022	3576	1064	0	14	5521
Alkalmazott ügyvéd	2010.	215	158	57	0	11	0	204
	2011.	298	199	99	8	20	0	270
Külföldi jogi tanácsadó	2010.	22	3	19	0	0	0	22
	2011.	22	3	19	0	0	0	22
EU közösségi jogász	2010.	134	14	120	4	0	0	130
	2011.	121	13	107	3	0	0	118
Alkalmazott EU közösség jogász	2010.	3	3	0	0	0	0	3
	2011.	2	2	0	0	1	0	1
Ügyvédjelölt	2010.	1733	1035	698	0	45	0	1688
	2011.	1659	1004	648	0	32	0	1627
Összesen:	2010.	8589	4173	4416	852	56	13	7570
	2011.	8700	4243	4449	1075	53	14	7559

A táblázatból látható, hogy növekszik a nők aránya, különösen az alacsonyabb korosztályokban. A volt ügyvédjelöltekből lett új ügyvédek aránya 2011-ben csak 46,7% volt,

²⁷³ Budapesti Ügyvédi Kamara: Elnöki és főtitkári közös beszámoló a kar helyzetéről, az elnökség, a választott tisztségviselők és a hivatal 2010. évi munkájáról. Budapest, 2011. február 25.17-21.

²⁷⁴ Budapesti Ügyvédi Kamara: Elnöki és főtitkári közös beszámoló a kar helyzetéről, az elnökség, a választott tisztségviselők és a hivatal 2011. évi munkájáról. Budapest, 2012. március 3. 24-28.

²⁷⁵ 2009-ben aktív 8428 fő, míg szünetelő ügyvéd 754 fő volt.

szemben az előző évi mintegy 60%-kal szemben. A jelenlegi jogszabályváltozás előírta a kötelező egyéves megelőző ügyvédjelölti vagy alkalmazott ügyvédi munkaviszonyt, amely változás valószínűleg közrejátszott az új bejegyzések számának 2011-ben bekövetkezett további csökkenéséhez. A jogászi pályák közötti mobilizáció mértékére lehet következtetni az ügyvédjelöltekből ügyvéddé válók számának és a más pályáról érkezők számának összehasonlításából. Az ügyvédjelöltekből ügyvéddé válók száma 2011. évben 189 fő volt, míg más pályáról budapesti ügyvédi karba érkezettek száma 190 fő volt.

Az ügyvédi létszám korfáját tekintve (3. táblázat) az ötven év felettek teszik ki a budapesti kar mintegy 35 %-át. A korfa két alacsonyabb és a legalsó ága azt mutatja, hogy a természetes folyamatok eredményeképpen is csökkenni fog az idősebb korosztályok aktív részvétele, de féltő az is, hogy a piacok és a megbízói igények rendkívül gyors átalakulása az idősebb korosztályokat állítja a legnagyobb kihívás elé. Esetükben súlyos következménnyel jár a kamarai szociális gondoskodási rendszer teljes hiánya és az ügyvédi magánnyugdíjpénztár marginális súlya is.

3. táblázat Az ügyvédi létszám korfája

Ügyvédek életkori adatai		Nő		Férfi		Összesen		50 év alatti
≤ 30 év	2010.	110	45%	132	55%	242	4%	
	2011.	215	54%	186	46%	401	7%	
31-35 év között	2010.	627	54%	524	46%	1151	21%	2011. 3875 66%
	2011.	579	47%	662	53%	1241	21%	
36-40 év között	2010.	616	61%	395	39%	1011	18%	50 év feletti
	2011.	413	40%	629	60%	1042	18%	
41-45 év között	2010.	413	59%	284	41%	697	13%	2010. 1955 35%
	2011.	296	41%	420	59%	716	12%	
46-50 év között	2010.	260	56%	207	44%	467	8%	2011. 1970 34%
	2011.	211	44%	264	56%	475	8%	
51-60 év között	2010.	539	50%	541	50%	1080	20%	2010. 1955 35%
	2011.	543	50%	548	50%	1091	19%	
61-70 év között	2010.	397	60%	265	40%	662	12%	2011. 1970 34%
	2011.	267	40%	397	60%	664	11%	
71-80 év között	2010.	106	66%	55	34%	161	3%	2011. 1970 34%
	2011.	55	34%	107	66%	162	3%	
81-90 év között	2010.	45	90%	5	10%	50	1%	2011. 1970 34%
	2011.	5	10%	46	90%	51	1%	
≥ 90 év	2010.	1	50%	1	50%	2	0%	2011. 1970 34%
	2011.	1	50%	1	50%	2	0%	
Összesen	2010.	3114	56%	2409	44%	5523	100%	2011. 1970 34%
	2011.	2585	44%	3260	56%	5845	100%	

Mint a 4. táblázatból látható, az ügyvédként való működés tekintetében változatlanul az egyéni praxisok száma a döntő és meghatározó, 89,2 %-os arányuk jelentős. A Budapesti Ügyvédi Kamara, az ország összes többi kamarájához hasonlóan a 'kis' ügyvédek kamarája, amely

tényből egyértelműen kiviláglik az ügyvédi hivatásrend gazdasági sérülékenysége, kiszolgáltatottsága, amely kiszolgáltatottság csökkentése részben közvetlen, részben pedig közvetett állami feladatokat határoz meg. Az állam, mint jogalkotó, feladata a jogszabályi környezet továbbfejlesztése és ezáltal annak meghatározása, hogy az ügyvédi kar hosszabb távon is a köz és magán érdekvilág közötti határterületen a közvetítő szerepét továbbra is kifejthesse.

4. táblázat Ügyvédi működési formák a Budapesti Ügyvédi Kamara területén

Működési formák	2010.		2011.	
	darab	%	darab	%
Ügyvédi működési entitások összesen	5495	100,0	5594	100,0
Társas irodák	593	10,8	604	11,0
Egyszemélyes irodák	2637	49,0	2774	48,0
Egyéni ügyvédek	2265	41,2	2205	39,0
Egyszemélyes ügyvédi működések összesen:	4902	89,2	4979	88,0
Alirodák száma	1165		n.a.	

Társas ügyvédi irodák tagok száma szerinti bontásban	2010.	2011.
1-5 fős irodák	560	567
6-10 fős irodák	19	21
11-15 fős irodák	6	6
15 fő felett	4	3

A fentiekből egyértelműen látszik, hogy a nemzetközi folyamatoknak kitett magyar gazdasági helyzet az ügyvédi működési formák helyzetében is megnyilvánul. A 10 fő feletti ügyvédi irodák létszáma a budapesti ügyvédi karon belül is lényegében elenyésző, országos viszonylatban a helyzet pedig még rosszabb.

A megszűnési adatok (5. táblázat) tovább árnyalják a képet azáltal, hogy a megszűnések aránya ugyan stagnál, de a lemondások száma növekszik a szünetelésekkel egyetemben (2. táblázat).

5. táblázat Ügyvédi irodák megszűnésének adatai

Megszűnés okai	2009.	2010.	2011.
Igazgatási úton	16	15	9
Kizárás	8	7	6
Lemondás	81	88	93
Átjegyzés	9	7	5
Alkalmazott ügyvéd lett	1	2	0
Elhalálozás	18	25	20
Összesen	133	142	133

3.5.2 Alkalmazott ügyvédi létszám

Az alkalmazott ügyvédi státus elismertségének növekedése az elmúlt években együtt járt a létszám növekedésével. Az alkalmazott ügyvédi létszám növekedése feltehetően az önálló működés feltételeinek egyre nehezebben előteremthető feltételeiből is következik, és a gazdasági helyzet változása nélkül a folyamat változása sem várható. Figyelemre méltó, hogy az ügyvéddé váltak összlétszámához viszonyítva az alkalmazott ügyvédek arányuknál nagyobb mértékben képviseltetik magukat a kitűnő és jeles eredménnyel szakvizsgázott fiatal ügyvédek között. A 204 fős összlétszámon belül 90 fő volt a 2010-ben felvett alkalmazott ügyvédek száma, 2011-ben a 270 főből 153. (6. táblázat). Az alkalmazott ügyvédek csoportján belül az ügyvédjelöltekből felvettek aránya csaknem kétszerese az önálló tevékenységet kezdő ügyvédekéhez képest, a hölgyek pedig több mint kétszer annyian voltak, mint a férfiak.

6. táblázat Az alkalmazott ügyvédi létszám alakulása

Alkalmazott ügyvédi bejegyzés	2010.		2011.	
	összesen	%	összesen	%
Új bejegyzés (más pályáról)	18	20,00	89	58,17
ebből férfi	5	5,60	44	28,76
ebből nő	13	14,40	45	29,41
Jelöltekből	70	77,80	62	40,52
ebből férfi	21	23,30	22	14,38
ebből nő	49	54,40	40	26,14
Ügyvédből	2	2,20	2	1,31
ebből férfi	1	1,10	0	0,00
ebből nő	1	1,10	2	1,31
ÖSSZESEN:	90	100,00	153	100,00
ebből férfi	27	30,00	66	43,14
ebből nő	63	70,00	84	56,86

3.5.3 Európai közösségi jogászok létszáma

Az Európai közösségi jogászok létszáma a Budapesti Ügyvédi Kamarában jelenleg 134 fő, amelyből aktív 130 fő. Döntő többségük, azaz 120 fő férfi, és létszámuk 2010. évben 99 fővel gyarapodott, ami azonban egyedi jelenség következménye, ugyanis egy neves francia ügyvédi iroda valamennyi tagja regisztráltatta magát Budapesten megváltozott stratégiájuk szellemében.

3.5.4 Ügyvédjelöltek létszáma

A budapesti ügyvédjelölteknél (7. táblázat) a hölgyek vannak többségben 2004 óta. Az ügyvédjelöltek összlétszáma 2008 óta folyamatosan csökken.

7. táblázat Ügyvédjelöltek nemenkénti megoszlása

Évek	Nők	%	Férfiak	%
2007.	1257	60%	828	40%
2008.	1519	61%	965	39%
2009.	1409	62%	879	38%
2010.	1032	60%	692	40%
2011.	1035	60%	698	40%
2012. február 2-ai állapot	1011	61%	648	39%

Az ügyvédjelöltek mobilitásának szemléltetésére a 8. táblázat szolgálhat.

8. táblázat Az ügyvédjelöltek mobilitása

Hónap	Átjegyzés		Törlés		Törlés alkalmazott ügyvéddé válás miatt		Törlés munkaviszony megszűnése miatt		Törlés szakvizsga letétele miatt		Szakvizsgára felterjesztve	
	2010	2011	2010	2011	2010	2011	2010	2011	2010	2011	2010	2011 ²⁷⁶
Január	2		13		5		30		2		27	
Február	2	3	9	5	8	2	26	30	1		17	
Március	0	2	8	16	5	5	16	29	2	1	7	
Április	2	2	19	13	7	5	22	22	0	0	9	
Május	4	3	16	18	6	6	16	34	2	2	28	
Június	1	1	23	23	11	10	22	31	2	3	55	
Július	0	2	30	20	11	11	27	29	2	2	33	
Augusztus	2	0	6	21	4	5	28	15	1	0	40	
Szeptember	2	0	6	5	2	3	39	33	2	0	17	
Október	1	2	12	7	7	3	32	38	3	1	15	
November	1	0	30	18	9	4	26	29	1	1	13	
December	0	1	18	10	7	5	44	32	2	0	27	
ÖSSZESEN:	17	17	190	163	82	61	328	348	20	15	288	

3.6 A létszám adatok értékelése

A budapesti és a magyar ügyvédi létszám igen jelentős bővülése a rendszerváltástól, részben organikusan következett a gazdasági rendszer alapvető átalakulásából, részben azonban az állami oktatási rendszer preferenciáiból fakadt. A jogi felsőoktatás az állam oldaláról az egyik legolcsóbb felsőfokú képzésnek számít, így a jogi karok jelentős számbeli növekedése erre is visszavezethető. Azonban a gazdasági válság kitörése jelentős visszaható tényezőként, már most érezhetően csökkentette a jogi felsőoktatás irányába kívánczó hallgatókat, valamint a tragikus demográfiai helyzet is ebbe az irányba hat. A jogi felsőoktatás volumenének várható szűkülése pedig néhány éven belül hatni fog az ügyvédségre is, mivel a fiatalabb korosztályok létszámának csökkenése várható. Ezzel a folyamattal az ügyvédi kamara vezetése már jelenleg

²⁷⁶ A táblázat utolsó oszlopának adatai forrás hiányában maradtak üresen.

is számol, mivel a kar felé igyekvők számának elmaradása az ügyvédi kamara költségvetését is érinteni fogja.

A létszámhelyzet másik komoly kockázatot magában hordozó következménye a jogkereső közönség minőségi ügyvédi szolgáltatásra irányuló igényének kielégítése, pontosabban annak biztosítása. Mivel a minőség fenntartása a létszám növekedésével egyre nehezebben megoldható feladat, az ügyvédi kamarák e tekintetben komoly kihívások előtt állnak. A minőség biztosítása érdekében – véleményem szerint – a kötelező továbbképzés rendszerének kidolgozása és a rendszer mielőbbi elindítása az egyik legégetőbb feladat. Úgyszintén nem mellőzhető a kamara hatósági ellenőrző funkciójának erősítés a minőségbiztosítás érdekében. E tekintetben feltehetően erősíteni szükséges a kamarák közjogi funkcióit. Ennek a feladatnak a megfelelő módon történő finanszírozása azonban a kamarák anyagi lehetőségeit meghaladják, így e tekintetben felvethetőnek tartom, hogy részben az állami finanszírozás lehetőségének megteremtése irányába kellene elmozdulni.

Összegezve megállapítható, hogy a korábbi években folyamatos ügyvédi létszámbővülés megáll, sőt álláspontom szerint a kamarai létszám kezdetben lassan, néhány éven belül viszont gyorsuló ütemben fog csökkenni. A tipikus magyar ügyvéd egyéni működési formában tevékenykedik, praxisának gazdasági ereje életkorából és anyagi kiszolgáltatottságából fakadóan csökkenni fog, valamint a fiatalabb hölgyek aránya meghatározóvá válik az ügyvédi karon belül. A folyamatokból fakadóan az utánpótlás nevelése és az ügyvédi kamara finanszírozhatósága alapvetően fog elnehezülni, amely az ügyvédség jelenleg betöltött társadalmi státuszát hátrányosan befolyásolhatja hosszú távon.

IV. AZ ÜGYVÉDI HIVATÁS DINAMIKÁJA

A történeti és statikus fejezeteket követően a dolgozat következő részében az ügyvédi hivatás dinamikáját, azaz működésének egyes részkérdéseit kívánom alaposabban vizsgálni. Részkérdéseket vizsgállok, amelyek kapcsolata néha távolinak tűnhet, azonban a köz- és magánjog határterületén elhelyezkedő téma eltérő megközelítést és nézőpontot tesz szükségessé a működés vizsgálata kapcsán is. Az eltérés azonban egyúttal lehetőséget teremt a szintetizálásra, és a szélesebb látószög érdekes eredményeket hozhat. Kétségtelenül eltérő szemléletmód szükséges a büntetőjogi védelem, a magánjogi és közigazgatási jogi ügyvédi képviselő működésének vizsgálata során annak ellenére, hogy részben mindegyik hasonló közjogi természetű eljárási jogszabályokon alapul és céljuk is nagyban hasonló. Az eltérő területek néhány szempontból hathatnak egymásra, és az áthatások érzékeltetésére, vizsgálatára neveztem a dolgozatom jelen részét dinamikának. Reményeim szerint az egyes, felvetett részkérdések összességükben egy egységes képet alkotnak majd, és a dolgozatrész végére értelmet nyer a dinamika kifejezés használata, egyúttal a határterület jelleg is kellően kidomborodik.

4.1 Az ügyvédi tevékenység mibenléte

4.1.1 Megbízás lényege

Az ügyvédi tevékenység, működés vizsgálata során nem nélkülözhető a megbízás fogalmának áttekintése, ezért kiindulásként a római jogi alapokat hívom segítségül. A római jogban ritkán fordult elő, hogy valaki megbízási szerződést kössön, mégis három fő típusa is volt megbízásnak. Ezek a munkabérlés (locatio-conductio operarum), a vállalkozási szerződés (locatio-conductio operis) és a megbízás (mandátum). Mindhárom fajta konszenzuál szerződés volt. A munkabérlés és a megbízás elhatárolását már ekkor a szerződés tárgyának különbözősége képezte. A munkabérlés esetén a munkaerő rendelkezésre bocsátása, míg a megbízásnál meghatározott tevékenység ellátása volt a szerződés tárgyának lényege. A munkabérlés elsősorban házimunka jellegű volt, a magasabb rendű szellemi tevékenységre ezt a szerződési formát nem alkalmazták, az csak mandátum tárgya lehetett. A megbízás tehát olyan tevékenység elvállalását jelentette, amelyik szabad emberhez méltó volt. A szabad ember a megbízást szíveségből vállalta el, ezért a megbízás – ahogyan arra a történeti résznél már

utaltam – klasszikus felfogása szerint ingyenes szerződés volt.²⁷⁷ A római jogi megbízás sajátos vonásai voltak továbbá, hogy a megbízott gondossági foka a megbízás ingyenessége ellenére a ‘bonus pater familias’ mértékéhez igazodott, a megbízás megszűnése a felek valamelyikének halála folytán, a megbízás egyoldalú megszüntetése révén következhetett be, valamint a megbízottat a felmondás folytán semmiféle kártalanítás nem illette meg, ami a jogviszony ingyenes jellegéből következett. Később a képviselet fogalmának tudományos kialakítása során már egyes szerzők úgy vélték,²⁷⁸ hogy a megbízás és a meghatalmazás nem ugyanannak a jogviszonynak a két oldala, hanem két, egymástól különálló jogviszony. A folyamat kezdeti szakaszában tehát a megbízás és meghatalmazás csak együttesen jelentkezett, majd később a jogügyleten alapuló képviseleti jog önállósult.

A magyar magánjog fejlődése során, a ‘szladitsi’ időszakot tekintve kijelenthető, hogy akkori jogunkban a megbízás – eltérően a német jognak a régebbi római jogon alapuló elvi álláspontjától – nem csupán ingyenes, hanem visszterhes szerződés is lehetett, sőt a megbízásnak gyakorlatilag legfontosabb esetei rendszeresen visszterhesek (ügyvédi, orvosi, mérnöki megbízások) voltak.²⁷⁹ A visszterhesség kérdésének mégis van bizonyos jelentősége a megbízásnak más szerződésektől való elhatárolása szempontjából. A magyar polgári törvénykönyv első tervezetének indokolása szerint²⁸⁰ a tervezet a határvonalat egyfelől a megbízás, másfelől a szolgálati, illetve vállalkozási szerződések között akként vonta meg, hogy az ingyenes munkaszolgáltatás vagy megbízás, vagy ajándékozás, vagy innominát szerződés. A visszterhes munkaszolgáltatás pedig az, ha az emberi munka bizonyos eredményére irányul, és az egyúttal vállalkozási szerződés. A visszterhes emberi munkára általában (tehát nem annak meghatározott eredményére) irányuló szerződések körében a tervezet a következőképpen különböztetett: ha a munka a háztartási, gazdasági, vagy üzleti teendő, a felek akarata irányadó, de ügyletértelmezési szabály szól a szolgálati szerződés mellett; ha a munka egyéb teendő, akkor aszerint, amint állandó alkalmazásról van szó, vagy

²⁷⁷ CSANÁDI GYÖRGY: *Magbízási jogviszony*. Budapest: Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 1959. 104-105.

²⁷⁸ Lásd pld. Paul Laband (1838-1918), a königsbergi, majd a strassburgi egyetem professzora háromkötetes, első kiadásban 1876 és 1882 között megjelent „Das Staatsrecht des deutschen Reiches” című művében a német birodalom államjogának egyes intézményeit a magánjogból vett fogalmak, kategóriák alapulvételével mutatja be. Laband, akit joggal tartanak a „Reichsstaatsrecht” doktrínája megalapítójának, nem tekinti kifejezetten önálló jogágnak (Rechtswweig) az államjogot. Nézete szerint nem célszerű az államjog (közjog) merev elhatárolása a magánjogtól. A disztinkció ellen szóló komoly súllyal jelentkező érv egyrészt egyes közjogi intézmények magánjogi eredete, másrészt a két „jogág” között a fogalomrendszerben, terminológiában megjelenő hasonlóság. HAMZA GÁBOR: A magánjog és a közjog kapcsolata az európai jogtudományban. *Jogelméleti Szemle*, 2007/2. 11.

²⁷⁹ DR. SZLADITS KÁROLY: *A magyar magánjog. IV. kötet. Kötelmi jog. Különös része*. Budapest: Grill Károly Könyvkiadóvállalata. 1942. 663-685.

²⁸⁰ DR. SZLADITS i. m. 412-413.

nem, szolgálati szerződés, illetve megbízás forog fenn. Bizonyos fokig összefolynak a megbízás határai a letéti szerződéssel is. A különbség lényege az, hogy a letét nem jelent aktív ténykedést a letéteményes részéről, legfeljebb az őrizettel egészen szorosan összefüggő tevékenységeket. A gyakorlatban ez a különbség természetesen már ekkor erősen elmosódott.²⁸¹

Külföldre kitekintve az látható, hogy az angol jog megbízással kapcsolatos rendelkezései körében kialakult a 'trust' fogalma, amely az angol jog egyik legsajátosabb alapintézménye. Az elgondolás szerint minden olyan szerződésben, amelyben az egyik fél meghatározott célból bizonyos időre a másakra bízva valamely vagyont, ezt az elemet külön ismérvként ragadja meg és 'contracts of bailment' néven közös fogalomba foglalja. Ehhez képest a 'mandate' a 'trust' intézményének az ingyenes válfaja lett, míg az 'agency' képviseleti jogosultságot jelentett. Az 'agent' elsősorban képviselő és csak másodsorban megbízott. A 'contract of service' intézménye hasonló a kontinentális munkaszerződéshez, szolgálati szerződéshez, amely lényege, hogy a munkavállaló a munkáltatóval alárendeltségi viszonyban áll, állandó felügyelete alatt dolgozik. A 'contract of work and labour' szintén hasonló a vállalkozási szerződéshez, mivel bizonyos munkavégzést jelent a másik fél részére, de ennek utasításaitól függetlenül. Itt azonban nem az eredményvállalás a cél, hanem a függetlenül szerződő fél személye. Ezért a 'trust' sokféle jogviszony gyűjtőmedencéje lett, mintegy hézagpótló szerepet játszik az angol jogterületen.

A kontinensen a francia jog megbízásra vonatkozó rendelkezései szerint „a megbízás vagy meghatalmazás az az aktus, amellyel az egyik fél a másiknak hatalmat ad arra, hogy valamit a megbízó részére annak nevében elvégezzen. A szerződés akkor jön létre, ha ezt a megbízott elfogadja.” A franciák szintén különbséget tettek a meghatalmazás és megbízási szerződés közt, de a meghatalmazás azt a nyilatkozatot jelentette, amellyel a megbízó a képviseleti megbízási szerződés létrejöttében a maga részéről közreműködik.

Az angol és a francia jogrendszer megoldása tehát alapvetően hasonló abban, hogy a képviselettel nem járó megbízásokat nem a munkaszerződés kategóriája alá, hanem a vállalkozási szerződésekhez sorolták. A különbség abban mutatkozik meg, hogy a kodifikálatlan angol jog szabályainak határai sokkal lazábbak, így rendszeres a kivétel a szabályok alól a szokásokra való utalással, míg a francia jog a Code Civil által meghatározott, ezért gyakran kell szembesülni azzal az ellentmondással, ami a megbízási jogviszony és a vállalkozási szerződés sajátosságaiból ered.

²⁸¹ DR. SZLADITS i. m. 695-705

4.1.2 A szerződési szabadság

A szerződési szabadság négy fő iránya a szerződés megkötésének, a partnerválasztásnak, a típusválasztásnak és a tartalom meghatározásának szabadságát foglalja magában. A szerződés megkötésének a szabadsága alóli kivétel egyik irányban a szerződéskötési kötelezettség, amikor is a szerződés megkötésére köteles fél akaratnyilatkozatát bíróság pótolja ítéletével és megállapítja a szerződés létrejöttét. A magyar jogban főszabályként nincs ügyvédkényszer, a fél élhet az ügyvédi szerződés meg nem kötésének szabadságával. Ez azonban korlátozódhat, ha az ügyvédet, mint jogi képviselőt kirendelik. Ilyenkor a kötelmi jogviszony egy hatósági határozat alapján jön létre. A szerződési szabadság másik korlátját a megbízószerzés tilalma, valamint bizonyos összeférhetetlenségi szabályok alkotják. Ezen felvetésekből egyértelműen következik, nehéz éles határvonalat találni, hogy az ügyvédi tevékenység inkább közjogi vagy inkább magánjogi jellegűnek tekinthető-e. A rövid fogalmi áttekintést követően most már tovább vizsgálható az ügyvédi megbízási szerződés lényege.

4.1.3 Az ügyvédi megbízási szerződés

Az ügyvéd a megbízó megbízása, vagy hatósági kirendelés alapján jár el. A megbízási szerződést a Ptk.-ban is meghatározott általános szabályok szerint lehet megkötni, így az létrejöhét szóban, írásban és akár ráutaló magatartással is. Ugyanakkor az ügyvédi törvény kiemeli, hogy a megbízás akkor jön létre, ha a felek megállapodtak a megbízás tartalmában, a megbízási díjban és az előrelátható költségekben. A felek a költségekre nézve költségátalány alkalmazását is kiköthetik, sőt számos esetben költség felmerülése fogalmilag kizárt, például szóbeli tanácsadás esetén. Az ügyvédi törvény alapján a megbízási szerződést írásba kell foglalni, bár ez alól kivételt képez az előbb már említett szóbeli jogi tanácsadás, amely gyakorlatilag egyetlen alkalommal végbemegy. Az írásba foglalás és az ügy elvállalása, azaz a megállapodás, a gyakorlatban elkülönülhet egymástól. Ilyen esetben a megbízót védi az a szabály, hogy a megbízás tartalmának bizonyítása az ügyvéd feladata.

Az írásba foglalt megbízási szerződésnek tartalmaznia kell a felek pontos megjelölését, a megbízó összes olyan adatának a feltüntetésével, amelynek a megbízás tárgyát képező ügyletben vagy jogvitában jelentősége lehet. Szükséges megemlíteni, hogy a korábban létező tényvázlat már nincs nevesítve. Ezt a fogalmat csak az 1983. évi 4. törvényerejű rendelet tételezte, amely a fél előadását, az általa adott dokumentumok felsorolását, fél által elérni kívánt cél megjelölését, a folyamatban lévő eljárás tényeit, és az ezzel kapcsolatos ügyvédi tájékoztatás elemeit tartalmazta. Miután azonban a megbízást annak lényegi elemeivel írásba

kell foglalni, ez az okirat tulajdonképpen lefedi a tényvázlat fogalmát, így a gyakorlatban a két fogalom néha szinonimaként ma is tovább él. Azt is ki kell emelni, hogy a felvett adatok sok esetben egyúttal bizonyítékul is szolgálhatnak, ezért az ügyvéd felelősségét a tényvázlat tartalma a későbbiek során segíthet elbírálni. Erre figyelemmel a kötelező előírásokon túlmenően is célszerű, hogy az ügyvéd a saját érdekében az ügy elvállalásakor lefektesse mindazon tényeket, amelyek az ügy ellátása szempontjából fontosak, vagy fontosak lehetnek, mivel ezen elemek megbízóval történő elismertetése egyúttal védelmi szerepet is elláthat. Egyetlen ügyvéd sem tévesztheti szem elől azt az alapelvet, hogy minden ügyvédnek a 'legnagyobb ellenfele' a saját megbízója. E tekintetben azonban fontos kiemelni, hogy a megbízási szerződés teljes egészében az ügyvédi titoktartás körébe esik, tartalmának feltárása bizonyos esetben még a megbízó hozzájárulásával sem lehetséges. Példaként a büntető ügyekben készített megbízásba foglalt nyilatkozatokra lehet gondolni.

4.1.4 Büntetőjogi védelem egyes szempontjai

Büntető eljárásjogunk a védővel kapcsolatban az alábbi főbb szabályokat rögzíti. Védőként meghatalmazás vagy kirendelés alapján egy vagy több ügyvéd, illetőleg külön törvényben foglalt feltételek esetén európai közösségi jogász járhat el. Ha a terhelt érdekében több védő jár el, közülük a hivatalos iratokat a vezető védőnek kell kézbesíteni, jogorvoslati nyilatkozatra és perbeszéd tartására a vezető védő vagy az általa kijelölt védő jogosult. Vezető védőnek mindaddig, amíg a védők egybehangzóan mást nem jelölnek meg, az ügyben meghatalmazást elsőként benyújtó védőt kell tekinteni. Ebből fakadóan az egy terhelt érdekében eljáró védők között az eljárási törvény egyfajta sorrendet állít fel, bár ez a sorrend inkább az eljárás hatósági pozícióiban lévők munkáját könnyíti meg, érdemi kihatása ritkán van. Korlátként jelenik meg, hogy több terhelt érdekében ugyanaz a védő akkor járhat el, ha a terheltek érdekei nem ellentétesek, és ennek eldöntése általában a bonyolultabb büntető ügyekben korántsem egyszerű. Amennyiben az eljárás során merül fel az összeférhetlenség, akkor azt azonnal szükséges rendezni, ellenkező esetben ennek elmaradása az eljárás hatályon kívül helyezéséhez vezethet. A terheltek esetleges ellenérdekének felismerése azonban nem mindig egyszerű feladat a védők számára annál is inkább, hogy a védenek néha 'elfelejtik' közölni a védelem ellátása szempontjából lényeges körülményeket.

Korlátozást jelentenek továbbá, a védői pozícióban a relatív és abszolút összeférhetlenségi okok is. Így nem lehet védő többek között a sértett, a magánvádló, a pótmagánvádló, a magánfél és képviselőjük, valamint ezek hozzátartozója. Aki az ügyben, mint bíró, ügyész,

vagy mint a nyomozó hatóság tagja járt el, valamint az ügyben eljáró vagy eljáró bírónak, ügyésznek vagy a nyomozó hatóság tagjának a hozzátartozója. Szintén nem járhat el védőként, aki a terhelt érdekével ellentétes magatartást tanúsított, vagy akinek az érdeke a terheltével ellentétes. Ez utóbbinál már a védők tevékenységével kapcsolatban is fel szoktak merülni aggályok. A további részletszabályok ismertetésének elhagyása mellett fontos megjegyezni, hogy a tanú érdekében eljáró ügyvéd egyidejűleg nem lehet védő, és a védő kizárásáról a bíróság határoz.

A kötelező védelem esetei nagyjából egybeesnek a súlyosabb megítélésű ügyekkel, így a büntetőeljárásban védő részvétele kötelező, ha a bűncselekményre a törvény öt évi vagy ennél súlyosabb szabadságvesztést rendel, a terheltet fogva tartják, a terhelt hallássérült, siket, vak, beszédképtelen vagy – a beszámítási képességére tekintet nélkül – kóros elmeállapotú. Amennyiben a terhelt a magyar nyelvet, illetőleg az eljárás nyelvét nem ismeri, vagy egyéb okból nem képes személyesen védekezni, illetve a törvény erről külön rendelkezik, úgy védő részvétele szintén kötelező az eljárás során.

Amit a megbízás létrejöttével kapcsolatban elvi alapon már ismertettem, azt erősíti meg a hatályos büntető eljárás törvényünk is, azaz védőt elsősorban a terhelt hatalmazhat meg. Véleményem szerint azonban a jogalkotó pontosabban is fogalmazhatott volna, hiszen a fentebb már kifejtettekéből következik, hogy itt nem csak meghatalmazás adásáról, hanem megbízás létrejöttéről beszélhetünk. Ebből egyúttal az is következik, hogy a terhelt törvényes képviselője vagy nagykorú hozzátartozója, vagy külföldi állampolgár terhelt esetén hazája konzuli tisztviselője, nem csak meghatalmazást ad az általa felkért védő részére, hanem egyúttal megbízást. A fogalmi tisztaság a jogviszonyok életciklusa során segítséget nyújthatna a jogkereső közönségnek, vagy akár az időnként a megbízókkal történő elszámolási nehézségekkel küzdő védői karnak is, hiszen a megbízás lényegéből következik, hogy a védőtől aktív magatartást követel, és nem csak passzívan elfogadja a meghatalmazást.

A Be. alapján a meghatalmazást, azaz a megadott megbízásról szóló értesítést és a képviseleti felhatalmazást ahhoz a bírósághoz, ügyészhez, illetőleg nyomozó hatósághoz kell benyújtani, amely előtt a meghatalmazás időpontjában a büntetőeljárás folyamatban van, bár ennek ténye nem feltétlenül ismert a védő előtt. Ha a terhelt fogva tartott, a meghatalmazott védő személyéről és elérhetőségéről a bíróság, az ügyész, illetőleg a nyomozó hatóság, amely előtt az eljárás folyik, haladéktalanul értesíti a fogva tartást végrehajtó intézetet, így elvben nem lehet akadálya a kapcsolat felvételének. A terhelt érdekében adott megbízás és meghatalmazás

tekintetében ugyanakkor a terheltnek joga van a képviselőjét ellátó meghatalmazott védőtől a jogosultságot megvonni.

4.1.5 A kirendeléssel kapcsolatos felvetések

A meghatalmazáson alapuló képviselőtől a másik védői jogviszonyt keletkeztető lehetőség az, amikor a bíróság, az ügyész, illetőleg a nyomozó hatóság védőt rendel ki, abban az esetben, ha kötelező a védelem, és a terheltnek nincs meghatalmazott védője. A terheltet a kirendelést követően tájékoztatni kell a védő személyéről és elérhetőségéről. A védőt legkésőbb a terhelt első kihallgatásáig ki kell rendelni, azonban ezen kirendelés esetleg formális voltának ellenőrzése a gyakorlatban teljességgel ismeretlen. A kirendelő határozatban a védőt tájékoztatni kell a terhelt fogva tartásának helyéről, valamint kihallgatásának tervezett helyéről és idejéről, amely néha akként valósul meg, hogy a hatóság az éjszaka közepén a nyilvánvalóan üres ügyvédi iroda telefax készülékére küld üzenetet, akár még egy azonos éjszaka megtörténő kihallgatással kapcsolatban. A kirendelt védői intézmény anomáliáinak ismertetése és a megoldási lehetőségek bemutatása önmagában külön tanulmányok tárgyát képezheti és képezi is, ezért a kérdéskörrel jelen munka során csak érintőlegesen foglalkozom. Az ismert kutatások eredményeivel kapcsolatban²⁸² ugyanakkor érdemesnek tartom azon álláspontot megfogalmazni, hogy a védői kirendelések elosztásával kapcsolatban – az ügyvédi kamra ellenkezése ellenére – az ügyvédek részben önszabályozó testületként mégiscsak az ügyvédi kamaráknak kellene nagyobb súlyt biztosítani annak rögzítése mellett, hogy a kirendelt védői feladatok minőségbiztosítását és a munkának megfelelő ellentételezés megjelölését az állam által biztosított módon és keretből kellene megoldani.²⁸³ Téves ugyanis az az álláspont, hogy a kirendelt ügyvédi díjat az állam fizetné. Ez a kijelentés csak ritkán igaz. A büntetőeljárás lezárulásakor ugyanis a bírónak kötelező az eljárási költségekkel kapcsolatban is rendelkeznie, és elmarasztaló ítélet esetén fő szabály szerint a terheltet kell köteleznie a költségek viselésére. Ebből fakadóan a magam részéről teljes mértékben érthetetlennek tartom, hogy a kirendelt védői díjak immár igencsak régóta változatlanok, egyúttal megalázóak. Tisztességes állami hozzáállás nélkül pedig véleményem szerint alkotmányos büntetőjogi védelemről beszélni értelmetlen. Így azon szabály, hogy a kirendelt védő az idézésre, illetőleg az értesítésre történt megjelenéséért, az iratok tanulmányozásáért, valamint a fogva tartott terhelttel a fogva tartás helyén történő megbeszélésért díjazásra,

²⁸² IVÁN Júlia – KÁDÁR András Kristóf – MOLDOVA Zsófia – NOVOSZÁDEK Nóra – TÓTH Balázs: *A gyanú árnyékában Kritikai elemzés a hatékony védelemhez való jog érvényesüléséről*. Budapest: Helsinki Bizottság. 2009. 7-80.

²⁸³ POKOL BÉLA: *Jogsociológiai vizsgálódások*. Budapest: Rejtjel Kiadó, 2003. 58-59.

továbbá költségtérítésre jogosult szintén átgondolásra szorulna, mivel a védői tevékenység pont azon részére nem nyújt fedezetet, amely a tisztességes védelemhez alapvetően szükséges lenne, azaz a személyes kapcsolattartáshoz.

További problémaként említhető a közelmúltban a büntető eljárásjogunkba került igencsak vitatható új szabályozás is, amely alapján, ha a tárgyaláson védő részvétele kötelező, és a meghatalmazott védő a helyettesítésről nem gondoskodik, a bíróság helyettes védőt jelöl ki. Álláspontom szerint bizonyítási eljárás lefolytatása nélkül még a bíróságnak sem lehet jogot biztosítani arra, hogy egy magánjogi jogviszonyba önkényesen avatkozzon bele, a védelemhez fűződő alkotmányos és nemzetközi jog által biztosított keretekre pedig csak utalni kívánok. Azon jogszabály, amely a díjazás viselésére vonatkozik véleményem szerint pedig még ennél is abszurdabb. A bíróság által helyettesként kijelölt védő a kirendelt védőre irányadóak szerint jogosult díjazásra, továbbá költségtérítésre és ennek megtérítésére a meghatalmazott védőt kell kötelezni. Ebből az is következik, hogy egy büntető képviseleti megbízás vállalásakor az ügyvédnek még ezen eshetőségre is gondolnia kell, hiszen jogszerű távolmaradásának kimondása esetén még a magánjogi kérdéseket is a védőnek kell orvosolnia az elmaradt alapos vizsgálatból fakadóan, gondolva itt az esetleg államigazgatási jogkörben okozott károk érvényesítésére.

4.1.6 Letétkezelés

A képviseltek rövid áttekintését követően egy, az ügyvédi hivatás során ellátott másik szintén kiemelkedő jelentőségű, részben közjogi, részben pedig magánjogi jellegű intézményt vizsgálunk alaposabban, és ez pedig az ügyvédi letét. Ahogyan az a következőkből látható lesz, a letétkezelés bizonyos országokban már jelenleg is nagyban a közjogi működéshez hasonlóan került szabályozásra, s ez a folyamat feltehetően a magyar letéti szabályozás közeljövő folyamataira is hatással lesz. Ettől a víziótól függetlenül az ügyvédi letétbe történő teljesítés esetén a letévő mentesülhet a késedelmi kamatfizetési kötelezettségétől, hasonlóan a bírói letéthez, így az ügyvédi letét közjogias jellege ezúton is alátámasztható.

4.1.6.1 A letétkezelésről általában

A letétkezelés mellett, hogy a kar tagjai által többé-kevésbé szívesen vállalt feladat, ugyanakkor az egyik legnagyobb kihívást jelentheti minden aktív ügyvéd számára. Az az ügyvéd, aki a letétkezelésével kapcsolatos szabályokat megszegi, nemcsak a jogkeresők bizalmával él vissza, de a kar tagjai jelentős részének egzisztenciális érdekét szolgáló

letétkezelői monopólium fennállását is veszélyezteti.²⁸⁴ A jelenlegi törvényi szabályozás alapján az ügyvéd letétet a megbízás teljesítéseként, megbízáshoz kapcsolódó eljárási cselekmények költségének fedezeteként vagy megbízáshoz kapcsolódóan megőrzésre fogadhat el. A letét tárgya mind készpénz, mind pedig értéktárgy lehet, és a letét átvételét szerződésben kell rögzíteni. A letétkezelés ügyvédi karra nézve kedvező oldala, hogy pénz letétként történő kezelése esetén, a letéti szerződésben általában kikötik, hogy az ügyvéd a letét kezeléséért díjat nem számít fel, azonban a letét pénzügyintézetnél történő elhelyezése során kamatot nem fizet a megbízónak. Nagyobb összegű és hosszabb időtartamú letét esetén komoly bevételt biztosíthat ez a díjazási megoldás, és akár arányban is állhat a vállalt ügyvédi felelősséggel. Kisebb összeg letétben történő elhelyezése esetén azonban a pénzügyintézet által fizetett kamat biztosan nem arányos a letétkezelés felelősségével. Belső szabályzatok alapján az ügyvéd a letétet köteles olyan letéti bankszámlán elhelyezni, amelyet a kamarának írásban bejelentett, és amely tekintetében felhatalmazta a kamarát a számla feletti rendelkezési jogosultsággal. Sajnálatos módon az ügyvédi letéti számlák bejelentése a kamara által folytatott ellenőrzések ellenére is gyakran elmarad, amely komoly kockázatot jelent a megbízók számára anélkül, hogy erről a jogkereső közönség értesülne vagy értesülhetne. Javasolható lenne, hogy az egyébként a kamara által nyilvántartott letéti számlák a megbízók számára a kamarai honlapokon könnyen elérhetőek és ellenőrizhetőek legyenek az ügyvédek egyéb adatai mellett anélkül, hogy külön kellene információt kérni a kamaráktól, bár kétségtelen, hogy az ügyvédi titok megőrzését e tekintetben is garantálni szükséges. Sajnos a letéti számlák feletti rendelkezési jog biztosítása sem kellően szabályozott és ez az ügyvédekre nézve akár hátrányos helyzeteket is teremthet. A számla feletti rendelkezési jog biztosítása érdekében jelenleg csak logikai úton vezethető le, hogy arra a területi kamara vezetését kell felhatalmazni, azonban a logikai levezetés ellenére sem mondható meg egyértelműen, hogy a kamara elnöke önállóan, vagy más tisztviselő bevonásával, illetve mely esetekben jogosult a rendelkezési jogot gyakorolni a szabályszerűen bejelentett egyes letéti számlák felett. Ez bár elvi jellegű felvetésnek tűnik, véleményem szerint komoly kockázatot jelent. Többszemélyes ügyvédi irodák esetén, amennyiben a belső helyettesítési rend megfelelően szabályozott, vagy többen is jogosultak rendelkezni a letéti számla felett, a probléma kisebb. Az egyszemélyes ügyvédi irodák, vagy az egyéni ügyvédek letéti számlái feletti rendelkezési jog biztosítása azonban álláspontom szerint, mielőbb jogszabályi szinten szabályozandó. Mivel az ügyvéd a letét átvételétől kezdve a teljes vagyonával felel a letét szabályszerű kezeléséért és kiadásáért, ezért a letét kezelés anyagi

²⁸⁴ KISS Daisy – SZILÁGYI György (szerk.): *A Budapesti Ügyvédi Kamara elnökségi, fegyelmi határozatai és etikai állásfoglalásai 1993-2006.* (továbbiakban: Határozatok Tára) Budapesti Ügyvédi Kamara, 2006. 166.

felelősségének kérdése látszólag teljes mértékben rendezettnek tűnik. Ügyvéd pénztétet készpénzben csak olyan összegben vehet át és tarthat az irodájában, amely összeghatárig a felelősségbiztosítása kiterjed. A felelősségbiztosítással kapcsolatos részről kerül majd részletesebb kifejtésre, hogy lényegében az ügyvédi kar jelenleg általában ötmillió forint összeghatárig rendelkezik felelősségbiztosítással, amiből következik, hogy amennyiben a letét értéke meghaladja ezen összeghatárt, az ügyvéd máris szabálytalanul járt el még abban az esetben is, ha az átvett pénzt haladéktalanul elhelyezi a letéti számláján. Egyebekben a letét pénzintézetnél történő elhelyezésének kockázatát is az ügyvéd vállalja magára, ha nem követeli meg annak számlájára történő befizetését, ezért úgy vélem, hogy az ügyvédi letétkezelés kockázata legtöbbször nincs arányban a letétkezelésért kamatként fizetett honoráriummal. A pénzmosás megakadályozásának időszerű kérdéseivel szintén a későbbiekben foglalkozom, itt csak utalnék rá, hogy a letétkezelés további kockázatát jelentik az ügyvédi karra telepített pénzmosás megakadályozásához kapcsolódó kötelezettségek is.

4.1.6.2 A letétkezelés hazai felmérése

Jelen dolgozatom előkészítése során abba a kivételezett helyzetbe kerülhettem, hogy a Budapesti Ügyvédi Kamara által 2009. év elején végzett, a letétkezeléshez kapcsolódó felmérésében aktívan részt vehettem.²⁸⁵ A kérdőív (1. melléklet) összeállításánál törekedtünk arra, hogy az ügyvédi letétkezeléssel kapcsolatos jelenlegi helyzet minél alaposabban megismerhető legyen és az értékelés viszonylag egyértelmű módon történhessen. Sajnálatos és megdöbbentő módon a Budapesti Kamara létszámának elenyészően kis része, kb. 2 %, küldte vissza a kitöltött kérdőívet,²⁸⁶ így a következőkben bemutatott értékelés alapján egyértelmű, statisztikai módszereknek megfelelő megállapítások az ügyvédi kar egészére talán nem tehetőek, de ugyanakkor a válaszok igen érdekes képet mutatnak.

1. kérdéscsoport - A letétekkel kapcsolatos kérdések

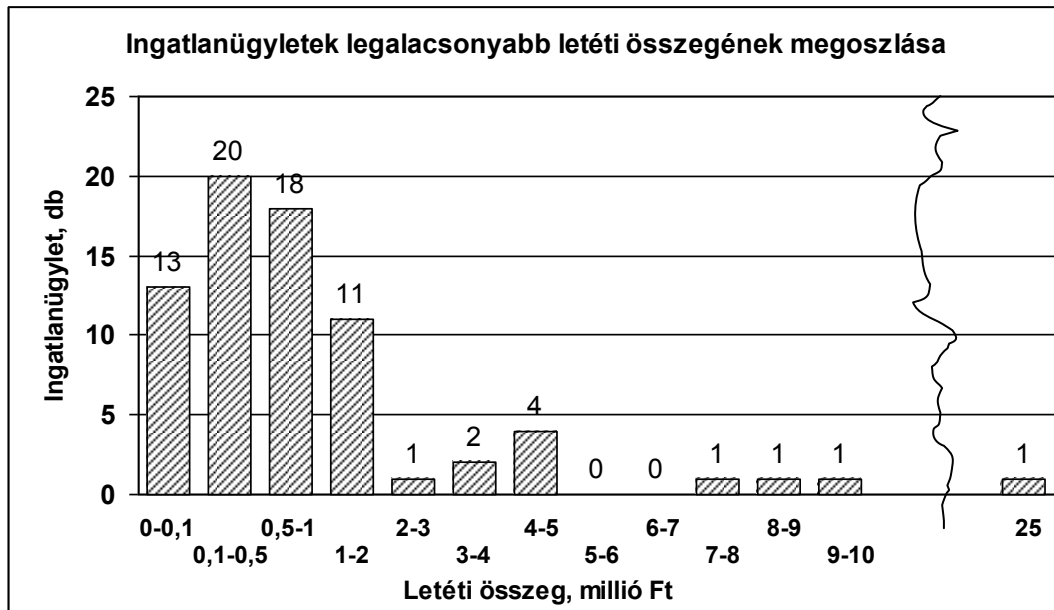
A kérdőív első kérdéscsoportjára, a letétekkel kapcsolatban, a válaszolók 67 %-a adott választ, gyakran mellőzve a kérdésekhez kapcsolódó minden rovat kitöltését, aminek következtében az értékelés nem mindig volt elvégezhető. A lakossági ingatlanügyek esetén a legkisebb említett letéti összeg 5.000,- Ft-tól 25.000.000,- Ft-ig terjed, a legmagasabb összegek pedig 20.000,- Ft-tól 115.000.000,- Ft-ig. A legkisebb letéti összegek megoszlása (3. ábra) alapján

²⁸⁵ Ezúton is szeretném köszönetemet kifejezni a lehetőségért a Budapesti Ügyvédi Kamara vezetőinek, elsősorban Réti László elnök úrnak.

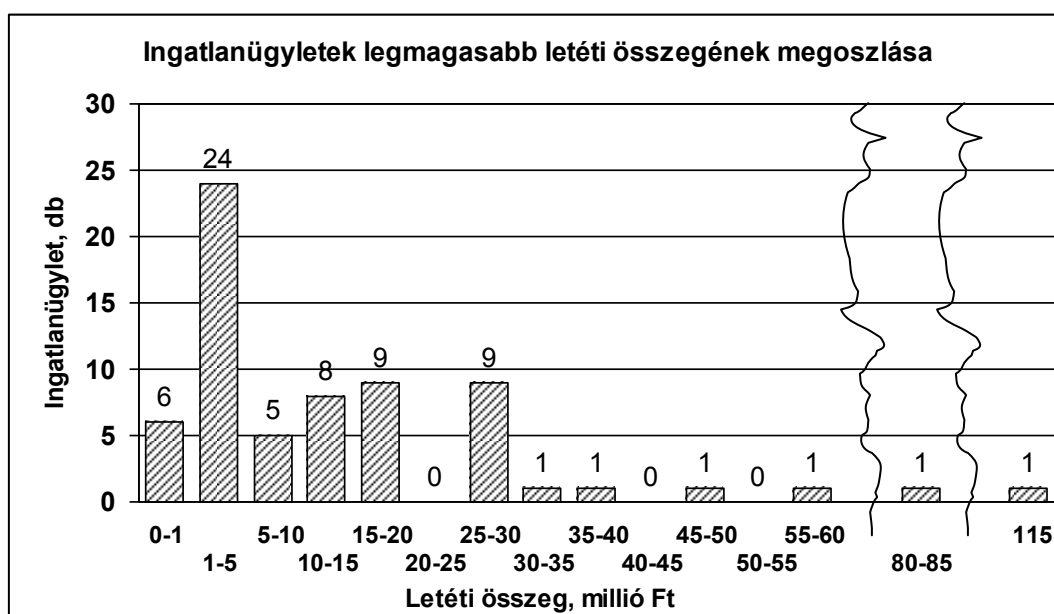
²⁸⁶ Megjegyzendő ugyanakkor, hogy a kérdőíveket kitöltők száma az éves rendes kamarai közgyűlésen résztvevők számával nagyfokú egyezőséget mutat, azaz az ügyvédi kar azon sem vesz részt aktívabban.

elmondható, hogy leggyakrabban 100.000,- és 1.000.000,- Ft között mozog az ingatlanügyekhez kapcsolódó letéti összegek alsó határa. A legmagasabb letéti összegek (4. ábra) többnyire 1.000.000,- és 5.000.000,- Ft között mozognak. A két ábra alapján megállapítható, hogy az ügyvédek az ingatlanügyekhez kapcsolódóan többnyire 5 millió Ft-ig kezelnek letéteket.

3. ábra

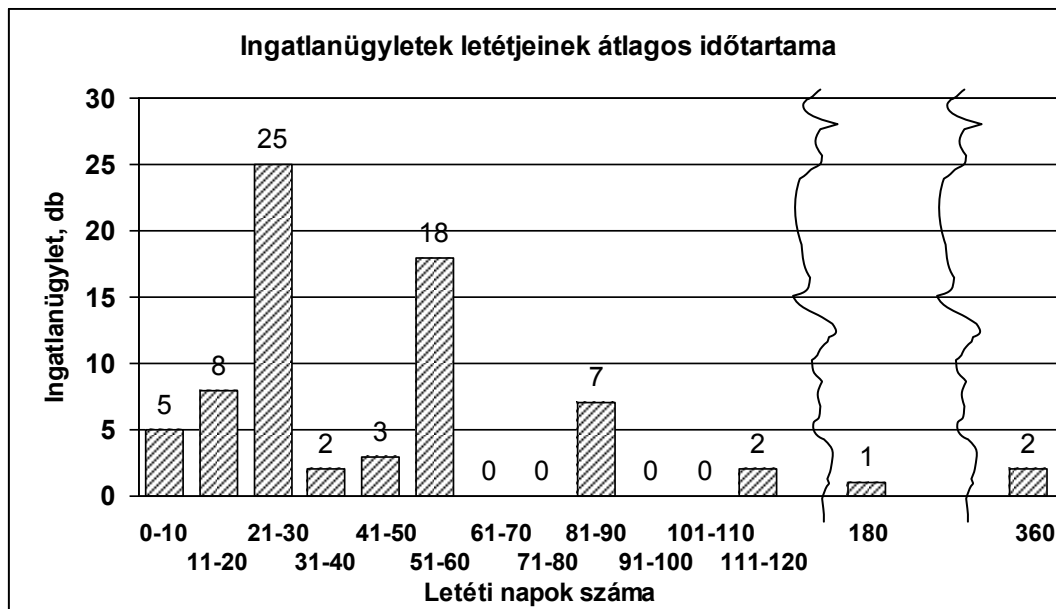

4. ábra

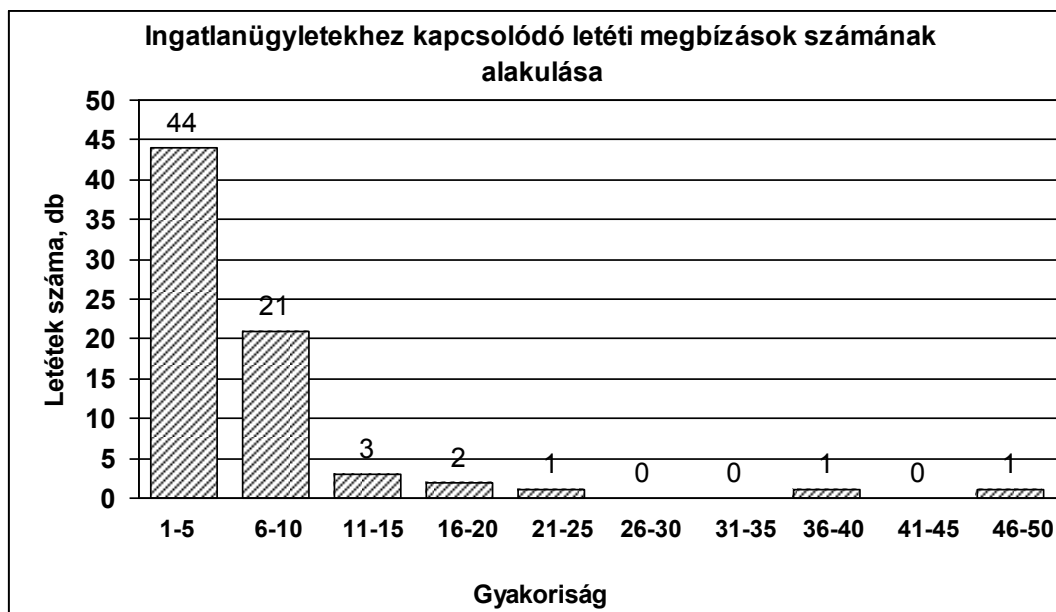
A letéti napok számára a 21-30 napos, azaz az 1 hónapos, és az 51-60 napos, azaz a 2 hónapos letéti időtartam a legjellemzőbb (5. ábra).

5. ábra

Az ingatlanügylekhez kapcsolódó letéti megbízások számának jellemző gyakorisága (6. ábra) 1-10 között van.

6. ábra

A kérdőív első kérdéscsoportja közül, a csak részben kitöltött sorok miatt, a következő kérdések nem értékelhetők:

- Társaságalapításhoz (tőke, alapítási költségek) kapcsolódó letétkezelés – 13 db kérdőív.
- Társaság-átruházáshoz (vétélárletét) kapcsolódó letétkezelés – 12 db kérdőív.
- Egyéb cégeljáráshoz költségletét – 12 db kérdőív.
- Megítélt perköltség – 13 db kérdőív.
- Letét egyéb kötelmi jogviszony alapján – 15 db kérdőív.
- A büntető ügybeni óvadék kérdésére egyetlen válasz érkezett a legnagyobb letéti összegre (800.000,- Ft).
- Munkadíj (fedezet) letét – egyetlen válasz sincs.
- Ügyvédi készkiadás, más költségelőleg – 6 db kérdőív.

A jogvitában teljesítési letéthez kapcsolódóan 21-en válaszoltak a kérdésekre. A válaszokra adott szélső értékeket a 9. táblázatban foglaltan össze.

9. táblázat Az ügyvédi teljesítési letétek összegének határértékei

Legkisebb letéti összeg, Ft	50.000 – 19.000.000
Legnagyobb letéti összeg, Ft	800.000 – 28.000.000
Az egy évi állomány összege	2.000.000 – 40.000.000
Letét átlagos időtartama	2 – 365 nap, de a jellemző a 30/60/90/180 nap
Letéti megbízások száma	1 – 15 db, de a jellemző az 5 - 8 db

Az eljárási jellegű költségletét (illeték készkiadás, szakértői díj stb.) jellegű sort 18 válaszoló töltötte ki különböző mértékben. A válaszok szélső értékei a 10. táblázatban találhatóak.

10. táblázat Az ügyvédi eljárási letétek összegének határértékei

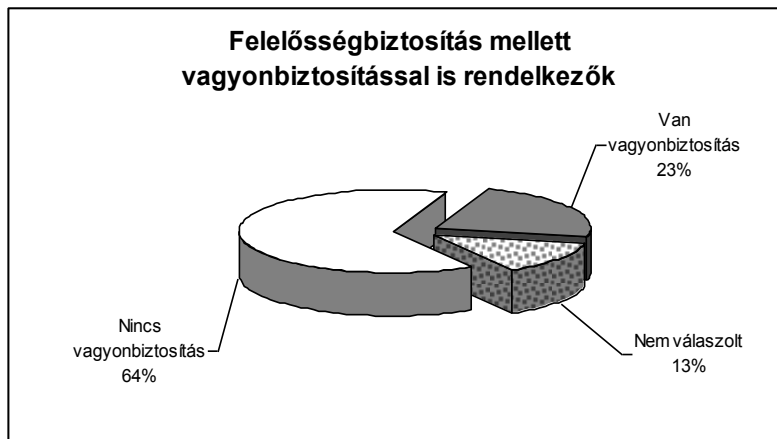
Legkisebb letéti összeg, Ft	3.000 – 1.720.000
Legnagyobb letéti összeg, Ft	20.000 – 600.000
Az egy évi állomány összege	200.000 – 2.000.000
Letét átlagos időtartama	1 – 120 nap, de a jellemzőbb a 15/30/60 nap
Letéti megbízások száma	2 – 20 db, de a jellemző az 5 – 7 db

2. kérdéscsoport - Biztosításhoz kapcsolódó kérdések

A kérdőív biztosítással kapcsolatos második részére válaszolók közül (7. ábra)

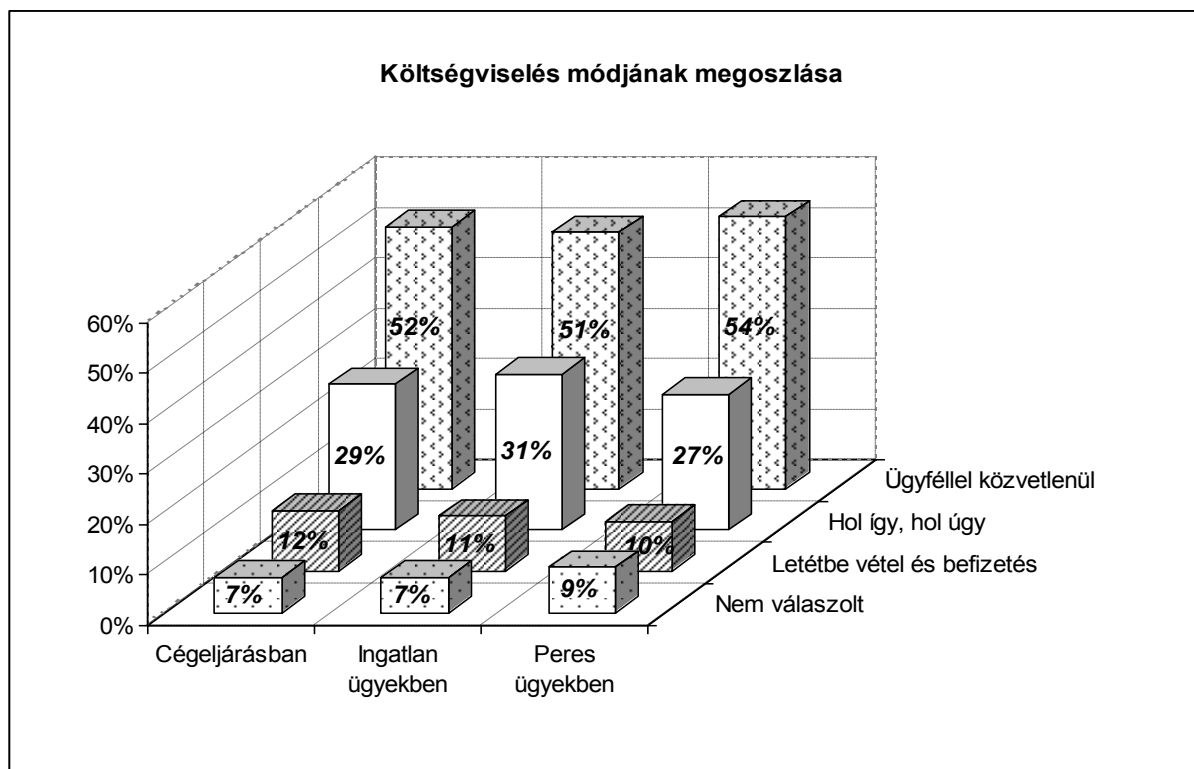
- 23 fő rendelkezik a felelősségbiztosítás mellett vagyónbiztosítással is,
- 64 főnek nincs vagyónbiztosítása,
- 11 fő pedig nem válaszolt a kérdőív ezen kérdésére.

7. ábra

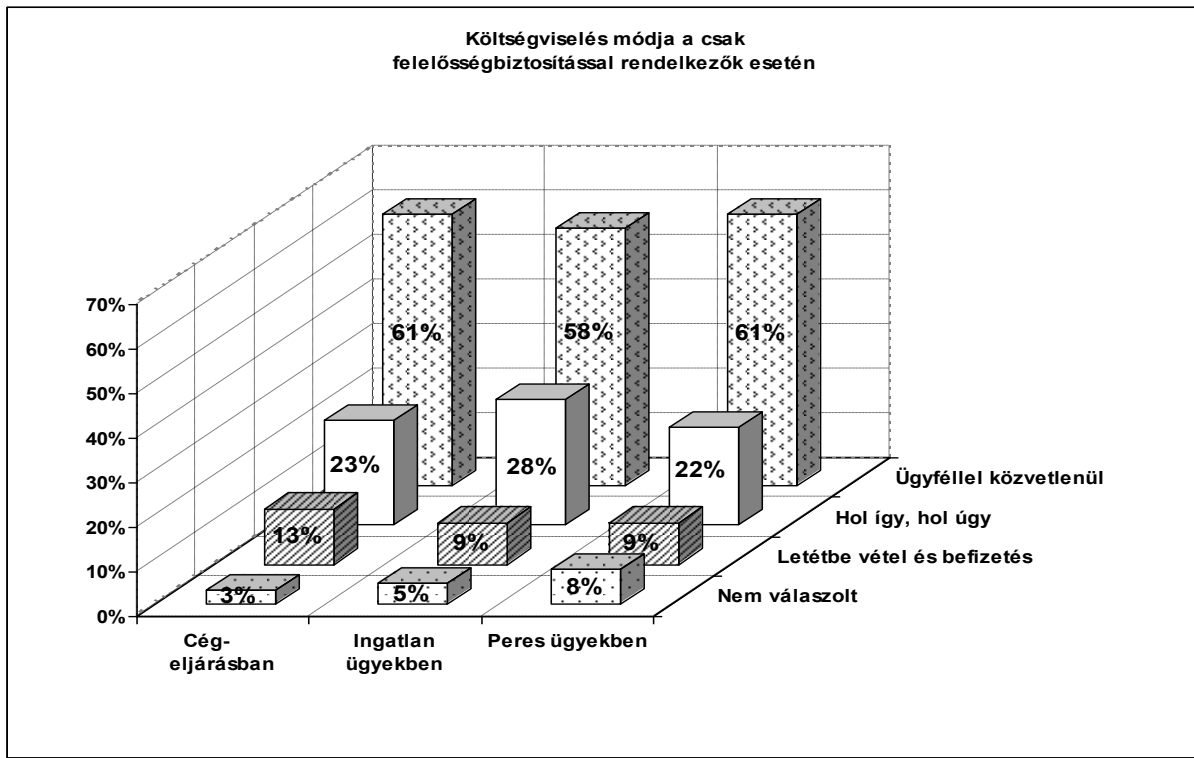
A költségviselés módjának megoszlása összefoglalva (8. ábra) a kérdőívet kitöltő 100 ügyvéd között.

8. ábra

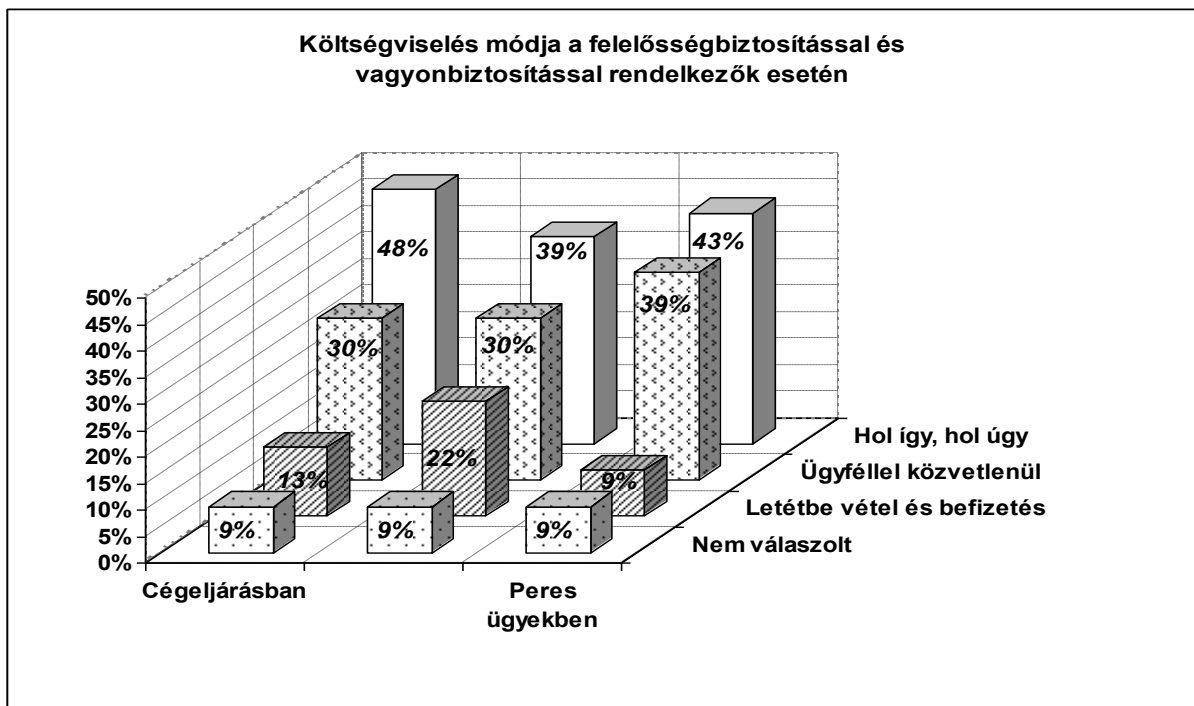
A költségviselés módjának megoszlása a válaszoló, csak felelősségbiztosítással rendelkező 64 ügyvéd között (9. ábra).

9. ábra

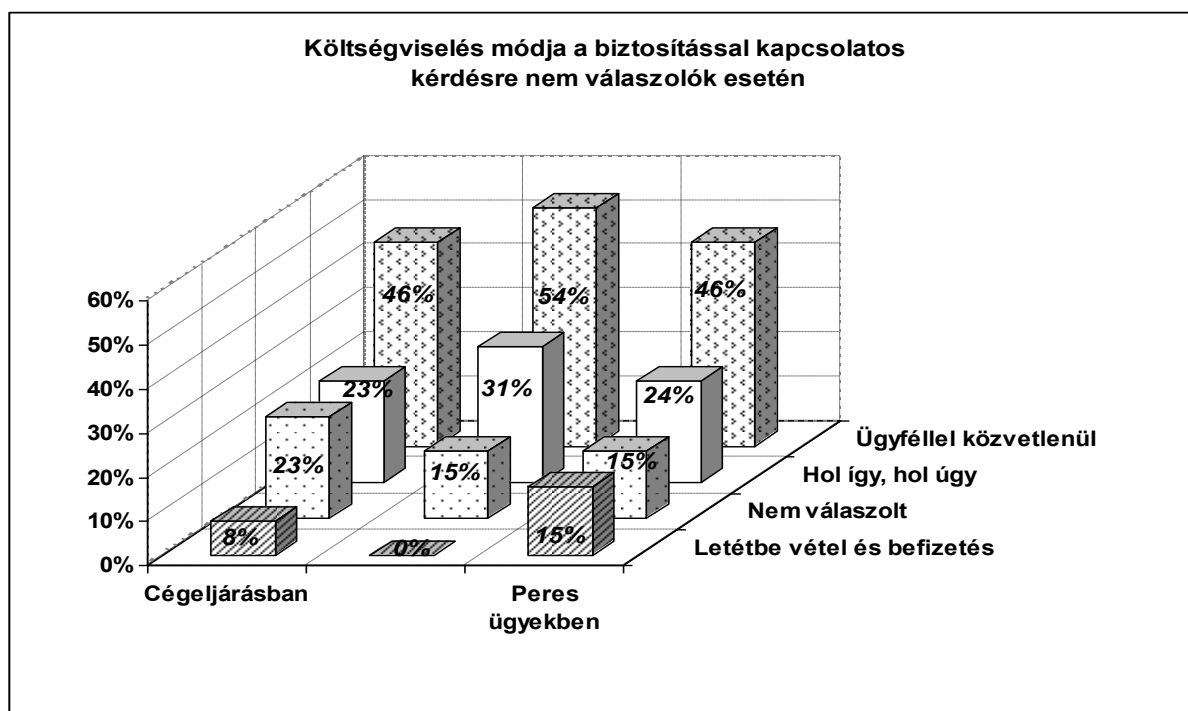
A költségviselés módjának megoszlása a válaszoló, a felelősségbiztosítás mellett vagyonbiztosítással is rendelkező 23 ügyvéd között (10. ábra).

10. ábra

A költségviselés módjának megoszlása a biztosítással kapcsolatos kérdésre nem válaszoló 13 ügyvéd esetén (11. ábra).²⁸⁷

11. ábra

Az ügyvédi letétek kezelésének felmérését az tette szükségessé, hogy az ügyvédek tevékenységét kifogásoló panaszok és fegyelmi eljárások döntő része évről évre a letétkezelési szabályok megszegéséhez kapcsolódik, és egyes különösen jelentős kárt okozó ügyvédi visszaélések az ügyvédi karra komoly negatív hatást gyakorolnak, ami azt mutatja, hogy a közeljövőben megoldást kell találni az ügyvédi letétkezeléssel kapcsolatos problémákra. Ahogyan már korábban utaltam rá, jelenleg is létezik élő példa Európában arra, hogy a két világ határán elhelyezkedő ügyvédi kar közjogi keretek és szabályozás alapján végezze az ügyvédi letétek kezelését. Ennek a lehetőségnek általam történő bemutatására szolgál a következőkben ismertetésre kerülő francia CARPA modell.

4.1.6.3 Francia tapasztalatok

A letétkezeléshez kapcsolódó kihívások és nehézségek megoldására Franciaországban található egy, már hosszabb ideje kialakított és jól működő rendszer. Ahogyan arról már korábban is szó volt, a minőség biztosításának követelménye az ügyvédek munkája során régi, alapvető szerkezeti kérdéseket vet fel mind az egyének, mind a társadalom szintjén. Igaz ez a minőség

²⁸⁷ DR. PATYI GERGELY: A Budapesti Ügyvédi Kamara által végzett, az ügyvédi letétek kezelésével kapcsolatos 2009. januári-februári kérdőíves felmérés értékelése. Budapest, 2009.

biztosítása és a felelősség kezelése tekintetében is, és ezek a kérdések elválaszthatatlanok a hivatás lényegétől. Egyéni szinten vizsgálva, az ügyvéd szakmai tevékenységének ellátása során maga felel a saját, és az ügyvédi kar jó híréért is minden egyes új ügy vállalásakor. Ugyanakkor a minőség biztosításának érdekében az Ügyvédek Etikai Szabályzata és az egyes országok kamarai szerveinek szabályozása alapján a szakmai szervezetek éberren figyelik a jogkeresők számára alapvető garanciát nyújtó ezen ügyvédi alrendszer működését.²⁸⁸ A letétkezelés másfajta megvalósítási gyakorlatához kapcsolódóan érdekesnek vélem a francia rendszer kialakulásának rövid ismertetését.

4.1.6.4 A CARPA kialakulása

1957-ben a Párizsi Ügyvédi Kollégium néhány ügyvédje létrehozta az Ügyvédek Pénzügyi Tevékenységének Pénztárát, a CARPA-t. A CARPA létrehozatalakor még nem a minőségbiztosítás volt a fő szempont, hanem a letétkezelés biztonságos kialakítása. A későbbi fejlődés során azonban a minőségbiztosításra is jelentős hatást gyakorolt a kialakult rendszer. Franciaországban 1954-ig a megbízásokhoz kapcsolódó pénzeszközök kezelésének feladatát az ügyvédek bírósági megbízottak közreműködésével látták el, azaz az ügyvédek számára tiltott volt az önálló letétkezelés. Ugyanakkor ezen időpontig a tiltás védelmet is jelentett az ügyvédek számára a számlavezetési kötelezettség és a letétkezelés terheivel szemben, és lehetővé tette, hogy pénzügyi műveletek végzése helyett kizárólag az ügyvédi munkának szentelhessék energiájukat és idejüket. A háború utáni időszak változásai a jogszolgáltatási korlátok felszabadítása irányába mutattak, amely változások oda vezettek, hogy az ügyvédek megbízóik mind gyakrabban kérték arra, hogy az egyes ügyeikhez kapcsolódó pénzügyi műveleteket önállóan, maguk végezzék, más közreműködő bevonása nélkül. Az elvárt pénzügyi tevékenységek, azaz más számlájának a kezelése, avagy biztosítási szerződések megkötése és azok könyvelése, valamint a műveletek nyomon követése speciális és komoly felelősséget keletkeztető folyamat volt már ebben az időben is, ezért különös szabályok kidolgozására volt szükség. 1954-ben dekrétum fektette le az ügyvédek által történő pénzkezelés alapjait. Az 1956. november 30.-án kelt dekrétum az Ügyvédi Kollégium elnökéhez telepítette a pénzügyi alapok kezelésének felügyeletét és ellenőrzését azon kitételrel, hogy a felügyelet során tudomására jutott esetekben a francia legfőbb ügyész értesítése volt kötelező. A dekrétum 48. cikkelye figyelembe vette, hogy a belső szabályzat megengedheti az ügyvédeknek akkor, amikor megbízott nélkül törvényesen képviselik a feleket, hogy az általuk

²⁸⁸ MARIE-CHRISTINE WIENHOFER (President of the UNCA): La CARPA: a quality approach to the legal profession. Paris, September 18. 2003.

elvállalt eljáráshoz közvetlenül kapcsolódó pénzügyi elszámolást önállóan végezzék. A cikkely utolsó része pontosította, hogy az ügyvéd, aki a belső szabályzat által megadott engedélyt alkalmazza, köteles olyan banki vagy postai számlát nyitni, amelyet csak a hivatkozott szakmai tevékenységre használ. Ez lényegében megfelel a hatályos magyar szabályozásnak. Az ismertetett francia szabályok ugyanakkor arra buzdították az Ügyvédek Párizsi Kollégiumának néhány tagját, hogy egy olyan rendszeren gondolkozzanak, amely a fentiekén túl többféle elvárásnak is megfelel. Ilyen elvárás volt az, hogy a rendszer tegye lehetővé a letétkezelési tevékenység folytatását, biztosítva a pénzekkel történő rendelkezési jogot és az azok feletti képviseletet. Küszöbölje ki az ügyvédek további nehézségeit, elsősorban a vagyoni felelősség tekintetében. A rendszer kialakítói célul tűzték ki továbbá, a számlavezetési műveletek egyszerűsítését és egyéniesítését, valamint a speciális biztosítási szerződéseknek köszönhetően, garanciát kívántak biztosítani a felhasználók, azaz a megbízók számára. Célként tűzték ki azt is, hogy a képződött tőke utáni bevételek felhasználási rendszere átlátható, biztosított és ellenőrzött legyen. A rendszer kialakításakor elválasztották a betétek kezelését az ügyvédek személyes vagy szakmai számlavezetésétől, garantálva az említett rendszer teljes biztonságát és megbízók külön-külön történő képviseletét. Az 1971. december 31.-i törvény, amely egységesítette az ügyvédek és a korábbi meghatalmazottak foglalkozását a francia Legfelsőbb Bíróság előtt, meggyorsította a CARPA továbbfejlesztését. 1986-ban, köszönhetően a CARPA Nemzeti Szövetség közbenjárásának a CARPA pénztárba történő befizetés már kötelezővé és egyúttal kizárólagossá is vált a hatóságok vagy bíróságok előtt folyó ügyekben. 1990. december 31.-én ismét törvény módosította az eredeti szabályozást, midőn az ügyvédek és a jogi konzultánsok foglalkozásából egy új egységes foglalkozás jött létre, majd az 1996. július 5.-i törvény kiegészítette a CARPA-ra vonatkozó rendelkezéseket. Létrejött a CARPA Ellenőrző Bizottsága és az ellenőrök számára szintén további speciális feladatok kerültek meghatározásra. A CARPA rendszert a francia ügyvédek saját akaratukból hozták létre és fejlesztik folyamatosan tovább, döntően saját szakmai tapasztalataik alapján.

4.1.6.5 A CARPA lényege

Vizsgáljuk meg, hogy tulajdonképpen mi is a CARPA rendszer lényege? A könnyebb tárgyalhatóság érdekében mellékelem a tevékenységeket bemutató folyamat ábráját (2. melléklet). Az 1991. november 27.-i dekrétum 240. cikkelye alapján, a CARPA pénztár pénzügyi alapjának a kezelése harmadik fél által történik, azaz azt nem az ügyvédek, vagy az ügyvédi kamara kezeli, hanem elkülönült alapkezelő. Az ügyvédek által átvett pénzek, értékpapírok és egyéb értékek bankba vagy bírói letéti számlára kerülnek az Ügyvédek

Pénzügyi Tevékenységének Pénztára (CARPA) nevére.²⁸⁹ A félreértések elkerülése érdekében pontosítani kell, hogy a CARPA nem bank, és csak kisebb mértékben, leginkább az utalások tekintetében támaszkodik a bankrendszerre. Lényege, hogy az egyes Ügyvédi Testületek (területi kamarák) felelőssége alapján működik. Franciaországban és annak tengerentúli területein 181 Ügyvédi Kollégium működik, amelyből 125-nek 100 főnél kevesebb tagja van, ezért mindegyik saját CARPA kasszája a közösen egyeztetett szabályok szerint kell, hogy működjön. A pénzügyi műveleteket szabályozó egyes belső szabályzatok, melyeket az Ügyvédi Kollégiumok Nemzeti Tanácsa hoz nyilvánosságra, kivétel nélkül mind az Ügyvédek Pénztárainak Nemzeti Tanácsa (UNCA) által javasolt Belső Szabályzatra hivatkoznak vissza. A CARPA Nemzeti Tanács az egyes CARPA pénztárakat azok elvárásainak megfelelően képviseli az államhatalmi szervezetek előtt, szervezi a tapasztalatcserét, információt gyűjt és feldolgozza azokat. Az utóbbi időben a Nemzeti Tanács szerepe jelentős mértékben megerősödött, különösen az információs támogatás és pénztárak képviselőinek oldaláról. Az UNCA információs, műszaki és emberi erőforrás támogatásának köszönhetően mára minden pénztár azonos minőségű szolgáltatás, ellenőrzés és védelem nyújtására alkalmas. A francia Igazságügyi Minisztériummal összhangban az UNCA dolgozza ki az ügyvédi szakma számára a CARPA pénztárak működtetéséhez szükséges információs hátteret, valamint az UNCA gondoskodik a kasszák közötti több tízezer viszontbiztosításról is. Az UNCA képezi és segíti a pénztárak munkatársait annak érdekében, hogy könnyebbé és harmonikusabbá váljon a pénztárak működése, azaz szervezi a pénztárak munkatársainak informatikai továbbképzését, valamint utasításokkal látja el őket az ellenőrzések lefolytatására. A nyújtott szolgáltatások minél magasabb szintű biztosításához csoportosítják a pénztárakat, ami gazdaságosabbá és hatékonyabbá teszi működésüket.

A megbízók számláinak vezetéséhez minden ügyvéd az egyedi ügy ügyszámának megfelelő alszámlával rendelkezik az illetékes pénztárnál. Az egyes ügyekhez kapcsolódó alszámlák soha nem lehetnek negatívak, vagy egymást kompenzálóak, mivel a megbízhatóság és az átláthatóság minden más szempontot felülír. UNCA minden évben nemzeti biztosítási szerződést köt a pénzügyi alapok kezelésére, így minden ügyvéd 6.100.000,- Euro összeghatárig biztosított a letétkezelésből fakadó kötelezettségei tekintetében, amelyhez még hozzáadódik egy kiegészítő nemzeti biztosítás is 9.000.000,- Euro összeghatárral. Az ügyvédeknek lehetősége van további egyéni biztosítást is kötniük még magasabb értékhatárra.

²⁸⁹ Lásd Loi n° 71-1130 du 31 décembre 1971 portant réforme de certaines professions judiciaires et juridiques 53-9. cikkelye – <http://www.legifrance.gouv.fr/affichTexte.do?cidTexte=LEGITEXT000006068396&dateTexte=20110804>

A CARPA pénztárak mára már fontos szerepet játszanak a jogszolgáltatásra leginkább rászorulóknak esetében is, mivel a francia Igazságügyi Minisztérium törvénnyel²⁹⁰ erősítette meg a pénztárakat a jogi segítségnyújtás ellátásában résztvevő ügyvédek honorálására, ami a CARPA pénztárak munkájának és megbízhatóságának bizonyítékeként értékelhető. A törvényi felhatalmazás lehetővé teszi, hogy szigorú, előre meghatározott és felügyelt feltételek mellett juttassák ellentételezéshez azokat az ügyvédeket, akik a legrászorultabb állampolgárok számára konzultációt, és jogszolgáltatást nyújtanak polgári, büntető vagy egyéb ügyekben.

4.1.6.6 A CARPA működése

A CARPA ténylegesen az alábbiak szerint működik. A CARPA felügyeletet és ellenőrzést gyakorol a harmadik fél pénze felett a teljes folyamatban, a rendszerbe történő belépéstől egészen az abból történő kilépésig.²⁹¹ A pénztár köteles az ügyvédek egyes pénzügyi műveleteit felügyelni. Ezen felügyelet keretében a pénztár nyilvántartja az ügylet megnevezését és típusát, az egyes alszámlára érkezett pénz forrását és a pénz átvevőjének személyét, az ügyhöz kapcsolódó alszámlák banki és könyvelési állapotát, azon ügyeket, amelyeknek értéke magasabb a hatályos biztosítási limitnél, valamint nyilvántartja az ügyvédek pénzügyi műveletei és az ügyek közötti kapcsolatok jóváhagyását is. A pénztár rögzíti a pénz átutalásának elmaradását is. A pénztár ellenőrzési jogkörében bármikor jogosult megkérdezni az ügyvédeket, hogy miért, kinek a javára és hogyan hajtották végre az adott műveletet. A CARPA közreműködik a bírósági határozatok megfelelő színvonalú teljesítésében, azaz a pénztárba történő letétbe helyezés megállítja a kamatszámítást. A pénztárak 30 évig biztosítják annak a pénznek a megőrzését, amelyet valamilyen oknál fogva senkinek sem lehetett kifizetni. A CARPA biztosítja a megbízók számára a pénzeszközök biztonságos kezelését, mivel csak azon személyek számára történhet kifizetés, akiket a jogerős döntésben vagy a szerződésben megjelöltek. Szintén fontos a pénzeszközök forrásának ellenőrzése, amióta a pénzmosás elleni harc kiemelt nemzetközi kérdéssé vált. A CARPA garantálja a demokratikus ellenőrzést, és egyúttal a professzionalizmus zálogává is vált. A CARPA létének további lényeges eleme – más szakterületekhez hasonlóan – az is, hogy a nem törvényes származású pénzek felderítése ne az ügyvédek kötelezettsége legyen, hogy a pénzmosás elleni európai direktívára hivatkozva a jogszabály megsértésének esetét ne az ügyvédeknek kelljen jelenteniük, szembe kerülve esküjük titokvédelemre vonatkozó részével.

²⁹⁰ Loi n° 91-647 du 10 juillet 1991 relative à l'aide juridique –

<http://www.legifrance.gouv.fr/affichTexte.do?cidTexte=LEGITEXT000006077779&dateTexte=20110804>

²⁹¹ Lásd: Décision judiciaire de Conseil d'Etat, 5 juillet 1996 (cas Conseil d'Etat, 9 / 8 SSR, du 5 juillet 1996, 115275), 8. cikkelye – <http://legimobile.fr/fr/jp/a/ce/ad/1996/7/5/115275/>

A francia gyakorlat egyértelműen bemutatta mind a francia, mind pedig az európai hatóságoknak, hogy létezik olyan rendszer és technika, amely garantálja az ügyek titkosságát, a nyújtott szolgáltatások jó minőségét és az ügyfelek megbízási kapcsolatának alátámasztását.²⁹²

4.1.6.7 A CARPA értékelése

Összefoglalva elmondható, hogy a CARPA működtetésével felelősen biztosítható a megbízók tevékenységének titkossága, a hatósági eljárásoknak a nyomozati szak szabályainak megfelelő lefolytatása, azaz bűncselekmény vagy jogsértés alapos gyanúja esetén, csak a konkrét cselekményre, tevékenységre korlátozva. A CARPA olyan további szolgáltatásokat is képes az ügyvédeknek és megbízóiknak nyújtani, amelyek nem tartoznak közvetlenül szakmai tevékenységük körébe. Példaként említhető a bírói határozat alapján történő értékesítés (értékesítés árverésen), vagy a bírósági végrehajtás során a foglalás elősegítése. A CARPA értékelésekor kiemelhető továbbá, hogy a rendszer működése pozitív eredményeket hozott Franciaországban. A működés kezdete óta jelentősen csökkent a biztosítási események száma, az elmúlt 10 évben 96 %-kal. A francia ügyvédi kar által kidolgozott iránymutatás jelentős érdeklődést váltott ki több európai országban, így például Belgiumban vagy Olaszországban, ahol az ügyvédek egyes csoportjai máris eljutottak saját pénztáraik létrehozásához a francia minta követésével.

Vizsgálandónak tartom, hogy a francia CARPA modellhez hasonló rendszer magyarországi kiépítése szükséges és egyúttal kívánatos volna-e? Kiindulási pontként rögzíthető, hogy a magyar letétkezeléssel kapcsolatos szabályok megsértése teszi ki a fegyelmi eljárások jelentős részét, valamint az ügyvédi biztosító a letétkezelési szabályok megsértése miatt fizeti a legnagyobb összegű kártérítéseket. A kártérítések nagyságrendjének csökkentése kétségtelenül közvetlenül hatással lehetne a biztosítási díjak csökkenésére, de talán még inkább, azonos biztosítási díjak mellett a biztosítási értékhatárok lennének növelhetőek. A Budapesti Ügyvédi Kamara kérdőívének (1. melléklet) összeállításánál során magam is törekedtem arra, hogy a gyakorló kollégák által önkéntesen adott válaszok alapján megfelelő információ birtokába jusson a Kamara egy esetleges CARPA-hoz hasonló rendszer kialakítása során. A kérdőívekre adott válaszokból – talán nem meglepő módon – kiderült, hogy a budapesti ügyvédi kar a letétkezelés tekintetében felettébb megosztott. Az évi néhány, kis értékű letétet kezelő kollega mellett számos – elsősorban nagyobb társas iroda – kezel rendszeresen komoly értékben, tartósan letétet, valamint az egyes eljárásokhoz kapcsolódóan szinte minden ügyvéd hosszabb

²⁹² WIENHOFER i. m.

rövidebb ideig kezelési költségre átadott letéteket. A kérdőíves vizsgálódás alapján megállapítható volt, hogy az ügyvédi letétekhez kapcsolódó, esetleg a francia CARPA rendszerhez hasonló rendszer kialakítása nem elvetendő elképzelés. Kétségtelen, hogy törvényi szintű szabályozás előkészítésére volna szükség annak érdekében, hogy a rendszer minden szempontból megfelelően legyen kialakítható, ugyanakkor az egységes pénzügyi alapkezelés jelentős többletbevételhez juttathatná az ügyvédi kart összességében, illetve akár a letéteket kezelő ügyvédek is azáltal, hogy az egyes kereskedelmi bankok versenyeztetése mellett komoly tőkét lehetne elhelyezni. A rendszer bevezetésének előnye lehetne továbbá, hogy a jelenleg csak korlátozottan működő pénzmossás ellenőrzési feladatok részben kikerülhetnének az egyes ügyvédek kötelezettségei közül egy egységes rendszerbe integrálva a feladatokat, valamint az ügyvédek vagyoni felelőssége szintén részben korlátok közé lehetne szorítható.

4.2 Az ügyvédi felelősség

Az előző pontban felvetődött felelősséggel kapcsolatban elmondható, hogy a jogászai gondolkodás kezdetei óta vizsgált és elemzett alapkérdés az, hogy miben is ragadható meg a felelősség lényege. Mivel itt terjedelmi okokból nem vállalkozhatok arra, hogy a felelősség kérdéskörének könyvtárakat kitevő tudományos irodalmából akár csak apró részleteket is kellő alaposággal bemutassak, ezért a felelősség mibenlétének leírásához csak a legszükségesebb tényezőket rögzítem. Először is utalni kívánok azon tételre, hogy „a jogi felelősségnek rétegzett értelme van”.²⁹³ Legáltalánosabb, leginkább elvont és legkevesebb tulajdonsággal való leírását a jogelmélet állapítja meg. Ennél sokkal részletesebb ismérveit – az egyes jogterületekre vagy jogágakra jellemző jellegzetességeit – szakjogtudományok tárják fel, mint pl. a polgári jog vagy a büntetőjog. A jogfelelősség elméleti magyarázata akkor megfelelő, ha az kellőképpen általános és egyúttal a jogterület valamennyi részletére is helytálló, helyes megállapítás. Nem tekinthető egységes felelősség elméletnek az, amely csak bizonyos részletekre igaz.²⁹⁴ A jelen témához kapcsolódóan a továbbiakban a magyar magánjog területén a felelősségről Lábady Tamás által kialakított rendszert használom. A magánjogi felelősséggel kapcsolatban álláspontja szerint „a magánjog irodalma megkülönbözteti a magánjogi kötelezettséget a felelősségtől. Míg a kötelezettség általánosságban azt a magatartást jelenti, amelyet a Servusnak a vele szemben álló Dominus alanyi joga alapján ki kell fejtenie, addig a felelősség nem más, mint helytállás valamely kötelezettségért, illetőleg a

²⁹³ FÖLDI ANDRÁS: *A másért való felelősség a római jogban*. Budapest: Rejtjel kiadó 2004. 29.

²⁹⁴ TAMÁS ANDRÁS: *A közigazgatási jog elmélete*. 3. átdolgozott kiadás. Budapest: Szent István Társulat, 2005. 440.

kötelezettség megszegéséért. A felelősséget – hasonlóan az alanyi jogokhoz és alanyi kötelezettségekhez – különféleképpen csoportosíthatjuk. A felelősség főbb fajtái a következők:

a) Mindenekelőtt különbséget teszünk személyes és vagyoni felelősség között. Ha a felelős személyével köteles helytállni, személyes felelősségről, ha vagyonával, akkor vagyoni felelősségről beszélünk.

b) A vagyoni felelősség ismét lehet korlátlan és korlátolt. Amikor a kötelezett egész vagyona felel az ő kötelezettségeiért = a felelősség korlátlan; ezzel szemben korlátolt felelősségnek nevezük azt, amikor a kötelezett helytállási felelőssége meghatározott vagyontömegre, vagy vagyonrészre van szorítva. Magánjogunkban általános szabály, hogy – ha a törvény kivételt nem tesz – a kötelezett felelőssége korlátlan.

c) A korlátolt felelősségnek ismét két fajtáját különböztetjük meg: jelesül a *cum viribus* felelősséget és a *pro viribus* felelősséget. A *cum viribus* felelősség annyit jelent, hogy a vagyoni helytállás csak meghatározott dologra, illetőleg meghatározott vagyontárgyakra terjed ki, a kötelezett csak meghatározott dolgokkal felelős. A *pro viribus* felelősség ezzel szemben nem meghatározott vagyontárgyakra, hanem meghatározott vagyoni érték erejéig áll fenn. Az előbbi esetben tehát a felelős ellen igénybe vehető állami kényszer csak meghatározott vagyontárgyra irányulhat, míg az utóbbi esetben bármely vagyontárgyra irányulhat ugyan, de csak meghatározott érték (összeg) erejéig.

d) Különbséget teszünk még egyenes és járulékos felelősség között. Egyenes felelősségről akkor van szó, ha a felelősség ugyanazt a személyt terheli, akit a kötelezettség terhel. Ezzel szemben járulékos a felelősség akkor, ha az mást is terhel, mint akit a kötelezettség terhel. A járulékos felelősség ugyancsak kétféle, éspedig közvetlen, vagy közvetett. Közvetlen a járulékos adós felelőssége akkor, ha az egyenes adóssal egy sorban áll fenn (egyetemlegesség). Ezzel szemben közvetett vagy mögöttes felelősségről akkor szólunk, ha a járulékos felelősség valakit csak arra az esetre terhel, ha a követelést az adós (egyenes felelős) vagyonából nem lehet behajtani.”²⁹⁵

4.2.1 Anyagi felelősség

A felelősség hatályos szabályai tekintetében az Ütv. 10. §-a visszautal a Polgári Törvénykönyvre. Az utaló szabály alapján az ügyvéd a tevékenysége körében okozott kár megtérítéséért a Ptk. szerint felel. A Ptk. felelősségi szabályait ismertnek tekintve, áttérek egy

²⁹⁵ LÁBADY TAMÁS: *A magyar magánjog (polgári jog) általános része*. 2. változatlan kiadás. Budapest – Pécs: Dialog Campus Kiadó 1998. 278-279.

kevésbé nyilvánvaló tényre. Ahogyan azt az előzőekben már magam is idéztem, a polgári jogban fő szabály szerint a teljes felelősség elve érvényesül. Probléma – ezen elvvel kapcsolatban szerintem – csak akkor van, ha a felelősség mértéke eltúlzott. Konkrét példaként tételezzük fel, hogy egy ügyvéd egy tizenötmillió forint értékű ingatlan adásvételi szerződés elkészítésében működik közre. Bár az ügyvédi munkadíj szabad megállapodás tárgya fogadjuk el, hogy itt az ügyvéd az ingatlan értékéhez igazodóan nagyjából 1% ügyvédi tiszteletdíjra tarthat igényt, amely százötvenezer forintot tesz ki a kialakult, és széles körben elterjedt gyakorlat alapján, ugyanakkor az ügyvéd felelőssége a teljes ingatlan értékéhez igazodik, sőt akár azon túl is terjed! Ha a tulajdonjog átszállása bármely okból elmaradna, és mondjuk az eladó a vételár visszafizetésére már nem képes (meghalt, vagy elkártyázta, stb.) úgy rögtön az ügyvéd kártérítési felelősségét fogja a vevő felvetni. Mivel a jelenlegi jogszabályok alapján a kártérítés mértéke nem limitálható, a példában szereplő ügyvéd akár a teljes vagyont is elveszítheti egyetlen figyelmetlen, akár rajta kívül álló, lépésével. A kockázatok kötelező mérséklése érdekében az Ütv. 10. § második bekezdése alapján az ügyvéd az ügyvédi tevékenysége körében okozott károk megtérítésére köteles felelősségbiztosítási szerződést kötni, és azt ügyvédi tevékenységének tartama alatt fenntartani. Ezen jogalkotói tételezés felett azonban úgy tűnik, hogy igencsak eljárt az idő. Jelenleg az ügyvédek mintegy 98 %-át²⁹⁶ ügyvédi felelősségbiztosítással ellátó MÜBSE három kötelező felelősségbiztosítási alakzatot ismer. A harmadik, legmagasabb fokozatú kötelező felelősségbiztosítás összege sem haladja meg a példában célzatosan említett tizenötmillió forintot, amely összegből lassan budapesti viszonylatban már alig-alig lehet ingatlant vásárolni. Újabb érdekesség, hogy az ügyvéd felróhatóság hiányában is felelősséggel tartozik a visszaszolgáltatási vagy elszámolási kötelezettséggel átvett pénzért és értéktárgyért. Mentésül a felelősség alól, ha bizonyítja, hogy a hiányt elháríthatatlan külső ok idézte elő. Kétségtelen azonban, hogy az exkulpációs felelősség alóli mentesülés gyakorlati jelentősége igencsak marginális lehet.

Ügyvédi irodák tekintetében a fentebb megfogalmazott felelősségi alakzat a mögöttes felelősség tételezésével egészíthető ki. Az Ütv. 69. §-a alapján az iroda tagjának felelőssége az irodával szemben az alapító okiratban meghatározott vagyon szolgáltatására és az esetleg megállapított egyéb vagyoni hozzájárulásra terjed ki. Az iroda kötelezettségéért a tag főszabály szerint nem felel, azonban az ügyvédi kamarák gyakorlata alapján, az irodák alapító okiratának tartalmaznia kell azt a tényt, hogy az iroda tagja teljes vagyoni felelősséggel tartozik abban az esetben, ha az iroda az általa okozott kár megtérítésére nem képes. Ennek megfelelően tehát

²⁹⁶ Tájékoztató a Magyar Ügyvédek Biztosító és Segélyező Egyesületéről – <http://www.magyarugyvedikamara.hu/tart/farticle/54/60/1>

abban az esetben, ha az alperes valamely ügyvédi munkaközösség (ügyvédi iroda) tagjaként az adásvételi szerződés elkészítésekor figyelmen kívül hagyja egy harmadik személy törvényen alapuló elővásárlási jogát, úgy az alperes, mint megbízott, felel a tagja mulasztása által okozott kárért.²⁹⁷

Ebből az következik tehát, hogy a ténylegesen tevékenységet végző ügyvéd – függetlenül attól, hogy egyéni ügyvédként, vagy ügyvédi iroda tagjaként praktizál – vagyónával teljes mértékben, korlátlanul felel az általa okozott károkért. Ezt már csak azzal tetézi a jogalkotó, hogy a kárt okozó ügyvéd – mögöttes felelősségének érintése nélkül – az ügyvédi irodával együtt is perelhető.

Az általam bemutatott CARPA modell, vagy ahhoz hasonló rendszer kialakítása a fenti felelősségi kérdésekre megnyugtató megoldást teremthetne hazánkban is.

4.2.2 Fegyelmi felelősség és eljárás

Az ügyvéd önálló felelősségvállalásának, függetlenségének záloga a fegyelmi kérdések törvényi szabályozása. Az ügyvéd akkor követ el fegyelmi vétséget, ha az ügyvédi tevékenysége gyakorlásából eredő, jogszabályban és az etikai szabályzatban meghatározott kötelességét vétkeesen megszegi, de akkor is fegyelmi vétséget követ el, ha az ügyvédi tevékenységén kívüli vétkező magatartása az ügyvédi kar tekintélyét csorbítja. Fegyelmi vétségről csak akkor beszélhetünk, ha a kötelességszegés vagy a magatartás gondatlan, szándékos vagy vétkező. Azzal, hogy az Ütv. az etikai szabály megszegését fegyelmi vétségként nyilvánította, az etikai szabályzatot a fegyelmi felelősség anyagi jogának különös részévé minősítette. Ezzel megváltozott az etikai szabályzat rendeltetése is, amelynek következtében abban csak olyan tilalmak és kötelezettségek szerepelhetnek, amelyek megszegése feltétlenül fegyelmi vétséget valósít meg.²⁹⁸ Az ügyvédek érintő fegyelmi eljárások döntő többsége, ahogyan arra már korábban utaltam, a letétkezelés szabályainak megsértéséből következik be. Jelentős azonban azon fegyelmi eljárások száma is, ami annak a következménye, hogy a megbízás vállalásakor a feltételek megbízási szerződésben történő írásbeli rögzítése elmarad, így ha jogvita következik be, az eljáró ügyvéd formálisan rögtön fegyelmi vétséget követ el. Figyelemmel arra, hogy a fegyelmi vétségek elkövetése igencsak rossz fényt vet az egész ügyvédi karra, a területi és az országos ügyvédi kamarák egyre növekvő szigorral járnak el ezen ügyekben, felismerve a hivatás társadalmi megítélésének kiemelt fontosságát. Tekintettel

²⁹⁷ SÁNDOR ISTVÁN: Az ügyvédi felelősség aktuális kérdései. In JAKAB ANDRÁS (szerk.): *Jogérvényesítés – jogalkalmazás*. Budapest, KGRE ÁJK, 2002. 147.

²⁹⁸ MIKLÓSSY SÁNDOR ZOLTÁN: Az ügyvédek (jog)állása. *Cég és Jog*. 2001/7-8. 47.

arra, hogy az országos ügyvédi létszám a rendszerváltozás óta többszöröződött, nyilvánvalóan, számában is több fegyelmi eljárás indul az ügyvédekkel szemben. A folyamatokat áttekintve azonban elmondható, hogy a létszámhoz viszonyítva, arányaiban a fegyelmi helyzet az ügyvédi karon belül alapvetően nem romlott.

4.2.3 Felelősség, biztosítás

A jelenlegi ügyvédi felelősségbiztosítási rendszerről korábban már említettem, hogy a MÜBSE által alkalmazott három biztosítási szint közül választhatnak az ügyvédek öt és tizenötmillió forint közötti fedezettel. Jelenleg az ügyvédek döntő része a MÜBSE biztosításával rendelkezik, bár a más biztosítók által ajánlott felelősségbiztosításokat is elfogadják a kamarák az ügyvédi működés feltételeként. Tekintettel azonban arra, hogy kizárólag a MÜBSE szolgáltató rendszeresen adatokat az ügyvédi felelősségbiztosítások esetleges biztosítási díj nem fizetése miatti megszűnéséről, és a kamarák a más biztosítóval szerződésben álló ügyvédekről nem kapnak információt, így a kamarai nyilvántartás vezetési kötelezettség feltehetően nem teljes. Arról már nem is szólva, hogy a felelősségbiztosítás hiányában esetlegesen milyen károk merülhetnek fel egyes megbízóknál, amelyekről a kamara csak a hozzá érkező bejelentésekből, vagy a megindított polgári vagy büntető eljárásokból értesül. Ebből következően, álláspontom szerint a felelősségbiztosítások értékét mielőbb fel kellene emelni annak érdekében, hogy az ügyvédi felelősségbiztosítás a valós kockázatokhoz igazodjon. Az ügyvédek terheinek további növelését elkerülendő azonban, például a *magyar CARPA* rendszer kialakítása biztosíthatna többletforrást a rendszer átalakításához.

4.3 Összeférhetetlenség

A fegyelmi helyzet értékeléséhez tartozhat az összeférhetetlenségi szabályok betartásának elemzése is, mivel ezen szabályok biztosítják az ügyvédek bírói testülettől, ügyészi szervezettől, közigazgatási és gazdasági szférától való függetlenségét, amelyben szintén megjelenik az ügyvédség határterületen elhelyezkedő létformája. Az ügyvédi hivatás gyakorlásával összefüggő összeférhetetlenségi szabályok az Ütv.-ben foglalt megszorító rendelkezések. E szabályok szerint az ügyvéd tudományos, művészeti, irodalmi, oktatási és sport tevékenység kivételével nem állhat munkaviszonyban, valamint munkaviszonynak nem minősülő közéleti tevékenység kivételével nem folytathat kereső foglalkozást. Ha az ügyvéd munkaviszonyt létesít, vagy más kereső foglalkozást folytat, kamarai tagságát szüneteltetnie kell. Mint látható, az összeférhetetlenségi szabályok kifejezetten az ügyvédi hivatás gyakorlásával kapcsolatosak, hiszen a munkaviszony létesítésének és más kereső foglalkozás

űzésének tilalmi csak az ügyvédi gyakorlat folytatásával egyidejűleg, és azzal párhuzamosan érvényesülnek. Más kereső foglalkozás folytatása az ügyvédi foglalkozás gyakorlásának hivatásszerűségével összeegyeztethetetlen, munkaviszony létesítése pedig ezen túl, az ügyvédség függetlenségének mond ellent a munkaviszonyban foglalt függősége folytán. Egyértelmű, hogy az ügyvédi és nem ügyvédi tevékenység szétválasztása alapvető etikai és hivatásbeli elvárás, amely a magánszférában tevékenykedő ügyvédséggel szemben közjogi megkötéseket jelent. Ennek értelmében az ügyvéd állami, társadalmi vagy egyéb szervezetben – beleértve a gazdaságit is – elfoglalt tagságát, tisztségét sem ügyfelei, sem saját érdekében történő előnyök megszerzésére nem használhatja fel, ezekre nem hivatkozhat, nem tanúsíthat olyan magatartást, mely arra utal, hogy ezen tisztsége folytán bármit kedvezőbben tud elintézni.²⁹⁹

Ahogy azt már korábban, az alkotmányos megalapozás körében részletesen kifejtettem, az Alkotmánybíróság álláspontja szerint a munkaviszony létesítését tiltó összeférhetlenségi szabály nem jelenti a munkához való jog alkotmányellenes és aránytalan korlátozását. Munkaviszony létesítése a munkához való jog érvényesülésének csak egyik esete, amely viszont a benne foglalt függőség miatt összeférhetetlen az ügyvédi hivatásban megkívánt függetlenséggel. A függőséget eredményező munkaviszony létesítésének tilalmát alkotmányos indok teszi szükségessé. A tilalommal járó anyagi veszteség, anyagi hátrány kompenzálható a kereső munka más formáival, így adott esetben a tartós ügyvédi megbízási szerződéssel.³⁰⁰ Egyebekben a Magyar Ügyvédi Kamara természetesen a törvényben foglaltakon túl további etikai elvárásokat fogalmaz meg az ügyvédek összeférhetlenségével kapcsolatban.³⁰¹

4.4 Titoktartási kötelezettség

Az ügyvédi titoktartási kötelezettség az ügyvédi tevékenység, azaz a dinamika egyik alappillére és garanciális eleme. A jogállam kötelessége törvényekkel biztosítani, hogy a megbízó ügyfél által az ügyvédeknek átadott ismeret védett legyen. Ez a védelem kétirányú, amely egyrészt a titokbirtokos ügyvédet kötelezi annak megtartására, másrészt az állam saját szerveit és minden kívülállót önmegtartásra kényszerít, kötelezi őket az ügyvédi titoktartási kötelezettség tiszteletben tartására. A titoktartási kötelezettség és a titoktartási jog egymástól

²⁹⁹ BARCSI TAMÁS: Az ügyvédi hivatás etikai aspektusai. Titoktartás, összeférhetlenség, megbízási, reklám. *Cég és Jog*, 2003/6. 27.

³⁰⁰ 22/1994 (IV. 16.) AB határozat – ABH 1994, 132-133.

³⁰¹ Lásd: A Magyar Ügyvédi Kamara 5/2008. (X.27.) MÜK szabályzattal módosított 8/1999. (III.22.) MÜK Szabályzata az ügyvédi hivatás etikai szabályairól és elvárásairól. (továbbiakban: Etikai Szabályzat) 5.6-5.8.

elválaszthatatlan, mert csak így lehet biztosítani az ügyfél védelmét.³⁰² Az ügyfél az ügyvédi megbízás során a legbizalmasabb információkat közli az ügyvéddel, bízva abban, hogy az ügyvéd ezt megőrzi. Az ügyfél tudatában van annak, hogy az ügyvéd a törvény keretein belül az ő érdekeit képviseli, nem pedig az állami akarat végrehajtója.³⁰³ Ez a megállapítás szintén azt támasztja alá, hogy az ügyvédség intézménye valahol a köz és magánvilág mezsgyéjén helyezkedik el. Az ügyvédi titok fogalma – mondhatni – évszázadokon át nem változott. Az 1875-ös hatályos szabályozás (Btk. 328 §) kimondja, hogy „az az ügyvéd (vagy segédje), aki hivatásánál fogva megtudott, vagy rábízott titkot alapos ok nélkül másnak felfedez, vétségért a sértett fél indítványára 3 hónapig terjedő fogházzal és 2000 koronáig terjedő pénzbüntetéssel büntetendő.”³⁰⁴

Minden olyan ismeretanyag ügyvédi titok, mely az ügyvéd tudomására jutott hivatása gyakorlása során ügyvédi tevékenységi körében eljárva, illetve az általa képviselt jogi vagy természetes személyre, az adott ügyre vonatkozik, attól a pillanattól kezdve, hogy jogi tanácsadás során vagy megbízási szándék keretében tudomására jutott. Ez azt jelenti, hogy az ügyvédi titoktartás kiterjed minden iratra, amelyet megbízójától vagy az ellenérdekű féltől kézhez kapott. A titoktartási kötelezettség értelemszerűen a megbízott ügyvédre vonatkozik, de többszemélyes ügyvédi iroda esetén³⁰⁵ az iroda valamennyi tagja a titoktartás alanyává válik, függetlenül attól, hogy az iroda saját szervezeti és működési szabályzata szerint a megbízást ténylegesen vállaló és ellátó ügyvéden kívül milyen körben és módon juthat a többi ügyvéd ismeret vagy adat birtokába.³⁰⁶ A titoktartásra kötelezett ügyvéd feladata, hogy mindazon személyeket (pl. ügyvédjelölt, adminisztrátor, könyvelő), akik a megbízás teljesítése során titoknak minősülő adatokhoz jutnak, figyelmeztesse titoktartási kötelezettségükre,³⁰⁷ mert ennek elmulasztása fegyelmi vétségnek minősül az ügyvéd részéről.³⁰⁸ Az ügyvédi titoktartás kiterjed arra az esetre is, ha a megbízás mégse jönne létre. Az ügyvédi titoktartás vonatkozik az ügyvédi irattárra is a megbízás, illetve a kirendelés alatt, és megszűnésük után is.³⁰⁹

³⁰² DR. BÁNÁTI JÁNOS: Az ügyvédi titok. *Ügyvédek Lapja*, 2010/2. 2.

³⁰³ PAPP SÁNDOR: Az ügyvédi titok és annak védelme. *Ügyvédek Lapja*, 4/97. 29.

³⁰⁴ 1874. évi XXXIV. törvénycikk 328. §.

³⁰⁵ Ütv. 74 § (1) bekezdés

³⁰⁶ DR. BÁNÁTI i. m. 2.

³⁰⁷ Ütv. 8 § (4) bekezdés

³⁰⁸ A Magyar Ügyvédi Kamara 8/1999. (III.22.) MÜK Szabályzata az ügyvédi hivatás etikai szabályairól és elvárásairól, 4/2.

³⁰⁹ HORVÁTH Jenő – GÁBOR László: Az ügyvédi hivatás magatartási szabályai. *Ügyvédek Lapja*, 2/94.11. 21-23. pontok

Az ügyvédi titoktartási kötelezettség alól felmentést a megbízó, a jogutódja és a törvényes képviselője adhat.³¹⁰ A titoktartás alóli felmentésnek mindig határozottnak kell lennie, azaz nem kerülhet szóba a 'hallgatás beleegyezés' elve.³¹¹ Az Alkotmánybíróság ebben a tárgyban hozott legutóbbi határozata³¹² kimondja, hogy az olyan tényről és adatról, amelyről az ügyvéd, mint védő szerzett tudomást, még felmentése esetén sem hallgatható ki tanúként. Az indítványozó bíróság szerint a szabályozás nincs összhangban a Pp. 170. § c) pontjával, amely szerint a tanúvallomást megtagadhatja: az ügyvéd, az orvos és más olyan személy, aki hivatásánál fogva titoktartásra köteles, ha a tanúvallomással titoktartási köteleességét sértene meg, kivéve, ha az érdekelt e köteleesség alól felmentette, habár ez a Be-ben is abszolút tilalom. Az indítványozó szerint az ügyvédi titokra vonatkozó törvényi szabály sérti továbbá az Alkotmány 57. § (1) bekezdésében rögzített „bíróság előtti egyenlőség elvét”, valamint az igazságos tárgyaláshoz való jogot. Véleménye szerint ellentétes a titokgazda önrendelkezési jogával és az Alkotmány 54 §. (1) bekezdésével, mert akadályozza a „személyét érintő tényekről és adatokról való rendelkezés szabadságát”. Az AB határozatában rámutatott arra, hogy a védő titoktartási kötelezettsége a tisztességes eljáráshoz való jog és a védelemhez való jog – mint alkotmányos jogok – érvényesülését segíti elő. A testület kifejtette, hogy a védő önálló eljárási státuszából következik, hogy a titoktartási kötelezettsége nem lehet a terhelt akaratának függvénye. Kifejtette továbbá, hogy a peres felek rendelkezési joga az önrendelkezési jog szerves része, ami azonban a védő tanúvallomásra kötelezésének törvényi tilalma a szükséges és egyben elégséges korlátja. Kiemelte, hogy az ügyvédi titoktartási kötelezettség fenntartásához nagyobb érdek fűződik, mint a bizonyítási eszközök körének kibővítéséhez. Az ügyvéd a Pp. 170. § (1) bekezdés c) pontjának alkalmazásakor sem hallgatható ki olyan tényről vagy adatról, melyről védőként szerzett tudomást.³¹³ Az ismertetett alkotmánybírósági döntés egyértelmű helyzetet teremtett a sokáig vitatott kérdésben, és álláspontom szerint a döntés a védelemhez való jog egyik elemének megerősítését jelenti, amely különösen a közelmúltban a védelemhez való jogot ért jogszabályi változtatások miatt még nagyobb jelentőséggel bír.

4.5 Az ügyvédi honorárium

A független ügyvédi működés alapját a jogszabályi környezetten túl, a megfelelő mértékű ügyvédi tiszteletdíj érvényesítésének lehetősége garantálja. Az ügyvédi megbízási jogviszony

³¹⁰ Ütv. 8 § (3) bekezdés

³¹¹ DR. BÁNÁTI i. m. 5.

³¹² 169/2010. (IX. 23.) AB határozat – Magyar Közlöny, 2010/149. 23090-23096.

³¹³ 169/2010. (IX. 23.) AB határozat

két végpontján elhelyezkedő személyek közötti anyagi ellentételezés kérdése talán az egyik legnagyobb jogirodalommal rendelkező problémakör, akár a nemzeti, akár a nemzetek feletti szabályozást vizsgáltam. A sokféle meghatározás miatt a fogalmi tisztaság érdekében szükségesnek tartom először az ügyvédi tevékenységért adott ellenszolgáltatás meghatározását tisztázni, mivel az ügyvédi tevékenységért, szolgálatért nyújtott ellenérték megnevezésére többféle fogalom volt használatos a történelemben, és máig többféle kifejezést használunk, gyakran pontatlanul.³¹⁴ Ahogyan azt már kifejtettem, mivel az ügyvédi tevékenység főszabály szerint megbízással jön létre, ezért a jogviszony jellegéből fakadóan a munkadíj kifejezés használata tévesnek látszik – és álláspontom szerint – kerülendő, mert a kifejezés pontatlan. Az ügyvédi tevékenység jogi alapja nem eredménykötelem, és ezért a munkadíj kifejezés pontatlan használata téves képzeteket kelthet a jogkeresők körében. Téves képzeteket, mivel a munkadíj használata a *sajátképpen*i tulajdonságokkal rendelkező ügyvédi tevékenységet a hétköznapi szolgáltatásokkal kívánja egyenlővé tenni, amelyekhez ugyan hasonlít, mégis azoktól való eltérése adja egyik lényegi elemét. Helyes, és általam inkább használni javasolt kifejezés a megbízási díj, vagy annak bármely változata. A honorárium és a tiszteletdíj kifejezések mellett, hogy pontosabban jelzik a megbízási kötelem sajátosságát, a mára részben elveszett tiszteletet és megbecsülést is képesek lennének kifejezni az ügyvédi megbízáshoz kapcsolódóan, mint a bizalmi kapcsolat fontos elemét.

Kezdetben, a római jogban a megbízás olyan egyszerű társadalmi tény volt, amely a pusztán barátságon alapult, így lényegi vonása ugyan az ingyenesség volt, azonban a társadalmi illem alapján a mandatariust honorárium illette meg. A honoráriumot a principátus idején ismerték el, mint a megbízott azon jogát, hogy a megbízás teljesítéséért ellenértéket követelhesen. A honoráriumot azonban tiszteletdíjnak tekintették, ezzel tartva fenn az ingyenesség elvét.³¹⁵

4.5.1 Ügyvédi honorárium nemzetközi szabályozása

4.5.1.1 Európai Unió

Az ügyvédi tevékenységgel kapcsolatos közösségi jogforrások középpontjában ugyan elsősorban a szolgáltatásnyújtás szabadsága áll, de érintik az ügyvédi díjszabásra vonatkozó nemzeti jogszabályok, a közösségi versenyjogi szabályok és a szolgáltatásnyújtás szabadsága, valamint az Európai Közösségek Bíróságának ítélkezési gyakorlata is. Nem ellentétes az EK-Szerződés 10., 81. és 82. cikkével, hogy bármely tagállam olyan díjszabást hagyjon jóvá,

³¹⁴ Ilyen kifejezés például a honorárium, a jutalombdíj, munkadíj, sikerdíj, megbízási díj, „contingency fee”, stb.

³¹⁵ BRÓSZ Róbert – PÓLAY Elemér: *Római jog*. Budapest: Nemzeti Tankönyvkiadó, 1974. 129.

amely az ügyvédi hivatáshoz tartozó személyek tiszteletdíjainak alsó határát rögzíti. Az olyan szabályozás azonban, amely abszolút módon tiltja a díjszabás által rögzített tiszteletdíjak legalsó határától való, megállapodásban rögzített eltérést olyan szolgáltatások esetében, amelyek egyrészt peres eljárással kapcsolatosak, másrészt ügyvédek által nyújthatók, sérti a szolgáltatásnyújtás szabadságának elvét.³¹⁶

Az Európai Unió ügyvédek Etikai Kódexe szabályozza a határon átívelő ügyvédi tevékenységekre vonatkozó ügyvédi díjszabást is:

„3.3.1 Az ügyvéd nem részesedhet az általa ellátott ügy eredményéből (*pactum de quota litis* tilalma).

3.3.2 A részesedés az ügy eredményéből (*pactum de quota litis*) olyan, az ügyvéd és az ügyfele közötti megállapodást jelent, amely azon ügy lezárása előtt jön létre, amelyben az ügyfél érdekelt. A megállapodás alapján az ügyfél kötelezettséget vállal arra, hogy az általa az ügy lezárásakor megszerzett eredmény egy részét az ügyvédnek megfizeti, tekintet nélkül arra, hogy ez az eredmény pénzüsszegben vagy egyéb előny formájában teljesül meg.

3.3.3 Nem valósít meg részesedést az ügy eredményéből az a megállapodás, melynek értelmében az ügyvéd az ügy értékével arányban álló megbízási díjat számol fel, ha ez megfelel a hivatalos díjtáblázatnak, vagy alá van vetve azon hatáskörrel rendelkező hatóság ellenőrzésének, amelynek joga van bíraskodni az ügyvédek felett.”³¹⁷

Az Etikai Kódex magyarázata szerint a sikerdíj korlátozás nélküli és szabályozatlan alkalmazása ellentétben áll a gondos igazságszolgáltatás elvével, mert spekulatív pereskedésre ösztönöz, és könnyen vissza lehet élni vele.³¹⁸

4.5.1.2 Angolszász gyakorlat

Az angolszász jogirodalomban az eljárás kimeneteléhez kapcsolódóan az anyagi érdekeltiségnek három esete különböztethető meg. Lehetséges, hogy pereszteség esetén egyáltalán nem jár munkadíj, illetve az eredetileg megállapított munkadíj összege jelentősen csökken, vagy adott esetben az ügyvéd teljes mértékben elengedi azt. A leggyakrabban előforduló eset, hogy csak pernyertesség esetében jár munkadíj. Ez a munkadíj azonban tartalmazza az ügyfél által fizetendő alapidíjat és a legfeljebb, az alapidíjjal azonos mértékű

³¹⁶ DR. SZABÓ Péter – DR. BELÉNYESI Pál: Az ügyvédi munkadíj egyik sajátos fajtája, az ún. contingency fee szerepe a versenyjogból eredő igények bíróság előtti érvényesítésében. In BOYTHA GYÖRGYNE DR. (szerk.): *Versenyjogi jogsértések esetén érvényesíthető magánjogi igények*. Budapest: HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., 2009. 304-306.

³¹⁷ Charter of Core Principles of the European Legal Profession and Code of Conduct for European Lawyers. (továbbiakban: CCBE) Bruxelles: CCBE. 2008. 3.3 pontja

³¹⁸ DR. SZABÓ – DR. BELÉNYESI i. m. 306.

sikerdíjat. A harmadik esetben az ügyvédi munkadíj függ a pernyertességtől, és a képviselt ügyfél számára megítélt összeghez aránylik, vagyis az ügyfelét megillető kártérítés vagy egyéb jogcímen megítélt összeg bizonyos százalékára jogosult. Az anyagi érdekeltség ezen típusai közül az első kettőt az Egyesült Királyságban alkalmazzák, a harmadik pedig többnyire az Egyesült Államokban elfogadott.³¹⁹

4.5.1.3 Franciaország

Kifejezetten tiltja a sikerdíj alapú ügyvédi munkadíj alkalmazását. 1971 óta az ügyvédi konzultáció, a jogi tanácsadás, a beadványszerkesztés, valamint a bíróság előtti képviselet díja az ügyvéd és az ügyfél közötti szabad megállapodás tárgya. Tiltott azonban az ügyvédi munkadíj megállapításának minden olyan módja, amely kizárólag a jogvita elbírálásának eredményétől teszi függővé az ügyvédet megillető munkadíjat.³²⁰

4.5.1.4 Ausztria

Az osztrák ügyvédi törvény 16. § (1), 27. § (1) g) és 37. § (2b) (3.) szakaszai foglalkoznak az ügyvédek díjazásával. Az ügyvéd a tiszteletdíját – az átalánydíjat is beleértve – szabadon állapítja meg. A megbíztatás elvállalásakor ajánlatos megbízóját tájékoztatnia díjazása elszámolásának alapjáról, és a köztes elszámolásra való jogosultságról. Amennyiben egy adott tevékenységért átalánydíjban állapodnak meg, annak arányban kell állnia a teljesítendő szolgáltatással és a fél érdekeivel. Az ügyvéd megfelelő nyilvántartás vezetése mellett óradíjban is megállapodhat, és erről a tényleges időráfordítást kiszámlázni. Az ügyvédnek minden esetben tiltott jutalék kikötése vagy elfogadása. Az ügyvédnek ajánlott olyan megállapodást kötnie megbízójával, mely szerint meghatározott időszakonként, legalább évente egyszer jogosult köztes elszámolásra és résztörlesztés követelésére. Az átalánydíjban való megállapodástól eltekintve az ügyvéd megbízója is kérhet meghatározott időszakonként köztes elszámolást a már teljesített szolgáltatások részletezésével. Kialkudott óradíj esetén a megbízó úgyszintén kérheti az ügyvéd és munkatársai által teljesített munkaórák részletezését.³²¹

³¹⁹ DR. SZABÓ – DR. BELÉNYESI i. m. 300-302.

³²⁰ DR. SZABÓ – DR. BELÉNYESI i. m. 302-303.

³²¹ Rechtsanwaltsordnung (RAO) – Stand: 1.1.2009 – <http://www.rechtsanwaelte.at/>

4.5.1.5 Németország

Az ügyvédek díjazásával az ügyvédekről szóló szövetségi törvény 49 b §³²² foglalkozik, amely kimondja, hogy tilos az ügyvédek díjazásáról szóló törvényben³²³ előírtnál alacsonyabb díjakban és költségekben megállapodniuk, ha az eltérő rendelkezést nem tartalmaz. Egyes esetekben az ügyvéd beszámíthatja a megbízó különleges körülményeit, különösen a rászorultságát, a díjak vagy költségek csökkentésével vagy elengedésével a megbízás teljesítése után. A törvény kimondja továbbá, hogy szintén tilos olyan megállapodásokat kötniük, melyek szerint a díjazás vagy annak mértéke az ügy kimenetelétől, vagy az ügyvédi tevékenység sikerességétől függ (sikerdíj), vagy melyek alapján az ügyvéd a vitatott összeg egy részét díjként kapja meg (quota litis). A törvény tiltja az ügyvédek vagy harmadik személy részére történő megbízások közvetítéséért ellenszolgáltatás adását vagy elfogadását, de megengedett azonban az ügyvédnek az ügyvédek díjazásáról szóló törvény 3. melléklete 4. szakasza 3400. pontján alapuló tevékenységét megfelelően díjazni.³²⁴ Egy adott megbízás teljesítésében résztvevő ügyvédek felelősségét és kockázatát, valamint az egyéb körülményeket a szolgáltatások díjának megállapításakor figyelembe kell venni. Több megbízott ügyvéd egy megbízást együttesen is elláthat, és a díjakat a teljesítmények, a felelősség és a kockázatvállalásnak megfelelő arányban eloszthatják egymás között. A díjigény engedélyezése, vagy behajtásuk átengedése ügyvédek vagy ügyvédi hivatásgyakorlási közösségekre (59 a §) megengedett, de csak akkor, ha rendelkeznek a megbízó kifejezett, írásbeli beleegyezésével, vagy a követelés fennállását jogerősen megállapították. A beleegyezés előtt a megbízót fel kell világosítani az ügyvédek tájékoztatási kötelezettségeiről az új hitelezőt vagy követelés jogosultját illetően. Az új hitelezőt, vagy követelés jogosultját a megbízott ügyvéddel azonos titoktartási kötelezettség terheli.³²⁵

4.5.1.6 Oroszország

Az ügyvédekről szóló hatályos törvény alapján az ügyvédi tevékenység az ügyvéd és a megbízó közötti írásos megállapodás alapján történik. A megállapodás kötelező tartalmi elemei mellett írásba kell foglalni a nyújtott jogi segítségért járó díjazás feltételeit, a teljesítéshez kapcsolódó költségek megtérítésének mértékét és rendjét. Az ügyvédnek fizetett díjazást,

³²² Bundesrechtsanwaltsordnung BRAO Ausfertigungsdatum: 01.08.1959 (Zuletzt geändert durch Art. 1 G v. 22.12.2010 I 2248). 49 b § – <http://bundesrecht.juris.de/>

³²³ Gesetz über die Vergütung der Rechtsanwältinnen und Rechtsanwälte (Rechtsanwaltsvergütungsgesetz – RVG) vom 5.5.2004 BGBl. I S. 717,788 – <http://www.brak.de/seiten/pdf/>

³²⁴ RVG. 3. melléklet, 4. szakasz, 3400. pont

³²⁵ BRAO 43 a §. (2)

illetve költségei kompenzálásának összegét a megbízónak azonnal be kell fizetnie az adott ügyvédi szervezet pénztárába, vagy átutalni a bankszámlájára a megállapodásban rögzítettek szerint. A kapott díjazás terhére az ügyvéd a következő szakmai költségeit számolhatja el: az ügyvédi kamara közös szükségleteit olyan mértékben és módon, ahogy azt az ügyvédek gyűlése (konferenciája) meghatározta; az érintett ügyvédi szervezet fenntartását; a szakmai felelősségbiztosítást; egyéb, az ügyvédi tevékenység folytatásával kapcsolatos költségeket.³²⁶ Az ügyvédek szakmai etikai kódexe szerint a honoráriumot a felek egyetértése határozza meg, ahol is figyelembe vehető a munka volumene és bonyolultsága, a végrehajtásához szükséges idő, az ügyvéd tapasztalata és minősítése, a határidők, a munka teljesítésének sürgőssége és egyéb körülmények. Az etikai kódex kimondja, hogy az ügyvédnek tartózkodnia kell az ügy eredményétől függő honoráriumban történő megállapodástól. Ez a szabály nem vonatkozik a vagyoni vitákra, amelyekben a honorárium meghatározható a kereset mértékében az ügy sikeres befejezése esetén. Az ügyvédnek tilos elfogadnia a megbízótól bármilyen vagyontárgyat a honorárium kiegyenlítésének biztosítékeként, kivéve az ügyvédi szervezet pénztárába előlegként befizetett pénzösszeget.³²⁷

Az orosz joggyakorlatban már van példa valamiféle tájékoztató árlista kidolgozására. Az 1. számú Moszkvai Városi Ügyvédi Kamara a törvényi szabályozással összhangban, a megfelelő színvonalú ügyvédi tevékenység védelmében kidolgozott egy tájékoztató árlistát, melyet mindenki számára hozzáférhetővé tett a honlapján. Az adott árlista árai (11. táblázat) a tanácsadást kivéve, a szolgáltatások minimális összegét adják meg.³²⁸

³²⁶ Federálnij zakon № 63-ФЗ. Ob advokatszkij dejatelnoszti i advokature v Rosszijoszkij Federácii. Sztatja 25. – <http://law7.ru/legal2/se14/pravo14009/index.htm>

³²⁷ Kodeksz professionalnoj etiki advokata RF (Prinjat Pervim Vszeroszijoszkim szjezdom advokatov 31 janvarja 2003 goda, sz izmenenijami i dopolnenijami, utverzsdonnimi vtorim Vszeroszijoszkim szjezdom advokatov 08.04.2005 g. i tretim Vszeroszijoszkim szjezdom advokatov 05. 04. 2007 g.) Sztatja 16. – <http://www.fparf.ru/norms/codex.htm>

³²⁸ Moszkovszkaja Kollegia Advokatov №1 (különféle jogi szakágak képviselőinek önkéntes szövetsége) – <http://www.mka1.ru/index.php?page=5>

11. táblázat Az 1. számú Moszkvai Városi Ügyvédi Kamara tájékoztató árlistája

N°	Ügyvédi szolgáltatások	Ár/ügy (jogi személy, eljárás)	
		rubel	euró ³²⁹
1.	Választott bírósági közreműködés – képviselő a moszkvai városi és területi döntőbíróság, a megyei döntőbíróságok és a Legfelsőbb Döntőbíróság előtt.	> 50.000,- / ügy	> 1.250,-
2.	Ingatlan, örökösödési, adó- és családjogi, valamint egyéb polgári ügyek – képviselő a polgári bíróságok előtt a moszkvai kerületi, városi, a moszkvai területi bíróságok és az Orosz Föderáció Legfelsőbb Bírósága előtt.	> 30.000,- / ügy	> 750,-
3.	Büntetőügy – vádlottak, gyanúsítottak, sértettek, tanúk védelme az előzetes eljárásban a belügyi szervek moszkvai és moszkvai területi szervezetei, az ügyészsége előtt, valamint a bírósági eljárásban a moszkvai kerületi, városi és területi bíróság és a Orosz Föderáció Legfelsőbb Bírósága előtt.	> 30.000,- / ügy	> 750,-
4.	Közigazgatási ügyek – képviselő az államhatalmi szervek, a moszkvai és a moszkvai területi bíróság előtt.	> 20.000,- / ügy	> 500,-
5.	Hivatalos személyek és állampolgárok törvénytelen tevékenysége elleni panasz.	> 15.000,- / panasz	> 375,-
6.	Ingatlan ügyletek jogi bonyolítása.	> 15.000,- / ügylet	> 375,-
7.	Vállalatok jogi képviselője – bejelentési tevékenység, szerződések előkészítése és elemzése, jogi szakvélemény és tanácsadás, részvétel a szervezetek pénzügyi-gazdálkodási tevékenységének adóügyi szervek által történő, valamint az államhatalmi szervek által történő ellenőrzéseknél.	> 30.000,- / hónap / jogi személy	> 750,-
8.	Szolgáltatás az állampolgároknak a 'saját ügyvéd' rendszerben – személyes jogi okiratok kiadása és személyes konzultáció (beleértve a kliensnél történő helyszíni tanácsadást).	> 30.000,- / hónap / okirat	> 750,-
9.	Konzultáció és segítség a kötelezettségek végrehajtók által történő behajtásánál.	> 10.000,- / végrehajtási eljárásonként	> 250,-
10.	Jogi tanácsadás állampolgárok és jogi személyek részére minden jogi ágazatban, úgymint adó, polgári, gazdasági, közigazgatási és büntető ügyekben.	2.000,-	50,-
11.	Különböző tulajdoni formájú gazdasági szervezetek megalakulásának, módosításának bejegyeztetése, közreműködés az értékelésükben.	> 15.000,-	> 375,-

Az állampolgároknak és jogi személyeknek nyújtott tanácsadás végső ára az első konzultáción kerül meghatározásra az igényelt jogi szolgáltatás bonyolultsága és volumene függvényében.

³²⁹ Az átszámítás 1 euró = 40 rubel árfolyamon történt.

4.5.1.7 Ukrajna

Az ügyvéd munkájának díjazását törvény szabályozza. A díjazás az állampolgár és a jogi személy, vagy ügyvédi szervezet, vagy ügyvéd közötti megegyezés alapján történik. Amennyiben a megbízás a lejárta előtt megszűnik, akkor az ügyvéd munkadíjának mértékét a ténylegesen elvégzett munka alapján határozzák meg. Ha az állampolgár a megbízás nem megfelelő teljesítése esetén kéri azt a jogi személyt, ügyvédet vagy ügyvédi szervezetet, akivel a megállapodást aláírta, hogy a díjazást részben vagy egészben térítsék vissza és ebből vita kerekedik, akkor a bíróság dönt.³³⁰

4.5.2 Ügyvédi honorárium Magyarországon

4.5.2.1 A honoráriummal kapcsolatos történeti adalékok

A magyar helyzet vizsgálatát némi történeti érdekességgel fűszerezve megemlíthető, hogy XVII. századból származó adatok szerint 1770-ben Mária Terézia a szegény közzvédők évi fizetését 150 forintról a kétszeresére, 300 forintra emelte fel.³³¹ Az ugyanezen századból származó adatok alapján midőn Hatos Ferencz advocatus pauperum elmezavarba esvén, ezen megüresedett állásra 1783-ban József kinevezi Mesterházy Lajos prokurátort, évi 250 forint salariummal számolhatott.³³² Viszonyításképp a Hódossy család - féle pör iratai szerint 1824-ben készült pontos kimutatás alapján az ügyvédnek fizetett perköltség 1194 forint 02 kr-ra rúgott.³³³ „A hétszemélyes tábla, támogatással előterjesztette a felséghez a szegényközzvédők kérvényét, mely szerint fizetéses írnot, irodai szereket és portómentességet kértek. A hétszemélyes tábla a szegényközzvédők javára véleményezi, mert úgyis csekély a szegényközzvédők fizetése, mert sok a dolguk, mert buzdítani kell őket, mert úgysem részesülnek egyéb jótéteményekben. Az álodalmi bevételek és kiadások 1849^{ik} évre előirányozott tervezetében említett hivatalnokok személyzeti és fizetési állapotának részletes kimutatása szerint a szegények ügyvédjének évi 1650 forint, az első közzvádlónak 9000 forint, a második közzvádlónak 2500 forint éves fizetés járt.”³³⁴

³³⁰ Pro advokaturu. Zakon Ukraini vid 19 gudnja 1992 puku No 2887-XII. (Viomoszti Verhovnoi Radi (VVR 1993, No 9, szt. 62) Sztattja 16. – <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2887-12&p=1207113963127923>

³³¹ DR. SÍK i. m. 23. 272. pont

³³² DR. SÍK i. m. 24. 207. pont

³³³ DR. SÍK i. m. 34. 202. pont

³³⁴ DR. SÍK i. m. 17. 168. pont

Jóval később a XIX. században, az ügyvéd a reá bízott ügyben tett készpénzbeli kiadásainak, idővesztésének megtérítésén felül, illő jutalomdíjat, s mindezek aránylagos előlegek általi fedezését követelhetette az általa képviselt féltől. A jutalomdíj és az idővesztés kárpótlása szabad egyezkedés útján volt meghatározható. A fél az előleges egyezkedésben meghatározott jutalomdíj arányos leszállítását per útján kérhette, ha előre nem látott véletlen esemény folytán az ügy vagy a képviselet megszűnt, és ha a fél az ügyvédtől a megbízást, a fegyelmi bíróság által megrótt hiba miatt visszavonni kényszerült. Ha az ügyvéd a jutalomdíj és a költségek iránt az általa képviselt féllel ki nem egyezett, sem általa ki nem elégítetett, díjai még nem megállapítottak: díjjegyzékét az illetékes bíróság előtt per útján érvényesíthette.³³⁵ Az 1937. évi IV. törvénycikk az ügyvédi rendtartás tárgyában a korábbi szabályozást többnyire megtartotta. A megbízási díjat nem jutalomdíjnak nevezik, bár nem is nevesítik, viszont meghatározásra került, hogy az ügyvédet a reá bízott ügyben tett készkiadásainak megtérítése, és teljesített munkájáért a megfelelő díjazás illeti meg, melyek szabad egyezkedés tárgyai. Az előzetesen kikötött ügyvédi munkadíj megfelelő leszállításának továbbra is helye volt, sőt akár a díjfizetés teljes mellőzése is lehetséges volt, amennyiben a fél az ügyvédtől a megbízást a fél sérelmére elkövetett olyan cselekmény miatt vonta vissza, amely miatt a fegyelmi bíróság fegyelmi vétségét állapította meg. Ha a fél a megbízást fontos ok nélkül visszavonta, az ügyvéd a kikötött díj megfelelő részén felül a díj összegének határai között a körülményekhez képest méltányos kárpótlást követelhetett. A díjazás biztosítására az ügyvéd a hozzá befolyt pénz kiadására fennálló követeléssel szemben beszámítással élhetett, ha a követelése költség és munkadíj címén állt fenn, azt jogerős bíróság határozat állapította meg, okiratban volt kikötve, vagy a fél összevontan elismerte. Ha az ügyvéd követelése beszámításra nem volt alkalmas, az ügyfele részére átvett készpénzen vagy egyéb dolgon zálogjog illette meg.³³⁶ A második világháborút követően kialakult társadalmi gazdasági viszonyok között a szabad egyezkedésnek az igazságügy miniszter rendeletében meghatározott díjszabás keretei szabtak határt.³³⁷ A nyolcvanas években bekövetkező változások következtében³³⁸ az ügyvéd díjazása munkadíjból, költségátalányból és készkiadásból állt. Az ügyvédi munkadíj szabad megállapodás tárgya volt, amelytől már sem az 1991. évi XXIII. törvény, sem a hatályos ügyvédekről szóló törvény rendelkezései nem térnek el.³³⁹ A Pp. 75. § (2) bekezdés szabályozása szerint a perköltséghez hozzá kell számítani a felet képviselő ügyvéd,

³³⁵ 1874. évi XXXIV törvénycikk 54.§, 55.§, 58.§

³³⁶ 1937. évi IV. törvénycikk 96.§, 99.§, 100.§, 102.-103.§

³³⁷ 1958. évi 12. törvényerejű rendelet 14.§ (1) bek.

³³⁸ 1983. évi 4. törvényerejű rendelet

³³⁹ 1998. évi XI. törvény 9. § (2) bekezdés

jogtanácsos, illetve szabadalmi ügyvivő készkiadásait és munkadíját is.³⁴⁰ Az ügyvédekről szóló törvény szerint bármelyik fél jogosult ügyvédi képviselőt igénybevételére,³⁴¹ amelynek jogosultsága nem vizsgálható, így a fél az ügyvédi képviselő költségeit pernyertessége esetén akkor is felszámíthatja, ha az őt képviselő ügyvéd olyan ügyben járt el, melyben pernyertessége eleve biztos volt. A Legfelsőbb Bíróság a PK. 146. számú állásfoglalásában kifejtette, hogy ügyvédi munkadíj akkor is felszámítható, ha egy ügyvéd saját ügyében más ügyvéddel képviselteti magát.³⁴²

4.5.2.2 A honorárium mai szabályai

A jogtörténeti visszatekintés után a továbbiakban először a felek szabad akaratából létrejövő megbízási jogviszony ellentételezésének kérdéskörével, majd az állami közreműködéssel létrejövő pártfogói és a kirendelt díjazás kérdéseivel foglalkozom korábbi tanulmányom alapján.³⁴³ A jogtörténeti idézetekből látható, hogy a kérdéskör a múltban is aktuális és élő problematikát jelentett, s ez máig sem változott, jóllehet az ügyvédi hivatás különös gazdasági szolgáltatásként történő felfogásából fakadóan, az ügyvédek díjazása és annak mértéke tekintetében egyre jelentősebb különbségek alakulnak ki az egyes államok ügyvédei, sőt az azonos földrajzi területen tevékenykedők között is. Akár olyan különbségek, amelyek már az egységes ügyvédi kar létét és kereteit is szétfeszíthetik.

Ahogy az előzőekben már felvázolásra került, az ügyvéd a jogviszony másik pólusán szereplő féllel többféle módon is jogviszonyba kerülhet. A jogviszony létrejöttének tipikus formája az, midőn az egyik oldalon az ügyvéd, másik oldalon pedig a megbízója helyezkedik el. Ezen esetben a megbízó szabadon dönt az ügyvéd kiválasztásának kérdésében és a szerződési szabadságból fakadóan elméletileg a jogviszony szereplői korlátok nélkül megállapodhatnak az anyagi ellentételezésről. A másik esetkör, amikor az ügyvédi *megbízási* jogviszony hatósági határozat, kirendelés alapján jön létre. Ebben az esetben azonban a személy, akit az ügyvédnek képviselnie szükséges nem rendelkezik beleszólással abba, hogy számára kit jelölnek ki, sőt a díjazás is valamilyen szabályrendszer által meghatározott.

³⁴⁰ Pp. 75. § (2) bekezdés

³⁴¹ Ütv. 4. §

³⁴² KAPA Máttyás – SZABÓ Imre – UDVARY Sándor: *A Polgári Perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvény magyarázata*. I. Kötet. Budapest: Magyar Hivatalos Közlönykiadó, 2006. 227.

³⁴³ PATYI GERGELY: Gondolatok a bírósági eljárásban megállapítható ügyvédi költségek új szabályairól. *Jogelméleti Szemle*, 2002/2.

Mindkét esetben a jogviszony lényegéből fakad a képviselő díjazásának eltérő volta, amelyet az Alkotmánybíróság határozatával is megerősített.³⁴⁴

Akárhogyan is jön létre a jogviszony, az esetlegesen nem megfelelő megbízási díj mértéke miatt tetten érhető azon félelem is, hogy a szakma tekintélye csökkenhet, míg a jogkereső közönség kiszolgáltatottsága tovább növekedhet.³⁴⁵ A megbízási díjak vonatkozásában kialakulni látszó helyzet egyéb aránytalanságokhoz is vezethet, gondolva itt például a teljes körű ügyvédi felelősség jelenlegi korlátozhatatlanságára, az egyetemi túlképzésre és az ügyvédi hivatás kényszerpálya-jellegére, valamint az egyre erősödő piaci versenyre is. Az ügyvédek részéről több-kevesebb rendszerességgel merül fel azon igény, hogy a Kamara határozzon meg egységes, minimális díjtételeket.³⁴⁶ Mindaddig azonban, amíg a GVH gyakorlata és bírságolási rendszere nem változik, a díjtételek meghatározása feltehetően továbbra is késni fog.³⁴⁷

4.5.2.3 A GVH álláspontja honoráriummal kapcsolatban

A jelenlegi magyar helyzet ismertetése során nem hagyható figyelmen kívül a GVH határozata³⁴⁸ az ügyvédi tiszteletdíjak tekintetében, amely – álláspontom szerint tévesen – arra a meggyőződésre jutott, hogy a verseny szabadságának biztosítása érdekében minimum díjak megadása nem lehetséges. A versenyjogi vizsgálat kiinduló pontja az volt, hogy az ügyvédet megillető megbízási díj szabad megállapodás tárgya.³⁴⁹ A megbízási elvállalásakor az ügyvédnek tájékoztatást kell adnia a bíróság által megállapítható díjról és költségekről.³⁵⁰ A tájékoztatásnak tartalmaznia kell a szolgáltatás árát, amennyiben a szolgáltató az árat egy adott szolgáltatástípusra előre meghatározza.³⁵¹ Az ügyvédi szolgáltatás esetében azonban nem adható meg előre és általános érvénnyel a szolgáltatás ára, mivel nem adott szolgáltatástípusra vonatkozóan előre meghatározott árról van szó. Még azokban a ritka esetekben sem, amikor a jogi szolgáltatás látszólag 'standard' szolgáltatás, az eset körülményei alapján eltérések

³⁴⁴ ABH 763/B/2001. Az ügyvédekről szóló 1998. évi XI. törvény 31. § (2) és (4) bekezdése, illetve 33. § (1) bekezdése alkotmányellenességének vizsgálatáról. *Magyar Közlöny*, 2008/4. 587-591.

³⁴⁵ DR. HIDASI GÁBOR: Ügyvédi munkadíjak: egy iroda nem alakulhat át a "damaszkuszi bazárrá". 2011.05.11. – <http://www.origo.hu/uzletinegyed/jog/>

³⁴⁶ A történeti visszatekintésből és a nemzetközi szabályozási kör alapján látszik, hogy minimális díjtételek meghatározása nem kizárt.

³⁴⁷ Az Szja. újabb tervezett változása radikálisan csökkentheti az ügyvédi reáljövedelemet is. *BÜK Hírlevél*, 77. szám.

³⁴⁸ GVH Vj-180/2004/32. A Gazdasági Versenyhivatal Versenytanácsa a Magyar Ügyvédi kamara (Budapest) ellen versenykorlátozó megállapodás miatt indított versenyfelügyeleti eljárásban meghozott határozata. – http://www.concurrences.com/IMG/pdf/2006_09_HungaryDoc01.pdf

³⁴⁹ Ütv. 9.§.

³⁵⁰ Etikai Szabályzat. 9/1. pont

³⁵¹ Szolgáltatási Irányelv. 22. cikk. (i)

lehetnek, amely ugyancsak eltérést eredményez a díjazásban.³⁵² Amennyiben a pontos ár nem adható meg, az ár kiszámításának módjáról vagy egy kellően részletes becslésről kell információt rendelkezésre bocsátani a szolgáltatás nyújtásának helyszínén.³⁵³

Az Európai Parlament álláspontja szerint a jogi szakemberek közötti szabályozatlan árverseny – amely a szolgáltatás minőségének csökkenéséhez vezet – a fogyasztók számára hátrányos, és a jogi szolgáltatások piacát az ügyvédek, valamint a fogyasztók tájékozottsága közötti aszimmetria jellemzi.³⁵⁴ Ezért az Európai Parlament úgy véli, hogy az ügyvédek és más jogi szakmák díjazása és különböző díjtételei nem sértik a Szerződés 10. és 18. cikkét, feltéve, hogy elfogadásukat jogos közérdekre való törekvés indokolja, és hogy a tagállamok aktívan felügyelik a magánszolgáltatók döntéshozatali eljárásban való részvételét.³⁵⁵

Az Etikai Szabályzat 2009. február 1. napjától hatályos rendelkezései nem írják elő a megbízási díj tekintetében, hogy az, az ügyvéd által kötelezően rendelkezésre bocsátandó információ. Ugyanakkor az ügyvéd által felszámított megbízási díjnak a megbízó által teljes körűen megismerhetőnek, tisztességes és ésszerű módon megállapítottak kell lennie, és meg kell felelnie az ügyvéd számára irányadó jogszabályoknak és szakmai szabályoknak. Ha az ügyvéd a megbízási díj és/vagy költségek tekintetében előleg megfizetését kéri, akkor az előleg összege nem haladhatja meg a megbízási díj és a valószínűsíthető költségek ésszerűen becsült értékét.³⁵⁶

Az egyes tagállamok kamaráinak tagjai közötti szakmai kapcsolatban, amely során valamely ügyvéd tevékenysége nem szorítkozik kizárólag arra, hogy más ügyvédek ajánl, vagy mutat be az ügyfélnek, hanem maga bíz meg feladattal egy más országbeli ügyvédet, vagy annak tanácsát kéri, a megbízó ügyvéd személyesen felel a más országbeli ügyvédnek járó díjak, költségek és kiadások megfizetéséért, akkor is, ha az ügyfél fizetésképtelen.³⁵⁷

4.5.2.4 A honoráriummal kapcsolatos összegzés

A fentiekből fakadóan tehát – az Európai Unió elvárásait is szem előtt tartva – továbbra is megfelelőnek tűnik az ügyvédekről szóló törvény ügyvédi megbízási díjakra vonatkozó

³⁵² Etikai Szabályzathoz fűzött indoklás 11/6. pont

³⁵³ Szolgáltatási Irányelv 22. cikk (2) b. és (3) a. pont

³⁵⁴ Ezen utóbbiak ugyanis nem rendelkeznek a számukra nyújtott szolgáltatások minőségének felméréséhez szükséges kritériumokkal.

³⁵⁵ P6 TA(2006)0108 a jogi szakmák és a jogrendszerek működéséhez fűződő általános érdek; az Európai Parlament állásfoglalása a jogi szakmákról és a jogrendszerek működéséhez fűződő általános érdekről F., G. pont 15. pont

³⁵⁶ Etikai Szabályzat 3.4.-3.5. pont

³⁵⁷ Etikai Szabályzat 5.7. pont

szabályozása. Azaz az ügyvédi munkadíj továbbra is szabad megállapodás tárgya és hosszabb távon is az marad. Nem zárható ki azonban, hogy bizonyos esetekben minimum díjak felállítása szükséges és elkerülhetetlen lehet, a megbízó és az ügyvéd közötti bizalmi viszonyra azonban a római jog óta nem találtunk jobb megoldást. Az eltelt ‘néhány év’ tapasztalatából fakadóan talán kijelenthető, hogy alapvetően az ügyvéd erkölcsi, és nem pusztán jogi felelőssége a tisztességes és arányos ügyvédi honorárium meghatározása, ugyanakkor a késhegyre menő verseny és a verseny által esetlegesen túlzottan alacsonnyá váló ügyvédi munkadíjak a jogkeresők számára komoly veszélyeket rejthetnek magukban. Nem biztos, hogy az elsőre olcsónak tűnő ügyvéd tevékenysége fog a megbízónak a legkevesebbe kerülni. A gazdasági verseny – annak hangsúlyozása ellenére is – e tekintetben torz, mivel a jogkereső legjobb esetben is csak utólagosan kerül abba a helyzetbe, hogy a tényleges ügyvédi tiszteletdíjat és a kifejtett szakmai tevékenységet összehasonlíthassa, ha az összehasonlítás fogalmilag egyáltalán lehetséges. Abban a nem várt helyzetben, ha a túlhajtott gazdasági versenyből fakadóan az ügyvédi munkadíjak esetleg már nem fedeznék a tényleges költségeket, a kötelező előírásokat és szabályokat be nem tartó ügyvédek versenyelőnybe kerülhetnek szabálytisztelő kollegáikkal szemben és így, a veszélybe sodort megbízóknál bekövetkező bizalomvesztés az egész ügyvédi karra baljós árnyat vethet.

4.5.3 A minimális ügyvédi honorárium napjainkban

4.5.3.1 Számítási példa a minimum honoráriumra

Az ügyvédi tiszteletdíjak kizárólag verseny szempontú szabályozásának tarthatatlanságára egy elméleti számítási példával is rá kívánok mutatni.³⁵⁸ Mint minden tevékenység végzéséhez, úgy az ügyvédi tevékenységhez is természetesen kapcsolódnak költségek. Ilyen alapvető költségnek tekintendők a tevékenység végzéséhez szükségképpen kapcsolódó kiadások, közterhek. Az adók, járulékok és díjak nélkül a tevékenység végzése nem, vagy legálisan nem lehetséges, sőt egyes esetekben, mint az ügyvédi kamara tagjainak tekintetében egyenesen tilos (kötelező felelősség biztosítás, kamarai tagdíj, stb.). A kötelezően megfizetendő adók, járulékok és egyéb költségek figyelembevételével logikai úton eljuthatunk az ügyvédi tevékenység nyújtásához kapcsolódó, időegységre jutó minimális költségszinthez. A kiszámolt minimális költségszintből továbblépve az ügyvédi minimum díjakra is lehet következtetéseket levonni, és azokból további megállapítások is tehetők. Az említett költségelemek vizsgálata során

³⁵⁸ PATYI GERGELY: Létezik-e minimális ügyvédi megbízási díj Magyarországon? In GERENCSÉR Balázs – TAKÁCS Péter (szerk.): *Ratio legis - Ratio iuris. Ünnepi tanulmányok Tamás András tiszteletére 70. születésnapja alkalmából*. Budapest: Szent István Társulat, 2011. 65-72.

kiindulási alapként egy budapesti egyéni ügyvédet, vagy egyszemélyes ügyvédi irodát tételeztem fel, és a tevékenység nyújtásához szükséges lehető legalacsonyabb mértékeket és összegeket vettem figyelembe. Rögzítendő ugyanakkor, hogy a legalacsonyabb költségelemek figyelembe vétele – azok idealizált volta miatt – a valóságra csak fenntartásokkal alkalmazható. A példa ebből fakadóan elméleti, és természetesen részben torzít is, azonban a valóságtól lefelé tartó eltérés okán, következtetések levonására alkalmas lehet.

Hatályos jogrendszerünkben elfogadott a minimálbér (a kötelező legkisebb munkabér) fogalma, amely alkalmazása és betartása minden munkáltatóra és munkavállalóra egyöntetűen kötelező. Mivel az ügyvéd vagy ügyvédi iroda a tevékenysége során különös szolgáltatást nyújt, és e különös jogi szolgáltatás ellátásához ügyvédet szükséges igénybe vennie, ezért a közreműködő ügyvéd saját maga tekintetében munkáltatónak tekintendő. Ha az ügyvéd egyúttal munkáltató, úgy a minimálbér megfizetésének kötelezettsége, mint minden más munkáltatónak minősülő jogalanyra, rá is kötelező. A munkáltatói jogállásból következő kötelezettségek teljesítendőek. A minimálbér – középfokú végzettséggel rendelkező munkavállaló esetén – hetvenháromezer-ötszáz forintban került meghatározásra.³⁵⁹ A jogszerű működés érdekében a szolgáltatást nyújtó ügyvéd kötelezettsége meghatározni a munkabért a munkáltatásra vonatkozó szabályok keretein belül. A minimálbér figyelembe vétele és alkalmazása alól kevés jogszerű kivétel lehetséges. Figyelemmel azonban az ügyvédi függetlenséget biztosító, szigorú összeférhetlenségi szabályokra, az ügyvéd csak nagyon szűk körben végezhet az ügyvédi tevékenységen kívül más jellegű tevékenységet.³⁶⁰ Ebből könnyen belátható, hogy az ügyvédi tevékenységből szükséges az ügyvédnek a megfelelő mértékű munkabérre szert tennie, amelyhez megfelelő mértékű bevételre van szüksége. Az adójogszabályok alapján korábban elfogadott minimális járulékalap fogalmát a jogalkotó előbb felcserélte a minimálbér kétszeresével, majd a közelmúltban a tevékenységre jellemző kereset fogalma³⁶¹ került bevezetésre, amelynek figyelembe vételével kellene meghatározni a járulékalapot. A mára már meghaladott, tevékenységre jellemző kereset fogalmának alkalmazhatatlanságából fakadóan és a példa egyszerűségének megőrzése érdekében a korábban hatályos, valamint a gyakorlatban jelenleg is továbbélő szabályt tekintem alapnak, azaz legyen a minimálbér az adók és járulékok alapja. Számoljunk ezért 89.500.- forinttal, mint

³⁵⁹ Az Országos Érdekegyeztető Tanács megállapodása a 2010. évi minimálberről, garantált bérminimumról és a keresetek 2010. évi alakulásáról. (2009. december 1.)

³⁶⁰ Vö.: Útv. 6. §.

³⁶¹ A társadalombiztosítás ellátásaira és a magánnyugdíjra jogosultakról valamint e szolgáltatások fedezetéről szóló 1997. évi LXXX. törvény 52. § (4) bekezdése alapján a tevékenységre jellemző kereset, ami a természetes személy főtevékenységére jellemző, a piaci viszonyoknak megfelelő díjazást, ennek megfelelően vállalkozóként eltérő összeget jelenthet.

járulékalappal. Az adóhatóság gyakorlatának ismeretében alacsonyabb járulékalapot meghatározni oktalanság lenne. A fenti járulékalap után a fizetendő kötelezettségeket számolva 17% elvonásnál tartunk, amely pénzben kifejezve tizenötezer-kettőszáztizenöt (15.215.-) forint. A munkavállalótól történő személyi jövedelem adóelőleg levonásához el kell végezni a 'felbruttósítást', ami azt jelenti, hogy 113.665.- Ft lesz a számolási alap, és ebből kell további 17%-ot levonni,³⁶² amely tizenkilencezer-háromszázhuszonhárom (19.323.-) forintot tesz ki. A munkavállaló nettó bérének meghatározásánál figyelembe véve az adójóváírást, a nettó bér 70.062.- Ft. A további számítások elvégzéséhez figyelembe kell venni a munkáltató általi kötelező befizetéseket is, így kimondható, hogy a nettó minimálbér biztosításának havi bérköltsége 115.008.- Ft-ot tesz ki.

Számoljuk tovább a minimális elvárásokat teljesítő ügyvéd működésének költségeit. Mivel ügyvédi tevékenységet csak kamarai tagként lehet folytatni, ezért szükséges figyelembe venni a kamarai tagdíj, valamint a szintén kötelező felelősségbiztosítás összegét is. A kamarai tagdíj havonta kedvezményel számolva 8.000.- Ft. A kötelező ügyvédi felelősségbiztosítás havonta további 7.900.- forint kiadást jelent. Az ügyvédi tevékenység gyakorlásának minimum feltételei között szerepel a bankszámlanyitási és vezetési kötelezettség és a vezetékes telefonvonal is. Az internet kapcsolat költségével és a legalább 12 négyzetméter alapterületű iroda költségét havi harmincháromezer-hatszáz (33.600.-) forinttal számolva és hozzáadva a közlekedési bérlet árát már száznyolcvanhatezer (186.308.-) forintnál tart a számítás.

Ha az ügyvéd ÁFA körbe tartozik, úgy az 1,27%-kal történő szorzást elvégezve legalább kettőszáznegyzezer (207.399.-) forint havi árbevétellel kell rendelkeznie a példában említett ügyvédnek. Ha a heti negyvenórás munkavégzést vesszük figyelembe, amely megfelel a teljes munkaidőben történő foglalkoztatásnak, akkor megkapjuk, hogy csak a legszükségesebb kiadásokat figyelembe véve, költség szempontú megközelítés esetén a legkisebb ügyvédi bruttó óradíj kerekítve, mintegy ezerháromszáz (1.296.-) forint. Az ügyvédi minimum rezsi óradíj csak a tényleges minimálbért tartalmazza, és köztudomású ugyanakkor, hogy a minimálbérből megélni nemigen lehetséges,³⁶³ a fővárosban – álláspontom szerint – teljességgel kizárt.

A minimális óradíj nem foglalja magában a tényleges költségek jelentős részét, azaz a fenti árbevételi szint mellett semmilyen ügyvédi tevékenység, de megfelelő színvonalú szolgáltatás

³⁶² 1995. évi CXVII. törvény a személyi jövedelemadóról 30. §.

³⁶³ A KSH által közzétett létminimum összege 2009. évben 75.024,- Ft volt. Lásd: A létminimumértékek egy háztartásra és egy főre számítva (1990.) – http://portal.ksh.hu/pls/ksh/docs/hun/xstadat/xstadat_eves/i_zhc011.html

nyújtása bizonyosan nem lehetséges. A példában nem számoltam sem az ügyvéddé válásra fordított költségekkel és idővel, a tudást ingyenesnek vettem, valamint semmilyen a tevékenység végzésével járó, esetlegesen abból fakadó felelősség alapját képező kockázati elemmel sem számoltam. Ha a még figyelmen kívül hagyott tételeknek csak egy részét a példába építem, úgy jelentős eltérés lesz a végeredményben. Ezek érvényesítése esetén a bérköltséget további mintegy kétszázötezer forint költség terheli. Így a bruttó óradíj kettőezer kettő (2.578,-) forintra jön ki, amely még mindig nem tartalmazza a tudás megszerzésére és fenntartására fordított költségeket és az ügyvédi tevékenységből fakadó kockázatot. Az egy órára számított minimális óradíjból azonban egyetlen ügyvéd, ügyvédi iroda sem képes a jogszabályban tételezett színvonalon, megfelelő szolgáltatást nyújtani így ez a tény önmagában is komoly kockázatokat rejt. Az elméleti modellből egy következtetés levonható, miszerint nem helytálló azon érvelés, hogy jelenleg ne lenne Magyarországon kötelező minimális ügyvédi tiszteletdíj meghatározva, mivel az létezik, csak részben a jogrendszerben elszórtan elhelyezkedő szabályokból, logikai módszerekkel állapítható meg.

4.5.3.2 Minimális honorárium a ‘rokon hivatások’ díjazása alapján

Annak érdekében, hogy a valósághoz közelebbi értékeket kapjunk, tovább bővíttem az elméleti modellt. A jogász hivatásrenden belül található más, jogszabályban rögzített bérjellegű jövedelem. Ilyen előírásokat többek között a bírákra és az ügyészekre vonatkozóan lehet találni. A bírói vagy az ügyészi alapilletmény figyelembevételével gondolkodom hát tovább. Jelenleg a bírói alapilletmény³⁶⁴ bruttó háromszáz-ötvenhatezer (356.000.-) forint, amely nettó része havonta közel kétszázhuszezer (217.562.-) forint. Elismerve a bírói hivatás kiemelkedő voltát és értékeit, egyúttal nagyfokú önmérsékletet is tanúsítva, az alapilletménynek csak a kétharmadát veszem figyelembe. A példában szereplő ügyvédnek nettó százötvenezer forintos jövedelmet juttatva, újra számolva a példát az alábbi logikai műveletsort kell elvégezni. A nettó bérhez hozzá kell adni a munkabért terhelő arányos munkavállalói és munkáltatói bérköltségeket (132.277.- Ft), valamint a fentebb számolt, bővített költség elemeket (164.300.- Ft), és ez utóbbit még az ÁFA tartalommal is szükséges megszorozni. Ekkor közel ötszázezer (490.938.-) forinthez értünk, amely összeget visszaosztva a teljes munkaidővel végül megkapjuk, hogy nagyságrendileg bruttó háromezer (3.068.-) forint az elvi minimális ügyvédi óradíj. Érdekes összefüggés fedezhető fel, mivel akár olyan megállapítás is tehető, hogy a

³⁶⁴ A Magyar Köztársaság 2010. évi költségvetéséről szóló 2009. évi CXXX. törvény 73.§-a alapján.

fentiek figyelembe vételével kiszámított összeg alapvetően egybevág az ügyvédek számára büntető ügyekben kirendelés alapján megállapítható ügyvédi óradíjjal.³⁶⁵

A példa kritikai értékelése során meg kell jegyezni, hogy a számítás nem tartalmazza a teljes vagyoni felelősségből fakadó kockázatot,³⁶⁶ sem az ügyvédi tevékenységgel eltöltött idővel arányosan bővülő gyakorlatot, sem az esetleges többletfelkészültséget, vagy többlettudást, vagy a megbízók időbeosztásának megfelelő munkavégzést. Sőt sok egyéb, a valóságban költségként felmerülő további elem (például iroda működtetésére fordított idő stb.) sem szerepel a levezetésben. A számításnál továbbá azt sem vettem figyelembe, hogy nem létezik olyan ügyvéd, aki havi százhatvan órában kirendelt védőként képes lenne, vagy képes lehetne eljárni, és bevétele kizárólag ilyen jellegű tevékenységből származna. Ha elfogadható, hogy az ügyvédi tevékenység során a teljes munkaidőnek csak a tört része számlázható ki ténylegesen, úgy az is könnyen belátható, hogy a rezsioáradj a fentebb kiszámolt összeg többszörösét is kiteheti.

4.5.3.3 Következtetések a példa alapján

Az elméleti modell levezetése alapján, véleményem szerint, egyértelműen kijelenthető, hogy hibás azon álláspont, miszerint minimális, elvárt ügyvédi óradíjakat kötelező módon rögzíteni nem lehet, mivel a jogszabályok betartása és a ténylegesen felmerülő költségek figyelembe vétele esetén jelenleg is létezik minimum ügyvédi megbízási díj. Legfeljebb a minimum megbízási díj csak burkoltan jelenik meg, s csak következtetéssel számítható ki.

Megállapítható továbbá, hogy abban az esetben, ha bármely ügyvéd, ügyvédi iroda még a fentebb levezetett díjakat sem érvényesíti, akkor egyrészt pro-bono jár el, másrészt magatartásával a szabad versenyt torzítja. Ebből következik az is, hogy a fenti díj mértékénél alacsonyabb összegeket meghatározó, illetve kiszámolt havi árbevételnél rendszeresen kevesebbet bevalló ügyvédek és ügyvédi irodák vagy a hivatásrendbeli normákat, vagy az adójogszabályokat, vagy egyiket sem tartják be. Álláspontom szerint, ezért az ügyvédi kamarák ellenőrző funkciójának körében a szabályokat be nem tartó gyakorlatot mindenképpen szűkíteni, megszüntetni szükséges. A verseny tisztaságát akár kötelezően alkalmazandó minimális ügyvédi óradíj egyértelmű megadásával is elő kellene segíteni. A kötelező minimális megbízási díj megadása tehát nemhogy korlátozná, hanem segítené a verseny tisztaságának

³⁶⁵ 8/2002. (III. 30.) IM rendelet a bírósági eljárásban megállapítható ügyvédi költségekről.

³⁶⁶ Az 1998. évi XI. törvény 69.§ (2) alapján az ügyvéd a teljes vagyonával korlátlanul felel.

fennmaradását, egyúttal nagyban segíthetné a jogkereső közönség valóban megfelelő szakmai színvonalú ügyvédi képviselőhöz történő jutását.

4.5.4 Az ügyvédi tiszteletdíjak érvényesíthetősége

Az ügyvédi tiszteletdíjak eljárásokban történő érvényesítése során lényegi változás 2002 tavaszán következett be.³⁶⁷ Az ügyvédi költségek újraszabályozása nem vitathatóan szükséges lépés volt, tekintettel arra, hogy a korábbi szabályozás³⁶⁸ és annak módosításai felett addigra már eljárt az idő.³⁶⁹ A rendelet hatályba lépéséig a bírósági eljárásban az ügyvédi költségek úgy alakultak, hogy az első fokú bírósági eljárásban a bíróság magánvádas büntetőügyben legalább ezer forintot, azonban legfeljebb tízezer forintot, polgári peres ügyben legalább ezer forintot, legfeljebb a perérték öt százalékát kitevő összegű díjat állapíthatott meg. Személyi állapotra vonatkozó peres ügyben legalább kétezer forintot, de legfeljebb tízezer forintot, a meg nem becsülhető perértékű polgári peres ügyben legfeljebb hétezer-ötszáz forintot állapíthatott meg. Nem peres eljárásban, a peres eljárásban megállapítható munkadíj legfeljebb ötven százalékát kitevő összegű ügyvédi munkadíj megállapítására volt lehetőség. A másodfokú bírósági eljárásban, a felülvizsgálati eljárásban és a hatályon kívül helyezés folytán megismételt eljárásban megállapított ügyvédi munkadíj az elsőfokú eljárásban meghatározott összeg ötven százalékáig terjedhetett. A korábbi szabályozás lehetőséget adott a bíróságnak arra is, hogy különösen bonyolult ügyben a bíróság az ügyvédi munkadíjat legfeljebb ötven százalékkal megemelje.

A 2003-ban megváltozott szabályozást a folyamatban lévő ügyekre is alkalmazni kellett, amely jogalkotói döntés mind a peres feleket, mind az őket képviselő ügyvédeket kényes és váratlan helyzetbe hozta,³⁷⁰ mivel esetenként a bíróság a perköltség eldöntésére a jogszabályváltozás folytán már nem rendelkezett kellő ténnyel és ismerettel, így kénytelen volt a feleket felhívni arra, hogy perköltség igényüket az új szabályozás alapján állapítsák meg és terjesszék az eljáró bíróság elé. A kérdéskör felmerülése kapcsán már akkor néhol homályosnak vagy aggályosnak tűnt a szabályozás, amely aggályok az eltelt időben sem szűntek meg maradéktalanul. A jelenleg is hatályos, és azóta nagyjából változatlan helyzetet ismét áttekintve, bizonyos

³⁶⁷ Lásd a 8/2002. (III. 30.) IM rendeletet.

³⁶⁸ 12/1991. (IX. 29.) IM rendelet a bíróság által megállapítható ügyvédi költségekről.

³⁶⁹ PATYI (2002) i. m. 1. Azon korábbi cikkemben megjelent megállapításomat, hogy „az új szabályozás néhány vonatkozásában talán kiérleletlennek minősíthető” továbbra is fenntartom, noha kétségtelen, hogy az eltelt időszak során a jogszabály az idő próbáját kiállta, létezésével azonban új problémákat teremtett.

³⁷⁰ Így történt ez például 2002. május 2-án a Pesti Központi Kerületi Bíróság által korábban már berekesztett polgári peres ügyben is, ahol a tárgyalást azért nyitotta meg újra a bíróság, mivel a felek a korábbi jogszabály alapján terjesztettek elő perköltség igényt, azonban a per az új rendelet hatályba lépése miatt „eldönthetlenné” vált.

problémák továbbra is felfedezhetőek. A rendelet alapján a pernyertes fél indítványozhatja, hogy részére a bíróság az eljárásbeli képvisellel felmerült költség címén állapítsa meg az ügyvédi költségeket.³⁷¹ Tekintettel arra, hogy a peres eljárás lényege a jogkérdés eldöntése, amely az ítélethozatallal következik be, így a pernyertesség kérdésében csak az ítélethozatalt követően van lehetősége a feleknek állást foglalni. Figyelemmel azonban arra, hogy a per – első fokon nem jogerősen – a határozathozatallal lezárul, a pernyertes fél indítványt ezután már nem terjeszthet elő. Amíg viszont a pert határozat nem zárja le, addig a pernyertes fél személye sem derül ki, így a fentiek alapján a megfogalmazás értelmetlennek, de legalábbis pontatlannak tűnik. Tovább bonyolítja a helyzetet, hogy részleges pernyertesség esetén³⁷² a bíróság a perköltség felől a pernyertesség arányának, valamint az egyes felek által előlegezett költségek összegének figyelembevételével határoz. A magam részéről ezt a szabályt a rendelettel összefüggésben teljességgel értelmezhetetlennek tartottam és tartom továbbra is, ugyanis részleges pernyertesség esetén pernyertes félről beszélni fogalmilag kizárt. A jogalkotónak talán célszerűbb lett volna pontosabb megfogalmazást választania. Elképzelhető szövegváltozat lehetett volna például, hogy a fél pernyertessége esetére indítványozhatja, hogy részére a bíróság az eljárásbeli képvisellel felmerült költség címén állapítsa meg az ügyvédi költségeket. A szabályozás hatályba lépése óta eltelt idő alapján azonban megállapítható, hogy a gyakorlat – talán pont az elméleti kérdések iránti kisebb fogékonyságának köszönhetően – a kérdést praktikusán megoldotta.

Az érvényesíthető ügyvédi költség továbbra is két elemből, a tiszteletdíjből és a készkiadásokból tevődik össze, azonban a költség tényleges megállapításában jelentős eltérések voltak tapasztalhatóak a korábbi szabályozáshoz képest. Az ügyvédi munkadíjat a korábbi ‘százalékos’ számítási módtól eltérően a fél és képviselője között létrejött ügyvédi megbízási szerződésben kikötött munkadíj alapján kell megállapítani. Az ügyvédi megbízási díj szabad megállapodás tárgya, és azt megbízással, (tényvázlattal) írásba kell foglalni.³⁷³ A szabályokat összevetve a titoktartási kötelezettséggel,³⁷⁴ ellentmondás fedezhető fel. Véleményem szerint az írásba foglalt megbízási díj és a megbízási további részletei az ügyvédi titok körébe tartoznak, így nem képezhetik a per tárgyát, azok titokban tartása az ügyvéd kiemelt kötelezettsége. Amennyiben a megbízási rögzített ügyvédi titok nyilvánosságra kerülne, úgy az a megbízó részéről súlyos bizalomvesztéssel járhatna. Kérdésként merül fel

³⁷¹ 8/2002. (III. 30.) IM rendelet 3. § (1) bek.

³⁷² Lásd: Pp. 81. §-ának (1) bekezdése

³⁷³ Lásd: Ütv. 9. § (2) bek. és 23. § (2) bek.

³⁷⁴ Ütv. 8. § (1) bek.

továbbá az is, hogy az ügyvédi munkadíjban történt megállapodás mennyiben tartozik a másik félre, és azt hogyan lehet elkülöníteni a megbízás (tényvázlat) egyéb elemeitől? Tekintettel arra, hogy a beadványokat a Pp. szerint meghatározott példányban kell előterjeszteni, az ügyvéd által képviselt fél ellenfele is természetesen tudomást szerezhet a megbízásban foglaltakról, esetlegesen ügyvédi titokról. További kérdésként merül fel az is, hogy amennyiben az ügyvéd a perben átalány megbízás vagy óra alapú elszámolás alapján jár el, akkor az ügyvéd a bíróság felé hogyan tudja igazolni az átalány megbízásból vagy az időráfordításból ténylegesen az ügyre jutó tevékenységet és időt, valamint a rá eső összegeket?

A fenti kérdések gyakorlat által igazolt áthidalását jelentette, hogy az ügyvéd akkor jár el helyesen, ha a megbízóval a munkadíjról külön iratban állapodik meg. Az érvényesíthető tiszteletdíj kérdésköréhez tartozik azon sok vitát kiváltó rendelkezés is, hogyha a bíróság az ügyvédi munkadíjat eltúlzottnak tartja, a képviselet ellátásával felmerült költség összegének megállapítása során az ügyvédi honorárium perköltségként érvényesíteni kívánt összegét az általa indokoltnak tartott mértékre leszállíthatja.

Anélkül, hogy kétségbe vonnám a bíróság mérlegelési jogát parttalannak érzem a rendelet megfogalmazását, tekintettel arra, hogy a bíróság számára kizárólag az ügyvéd által benyújtandó dokumentumok fognak rendelkezésre állni, azok elvetése esetén pedig nem lesz semmilyen bizonyíték, amivel alá lehetne támasztani a tiszteletdíjról való döntést. A döntést pedig e tekintetben is indokolni kell, vagy kellene, még akkor is, ha ezen kötelezettségnek manapság általában csak formálisan kívánnak eleget tenni a bíróságok.

További problémaként merülhet fel, hogy az ügyvéd a megbízásban kikötött tiszteletdíj elvetése esetén a saját megbízójával szemben miként fogja tudni érvényesíteni az immár bíróság által 'eltúlzottnak' ítélt díját? Egyáltalán a bíróság hogyan fog az Ütv.-ben rögzített joggal szemben, ellentétesen dönten? Emlékeztetőül ismételtelen annyit, hogy az Ütv. szerint a tiszteletdíj szabad megállapodás tárgya, tehát a megbízó által elfogadott bármilyen ügyvédi tiszteletdíj jogszerű. A korábbi szabályozáshoz hasonlóan az ügyvédnek az eljárásban felmerült készkiadásait a rendelet szerint a bíróság az ügyvéd által benyújtott tételes kimutatás alapján állapítja meg. A korábbi szabályozásban azonban a bíróság felhívhatta az ügyvédet, hogy a készkiadásait részletezze, illetőleg egyes kiadásait igazolja, és ha az ügyvéd a bíróság által megszabott határidőn belül készkiadásait nem részletezte, vagy nem igazolta, a bíróság az ügyvéd készkiadásait a rendelkezésre álló adatok alapján állapította meg. A készkiadások megállapításának mellőzése vagylagos lehetőségként állt fenn. A jelenlegi szabályozás

szigorúbb, hiszen ha az ügyvéd a bíróság által megszabott határidőn belül készkiadásait nem részletezi, és nem igazolja, a bíróság a készkiadások megállapítását mellőzi.

Véleményem szerint a készkiadások igazolásával van egy alapvető probléma. Nevesül az, hogy azok tételes igazolása gyakorlatilag szinte lehetetlen feladat, hiszen az ügyvel kapcsolatos telefonhívások, irodaköltségek tételes elszámolása általában nem megoldható, de feltehetően legtöbbször nem is éri meg az energiaráfordítást, ezért a bíróságok csak igen ritkán ítélik meg tényleges kiadásait az ügyvédeknek, és ezáltal a feleknek.

Észrevételem továbbá a jelenlegi szabályozással kapcsolatban az is, hogy a rendelet a beavatkozót képviselő ügyvéd költségeiről nem is rendelkezik. Kétségtelen, hogy a beavatkozót képviselő ügyvédre a korábbi rendelet sem tartalmazott határozott állásfoglalást, ennek ellenére a bírói gyakorlat megfelelően tudta a kérdést rendezni. Ezért javasolható a szabályozás hiányosságának e körben történő kijavítása is, valamint a szabályozási kör pontosabb definiálása szintén nem ártott volna az új szabályozásnak.

4.6 Pénzmosással és a terrorizmus finanszírozásával kapcsolatos ügyvédi kötelezettségek

Ha a *pénzmosás* mint kifejezés eredetét kutatjuk, akkor a fáma szerint Al Caponéig kell visszanyúlnunk, aki Chicago-szerte működtetett pénzbedobós, önkiszolgálós mosodákat, ezek segítségével álcázva a szerencsejátékokból, a prostitúcióból és a szesztilalmi törvények megsértéséből származó jövedelmét.³⁷⁵ Innen eredhet a *pénzmosás* (money laundering, Geldwäscherei) kifejezés, amely érzékletesen fejezi ki a szó tartalma által takart tevékenység lényegét. Számos meghatározással találkozhatunk az irodalomban, melyek lényegüket tekintve azonosaknak mondhatók. Tehát a pénzmosás

- vagyoni érték átalakítása, átadása vagy átutalása melynek célja a vagyoni érték törvénytelen mivoltának elfedése, eltitkolása, vagy segítségnyújtás bárkinek ilyen tevékenységben való részvételnél, feltéve ha, az átalakító vagy átadó tudta, hogy a vagyoni érték bűncselekmény eredménye;
- vagyoni érték igaz természetének, forrásának, helyének, elhelyezésének, mozgatásának eltitkolása, feltéve, hogy tudták, a vagyoni érték bűncselekményből származik, illetve ilyen vagyoni érték tulajdonlása;

³⁷⁵ JEFFREY ROBINSON: *A pénzmosoda. A világ harmadik legnagyobb üzlete belülről*. Park Kiadó, Budapest, 1996. 9.

- vagyoni érték megszerzése, birtoklása vagy használata, amennyiben az átadás-átvétel idején tudták, hogy a vagyoni érték bűncselekmény elkövetésénél való közreműködésből származik.³⁷⁶

„A pénzmosás kifejezés minden olyan eljárást magába foglal, amely arra irányul, hogy lehetetlenné tegye az illegálisan szerzett – bűncselekményből származó – pénz eredetének azonosíthatóságát, és azt legális forrásból származónak tüntesse fel. A pénzmosás nem önálló, hanem járulékos bűncselekmény. A pénzmosást mindig meg kell előznie egy másik bűncselekménynek, amelynek jövedelmét legalizálni, tisztára mosni próbálják. A jövedelmet így lehet beforgatni a legális gazdaságba.”³⁷⁷

Egy másik megközelítésből a pénzmosás olyan illegális gazdasági szolgáltatásnak minősíthető, amely arra irányul, hogy a bűncselekménnyel szerzett vagyon eredete igazolhatóvá váljék, megszabadulva annak felismerhetően jogellenes mivoltától.³⁷⁸

A fenti meghatározások alapján egyértelműen kimondható, hogy a pénzmosás mindig származékos bűncselekmény. A pénzmosás egy olyan háromlépcsős folyamat, melynek lépései egyidejűleg, de akár külön-külön, jól elkülöníthető formában is megvalósíthatók:

- *elhelyezés*: mivel a pénzmosás készpénz-intenzív üzletág, ezért ennek a lépésnek a célja a készpénz könnyebben kezelhető, kevésbé feltűnő eszközökre váltása, azaz *elhelyezése* közvetítő közreműködésével.
- *rétegzés*: az illegális jövedelemnek a forrástól való elkülönítése pénzügyi tranzakciók összetett rendszerével oly módon, hogy a pénzmozgás nyomai felderíthetlenné váljanak a tranzakciók egymásra épülésével, *rétegződésével*.
- *integrálás*: a mosott jövedelem visszajuttatása, *integrálása* a gazdaságba olyan formában, mintha legális üzleti tevékenységből származott volna.³⁷⁹

4.6.1 Pénzmosási technikák

Ahhoz, hogy a pénzmosással kapcsolatos ügyvédi kötelezettségeket tárgyaljam, röviden meg kell ismerkedni a pénzmosás azon módszereivel, amellyel ügyvédek is találkozhatnak, vagy akár abban felhasználhatják közreműködésüket.

³⁷⁶ DR. FEJES ELEONÓRA: A pénzmosás hazai és nemzetközi tapasztalatok alapján. *MNB Műhelytanulmányok* 5. MNB Információs Főosztály, 1994. 8.

³⁷⁷ DR. MARTON BERNADETT: A pénzmosás megelőzése és megakadályozása. *Európai Füzetek* 39. 2003. 6.

³⁷⁸ GÁL ISTVÁN LÁSZLÓ: *A pénzmosás*. Budapest, KJK-Kerszöv, 2004. 8.

³⁷⁹ VIDÉKINÉ FARKAS ANIKÓ: A pénzmosásról. *Ügyészek Lapja*. 1995/2

Adó túlfizetése – Kiseb összeg legalizálására alkalmas, rendszeres adótúlfizetéssel valósul meg. A bevalláshoz képest túlfizetett adó a gazdasági év végén az adóhivataltól visszaigényelhető, és így az elkövető még adóhatósági igazolással is rendelkezik a pénz tiszta eredetéről.

Élet- és vagyonbiztosítások – Az élet és vagyonbiztosítások is tág teret nyújthatnak a pénzmosáshoz, mivel a pénzmosók a biztosításért a bűncselekményből származó pénzzel fizetnek, majd lejárat előtti folyósítást kérnek, illetve vagyonbiztosítás esetén valamilyen módon előidézik a biztosítási esemény bekövetkeztét és kártérítési igénnyel lépnek fel. Még kifinomultabb módszer, ha a biztosítási szerződésnek a pénzmosó csupán kedvezményezettje, ugyanis ebben az esetben a pénz eredetének vizsgálatához a biztosított elleni nyomozás elrendelése szükséges.³⁸⁰

Garantált kölcsön – A piszkos pénz letétként kerül elhelyezésre egy off-shore bankban, amely kezességet vállal egy másik, tekintélyes bank felé. Kölcsönkérelmet nyújtanak be egy másik, tekintélyes bankhoz (pl. ingatlanvásárláshoz), de ez a kölcsön nem kerül visszafizetésre: a kölcsönt nyújtó bank lehívja a piszkos pénzt, ami bekerül a legális gazdaságba. Az ingatlanok értékesítése során pedig további legálissá vált jövedelem keletkezik.

Fiktív külker ügylet – A mosandó pénz gyors legálissá tételének módszere hamis számlák kiállításával. Ebben az esetben a pénzmosó abban az országban alapít céget, ahol a jövedelem keletkezik és abban az országban is, ahol a jövedelmet el kívánja helyezni, majd árukat vagy szolgáltatásokat rendel attól a cégtől, ahová a pénzt küldi, s ezután általában hamis számlákat küld. Ebben az esetben a pénzmosási ügylet elengedhetetlen eszközei az off-shore pénzügyi központok. A pénzmosók általában több off-shore céget alapítanak, és mindegyikhez külön bankszámlát nyitnak, amelyeken a pénzt elhelyezik. A következő lépés, hogy a cégek között ide-oda utalva, lehetőleg minél több országot érintve utazzatják a piszkos pénzt, mivel egy vizsgálat esetén ahány országot érintenek, annyszor kellene jogsegélyt kérni az eljáró hatóságoknak.³⁸¹

Ékszerek vásárlása – Az egyik legrégebbi módja az illegális pénzek legálissá transzformálásának.³⁸² E szerint a pénzmosó – adócsaló –, hogy a hatóság elől meneküljön, úgy tünteti fel az ékszereket, mintha az valamelyik, elhunyt hozzátartozójának lenne korábban meg nem talált hagyatéka. A technika némileg bonyolultabb változata, ha árverésre bocsátják

³⁸⁰ SZENDREI FERENC: A pénzmosás. *PhD értekezés*. Pécs, 2010. 30.

³⁸¹ SZENDREI i. m. 32-33.

³⁸² SZENDREI i. m. 28.

az ékszert és az árverésen saját maguk vásárolják meg, majd később újból értékesítik. Az arany piac a pénzmosás egyre jelentősebb módja, mivel a keletkezett illegális jövedelemből aranyat szereznek be, majd egy másik országba exportálják és eladják, így legalizálva a piszkos pénzt.

Fedővállalkozások, fantomcégek – Magyarországon az adócsalás komplementer műveleteként jelentkezik a pénzmosás. Összekeverik a bűncselekményből származó vagyont a legális tevékenységből származóval. Egy fedővállalkozás létrehozásával élénk gazdasági tevékenység látszatát keltik, nagy pénzmozgással a bankszámlán, de a valóságban nincs produktív tevékenység.³⁸³

Pártok és egyházak – Veszélyeztetett területnek számítanak a támogatásból származó választási pénzek, amelyek a későbbi kompenzációval, a jól fizető állami megrendelésekkel legálissá válnak. Ide tartozik a privatizáció során nagy értékű vállalkozások megszerzése, működtetése is. A pénz a sok átutalás után non-profit támogatássá válik, annak célszerű felhasználása már legális. Az egyházakban rendszeresített persely pedig a névtelen adakozás lehetőségét biztosítja.³⁸⁴

Apport alul- vagy felülszámlázása – A pénzmosásra szánt összeg kisebb hányadából nagy értékű, de már lepusztult eszköz vásárlása, majd apportként felértékelve új társaság alapítása. Néhány hónap múlva a piszkos pénzen – stróman segítségével – saját magától megvásárolja a céget, így legalizálva a bevételként kapott pénzt. A stróman is vár három évet ('valótlan érték megjelölése' bűncselekmény elévülési ideje), aztán pedig hagyja, hogy felszámolják a céget.

Hamis választottbíráskodás – Rendhagyó eljárásnak számít, mivel ilyenkor tulajdonképpen az igazságügyi gépezet igazolja, mossa tisztára a piszkos pénzt azzal, hogy elhelyezik a tisztára mosandó összeget egy off-shore országban bejegyzett cég számláján, majd a pénzmosó másik fedőcége egy bizonyos összeget követel peres úton az előbbi cégtől. Ez a társaság pedig vagy peren kívüli megegyezéssel átutal egy bizonyos összeget, vagy elveszíti a pert és elfogadja a választott bírósági eljárás határozatát és kifizeti a megítélt összeget.³⁸⁵

Ügyvédi honorárium – Hagyományosnak tekintett eljárás lehet a pénzmosás során az ügyvédi letét alkalmazása³⁸⁶, mivel ha valaki az ügyvédnél letétbe helyezi a pénzét, akkor az ügyvéd befizeti az összeget az iroda elkülönített számlájára, így ezen letéti számlák adatai az ügyvédi

³⁸³ SZENDREI i. m. 31.

³⁸⁴ SZENDREI i. m. 34-35.

³⁸⁵ SZENDREI i. m. 36.

³⁸⁶ SZENDREI i. m. 30.

titoktartás körébe tartoznak. Az ilyen letéti ügyletek esetében az ügyvédi titoktartás a nyomozó hatóságok kezét is megköti, mivel vitatott, hogy a bűnelkövetőtől, az elkövetéssel kapcsolatban szerzett, ügyvédnek átadott pénz lehet-e pénzmosás tárgya. Jól rávilágít erre a dilemmára egy vancouveri ügyvéd (Kanada) esete, aki az általa mosott pénz meghatározott százalékaért dolgozott. A nyolcvanas évek végén 28 hónap alatt mintegy 7,4 millió USD-t helyezett el letéti számláján egy közismert banknál. Másfél év alatt mintegy 3,1 millió kanadai dollárt is átváltott USD-ra oly módon, hogy egy-egy alkalommal a táskájában előre kötegelt húsz- és ötvendollárosokat vitt 50.000 - 400.000 ezer kanadai dollár összegben. A bankigazgató érdeklődésére csak annyit mondott, hogy egyik ügyfelének dolgozik. A bankigazgató biztosította, hogy megérti az ügyvéd titoktartási kötelezettségét és szívesen látják vállalkozását.³⁸⁷ A fentebb ismertetett technikákon túl megemlíthető néhány további pénzmosási módszer, amely felismerése részben az ügyvédek tevékenységéhez is kapcsolható.³⁸⁸

³⁸⁷ KEMENES CSABA: A pénzmosás technikai és a jogalkalmazás hazai tapasztalatai. *Belügyi Szemle*, 2001/4-5. 41.

³⁸⁸ Ilyen például:

Pénzmosás készpénzforgalomban – Ez talán a legkezdetlesebb módszer. Bemutatóra szóló betétek, anonim átutalások révén valósul meg, amelyet – amennyiben az adott országban fennálló törvényi rendelkezések ezt megengedik – alkalmazhatnak mind belföldön, mind pedig külföldön. Hazánkban a betétek anonimitásának megszüntetésével ez az elkövetési mód azonban gyakorlatilag már ellehetetlenült.

Akkreditív felhasználása – Az előzőhöz viszonyítva bonyolultabb, de biztonságosabb megoldás. Kell hozzá egy partner, a vevő, aki megfelelő finanszírozásért vesz részt a névleges külker ügyletben. A nem létező áruszállításról hamis átvételi okmányokat ad ki a vevő, és a bank fizet. Nehéz a felismerése, leginkább a vámokmányok hiánya lehet gyanús.

Radikális túlszámlázás – Tényleges árumozgást igényel, emiatt gyakran alkalmaznak hozzá off-shore vállalkozásokat. Az adóalap beállítására belső számlázásokat bonyolítanak. Megkönnyíti az alkalmazást, hogy vannak országok, ahol lehet céget alapítani névtelenül, bemutatóra szóló részvényekkel is.

Árumozgással nem járó külker ügyletek – Jellemzően a szolgáltatások, terén valósul meg. Nagy összegek számlázása tanulmányok készítésére, de veszélyeztetett terület a marketing, a piackutatás, az ügynöki képviselet, a szállítmányozás, a biztosítás, valamint az egyéb, nagy összegek kifizetésével járó mellékkötelezettségek (pl. kötbér).

Szerencsejátékok – Sok pénzmosási tevékenység kapcsolódik hozzá, melynek során nagy összegben vásárolnak zsetont a céllal, hogy játszanak. A zsetonokat azonban felhasználás nélkül visszaváltják, és általában csekket kérnek saját nevükre vagy egy harmadik személy nevére, a hatóságok érdeklődése esetén a válasz az, hogy a pénz szerencsejáték nyereményből származik. Ezen módszer professzionálisabb változata a saját kaszinó üzemeltetése.

Részvény tranzakciók – Technikailag értékpapírok alul- vagy felülárzásával valósul meg. Közbülső szereplők közbeiktatásával önkötés is lehetséges. Az értékesítés során árfolyamnyereséget realizálnak, leadózzák, és így legalizálják a pénzt. Több lépcsős közbeiktatásával követhetlenné válik a pénz útja.

Deviza-tranzakciók – A deviza átutalás ellenértékeként elszámolt forint összeg terhére betétet helyeznek el, illetve egyidejűleg értékpapírt vásárolnak. Ezt fedezetül ajánlják fel folyószámlahitelhez, amelyet igénybe véve újabb deviza átutalással távozik a pénz. A hitel lejártakor a hitel összege már nem kerül törlesztésre.

Pénzintézetek megszerzése – Kockázatmentesé válik az álkölcsönök nyújtása, valamint a látszat pénzmozgások. Sokszor működtetnek párhuzamos, titkos bankrendszert is, mivel így kockázatmentesebb az üzlet.

Hawala átutalás: pénzszközök fizikai mozgása nélkül működtethető, több országban vannak tagjai a rendszernek, gyors a lebonyolítás.

Peso feketepiaci átváltási rendszer: jutalék fejében banki pénzmozgások (a hawalával szemben legális tevékenységet is folytatnak).

4.6.2 Az ügyvédekre vonatkozó pénzmosással kapcsolatos nemzetközi előírások

A pénzmosás legfőbb oka a szervezett bűnözésből származó haszon megtartása, illetve a bűnüldöző szervek figyelmének elkerülése. A pénzmosás megelőzése tekintetében az ügyvédségre emiatt is kiemelt feladat hárul, ismét alátámasztva azt az eddig már több oldalról is nyilvánvaló tény, hogy a privát szféra működéséhez kapcsolódó ügyvédi működés a közjog által alapvetően meghatározott tevékenység. Kijelenthető, hogy a pénzmosást elkövetők a bűncselekmény végrehajtása előtt mérlegelik, hogy a bűncselekményből származó haszon meghaladja-e az elkövetéssel járó költségeket és egyéb ráfordításokat, beleértve a lebukás kockázatát is. A törvényalkotók kezdetben a bűnszervezet létrehozásának kriminalizálásával, a büntetési tételek emelésével próbálták gátat vetni a szervezett bűnözés terjedésének, ez a folyamat azonban nem jelenthetett teljes körű megoldást, mivel szervezett bűnözés esetén a büntetőjogi felelősség alá vont tag könnyen pótolható. Tehát a másik oldalra, a megszerzett összegek minimalizálására volt célszerűbb összpontosítani. Így vált a pénzmosás a büntetőjog eszközévé, és kezdődött meg a felhalmozott értékek elvonására, a vagyon elkobzására vonatkozó szabályozások újragondolása.³⁸⁹

Az Európai Unió tagállamaként a magyarországi ügyvédekre is kiterjednek a pénzmosás ellenőrzésére vonatkozó szabályok, amelyek alapján a fellépés egyáltalán lehetséges. Ezek közül először az Európa Tanács Miniszteri Bizottságának a bűncselekményekből származó pénzüsszegek elszállítása és biztonságba helyezése ellen címmel szereplő ajánlását érdemes górcső alá venni. Az ajánlás szerint a pénzmosás a bűnözés modern formája, mely a mind nagyobb nyereség elérésére irányul, és az európai országok többségében aggasztó méreteket kezd ölteni. A bűnös úton megszerzett pénz tisztára mosása gyakran hétköznapi bankügyletek formájában, nemzetközi méretekben történik. A nemzetközi pénzüintézeti stratégia kidolgozásával a bankok hatásos szerepet játszhatnak a megelőzésben. Erre figyelemmel az ET a tagállamai kormányainak ajánlja, hogy a bankok vezessék be az ügyfelek személyazonosságának ellenőrzését, korlátozzák a székek bérbeadását és megfelelően képezzék személyzetüket.³⁹⁰ Ezt követően a Luxembourgi Konvenció érdemes említésre, amellyel az Európai Unió tagállamai elismerték, hogy egységes közösségi fellépés hiányában a pénzmosásban érdekeltek kihasználják az unión belül a tőke szabad áramlását, a pénzügyi szolgáltatások szabadságát. Ez az irányelv (I. Irányelv) először teremtett a pénzmosás területén

³⁸⁹ JACSÓ JUDIT: Pénzmosás. In KONDOROSI Ferenc – LIGETI Katalin: *Az Európai Büntetőjog Kézikönyve*. Budapest: Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó, 2008. 508-509.

³⁹⁰ Európa Tanács Miniszteri Bizottság R (80) 10. számú ajánlás: Intézkedések a bűncselekményekből származó pénzüsszegek elszállítása és biztonságba helyezése ellen.

uniós szintű koordinációt, lefedve azokat a területeket, amelyeket a nemzeti szabályozások többnyire nem érintettek. Az irányelv alapvető célja a bűnözők – az EU pénzügyi rendszere integritását és stabilitását veszélyeztető – pénzmosási műveleteinek megakadályozása; a tagállamok pénzmosás elleni küzdelme lépéseinek összehangolása az egységes piac érdekében; a szervezett bűnözés, ezen belül a kábítószer-kereskedelem elleni erőfeszítések összefogása.³⁹¹ Az irányelv a közösségen kívül is jelentős hatást gyakorolt, mert az Unióval társulási, együttműködési megállapodást aláírókkal elfogadtatott egy olyan klauzulát, melynek célja az adott irányelvhez hasonló normák megalkotása volt az adott országokban.³⁹² A pénzmosás elleni fellépés következő állomása az Európai Parlament és a Tanács 2001/97/EK Irányelve volt a pénzügyi rendszerek pénzmosási célú felhasználásának megelőzéséről. Ennek az irányelvnek a kidolgozását a 2001. szeptember 11-i terrortámadás gyorsította fel, és ez vezetett el annak december 4-i kiadásához, amellyel megtörtént az ügyvédek pénzmosás elleni harcba történő bevonása. Az irányelv jelentős módosításokat vezetett be, mivel a bank- és hitelintézetekre vonatkozó megelőző intézkedések hatályát kiterjesztette más, a pénzügyi rendszeren kívüli, de a pénzmosás által fenyegetett szakmákra és vállalkozásokra is. A módosított irányelv definiálja a pénzmosás fogalmát, kibővíti az alapcselekmények körét és annak a személyi hatályát. Ezen irányelv nem kockázatalapú megközelítést alkalmaz, hanem egységes kötelezettséget ír elő minden tagállam és szolgáltató számára a pénzmosással kapcsolatban.³⁹³

Szintén említendő az Európa Tanács pénzmosásról, a bűncselekményből származó jövedelmek felkutatásáról, lefoglalásáról és elkobzásáról, valamint a terrorizmus finanszírozásáról szóló egyezménye. Az egyezmény aláírói, a korábbi egyezményekkel vállalt kötelezettségeiken felül vállalták, hogy bármilyen módon biztosítják a terrorizmus finanszírozására használt vagy arra szánt dolog, vagy az ilyen jellegű bűncselekményből származó jövedelem felkutatását, nyomon követését, azonosítását, lefoglalását és elkobzását, a lehető legnagyobb mértékű nemzetközi együttműködést biztosítva. Az új immár harmadik irányelv³⁹⁴ új koncepcióra, a kockázatalapú szabályozási modellre épül. Részletesebb szabályozásokat vezetett be, szigorítva az ügyfél azonosítást, differenciálva, hogy egy adott eset mennyire viseli magán a pénzmosás és a

³⁹¹ A Tanács Irányelve (1991. június 10.) a pénzügyi rendszerek pénzmosás céljára való felhasználásának megelőzéséről (91/308/EGK). *Az Európai Unió Hivatalos Lapja*, 09/1. kötet. 153-158.

³⁹² JACSÓ JUDIT: A pénzmosás elleni nemzetközi fellépés eszközei. *Magyar Jog*, 2000/9. 545-546.

³⁹³ Directive 2001/97/EC of the European Parliament and of the Council of 4 December 2001 amending Council Directive 91/308/EEC on prevention of the use of the financial system for the purpose of money laundering. *Official Journal of the European Communities*. L 344. 79-81.

³⁹⁴ Az Európai Parlament és a Tanács 2005/60/EK Irányelve (2005. október 26.) a pénzügyi rendszereknek a pénzmosás, valamint terrorizmus finanszírozása céljára való felhasználásának megelőzéséről. *Az Európai Unió Hivatalos Lapja*. L 309. 15-36.

terrorizmus finanszírozásának kockázatát. A megbízók azonosítása mellett előírja a tényleges tulajdonos azonosítását is. Előírja a gyanús ügyletek jelentési kötelezettségét, kitér a pénzmosás és a terrorizmus finanszírozása elleni küzdelem globalitásának, a hitelintézetek és pénzügyi szolgáltatók gyors reagálásának jelentőségére, az ügyfél-átvilágítási eljárásra, a pénzváltó irodák, a vagyonkezelési vagy társasági szolgáltatást nyújtó szervezetek, kaszinók nemzeti bejegyzésére és engedélyezésére, a nemzetközi együttműködésre. Az irányelv kezelhetőségét nagyban elősegíti a megfelelési táblázat, mely lehetőséget ad az egyszerű és gyors összehasonlításra 91/308/EGK irányelvvel.³⁹⁵ A pénzmosás megelőzéséről és megakadályozásáról szóló 2003. évi XV. törvény³⁹⁶ módosításával megalkotott 2007. évi CXXXVI. törvény többek között az adott közösségi irányelvnek való megfelelést is szolgálja.³⁹⁷

4.6.3 Pénzmosással kapcsolatos ügyvédi felelősség

A nemzetközi és hazai szabályozás alapján a Budapesti Ügyvédi Kamara elnöksége a 2009. évben, a szolgáltató kamara egyik meghatározó feladatául a tagságot érintő pénzmosás elleni szabályozásnak történő megfelelés támogatását tűzte ki céljául. Ennek érdekében került kidolgozásra a pénzmosás elleni szabályozással kapcsolatos tudnivalókat tartalmazó internetes tanfolyam, amely minden érdeklődő számára elérhető a BÜK honlapján is. Ez az anyag támogatja az ügyvédekre háruló, az alkalmazottak képzését előíró kötelezettség teljesítését, és a tagság számára is információkkal szolgál a pénzmosás ügyvédekkel érintő jelenségéről, valamint az előírások gyakorlati alkalmazásáról. A kamara érdekvédelmi feladatai között továbbra is prioritásként szerepel a pénzmosás és a terrorizmus finanszírozása megelőzéséről és megakadályozásáról szóló 2007. évi CXXXVI. törvényben meghatározott kötelezettségek összhangjának megteremtése a hivatásrendi szabályokkal. Gyakorlati szemléletű példák segítenek az ügyfél-átvilágítási gyakorlat és az egyes intézkedések sorrendjének megfelelő kialakításában, a szükséges dokumentumok közötti eligazodásban. A kockázatot hordozó szituációk megismerése hozzájárul a megbízások esetleges kockázatainak időben történő felismeréséhez, ezáltal megelőzhető, hogy az ügyvéd tevékenységét pénzmosás céljára használják fel.³⁹⁸

³⁹⁵ 2005/60/EK Irányelve 33-36.

³⁹⁶ 2003. évi XV. törvény a pénzmosás megelőzéséről és megakadályozásáról.

³⁹⁷ 2007. évi CXXXVI. törvény a pénzmosás és a terrorizmus finanszírozása megelőzéséről és megakadályozásáról.

³⁹⁸ http://www.bpugyvedikamara.hu/pesti_ugyved/2010/majus/penzmosas_elleni_internetes_kepzes/

További előrelépést jelent Magyarország számára az Európa Tanács terrorizmus megelőzéséről szóló, Varsóban, 2005. május 16-án kelt Egyezménye kihirdetéséről szóló 2011. évi II. törvény megalkotása is, melynek 35. cikkelye kimondja, hogy a felek együttműködést folytatnak és hozzájárulnak a szervezett gazdasági és pénzügyi bűncselekmények és a korrupció elleni küzdelemhez azáltal, hogy teljes mértékben betartják bűnözés elleni, az e területen hatályos kölcsönös nemzetközi kötelezettségeiket.³⁹⁹ A cikkely megerősíti az ügyvédek jogait és kötelezettségeit a pénzmosás megelőzésével kapcsolatban.

4.6.4 Pénzmosással kapcsolatos megállapítások

A kialakult nemzetközi helyzet és joganyag részben az ügyvédek felelősségévé is tette a pénzmosás elleni küzdelemben történő részvételt. Ezen küzdelem során azonban úgy tűnik, hogy a jogalkotásban résztvevők nem kívánják tudomásul venni azt a tényt, hogy az ügyvédi megbízás immanens lényegét az ügyvédi titoktartási kötelezettség képezi. E körben az ügyvéd elsődlegesen a megbízójának tartozik felelősséggel és tevékenysége során – a bizalom megőrzése érdekében – nem járhat el vele szemben még jogszabályi kötelezettség folytán sem. Ebből fakad az a helyzet, hogy az európai ügyvédek ugyan formálisan eleget tesznek a pénzmosás elleni harc rájuk vonatkozó szabályainak, leginkább az azonosítási kötelezettségük betartásával, azonban nem várható el reálisan tőlük, hogy a számukra a biztos megélhetést jelentő ügyvédi titoktartási kötelezettségüket megbízóik kárára sértsék meg. E tekintetben tehát a pénzmosás megakadályozása elleni küzdelem alapvetően az ügyvédi titoktartási kötelezettséggel kerül szembe, amely szembenállás eldöntésének kérdése nyilvánvalóan a jövőre vár. Meg merem kockáztatni azonban, hogy az évezredek során kialakult ügyvédi titoktartási kötelezettség a közelmúlt eseményein alapuló kihívásokat is túl fogja élni.

4.7 Ügyvédi reklám

Az ügyvédi hivatás dinamikáján belül foglalkozni kívánok az ügyvédi reklámmal is, mivel az napjainkra a működés egyik kiemelkedő kérdéskörévé vált. A közelmúltban került sor ugyanis a Magyar Ügyvédi Kamara etikai szabályainak módosítására.⁴⁰⁰ Az új szabályozás háttérében egyrészt az a belső igény állt, hogy a reklámra vonatkozó rendelkezések ne csak az élet után kullogjanak, hanem az aktuális problémákra nyújtsanak megfelelő megoldási lehetőségeket, másrészt a nemzetközi szabályozás valamint a Gazdasági Versenyhivatal határozatában foglaltak adtak iránymutatást az új szabályzat megszövegezéséhez. Az ügyvédi

³⁹⁹ 2011. évi II. törvény az Európa Tanács terrorizmus megelőzéséről szóló, Varsóban, 2005. május 16-án kelt Egyezménye kihirdetéséről.

⁴⁰⁰ 5/2008. (XI.27.) MÜK Szabályzat 11. pont

reklámmal kapcsolatos kérdéskör megítélése során álláspontom szerint nem hagyhatók figyelmen kívül azok a korábban már jelezett felvetések, hogy az ügyvédi tevékenység gazdasági értelemben minek is minősül valójában. Ahogyan azt az alkotmányos helyzet áttekintése során már kifejtettem, az Alkotmányban kimondottan sem az ügyvéd, sem az ügyvédség szavak nem szerepelnek.⁴⁰¹ Ugyanakkor az Alaptörvény szerint Magyarország gazdasága az értékteremtő munkán és a vállalkozás szabadságán alapszik, biztosítja a tisztességes gazdasági verseny feltételeit, valamint az erőfölénnyel való visszaéléssel szemben, és védi a fogyasztók jogait.⁴⁰² Figyelemmel arra, hogy az adójogi szabályok alapján az ügyvéd, vagy ügyvédi iroda egyéni vagy társas vállalkozónak, vállalkozásnak⁴⁰³ minősül, az egyéni vállalkozó pedig a Polgári Törvénykönyv szerint gazdálkodó szervezetnek minősül,⁴⁰⁴ ebből az is következik, hogy az ügyvédnek, mint a gazdasági élet szereplőjének, reklámtevékenysége során a szakmai és etikai szabályok mellett az általános reklámjogi szabályoknak is meg kell felelnie.⁴⁰⁵ Ehhez hasonló felfogást követett az Európai Bíróság, amikor kimondta, hogy a versenyjogban a vállalkozás fogalma minden gazdasági tevékenységet folytató jogalanyra kiterjed, függetlenül azok jogállásától és finanszírozási módjuktól.⁴⁰⁶ Az Európai Parlament állásfoglalásában teljes mértékben elismeri, hogy a jogi szakmák döntő szerepet játszanak a demokratikus társadalomban az alapvető jogok tiszteletben tartása, a jogállam és a jogbiztonság garantálásában, akkor is, ha ügyfeleiket bíróság előtt képviselik vagy védik, és akkor is, ha jogi tanácsot adnak nekik.⁴⁰⁷ Az Európai Bíróság gyakorlata a jogi tevékenységet olyan gazdasági tevékenységnek fogadja el, melyet önálló vállalkozásként lehet megkezdeni és folytatni a letelepedés országának joga által a saját állampolgáiraire előírt feltételek szerint.⁴⁰⁸ Az ügyvédek díjazás ellenében vélemények, szerződések vagy más jogi aktusok elkészítéséből, valamint a bíróság előtti képviseletből és védelemből álló jogi segítségnyújtási szolgáltatásokat kínálnak. Vállalják továbbá az e tevékenységek gyakorlásával kapcsolatos pénzügyi kockázatokat, mivel a kiadások és

⁴⁰¹ DR. TRÓCSÁNYI LÁSZLÓ: Az ügyvédség alkotmányos helyzete Magyarországon. *Ügyvédek Lapja*, 2009/1. 2.

⁴⁰² Magyarország Alaptörvénye (2011. április 25.), M) cikk

⁴⁰³ 1995. évi CXVII. törvény 17.§, 33.§

⁴⁰⁴ 1959. évi IV. törvény 685.§ c.) pont

⁴⁰⁵ DR. SZAMOSI KATALIN: A reklámjog halójában. *Ügyvédek Lapja*. 200)/ 2. 33.

⁴⁰⁶ Lásd: Különösen a C-41/90. sz. Klaus Höfner és Fritz Elser kontra Macrotron GmbH ügy. *Európai Bírósági Határozatok Tára*. 1991. 21. pontját, C-309/99. számú ügy J. C. J. Wouters, J. W. Savelbergh és Price Waterhouse Belastingadviseurs BV kontra Algemene Raad van de Nederlandse Orde van Advocaten, Raad van de Balies van de Europese Gemeenschap részvételével. *Európai Bírósági Határozatok Tára*. 2002. 46. pont

⁴⁰⁷ Az Európai Parlament állásfoglalása a jogi szakmákról és a jogrendszer működéséhez fűződő általános érdekről szóló P6_TA (2006)0108, 1. pont

⁴⁰⁸ 107/83. sz. 'Onno Klopp-ügy' 17. pont

bevételek közötti egyenlőtlenség esetén az ügyvéd kénytelen maga viselni a veszteségeket.⁴⁰⁹ Ahogyan az már szintén kifejtésre került, az Alkotmánybíróság korábban rámutatott arra, hogy az ügyvéd tevékenységét és feladatait nem lehet önmagában megítélni és önmagában szabályozni, hanem csak annak az eljárásjogi rendszernek függvényében, amelyben tevékenysége, feladata magának a rendszernek a része, és amely rendszerből, a rendszer munkamegosztásából következik a foglalkozás sajátképpenisége. Az ügyvédi hivatás megkülönböztető jegye, hogy szellemi szabadfoglalkozásként olyan magán-tevékenység, amely a közhatalmi szervek működési körében garanciális okokból hangsúlyozottan magán-tevékenységként különül el a közhatalomtól,⁴¹⁰ ugyanakkor a GVH álláspontja szerint az ügyvédi tevékenység speciális piaci magatartás, melynek sajátosságait az alapelvek behatárolják.

4.7.1 Az ügyvédi reklám a Gazdasági Versenyhivatal szerint

A Gazdasági Versenyhivatal 2004. évben napvilágot látott határozata⁴¹¹ komoly vihart kavart ezen témakör állóvizében. A Magyar Ügyvédi Kamara ellen két területre kiterjedően indított eljárást a GVH a Tptv. 70. § (1) bekezdésére hivatkozással.⁴¹² A vizsgálat egyik részében az eljárás alá vont Kamara „Az ügyvédi hivatás etikai szabályairól és elvárásairól” szóló szabályzata⁴¹³ 11. pontjában írt, az ügyvédi tevékenység reklámozására vonatkozó szabályait vizsgálta, a másik részében pedig a Magyar Ügyvédi Kamara Elnökségének 2/2001. (09.03.) számú, az ügyvédi honlap tartalmáról rendelkező, fentiekkel kapcsolatos állásfoglalását,⁴¹⁴ abból a szempontból, hogy azok sértik-e versenytörvény 11. §-át.⁴¹⁵ A vizsgálat kiterjedt továbbá arra is, hogy a rendelkezések sérthetik-e az Európai Közösséget létrehozó szerződést, amely szerint a közös piaccal összeegyeztethetetlen, és ezért tilos minden olyan, a vállalkozások közötti megállapodás, vállalkozások társulásai által hozott döntés, és összehangolt magatartás, amely hatással lehet a tagállamok közötti kereskedelemre, és

⁴⁰⁹ C-309/99. sz. 'Wouters-ügy' 48. pont

⁴¹⁰ 22/1994 (IV.16.) AB határozat

⁴¹¹ GVH VJ-180/2004/32 határozat

⁴¹² PATYI GERGELY: Az ügyvédi kamarát érintő aktualitások, avagy a változás szele. *Glossa Iuridica*, 2009/1. 29-32.

⁴¹³ 8/1999. (III.22.) MÜK Szabályzat

⁴¹⁴ A MÜK Elnökségének 2/2001. (09.03.) sz. állásfoglalása az ügyvédi honlap tartalmáról (továbbiakban: állásfoglalás).

⁴¹⁵ Az 1996. évi LVII. törvény a tisztességtelen piaci magatartás és a versenykorlátozás tilalmáról (továbbiakban: Tptv.) 11. §-a szerint: Tilos a vállalkozások közötti megállapodás és összehangolt magatartás, valamint a vállalkozások társadalmi szervezetének, a köztestületnek, az egyesülésnek és más hasonló szervezetnek a döntése (a továbbiakban együtt: megállapodás), amely a gazdasági verseny megakadályozását, korlátozását vagy torzítását célozza, vagy ilyen hatást fejthet, illetve fejt ki. Nem minősül ilyennek a megállapodás, ha egymástól nem független vállalkozások között jön létre.

amelynek célja vagy hatása a közös piacon belüli verseny megakadályozása, korlátozása vagy torzítása.⁴¹⁶

2006. június 14-én született meg Vj-180/2004/32 számú határozat, melyben az Etikai Szabályzat egyes rendelkezéseit⁴¹⁷ versenykorlátozónak minősítette. A GVH az etikai szabályzat 11.1. pontja kapcsán arra hivatkozott, hogy „az ügyvédekkel illetően előzetesen fel kell idézni, hogy az állandó ítélkezési gyakorlat szerint, a tárgyra vonatkozó különös közösségi szabályok hiányában főszabály szerint minden egyes tagállam szabadon szabályozhatja az ügyvédi tevékenységnek a területén történő gyakorlását”. Így az e szakmákra alkalmazandó szabályok tagállamonként lényegesen eltérhetnek.⁴¹⁸ A Versenytanács arra is hivatkozott, hogy az ügynök fogalma tágabb lehet. A szövegezés szélesebb körű jogértelmezést tesz lehetővé a jogalkalmazó számára, és ettől függetlenül tiltottá tehet bármilyen, ügynöki tevékenység révén történő piaci megjelenést. A hivatal álláspontja szerint a 11.2. pont csak az összehasonlítást tilalmazza, a saját tevékenységgel kapcsolatos reklámról nem szól. Erre tekintettel a korlátozást a Versenytanács a 11.3. pontban meghatározott tiltással együtt értékelte. A 11.3. pont alatti szabályozás a Versenytanács megítélése szerint nem a szolgáltatás jellemzőinek reklámozását tiltja, hanem azok összehasonlíthatóságát. A Versenytanács szerint objektíve alátámasztható olyan összehasonlító tényközlés, mint például: az adott irodában van a legtöbb, adott jogterületre specializálódott ügyvéd, vagy a technikai ellátottságot hasonlítja össze. A Versenytanács az egyéb ügyvédi tevékenység vonatkozásában, így különösen a szomszédos piacokkal kapcsolatos szakterületeken indokolatlannak tartotta az összehasonlítást tiltó

⁴¹⁶ Az Európai Unióról szóló szerződés és az Európai Közösséget létrehozó szerződés egységes szerkezetbe foglalt változata. (2006.12.29.) (továbbiakban: EK Sz.) *Az Európai Unió Hivatalos Lapja*, C/321 81. cikk (1) bek.

⁴¹⁷ „11/1. Az ügyvéd köteles tartózkodni az ügyfélszerzés minden tisztességtelen formájától, így különösen ügynököt és felhajtót nem vehet igénybe. Az ügyvéd másnak sem anyagi, sem egyéb ellenszolgáltatást nem nyújthat azért, mert őt a jogkereső személy részére ajánlotta.

11/2. Az ügyvéd nem keltheti személyének olyan híret vagy látszatát, hogy egyes hatóságoknál az ügyben vagy egyes ügyekben a többi ügyvédnél kedvezőbb eredményt tud elérni, vagy az ügyet gyorsabban tudja elintézni.

11/3. Az ügyvéd semmilyen módon nem tudathatja, híresztelheti, hogy egyes ügyeket más ügyvédeknel kedvezőbb anyagi feltételek mellett vállal és intéz. Nem hasonlíthatja össze tevékenységét más ügyvéddel.

11/4. Nem minősül tiltott reklámnak, ha az ügyvéd (ügyvédi iroda)

a) irodája, alirodája székhelyének létesítését, áthelyezését, telefon, telefax számának megváltozását - legfeljebb két hónapon keresztül - közzéteszi,

c) mindenki számára nyilvánosságot biztosító helyen (pl. telefonkönyv, szaknévsor, szakmai jegyzék stb.) az iroda nevét, székhelyét, alirodájának székhelyét, telefon-, telefaxszámát, nyelvtudását, szakterületét megjelenti. A megjelentetés formája azonban nem lehet sem betűtípusban, sem a hirdetés nagyságában kiemelt. Nem tiltott reklám, ha az ügyvéd

e) jogszabályban meghatározott egyéb ügyvédi tevékenységet folytat - így többek között ingatlanközvetítés, társasház-szervezés stb., és az e tevékenységével kapcsolatos információkat hirdetés útján közzéteszi. A hirdetés kizárólag az ügyvéd (az ügyvédi iroda) nevét, címét, telefonszámát és elérhetőségnek idejét, valamint magát a tevékenységet tartalmazhatja.”

⁴¹⁸ C-309/99. sz. ‘Wouters-ügy’ 99. pont

szabályt. Ezek alapján a Versenytanács az általános, minden díjra és a tevékenységre egységesen kiterjedő ár összehasonlító szabályt tartotta versenykorlátozónak.

A korábbi 11.4. pont a) alpontja 2 hónapos időbeli korlátozása a Versenytanács szerint szintén nem volt kellően alátámasztva, így ez a pont korlátozásként nevesíthető rendelkezés volt. A 11.4. pont c) alpontjának szövegezése szerint a reklámozási formákba legfeljebb az írott sajtó sorolható, mivel a betűtípus és a hirdetési nagyság kitételek nehezen értelmezhetők a TV és a rádió esetében. Bár a szövegezés tartalmazza a stb. megjelölést, a fogalmazás inkább szűk értelmezést sugall. Nem alátámasztott a tiltás a betűtípus és a hirdetési felület nagysága, továbbá az igénybe vehető reklámhordozók tekintetében. A 11.4. pont e) alpont vonatkozásában az egyéb ügyvédi tevékenység kapcsán szintén csak a név, cím, elérhetőség és a tevékenység közzétételét engedte meg a döntés. A Versenytanács álláspontja szerint ezen tevékenységek körében semmi sem indokolta a közzétehető információk szűk körre történő korlátozását. Ugyanakkor a versenykorlátozás negatívan érintheti az ügyvédek helyzetét a 'rokon szakmák' képviselőivel folytatott versenyben. Az árak közzétételére vonatkozó reklámkorlátozás a GVH szerint versenykorlátozónak tekinthető, mivel az ár a verseny egyik leglényegesebb eleme.

4.7.2 BÜK elnökségi és fegyelmi gyakorlata az új Etikai Szabályozás előtt

Az új etikai szabályzat megalkotása előtt számos, a reklámtilalomba ütközést kimondó kamarai elnökségi határozat született. Így web-áruház keretében az ügyvéd közreműködése, és ennek hirdetése a reklámtilalomba ütközött.⁴¹⁹ Ügyvéd, ügyvédi iroda álláshirdetése nem tartalmazhatott az ügyvéd, ügyvédi iroda tevékenységére, kapcsolatrendszerére történő utalást, burkolt illetve közvetett reklámot.⁴²⁰ Fegyelmi vétséget⁴²¹ valósítottak meg azok az ügyvédek, akik irodája egy korábbi iroda tagjaiból és egy egyéni ügyvédből alakult, mely új ügyvédi iroda átvette az előző irodák, ügyvédek megbízásait és a meglévő ügyfelek értesítésének szándékával erről tájékoztató leveleket postázták. Noha csak a korábbi etikai szabályzat 11.4. pontja⁴²² szerinti tájékoztatást kívánták megadni megbízóik számára, a levelek postázása során nem jártak el kellő gondossággal, és így a levelek olyan címzettekhez is eljuthattak, akik nem tartoztak az iroda, illetve a korábbi irodák megbízói közé. Ez a cselekmény maga alkalmas volt arra, hogy ügyfeleket toborozzanak a kamara többi tagjának rovására és megbízói köréből,

⁴¹⁹ BÜK 2004. Eln. 470/5/5.

⁴²⁰ BÜK 2005. Eln. 470/5/1-a.

⁴²¹ Határozatok Tára 85-86.

⁴²² Nem minősül tiltott reklámnak, ha az ügyvéd ügyfeleit arról tájékoztatja, hogy szakmai tevékenysége megváltozott, illetve kiegészült.

ezért ezzel fegyelmi vétséget valósítottak meg az Etikai Szabályzat 11.1. pontja⁴²³ alapján. Az ügyvédi tevékenység tiltott reklámozásának minősült az „állást keres” rovatban történő, alábbi szövegezésű hirdetés: „Nemzetközi ügyvédi irodában is gyakorlatot szerzett, nagy tapasztalattal rendelkező ügyvédnő, tárgyalóképes angolnyelv-tudással főállást vagy tartós megbízást vállal...”⁴²⁴

Ugyancsak tiltott reklámnak minősült egy kerületi újságban az ügyvéd irodájának megnyitójáról szóló cikk is. Jóllehet az etikai szabályzat 11.4. pontja alapján jogosult tevékenységének, irodájának, alirodájának székhelyét, ügyfélfogadásának rendjét közölni, az ügyvéd hirdetése a jogszabály adta kereteken túlment, mivel a fényképpel illusztrált cikk az ügyvéd politikai karrierjének, illetve kapcsolatainak olyan fajta előadását tartalmazta, amely az ügyvédek között tisztességtelen versenyhelyzet kialakulását eredményezhette volna, ami sértette az etikai szabályzat 11. pontját.⁴²⁵ Egy magazinban történő olyan tartalmú hirdetés, mely szerint „ha ügyvédre van szüksége, dr. XY kandidátus c. főiskolai tanár, ügyvéd az alábbi szolgáltatásokkal várja ügyfeleit” nem minősült tiltott reklám alóli kivételnek. Az Ügyvédi Etikai Szabályzat⁴²⁶ egyértelmű volt a tekintetben, hogy az iroda székhelyének, nevének, telefonszámának megjelenését kizárólag olyan jegyzékben engedélyezte (pl.: telefonkönyv, szaknévsor), amely mindenki számára nyilvánosságot biztosít, és amelyeknél a közzététel célja a megbízók tájékoztatása és nem pedig a tiltott ügyfélszerzés.⁴²⁷ Az ügyvédi iroda székhelyének megváltoztatása ürügyként szolgálhatott ugyanakkor arra, hogy ügyvédek reklámtevékenységet folytassanak. Ez valósult meg azzal az országos napilapban és egy országos gazdasági hetilapban megjelent hirdetéssel, mely tartalmazta az ügyvédi iroda új székhelyének címét, telefonszámokat, internetes elérhetőséget, továbbá a székházról fényképet. A hirdetés az alábbi adatokat tartalmazta: „az XY Európa egyik legnagyobb ügyvédi irodahálózata, amely a világ 36 pénzügyi és kereskedelmi központjában több mint 2500 ügyvéddel áll ügyfelei rendelkezésére. A ZX az XY budapesti irodája, melynek magyar és külföldi ügyvédei a legmagasabb színvonalú szolgáltatást nyújtják az üzleti és kereskedelmi jog területén.”⁴²⁸ Szintén tiltott reklámba ütközött az alábbi szövegezésű felhívás: „Tisztelt Ingatlanközvetítő! Engedje meg, hogy bemutatkozzam. Ügyvédi Irodám... óta működő, elsősorban ingatlan és cégügyekkel foglalkozó magániroda. Ingatlanközvetítéssel ez idáig

⁴²³ Az ügyvéd köteles tartózkodni az ügyfélszerzés minden tisztességtelen formájától.

⁴²⁴ Határozatok Tára. 87.

⁴²⁵ Az ügyvédi reklámtevékenység nem sértheti mások személyiségi jogait, nem ütközhet jó erkölcsbe, a hivatás tisztességébe és nem eredményezhet az ügyvédek között tisztességtelen versenyhelyzetet. Határozatok tára. 88.

⁴²⁶ 8/1999. (III.22.) MÜK Szabályzat

⁴²⁷ Határozatok Tára. 89.

⁴²⁸ Határozatok Tára. 90.

kizárólag ügyfeleink körében foglalkoztunk, azonban az ingatlan adásvételi igények fokozott jelentkezése illetve előfordulása miatt ügyvédi háttérrel nem rendelkező, de az ingatlanközvetítésben profi és szakképzett egyéni vállalkozó, vagy erre szakosodott társaság jelentkezését várjuk kölcsönös előnyök alapján szerzett együttműködés céljából...⁴²⁹ Az esetek bemutatásán túllépve a továbbiakban az új etikai szabályokat ismertetem.

4.7.3 Az új Etikai Szabályzat

Az új Etikai Szabályzat preambuluma szerint „az ügyvédi hivatás tiszteletben tartása a jogállamiság és a demokrácia elengedhetetlen feltétele a társadalomban.”⁴³⁰ Az európai jogi hivatás széleskörűen elismert és tiszteletben tartott alapelvei nélkülözhetetlenek az igazságszolgáltatás helyes működéséhez, a joghoz való hozzáféréshez és a tisztességes eljáráshoz való jog érvényesüléséhez. A magyar ügyvédség mindig tiszteletben tartotta az ügyvédi hivatás alapértékeit. Az új etikai szabályzattal kimondásra került, hogy elfogadja és tiszteletben tartja az Európai Ügyvédi Kamarák Tanácsa 2006. november 24-i Plenáris Ülésén jóváhagyott Európai jogi hivatás alapértékeinek chartája⁴³¹ című dokumentumba foglaltakat. A változtatott szabályozás alapján az ügyvéd jogosult az általa nyújtott szolgáltatásokról a nyilvánosságot tájékoztatni feltéve, hogy a tájékoztatás pontos, nem félrevezető és nem sérti az etikai szabályzat preambulumban megfogalmazott ügyvédi alapelveket és alapértékeket. A korlátozás egyrészt a reklámszabályozásban is megkövetelt pontosság és nem félrevezető jelleg, másrészt pedig az ügyvédi hivatás alapértékei, amelyeknek a preambulumban történt felsorolása ezen alapértékeket kellő pontossággal körülhatárolttá teszik. A preambulom szövegére tekintettel az etikai szabályzat 11.1-11.3 pontjai jelentősen módosultak. Törlésre került a korábbi 11.4. pont, amely felsorolta, hogy mely esetek tekinthetők indokolt tájékoztatásnak. Ismeretes, hogy az ügyvédi hivatás gyakorlása során nincs két egyforma ügy, még akkor sem, ha bizonyos típusú ügyek mutatnak is jelentős hasonlóságokat. Nincs olyan mérési módszer, amellyel objektív módon össze lehetne hasonlítani az egyik ügyvéd tevékenységét és eredményességét más ügyvédével.

Az ügyvéd tehát jelenleg reklámozhatja önmagát a média bármely formája, úgy mint sajtó, rádió, televízió, elektronikus kereskedelmi kommunikáció útján, vagy bármely más módon, amennyiben ez a reklám megfelel a 2.6.1. pontban foglalt követelménynek, azaz az általa nyújtott szolgáltatásokról pontos, nem félrevezető tájékoztatást ad, és nem sérti a titoktartás

⁴²⁹ Határozatok Tára. 247.

⁴³⁰ 5/2008. (X.27.) MÜK Szabályzat

⁴³¹ CCBE

kötelezettségét, vagy más alapvető értékeket.⁴³² A szabályozás alapján nem minősül reklámnak az ügyvéd (arc)képének, szakmai önéletrajzának, jogi szakmai vagy jogtudományi publikációinak közlése, szakmai gyakorlatának bemutatása, illetve nyelvismeretének feltüntetése, ha az kizárólag valós tényeket tartalmaz, tárgyilagos, mértéktartó és nem ütközik az etikai szabályzatba.⁴³³ Szintén összecseng a szabályozással, hogy a tagállamok eltörlik a szabályozott szakmák által nyújtott kereskedelmi tájékoztatásra vonatkozó valamennyi teljes körű tilalmat. A tagállamok biztosítják, hogy a szabályozott szakmák által nyújtott kereskedelmi tájékoztatás megfeleljen a közösségi joggal összhangban levő szakmai szabályoknak, amelyek különösen a szakma függetlenségére, méltóságára és tisztességére, továbbá a szakmai titoktartásra vonatkoznak, az egyes szakmák sajátosságainak megfelelően. A kereskedelmi tájékoztatásról szóló szakmai szabályoknak megkülönböztetéstől mentesnek és arányosnak kell lenniük, és azokat a közérdeken alapuló kényszerítő indokkal kell alátámasztani.⁴³⁴

Megállapításul elmondható, hogy az összehasonlítás tilalmára vonatkozó szabály összeegyeztethető a fent említett szakmai sajátosságokkal, különösen azért, mert az irányadó ‘piacon’ objektív információkat (ügyvédi titoktartási kötelezettség) nem is lehet begyűjteni. A korlátozást tehát a közérdek indokolja, és az nem haladja meg a szükséges mértéket.

4.7.4 A Wouters ügy

A vizsgált résztema szempontjából mindenképpen szükséges röviden ismertetni azt az esetet, amely ügyben az Európai Bíróság vizsgálta, hogy nem ellentétes-e az EK Sz. rendelkezésével azon holland kamarai szabályozás, mely szerint az ügyvédek és a könyvvizsgálók között tilos az együttműködés. Az ügy 97. pontja szerint „[...] nem minden, a felek, vagy a felek egyikének cselekvési szabadságát korlátozó vállalkozások közötti megállapodás, vagy a vállalkozások társulásának döntése esik szükségszerűen a Szerződés [81.] cikk (1) bekezdésében megfogalmazott tilalom alá.”

A Wouters-ügy 110. pontja utal arra, hogy azon holland ügyvédi kamarai szabályozás, amely tiltotta az ügyvédek és a könyvvizsgálók partnerségét, szoros együttműködését „[...] nem sérti a Szerződés [85.] cikk (1) bekezdését, mert a testület ésszerűen gondolhatta, hogy a szabályozás, a szükség szerint benne rejlő versenykorlátozó hatások ellenére, elengedhetetlenek a jogi szakma megfelelő gyakorlásához”.

⁴³² CCBE 2.6.1. pont és 2.6.2. pont

⁴³³ MÜK Elnökségének 2/2001. (09.03.) sz. állásfoglalása

⁴³⁴ Szolgáltatási Irányelv) 24. cikk (1) és (2) bek.

Az Európai Bizottság jelentése szerint,⁴³⁵ amely a szakmai kamarák szabályozási jogosultságait és gyakorlatát értékelte versenyjogi szempontból, meghatározta a lehetséges versenykorlátozó rendelkezések körét és azok megítélését. Ez alapján három okból lehet szükség a szabadfoglalkozások szabályozására, melyek a következők:

- a fogyasztók és a szolgáltatók közötti információs aszimmetria;
- az un. *Külső hatások* fogalma, mivel a szolgáltatás, hatással lehet harmadik félre, valamint azért, mert
- az egyes szakmai szolgáltatások ‘közjavakat’ állítanak elő, melyek a társadalom egésze számára értéket képviselnek, mint például a jól működő igazságszolgáltatás.

A Bizottsági Jelentés szerint a korlátozások megszüntethetők, vagy korlátozhatják a szolgáltatók közötti versenyt, így akadályozzák a szakmában dolgozókat abban, hogy költség-hatékonyan, alacsonyabb árakkal, jobb minőségben dolgozzanak, ezért a Bizottság véleménye szerint biztosítani kell a szolgáltatók közötti versenyt kevésbé akadályozó, a valós szabályozási célokat és indokokat jobban szolgáló megoldások kialakítását.

4.7.5 Az ügyvédi reklám értékelése

A magam részéről teljes mértékben egyetértek azon véleménnyel, amely szerint az ügyvédi hirdetés kétélű fegyver. „Hozhat is, vihet is. Nemcsak felkeltheti az érdeklődést az ügyvéd iránt, hanem azt a képzetet is keltheti, hogy jó lenne, ha az ügyvédnek lenne ügyfele, de nincs. Az ügyvédek eddig sem valamely tilalom okán tartózkodtak a gazdasági reklámtól, hanem inkább az ügyvédi tradíciók és a méltóságörzés miatt. Egy ajánlás az ismeretségi körből, a tudás vagy a sikeres ügyvitel szolid megjelenítése, a susogó propaganda (ha pozitív) többlet jelent ezer hirdetésnél.”⁴³⁶ Más oldalról közelítve az is mondható, hogy az új reklámetikai szabályozásban rögzített szabályok ismerete alapvetően fontos, de nem elégséges ahhoz, hogy az ügyvédek biztonsággal reklámozzanak.⁴³⁷

Egy megbízás elnyerésénél – az ügyfél számára, részleteiben nem is minden esetben követhető szakmaiságnál, olykor nagyobb súllyal esnek latba egyéb paraméterek. A szakmai koncepció mellett a prezentáció és az ajánlat megfogalmazásának színvonala, stílusa, a tárgyaló ügyvédek fellépése, megjelenése is döntő lehet. Egy ügyvédi iroda berendezésének dizájnja, honlapjának

⁴³⁵ Communication from the Commission. Report on Competition in Professional Services. Brussels: Commission of the European Communities. 9.2.2004. COM (2004) 83.

⁴³⁶ DR. HIDASI GÁBOR: Reklámozni szabad? *Ügyvédek Lapja*, 2009/2. 34-35.

⁴³⁷ DR. SZAMOSI i. m. 33.

és nyomtatott anyagainak nyelvi és grafikai stílusa – optimális esetben tudatosan választott – üzenetet hordoz.⁴³⁸

4.8 Az ügyvédi honlap

Az ügyvédi működés vizsgálata kapcsán, a reklámra vonatkozó helyzet áttekintését követően, szintén nem hagyhatók figyelmen kívül a modern kor kihívásai. Nem szükséges magyarázni, hogy a néhány évtizeddel ezelőtti irodatechnikai színvonalhoz képest mekkora változások mentek végbe. Korábban egy egész ügyvédi munkaközösség egyetlen telefonvonallal képes volt feladatait ellátni, ehhez képest ma a mobiltelefon, a telefax, és elsődlegesen a számítógép és az internet nélkül már szinte létezni sem lehetséges.

Egyes új megoldások korábban még ötlet szintjén sem léteztek, míg mára mindennapjaink részévé váltak, ezért az ügyvédi honlapokkal kapcsolatos kérdésekkel is szükséges foglalkoznom. E tekintetben a Gazdasági Versenyhivatal versenykorlátozásra vonatkozó döntése szintén meghatározó jelentőségűvé vált. Ez a döntés versenykorlátozónak minősítette az ügyvédi honlap tartalmáról szóló korábbi 2/2001. (09.03.) MÜK elnökségi állásfoglalás egyes rendelkezéseit. A GVH határozata a korábbi szabályozás versenykorlátozó jellegét az alábbi kitételek rögzítettségében látta:

- „az ügyvédi honlap tartalma nem szolgálhatja az ügyvéd, illetve szolgáltatásának népszerűsítését, vagy egyébként reklám célját;
- tilos a hatáskeltő szlogen vagy más gazdasági reklámnak minősülő megjelölés használata;
- az ügyvéd honlapja nem tartalmazhat sem jogi tanácsadásra, sem bármely más jogi, az ügyvéd által nyújtható szolgáltatásra irányuló ajánlatot vagy ajánlattételre felhívást, díjajánlatot, illetve bármely közvetlen vagy közvetett közlést és összehasonlítást az ügyvéd által alkalmazott díjakra;
- nem tartalmazhat megbízási szerződés kötésére vonatkozó felhívást vagy ajánlatot, vagy a honlapról lehívható megbízási szerződést vagy meghatalmazást;
- az ügyvéd által ellátott ügy és képviselt ügyfél a honlapon nem nevezhető meg.”⁴³⁹

⁴³⁸ DR. ZÖLLER KATALIN véleménye IFJ. DR. LOMNICI ZOLTÁN: Ügyvédi reklám – korlátok között. *de JURE*, 2008/10. cikkére. – <http://dejure.hu/2008/11/26/ugyved-reklam-korlatok-kozott/>

⁴³⁹ GVH Vj-180/2004/32. határozat, 1.

Érdekes, hogy az ügyvédi honlapra vonatkozó meghatározást⁴⁴⁰ a Magyar Ügyvédi Kamara – a GVH döntését követően – ismételten már nem tett közzé, annak lényegét csak a korábbi állásfoglalásból ismerhetjük meg.

4.8.1 A honlapokra vonatkozó ‘új’ szabályozás

Az új szabályozás⁴⁴¹ alapján az ügyvéd, ügyvédi iroda interneten való megjelenése (pl. az ügyvédi honlap megnyitása és fenntartása) általánosságban nem ütközhet a szabályzat rendelkezéseibe. Az ügyvédi honlap elnevezése során a MÜK Névhasználati Szabályzatának⁴⁴² rendelkezései az irányadók. Az ügyvédi honlap elnevezése nem tartalmazhat olyan elemet, amely az interneten való keresés során az ügyvéd javára más ügyvédekkel szemben tisztességtelen előnyt eredményez, vagy amely a hivatás gyakorlása során szokásosan használt általános megjelölés használatát más ügyvédek számára nem tenné lehetővé.

A honlap elnevezésére vonatkozó szabályozás a Névhasználati Szabályzat és az Ütv.⁴⁴³ rendelkezéseit követi. A korábbi állásfoglalás szövege került részben átvételre, azzal az eltéréssel, hogy az *indokolatlan* előnyt a *tisztességtelen* előny megszövegezés váltja fel. Bekerült továbbá az a vagylagos kiegészítés is hogy „...vagy amely a hivatás gyakorlása során szokásosan használt általános megjelölés használatát más ügyvédek számára nem tenné lehetővé.”

A szabályozást az indokolja, hogy a Magyar Ügyvédi Kamara megengedhetetlennek tartaná azt, hogy míg az ügyvéd a hivatása gyakorlása során – közérdek által indokoltan – csak az

⁴⁴⁰ Az ügyvédi honlap az egyéni ügyvédre, az ügyvédi irodára (továbbiakban együtt: ‘ügyvéd’) és az ügyvéd által nyújtott jogi szolgáltatásra vonatkozó adatokat tartalmazó elektronikus megjelenítési forma. Az ügyvédi honlap tartalomszolgáltatója az ügyvéd, még abban az esetben is, ha a honlapon megjelenő tartalom összeállításához, szerkesztéséhez, frissítéséhez, műszaki és tartalmi karbantartásához, az ahhoz való hozzáférés biztosítása érdekében közreműködőt vesz igénybe. Abban az esetben is az ügyvéd minősül tartalomszolgáltatónak, amennyiben javára harmadik személy a saját nevében rendeli meg az ügyvédi honlap tervezését, fenntartását és az ahhoz történő hozzáférés biztosítását. Az ügyvédi honlap mindenki számára nyilvánosságot biztosító információközlési és hozzáférési forrás, amelyen az ügyvéd által való megjelenés célja és tartalma nem haladhatja meg az ügyvédről és annak szakmai képzettségéről, tevékenységéről való tárgyilagos és etikus nyilvános tájékoztatás kereteit.

⁴⁴¹ 5/2008. (XI.27.) MÜK Szabályzat

⁴⁴² 1/2008. (X.27.) MÜK Szabályzat az ügyvéd és az ügyvédi iroda névhasználatáról szóló 5/1999. (III. 1.) MÜK (Magyar Ügyvédi Kamara) szabályzat módosításáról és a módosítással egységes szerkezetbe foglalásról. (továbbiakban: Névhasználati Szabályzat) 1., 2. és 6. pont: „Az ügyvéd hivatásának gyakorlásakor a saját családi nevét és utónevét vagy a születési nevét, valamint doktori címét használja (a továbbiakban: személyazonosító igazolványban feltüntetett név) az ügyvédi minőségre utalással.” „Az ügyvédi kamara elnöksége az 1. pontban eltérő név használatát is engedélyezheti.” „Az ügyvédi iroda neve egy vagy több tagjának a jelen szabályzat szerint használható nevéből, illetve több tagjának családi nevéből és az „ügyvédi iroda”, továbbá több tag esetén a „társai” vagy „társai” kifejezésekből tevődik össze.”

⁴⁴³ Az Ütv. 11. § (1) Az ügyvéd a hivatásának gyakorlásakor a saját családi és utónevét vagy a leánykori nevét, valamint doktori címét használja az ügyvédi minőségre utalással. (2) Az (1) bekezdésben meghatározott névhasználatról az ügyvéd kizárólag a 112. § (1) bekezdésének b) pontja szerint kiadott szabályzat szerint térhet el.

Ütv.-ben és a Névhasználati Szabályzatban foglaltak szerint használhatja hivatása gyakorlásának megnevezését, addig az interneten szabadon választott fantázianév alatt tehetné ugyanezt, ami ellentétes és összeegyeztethetetlen lenne az ügyvédi méltósággal, tisztelességgel.

A probléma azonban látszólagos, ugyanis az interneten történő megjelenés és hirdetés szorosan kapcsolódik a hivatás gyakorlásához, és a hivatás gyakorlásának egyik megjelenési formája. Az ügyvéd azért jelenik meg az interneten és azért hirdet, hogy ezzel előmozdítsa ügyforgalmát, azaz hivatásának gyakorlását. A megbízók érdeke és a közbizalom elve tehát egyaránt azt kívánja meg, hogy az ügyvéd a szolgáltatását csak a saját hivatalos elnevezése alatt reklámozhassa.⁴⁴⁴

Az ügyvédi honlapon – a jogszerű felhasználásra vonatkozó engedély birtokában – az ügyvédi hivatás alapelveivel és alapértékeivel összeegyeztethető szerzői (pl. zene, irodalmi, audiovizuális stb.) műveket lehet felhasználni a honlap grafikai szerkesztéséhez és felépítéséhez. Az Etikai Szabályzat mértéktartó szerzői művekre vonatkozó hivatkozását az ügyvédi méltóság és tisztesség tiszteletben tartása és érvényre juttatása iránti közérdek megfelelően indokolja. Magam is egyetértek azzal, hogy az ügyvédi alapértékekre figyelemmel nem lenne kívánatos pl. pornográf vagy az általános normák szerint szélsőségesnek minősülő szerzői művekre történő utalás az ügyvédi honlapon. A tartalommal kapcsolatos korlátozások a közérdek és az ügyvédi hivatás alapértékeinek védelme érdekében vannak, a korlátozás a szükséges mértéket nem haladja meg.⁴⁴⁵

Az ügyvédi honlap nem tartalmazhat a hivatás méltóságával össze nem egyeztethető hatáskeltő szlogent. Az ügyvédi honlaphoz nem kapcsolható a képernyőn látható bármely reklám közlésére szolgáló felület ('banner'). Az ügyvédi honlapon csak szakmailag indokolt és az ügyvédi hivatás méltóságával összeegyeztethető ún. 'hyperlink' helyezhető el. Más ügyvédi honlapra utalás esetén a Kamara felhívására az ügyvéd, ügyvédi iroda köteles igazolni a kapcsolat indokoltságát alátámasztó tényeket. A szabályozás a korábbi szabályozás szövegezését veszi át néhány finomítással, amikor rögzíti, hogy az ügyvédi honlap nyitólapján jól látható és olvasható módon fel kell tüntetni a Kamara által jóváhagyott egységes szövegű tájékoztatást és a Kamara honlapjára közvetlen kapcsolódást biztosító hyperlinket.⁴⁴⁶

⁴⁴⁴ Az Etikai Szabályzat 11/5.1. pontjához fűzött indokolás 6-7.

⁴⁴⁵ Az Etikai Szabályzat 11/5.1. pontjához fűzött indokolás 7.

⁴⁴⁶ A hyperlink javasolt szövege: „Ezt a honlapot _____ a _____ Ügyvédi Kamarában bejegyzett ügyvéd / iroda / európai közösségi jogász tartja fenn az ügyvédekre vonatkozó jogszabályok és belső szabályzatok szerint, melyek az ügyféljogokra vonatkozó tájékoztatással együtt a www.magyarugyvedikamara.hu honlapon találhatóak.”

Új szabályként jelenik meg azonban, hogy referenciaként megbízó nem tűntethető fel. Kétségtelen, hogy a szabályt a Gazdasági Versenyhivatal versenykorlátozónak minősítette, azonban a hatályos szabályozásból mégsem került ki. Véleményem szerint ennek egyik indoka lehet, hogy az Európai Bíróság mérlegelési mozgásteret engedélyezett a nemzeti jogalkotóknak, a szakmai szervezeteknek és testületeknek annak meghatározásában, mi elengedhetetlen és mi szükséges a jogi szakmáknak az adott tagállamban történő megfelelő gyakorlása védelméhez.⁴⁴⁷ Az Etikai Szabályzathoz fűzött indokolás⁴⁴⁸ rámutat továbbá arra, hogy ebben a tekintetben különös jelentősége van az egyes országok hagyományainak és szokásainak. Az ügyvédi hivatás magyarországi, és általánosságban kontinentális európai, érzékelhetően konzervatívabb felfogású fejlődését és helyzetét nyilvánvalóan nem lehet összehasonlítani az eltérő társadalmi szerkezetű, más múlttal és hagyományokkal rendelkező, eltérő jogfejlődésű angolszász típusú társadalom által is elfogadott és megszokott szabályokkal és szokásokkal.

A honlapokkal kapcsolatban további – jogszabályon alapuló – korlátozó tényező az ügyvédi titoktartás kötelezettsége, amely bizonyosan egyenlőtlenséget eredményez, mivel az ügyvédi titoktartás alóli felmentés változó és nem prognosztizálható.⁴⁴⁹

Az ügyvéd által ellátott ügy és képviselt ügyfél megnevezése az ügyvéd és általában a kamara által befolyásolhatatlan versenyhátrányba hozná azokat az ügyvédeket, akik megbízói a megnevezéshez – személyiségvédelmi, üzleti titok vagy más okból – nem járulnak hozzá (jellemzően magánszemélyek, kis és közepméretű vállalkozások), azokkal az ügyvédekkel szemben, akiknél a megbízók ehhez hozzájárulnak (jellemzően nagyméretű vállalkozások). A hozzájárulás nem csak a természetes vagy jogi személy jellegétől, hanem az ügy természetétől is függ. Fennáll a veszélye annak is, hogy a hozzájárulás megadásával a megbízó kiszolgáltatott helyzetbe kerül, ugyanis a hozzájárulás megadásával még nem ismeri meg azt, hogy a megbízott ügyvéd hol és hogyan (milyen részletességgel, milyen szöveggörnyezetben, stb.) teszi közzé a megbízásra vonatkozó adatokat. Ebben a tekintetben az a körülmény, hogy adott esetben a belföldi ügyvédi irodával együttműködő külföldi ügyvédi iroda – az ügyfél hozzájárulása esetén – saját honlapján, ‘saját ügyként’ szerepeltetheti az ügyet/megbízót, a szabályozás célját képező nemzeti ügyvédi piac tekintetében elenyésző és másodlagos.

⁴⁴⁷ P6_TA(2006)0108 6. pont

⁴⁴⁸ Az Etikai Szabályzathoz fűzött indokolás 7-8.

⁴⁴⁹ Az 1998. évi XI. törvény 8.§ (1) „Az ügyvédet - ha törvény másként nem rendelkezik - titoktartási kötelezettség terheli minden olyan adatot, tényről a hivatásának gyakorlása során szerzett tudomást. E kötelezettség független az ügyvédi megbízási jogviszony fennállásától, és az ügyvédi működés megszűnése után is fennmarad.”

Ismereteim szerint azonban mindeddig egyetlen olyan panasz sem érkezett az ügyvédi kamarákhoz, amely az ellátott ügy, illetve képviselt ügyfél megnevezését hiányolta volna. Az ügyvédi reklám fenti korlátozásai a Szolgáltatási Irányelv 24. cikk (2)⁴⁵⁰ bekezdésében foglaltaknak megfelelnek, az indokolt és a szükséges mértéket nem haladják meg.

Az Etikai Szabályzathoz fűzött indokolás⁴⁵¹ szerint a szabályzat kiegészítésre került az ügyvédi tevékenység tekintetében fontos információ⁴⁵² megadására vonatkozó kötelezettséggel. A 22. cikk (1) bekezdés i) pontnak való megfelelés tekintetében meghatározó körülmény az, hogy ügyvédi szolgáltatás esetében nem adható meg előre és általános érvénnyel a szolgáltatás ára, mivel nem adott szolgáltatástípusra vonatkozóan előre meghatározott árról van szó. A tiszteletdíjjal kapcsolatban korábban kifejtettek nem megismételve, rögzíteném, hogy még azokban a ritka esetekben is, amikor a jogi szolgáltatás látszólag átlagos szolgáltatás, az egyes esetek körülményei alapján komoly eltérések lehetnek, amely ugyancsak eltérést eredményez a díjazásban.⁴⁵³

A fentiekre is figyelemmel a Szolgáltatási Irányelv 22. cikk (3) bekezdés a) pontja szerinti szabályt lehet csak alkalmazni, azaz az ár (ügyvédi díj) kiszámításának módját vagy kellően részletes becslést lehet megadni, azt is a „szolgáltatásnyújtás helyszínén való hozzáférés” útján ((2) bekezdés b) pont), tehát konkrét esetekben egyedileg. Az Irányelv így kifejezetten rendelkezik arról, mi a teendő olyan szolgáltatás esetén, melynek pontos ára előre nem határozható meg.

„Az ügyvéd által felszámított megbízási díjnak az ügyfél által teljes körűen megismerhetőnek, tisztességes és ésszerű módon megállapítotttnak kell lennie, és meg kell felelnie az ügyvéd számára irányadó jogszabályoknak és szakmai szabályoknak.”⁴⁵⁴

Emellett a 98/5/EK Irányelv több pontra vonatkozóan is konkrét rendelkezést tartalmaz. A 4. cikk (1) bekezdése a névhasználatot, (2) bekezdése a származási és a fogadó ország kamaráinak megnevezését írja elő.

⁴⁵⁰ A tagállamok biztosítják, hogy a szabályozott szakmák által nyújtott kereskedelmi tájékoztatás megfeleljen a közösségi joggal összhangban levő szakmai szabályoknak, amelyek különösen a szakma függetlenségére, méltóságára és tisztességére, továbbá a szakmai titoktartásra vonatkoznak, az egyes szakmák sajátosságainak megfelelően. A kereskedelmi tájékoztatásról szóló szakmai szabályoknak megkülönböztetéstől mentesnek és arányosnak kell lenniük, és azokat a közérdeken alapuló kényszerítő indokkal kell alátámasztani.

⁴⁵¹ Az Etikai Szabályzathoz fűzött indokolás 8-9.

⁴⁵² Szolgáltatási Irányelv 22. cikk

⁴⁵³ Pl.: Adásvételi szerződés legegyszerűbb esete vagy adásvételi szerződés tulajdoni hányadra – több eladóval és vevővel, hasznélvezeti jog kikötése vagy fenntartása, bankkölcsön, más ügylet teljesülésétől függő feltételek, birtokbaadási komplikációk stb. – holott az ügylet tárgyát képező ingatlan értéke éppenséggel azonos is lehet.

⁴⁵⁴ CCBE 3.4. pont

Az ügyvédi honlap elnevezése (az adott internetcím, amelyen a honlap közvetlenül elérhető) csak a Kamaránál bejegyzett ügyvéd nevéből, vagy annak e névre utaló részéről (vezérszavából) – az internetcímekre vonatkozó szabályok szerint – képzett elnevezés lehet. Az ügyvédi honlap elnevezése nem tartalmazhat olyan elemet, amely az interneten való keresés során az ügyvéd javára más ügyvédekkel szemben indokolatlan előnyt eredményez.

4.8.2 Az ügyvédi honlap tartalma

Tilos az ügyvédi honlapon szerzői (pl. zene, irodalmi, audiovizuális stb.) műveket felhasználni, kivéve a honlap illő és mértéktartó grafikai szerkesztéséhez és felépítéséhez használt szerzői alkotások (elsősorban szoftveres grafikai mű) jogszerű felhasználását. Az ügyvédi honlap tartalma nem szolgálhatja az ügyvéd illetve szolgáltatásának népszerűsítését vagy egyébként, reklám célját. Tilos a hatáskeltő szlogen vagy más gazdasági reklámnak minősülő megjelölés használata. Az ügyvédi honlaphoz nem kapcsolható a képernyőn látható bármely reklámközlésre szolgáló felület (banner). Az ügyvédi honlapon tilos bármely más honlap címlapjára vagy bármely más tartalmi elemére kapcsolást lehetővé tevő ún. ‘hyperlink’ elhelyezése, kivéve az olyan kapcsolást, amely az ügyvédi szervezethez vagy a Kamaránál regisztrált külföldi ügyvéd, ügyvédi iroda (külföldi jogi tanácsadó) honlapjának címlapjára mutat. Nem minősül reklámnak az ügyvéd (arc)képének, szakmai önéletrajzának, jogi szakmai vagy jogtudományi publikációinak közzétevése, szakmai gyakorlatának bemutatása, illetve nyelvismeretének feltüntetése, ha az kizárólag valós tényeket tartalmaz, tárgyilagos, mértéktartó és nem ütközik az Etikai Szabályzat 11.2 és 11.3 pontjaiban foglalt tiltó rendelkezésekbe. Nem nevezhető meg az ügyvéd által ellátott ügy és képviselt ügyfél. E tartalom nem zárja ki azt, hogy tevékenysége ismertetése körében az ügyvéd az általa ellátott ügy típusát általánosságban megjelölje (pl. biztosítási ügyek, házassági bontóperekben képviselet stb.). Az ügyvéd honlapja nem tartalmazhat sem jogi tanácsadásra, sem bármely más jogi, az ügyvéd által nyújtható szolgáltatásra irányuló ajánlatot vagy ajánlattételre felhívást, díjajánlatot, illetve bármely közvetlen vagy közvetett közlést és összehasonlítást az ügyvéd által alkalmazott díjakra. Nem tartalmazhat továbbá megbízási szerződés kötésére vonatkozó felhívást vagy ajánlatot, vagy a honlapról lehívható megbízási szerződést vagy meghatalmazást.

4.8.3 Felelősség az ügyvédi honlap tartalmáért

Az ügyvéd felelősséggel tartozik az ügyvédi honlap tartalmáért. Külföldi ügyvéddel, ügyvédi irodával, külföldi jogi tanácsadóval, könyvvizsgáló, illetve más belföldi vagy külföldi gazdálkodó szervezettel, illetve egyéb jogi személlyel vagy jogi személyiséggel nem rendelkező szervezettel bármely jogviszonyban együttműködő ügyvéd felelősséggel tartozik a vele együttműködők honlapjának a magyar ügyvédre vonatkozó tartalmáért is.

Az ügyvéd a honlap interneten való megjelenését követő 3 napon belül köteles a honlap címét írásban bejelenteni a Kamara elnökének. A bejelentési kötelezettség kiterjed a cím vagy a honlap tartalmának megváltozására is. A Kamara jogosult vizsgálni a honlap elnevezését és tartalmát a hatályos etikai szabályoknak és a honlapokra vonatkozó állásfoglalásnak megfelelően. A kamara kifogása esetén az ügyvéd köteles az elnevezést vagy a honlap tartalmát módosítani, megváltoztatni. Kétségtelen tény, hogy a GVH határozata a Magyar Ügyvédi Kamarát, mint jogkövető köztestületet köti, ennek megfelelően a Kamara a honlapokra vonatkozó szabályozást módosította is. Mindazonáltal megállapítható, hogy egyes kérdésekben komoly nézetkülönbségek lelhetők fel az ügyvédi kar és a kamara, valamint a verseny mindenhatóságát előtérbe helyező versenyhivatal között. A két álláspont feltehetően még nem jutott mindenki számára elfogadható nyugvópontra. A magam részéről nem tartanám meglepőnek, ha a kérdésben további érdekes fejlemények következnének be a jövőben.

ZÁRÓ GONDOLATOK

A dolgozatot lezárva és azt összegezve, azon megállapításaimat szeretném kiemelni, amelyekre a tanulmány elkészítése során jutottam.

Véleményem szerint már a történeti áttekintésből egyértelműen kirajzolódott az ügyvédségnek azon sajátos lényege, hogy a történelem során döntően a magánszféra világához kapcsolódóan nyújtott segítséget és intézményes védelmet a fennálló állami szabályozás által meghatározott keretek között. Helyzetére azonban mindenkor jellemző volt az is, hogy alapvetően kapcsolódott a közjog világához, aminek következtében az ügyvédség mindenkor a köz- és magánvilág határterületén helyezkedett el. Az ügyvédség kiemelten fontos közvetítő szerepet játszott a két világ között. Kijelenthető, hogy egyetlen történeti korszak sem létezhetett a kor színvonalának megfelelő ügyvédség, és az ügyvédekre vonatkozó, legalább nagyjából megfelelő szabályozás nélkül. Ebből levonható az a következtetés is, hogy az ügyvédségre – bármekkora kihívások is érték a társadalmakat – ahogy a múltban, úgy a jövőben is szükség lesz. Az ügyvédség jövőbeni szükségszerű fennmaradásra történő következtetés szemben áll azon gondolattal, hogy az ügyvédség napjai meg vannak számlálva, az ügyvédség eltűnésre ítéltetett.

Dolgozatomban rávilágítottam arra, hogy miért javasolom elméleti megfontolásra a munkadíj kifejezés kerülését az ügyvédi tevékenység esetén. Mivel az ügyvédi tevékenység főszabály szerint megbízással jön létre, ezért a jogviszony jellegéből fakadóan a munkadíj kifejezés használata tévesnek látszik a kifejezés pontatlansága miatt. Az ügyvédi közreműködés ellentételezésének kifejezésére sokkal pontosabbnak tartom a tiszteletdíj, vagy a honorárium fogalmának alkalmazását. A munkadíj kifejezés napjainkban, akár jogszabályokban is megjelenő elterjedt alkalmazása az ügyvédi tevékenységet egyfajta vállalkozási tevékenységgé alacsonyítja, amely a hivatás lényegével nem összeegyeztethető. Ezt meghaladóan egy ügyvédi gazdasági egység, iroda, vagy egyéni ügyvéd bevételeire értelmezve a tiszteletdíjat, vagy honoráriumot sokkal plasztikusabbá válik az is, hogy a gazdasági egység árbevétele nem egyenlő az ügyvéd nettó jövedelmével. Ennek pedig a gyakorlatban kiemelkedő jelentősége lehet.

A jogi fogalmak pontos használata érdekében – a megbízás lényegéből fakadóan – meg kívánom jegyezni azt is, hogy fontos lenne az ügyfél fogalmának kerülése. Az ügyvédnek nem ügyfele, hanem megbízója van. Az ügyfél közigazgatási eljárási fogalma nem egyeztethető össze a hivatás lényegével, annál is inkább, mivel az ügyfél fogalom a közigazgatási jogban a

hatósággal való alá- és fölérendeltségi viszonyt fejezi ki. Az ügyvéd és megbízója között azonban csak és kizárólag, egyenrangú jogviszony tételezhető fel. A szocialista világból visszamaradt kifejezést tehát, ahol csak lehet, az ügyvédekkel kapcsolatos joganyagból és a mindennapi téves használatból is száműzni kellene.

Szintén a fogalmi tisztasághoz kapcsolódóan megismételném azt is, hogy a hatályos büntető eljárási törvényünk szerint védőt elsősorban a terhelt hatalmazhat meg. Véleményem szerint azonban a jogalkotó pontosabban is fogalmazhatott volna, hiszen itt nem csak meghatalmazás adásáról, hanem megbízás létrejöttéről is beszélhetünk. Ebből egyúttal az is következik, hogy a terhelt törvényes képviselője vagy nagykorú hozzátartozója, vagy külföldi állampolgár terhelt esetén hazája konzuli tisztviselője nem csak meghatalmazást ad az általa felkért védő részére, hanem egyúttal megbízást is. A pontosabb megfogalmazás talán segítséget nyújthatna a jogkereső közönségnek, vagy akár az időnként a megbízókkal történő elszámolási nehézségekkel küzdő védői karnak is, hiszen a megbízás lényegéből következik, hogy a védőtől aktív magatartást követel, és nem csak passzívan fogadja a meghatalmazást és ezért jogosult a honoráriumára. A szükséges alapot a jogi fogalmak pontos használatához elsődlegesen az egyetemi képzés adja meg, így az elméleti fogalmi tisztaságért a jogi felsőoktatás sokat tehet.

Egyebekben az ügyvédi hivatásrendet is fenntartó jogászképzés fejlesztése során, véleményem szerint, elengedhetetlen a nemzetközi folyamatok, kiemelten pedig az EU-s elvárások folyamatos nyomon követése, valamint az esetjog sokkal hangsúlyosabb oktatása is. A gyakorlati szemléletmód erőteljesebb érvényesítésére azért is szükség lenne, hogy a jövő jogász és ügyvéd nemzedékei ne csak a hagyományos, kontinentális sémákban legyenek képesek gondolkodni, hanem az eléjük kerülő jogi problémákat összetettebb, árnyaltabb módon tudják megközelíteni. Ehhez a gyakorlatiasabb látásmódhoz akár a praktizáló jogászság és az ügyvédség felsőoktatásba történő hangsúlyosabb bevonásán keresztül is vezethet az út. A folyamatos fejlődés érdekében az egyetemi képzésen túl a szakvizsgarendszer ismételt átgondolását szintén fontosnak és szükségesnek vélem.

Az ügyvédek létszámát érintő statisztikai vizsgálódásom láthatóvá tette, hogy ahogyan a budapesti ügyvédi kar aktív tagjainak bővülése, úgy az ország ügyvédlétszámának növekedése is lényegében leállt. Ez a rendszerváltástól kezdődő, és az azóta folyamatosan fennálló irány megváltozását jelenti, azaz trendforduló következett be. Ez a trendforduló pedig a jogi felsőoktatás helyzetére záros határidőn belül vissza fog hatni, és így a változás az egyetemi jogtudomány helyzetére is jelentős hatással lesz. Ezt a tényt nem csak ismerni és elfogadni

kell, hanem az egyetemi jogászképzés közeljövőjének megtervezése során állandóan szem előtt is kell tartani. Az ügyvédi létszámhelyzet alakulásának további komoly kockázatot magában hordozó következménye az is, hogy a megnövekedett ügyvédi létszám a minőségi ügyvédi szolgáltatásra irányuló igények kielégítését veszélybe sodorhatja. Mivel a létszám változásával a minőség fenntartása egyre nehezebben megoldható feladat, az ügyvédi kamarák e tekintetben továbbra is komoly kihívások előtt állnak. A minőség biztosítása érdekében a kötelező ügyvédi továbbképzés rendszerének kidolgozása és a rendszer mielőbbi elindítása valóban égető feladat, aminek megoldásához az egyetemi kapacitások és oktatók bevonására lehetne támaszkodni, ezúton is elősegítve az elmélet és gyakorlat kívánatos kölcsönhatását.

Az ügyvédi tevékenység minőségének biztosítása érdekében a közeljövő további megoldandó feladatai közé tartozik az ügyvédi kamarák hatósági ellenőrző funkciójának erősítése. Mindazonáltal a hatósági ellenőrzési funkció tényleges végzéséhez segítségre van szükség. Ez a segítség részben a feladatoknak megfelelő – akár részben állami – finanszírozás kialakításában, részben pedig a megfelelő jogszabályi környezet kialakításában testesülhetne meg.

A honoráriummal kapcsolatos vizsgálatból következően a magam részéről teljes mértékben érthetetlennek tartom, hogy a kirendelt védői díjak igencsak régóta változatlanok, egyúttal megalázóak. Tisztességes állami hozzáállás és szerepvállalás nélkül alkotmányos büntetőjogi védelemről beszélni értelmetlen. Így azon szabály, hogy a kirendelt védő az idézésre, illetőleg az értesítésre történt megjelenéséért, az iratok tanulmányozásáért, valamint a fogva tartott terhelttel a fogva tartás helyén történő megbeszélésért díjazásra, továbbá költségtérítésre csak jelképesen jogosult, szintén átgondolásra szorul, mivel a védői tevékenység pont azon részére nem nyújt kellő fedezetet az állam, amely a tisztességes védelemhez alapvetően szükséges lenne, azaz a személyes kapcsolattartáshoz. E tekintetben a jogszabályi módosítás javasolása mellett pénzügyi és finanszírozási kérdések is felvethetőek, valamint gondolkodási módunkon is szükséges volna változtatni.

További problémaként említhető a közelmúltban a büntető eljárásjogunkba került, igencsak vitatható új szabályozás is, amely alapján, ha a tárgyaláson a védő részvétele kötelező, és a meghatalmazott védő a helyettesítésről nem gondoskodik, a bíróság helyettes védőt jelöl ki. Álláspontom szerint bizonyítási eljárás lefolytatása nélkül még a bíróságnak sem lehet jogot biztosítani arra, hogy egy magánjogi jogviszonyba önkényesen avatkozzon bele, a védelemhez fűződő alkotmányos és nemzetközi jog által biztosított keretekre pedig csak utalni kívánok. Azon jogszabály, amely a díjazás viselésére vonatkozik, véleményem szerint, pedig még ennél

is abszurdabb. A bíróság által helyettesként kijelölt védő a kirendelt védőre irányadóak szerint jogosult díjazásra, továbbá költségtérítésre és ennek megtérítésére a meghatalmazott védőt kell kötelezni. Ebből az is következik, hogy egy büntető képviselői megbízás vállalásakor az ügyvédnek még erre az eshetőségre is gondolnia kell, hiszen jogszerű távolmaradásának kimondása esetén még a magánjogi problémákat is a védőnek kell orvosolnia az elmaradt alapos vizsgálatból fakadóan, gondolva itt az esetleg államigazgatási jogkörben okozott károk érvényesítésére. Ezt a kérdést akár további vizsgálatra is méltónak vélem.

A védői kirendelések elosztásával kapcsolatban – az ügyvédi kamara idegenkedése ellenére is – az ügyvédi kamaráknak kellene hatáskört biztosítani, amely egyúttal a minőségbiztosítás lehetőségét is magában hordozhatná. A kirendelt védői feladatok és a munkának megfelelő ellentételezés megelőlegezését ugyanakkor az állam által biztosított – megfelelő összegű - forrásból kellene továbbra is megoldani. Erre a feladatra új szervezet létrehozni véleményem szerint szükségtelen.

A közreműködéssel készült kérdőíves felmérés alapján megállapítható volt, hogy az ügyvédi letétekhez kapcsolódó, esetleg a francia CARPA modellhez hasonló rendszer kialakítása szintén nem elvetendő elképzelés. Kétségtelen, hogy törvényi szintű szabályozás előkészítésére volna szükség annak érdekében, hogy a rendszer minden szempontból megfelelően legyen kialakítható, ugyanakkor az egységes pénzügyi alapkezelés jelentős többletbevételhez juttathatná az ügyvédi kart összességében, illetve akár a letéteket kezelő ügyvédek is azáltal, hogy az egyes kereskedelmi bankok versenyeztetése mellett komoly tőkét lehetne elhelyezni. A rendszer bevezetésének előnye lehetne továbbá, hogy a jelenleg csak korlátozottan működő pénzmossás ellenőrzési feladatok részben kikerülhetnének az egyes ügyvédek kötelezettségei közül egy egységes rendszerbe integrálva a feladatokat, valamint az ügyvédek vagyoni felelőssége szintén részben korlátok közé lehetne szorítható. Az általam bemutatott CARPA modell, vagy ahhoz hasonló rendszer kialakítása a fenti felelősségi kérdésekre megnyugtató megoldást teremthetne hazánkban is. Az ügyvédi letétkezelés külföldi gyakorlatának vizsgálatából leszűrhető, hogy a letétkezelés néhol már jelenleg is nagyban a közjogi működéshez hasonlóan került szabályozásra. Nem szükséges látnoki képességekkel rendelkezni ahhoz, hogy egyértelművé váljon, a folyamat feltehetően a magyar letéti szabályozás közeljövő folyamataira is hatással lesz.

Az ügyvédi letétkezelés hatósági ellenőrzésének jelenlegi gyakorlata szintén nem kielégítő, ami komoly kockázatot jelent a megbízók számára anélkül, hogy erről a jogkereső közönség értesülne vagy értesülhetne. Javasolható lenne, hogy az egyébként, a kamara által nyilvántartott

letéti számlák adatai a megbízók számára a kamarai honlapokon könnyen elérhetőek és ellenőrizhetőek legyenek. Sajnos a letéti számlák feletti rendelkezési jog biztosítása szintén nem kellően szabályozott, és ez az ügyvédekre és megbízóikra nézve akár hátrányos helyzeteket is teremthet. A számla feletti rendelkezési jog biztosítása érdekében jelenleg csak logikai úton vezethető le, hogy arra a területi kamara vezetését kell felhatalmazni. Azonban a logikai levezetés ellenére sem mondható meg egyértelműen, hogy a kamara elnöke önállóan, vagy más tisztviselő bevonásával, illetve mely esetekben jogosult a rendelkezési jogot gyakorolni a szabályszerűen bejelentett egyes letéti számlák felett. Ez az elvi jellegűnek tűnő felvetés, véleményem szerint komoly kockázatot jelent. Többszemélyes ügyvédi irodák esetén, amennyiben a belső helyettesítési rend kellően szabályozott, vagy többen is jogosultak rendelkezni a letéti számla felett, a probléma kisebb, azonban az egyszemélyes ügyvédi irodák, vagy az egyéni ügyvédek letéti számlái feletti rendelkezési jog biztosítása, álláspontom szerint, mielőbb jogszabályi szinten szabályozandó.

IRODALOMJEGYZÉK

Szakirodalom

ADAMIK TAMÁS – ADAMIKNÉ JÁSZÓ Anna – ACZÉL Petra: *Retorika*. Budapest: Osiris Kiadó, 2004.

ARISTOTELESZ: *Retorika*. Budapest: Gondolat, 1982.

ÁDÁM ANTAL: Az állampolgár és a megújuló társadalomirányítás. In NOVÁKY ERZSÉBET (szerk.): *Magyarország 2025. 1. kötet*. Budapest: Gazdasági és Szociális Tanács, 2010.

BALOGH Zsolt – HOLLÓ András – KUKORELLI István – SÁRI János: *Az Alkotmány magyarázata*. Budapest: KJK-Kerszöv, 2003.

BARCSI TAMÁS: Az ügyvédi hivatás etikai aspektusai. Titoktartás, összeférhetetlenség, megbízás, reklám. *Cég és Jog*, 6/2003.

DR. BÁNÁTI JÁNOS: Az ügyvédi titok. *Ügyvédek Lapja*, 2010/2.

DR. BÁNÁTI JÁNOS: Megoldásra váró feladataink. *Ügyvédek Lapja*. 2010/3.

BERÉNYI SÁNDOR: A közigazgatás rendeltetése. In FAZEKAS Marianna – FICZERE Lajos (szerk.): *Magyar Közigazgatási jog*. Budapest: Osiris, 2005.

BÓNIS GYÖRGY: *A jogtudó értelmiség a Mohács előtti Magyarországon*. Budapest: Akadémia Kiadó, 1971.

BRÓSZ Róbert – PÓLAY Elemér: *Római jog*. Budapest: Nemzeti Tankönyvkiadó, 1974.

CSANÁDI GYÖRGY: *Megbízási jogviszony*. Budapest: Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 1959.

DEGRÉ ALAJOS: Ügyvédképzés Magyarországon a polgári korban. *Jogtörténeti Szemle*. 2006/3.

MAX DUNCKER: *Geschichte des Alterthums*. Berlin: Verlag von Duncker & Humblot B. V., 1881.

AINÉ DUPIN: A l'ouverture des conférences de la bibliothèque des avocats. In ARMAND-GASTON CAMUS (szerk.): *Lettres sur la profession d'avocat*, Bruxelles: Librairie de Jurisprudence de H. Tarlier, 1834.

FAZEKAS MARIANNA: Szakmai kamarák és európaizálódás. *Európai Tükör*, 2007/6.

FAZEKAS MARIANNA: *A köztisztviselők szabályozásának egyes kérdései*. Budapest: Rejtjel kiadó, 2008.

DR. FEJES ELEONÓRA: A pénzművelés hazai és nemzetközi tapasztalatok alapján. *MNB Műhelytanulmányok 5*. MNB Információs Főosztály, 1994.

FÓNAI MIHÁLY: A jogi és igazgatási képzési területen végzettek elhelyezkedésének presztízs szempontjai. In *Diplomás Pályakövetés 4. Frissdiplomások 2010*. Educatio Társadalmi Szolgáltató Nonprofit Kft. Felsőoktatási Osztály, 2010. december.

FÖLDI ANDRÁS: *A másért való felelősség a római jogban*. Budapest: Rejtjel kiadó, 2004.

BERND-CHRISTIAN FUNK: Die Zwangmitgliedschaft-ein „Wesensmerkmal” der Beruflichen Selbstverwaltung? In MARTINEK OSWIN (szerk.) *Festschrift für Walter Schwarz zum 65. Geburtstag*. Wien: Manz'sche, 1991.

DR. FÜSTHY Zsolt: Magyar ügyvédek az Európai Unióban. *Románia Magyar Jogtudományi Közlöny*, 2006/1.

GÁL ISTVÁN LÁSZLÓ: *A pénzmosás*. Budapest: KJK-Kerszöv Jogi és Üzleti Kiadó Kft., 2004.

GÖNCZI KATALIN: Jogászképzés a királyi akadémiákon a felvilágosodás korában és a reformkorban. *Jogtörténeti Szemle*. 2006/2.

GRATZ GUSZTÁV: *A dualizmus kora. Magyarország története 1867-1918. II*. Budapest: Akadémiai Kiadó (reprint), 1992.

ÉTIENNE ANDRÉ THÉODORE GRELLET-DUMAZEAU: *Le Barreau romain*. Paris: Moulins, 1851.

HAJDU TIBOR: A diplomások létszámnövekedésének szerepe az antiszemitizmus alakulásában. In MOLNÁR JUDIT (szerk.): *A holokauszt Magyarországon európai perspektívában*. Budapest: Balassi Kiadó, 2005.

DR. HALMOS TAMÁS: Gyakorlati válaszok égető kérdésekre. *Ügyvédek Lapja*. 2010/4.

HAMZA GÁBOR: A magánjog és a közjog kapcsolata az európai jogtudományban. *Jogelméleti Szemle*, 2007/2.

DR. HAZAFI ZOLTÁN (szerk.): A közszolgálati tisztviselői törvény magyarázata. Budapest: Nemzeti Fejlesztési Ügynökség, 2012. március 31.

DR. HIDASI GÁBOR: Reklámozni szabad? *Ügyvédek Lapja*, 2009/2.

DR. HIDASI GÁBOR: A kritikus tömeg. *Ügyvédek Lapja*, 2010/4.

DR. HIDASI GÁBOR: Ügyvédi munkadíjak: egy iroda nem alakulhat át a "damaszkuszi bazárrá". 2011.05.11. – <http://www.origo.hu/uzletinegyed/jog/>

HORVÁTH Jenő – GÁBOR László: Az ügyvédi hivatás magatartási szabályai. *Ügyvédek Lapja*, 2/1994.

HORVÁTH JENŐ: Az első ügyvédi rendtartás megalkotásának 125. évfordulója. *Ügyvédek Lapja*. 3/2000.

HRUBOS ILDIKÓ: Strukturális változások: nemzetközi trendek, hazai folyamatok. In LUKÁCS PÉTER (szerk.): *Felsőoktatás új pályán: Jelentés a felsőoktatásról*. Budapest: Oktatókutató Intézet, 2000.

IVÁN Júlia – KÁDÁR András Kristóf – MOLDOVA Zsófia – NOVOSZÁDEK Nóra – TÓTH Balázs: *A gyanú árnyékában Kritikai elemzés a hatékony védelemhez való jog érvényesüléséről*. Budapest: Helsinki Bizottság, 2009.

JACSÓ JUDIT: A pénzmosás elleni nemzetközi fellépés eszközei. *Magyar Jog*, 2000/9.

JACSÓ JUDIT: Pénzmosás. In KONDOROSI Ferenc-LIGETI Katalin: *Az Európai Büntetőjog Kézikönyve*. Budapest: Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó, 2008.

KAPA Mátyás – SZABÓ Imre – UDVARY Sándor: *A Polgári Perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvény magyarázata*. (I. Kötet), Budapest: Magyar Hivatalos Közlönykiadó, 2006.

KEMENES CSABA: A pénzmosás technikai és a jogalkalmazás hazai tapasztalatai. *Belügyi Szemle*, 2001/4-5.

KOMLÓS ATILLA: Mérleg. Beszélgetés dr. Bánáti Jánossal a hazai ügyvédség jelenéről, kilátásairól. *Ügyvédek Lapja*, 5/2011.

KORSÓSNÉ DELACASSE KRISZTINA: Az ügyvédi autonómiák létrejötte és működésük megkezdése Magyarországon a polgári korszakban. *Doktori értekezés*. Pécs, 2009.

KOVÁCS M. MÁRIA: *Liberalizmus, radikalizmus, antiszemitizmus. A magyar orvosi, ügyvédi és mérnöki kar politikája 1867 és 1945 között*. Budapest: Helikon Kiadó, 2001.

KOVÁCS M. MÁRIA: A numerus clausus és a zsidótörvények összefüggéséről. In MOLNÁR JUDIT (szerk.): *A holokauszt Magyarországon európai perspektívában*. Budapest: Balassi Kiadó, 2005.

KOZMA György – PETRIK Ferenc: *Társadalmi szervezetek, alapítványok*. Budapest: Unió Kiadó, 1996.

KRÁLIK LAJOS: *A magyar ügyvédség. Az ügyvédi kar*. I. kötet. Budapest: Franklin-társulat, 1903.

KUN LÁSZLÓ: *A magyar ügyvédség története politikai s társadalmi tekintetben, a legrégebb időktől máig párhuzamban a bírósági szervezet fejlődésével*. Budapest: A szerző sajátja. 1895.

LÁBADY TAMÁS: *A magyar magánjog (polgári jog) általános része*. 2. változatlan kiadás. Budapest – Pécs: Dialog Campus Kiadó. 1998.

IFJ. DR. LOMNICI ZOLTÁN: Ügyvédi reklám – korlátok között. *de JURE*, 2008/10. – <http://dejure.hu/2008/11/26/ugyved-reklam-korlatok-kozott/>

LŐRINCZ LAJOS: A hazai jogászképzés aktuális kérdései. A magyar jogászképzés néhány gondjáról. *A jogászképzés aktuális problémái* című konferencia első napján (2003. március 6.) elhangzott előadás szerző által szerkesztett változata. – <http://www.ajk.elte.hu/>

MAGYAR KIR. KÖZPONTI STATISZTIKAI HIVATAL (szerk.): *Magyar Statisztikai Évkönyv*. Atheneum Irodalmi és Nyomdai Rt. Könyvkiadója, 1904.

DR. MANDEL KÁROLY: *Az ügyvédekről szóló magyar törvénycikkek (1000-1927)*. Pécs: Pécsi Irodalmi és Könyvnyomdai Rt., 1928.

DR. MARTON BERNADETT: A pénzmosás megelőzése és megakadályozása. *Európai Füzetek*, 39. 2003.

KATJA METZGER: Die Vereinbarkeit der Pflichtmitgliedschaft zu den Kammern mit ausgewählten Grundrechten. Innsbruck, 1991.

MEZEY BARNA (szerk.): *Magyar Alkotmánytörténet*. Budapest: Osiris kiadó, 1998.

MEZEY BARNA (szerk.): *Magyar jogtörténet*. Budapest: Osiris Kiadó, 1999.

MICHAEL MESCH: Argumente zur Pflichtmitgliedschaft in den Kammern. *Materialien zu Wirtschaft und Gesellschaft*, 60. Wien: AK, 1995.

MIKLÓSSY SÁNDOR ZOLTÁN: Az ügyvédek (jog)állása. *Cég és Jog*. 7-8/2001.

NAGY ALADÁR: A pristaldusok. *Századok*. Budapest: Magyar Történelmi Társulat, 1876/4.

NAGY ZSOLT: A magyar jogi oktatás történeti áttekintése a második világháborúig. *Jogelméleti Szemle*, 2003/2.

PETER OBERNDORFER: Die Pflichtmitgliedschaft als Wesenmerkmal gesetzlicher beruflicher und wirtschaftlicher Interessenvertretungen. In: Peter JABORNEGG - Karl SPIELBÜCHLER (szerk.) *Festschrift für Rudolf Strasser zum 70. Geburtstag*. Wien: MANZ'sche, 1993.

PALUGYAY IMRE: *Ügyvédek. Korszerű tervezet ezeknek ügyében*. Buda: Magy. Kir. Egyetem, 1841.

PAPP SÁNDOR: Az ügyvédi titok és annak védelme. *Ügyvédek Lapja*, 4/1997.

PATYI András – VARGA ZS. András: *Általános közigazgatási jog*. Budapest-Pécs: Dialóg Campus Kiadó, 2009.

PATYI GERGELY: Gondolatok a bírósági eljárásban megállapítható ügyvédi költségek új szabályairól. *Jogelméleti Szemle*, 2002/2.

PATYI GERGELY: Az ügyvédi kamarát érintő aktualitások, avagy a változás szele. *Glossa Iuridica*, 2009/1.

DR. PATYI GERGELY: A Budapesti Ügyvédi Kamara által végzett, az ügyvédi letétek kezelésével kapcsolatos 2009. januári-februári kérdőíves felmérés értékelése. Budapest, 2009.

PATYI GERGELY: Létezik-e minimális ügyvédi megbízási díj Magyarországon? In GERENCSÉR Balázs – TAKÁCS Péter (szerk.): *Ratio legis - Ratio iuris. Ünnepi tanulmányok Tamás András tiszteletére 70. születésnapja alkalmából*. Budapest: Szent István Társulat, 2011.

PETER PERNTHALER: Kammern und Pflichtmitgliedschaft in Österreich aus der Sicht des öffentlichen Rechts. In *Kammern und Pflichtmitgliedschaft in Österreich, Band 10 der Schriftenreihe Arbeit, Recht und Gesellschaft*. Wien: Verlag des ÖGB, 1994.

DR. PETRÉTEI JÓZSEF: Az Európai Unióhoz való csatlakozás hatása a magyar igazságügyi rendszerre. *Romániai Magyar Jogtudományi Közlöny*, 2005/1.

DR. PETRIK FERENC: A bírói szervezet. In DR. PETRIK Ferenc (szerk.): *Alkotmány a gyakorlatban. Kommentár a gyakorlat számára.* Budapest, HVG-ORAC Lap és Könyvkiadó Kft., 2003.

POKOL BÉLA: A társadalom jogászai telítettsége. *Jogtudományi Közöny*, 2002/5.

POKOL BÉLA: *Jogszociológiai vizsgálódások.* Budapest: Rejtjel Kiadó, 2003.

PÓLA PÉTER: Gazdasági kamarák a globalizációban. *Tér és Társadalom*, 2006/3.

MAX PREGLAU: Kammern und Pflichtmitgliedschaft in Österreich. Ein Beitrag aus demoskopischer und soziologischer Sicht. In *Kammern und Pflichtmitgliedschaft in Österreich, Band 10 der Schriftenreihe Arbeit, Recht und Gesellschaft.* Wien: Verlag des ÖGB, 1994.

DR. RÉTI LÁSZLÓ: Az ügyvédi létszámnövekedés jelensége. *Pesti Ügyvéd.* 2009/2.

JEFFREY ROBINSON: *A pénzmosoda. A világ harmadik legnagyobb üzlete belülről.* Budapest: Park Kiadó, 1996.

SÁNDOR ISTVÁN: Az ügyvédi felelősség aktuális kérdései. In JAKAB ANDRÁS (szerk.): *Jogérvényesítés – jogalkalmazás.* Budapest, KGRE ÁJK, 2002.

SÁRKÖZY TAMÁS: Jogképesség, illetve illetve jogalanyiség az embertöbbségek – csoportok – szervezetek körében. *Jogtudományi Közöny*, 2001/1.

MARTIN von SCHWARTNER: *Statistik des Königreichs Ungern.* Erster Theil. Ofen Gedruckt mit Königl. Universitäts – Schriften, 1809.

DR. SIEGMUND VILMOS (szerk.): *Budapesti Ügyvédi Egylet Évkönyve 1869-70.* Pest: Rudnyánszky A. nyomdájából, 1870.

DR. SÍK SÁNDOR: *A Magyar Ügyvédi Kar történeti kiállításának katalógusa.* Budapest: Kosmos Műintézet nyomása, 1896.

DR. SÓLYOM LÁSZLÓ: Az ügyvédség az igazságszolgáltatás rendszerének nélkülözhetetlen része. *Ügyvédek Lapja*, 2008/5.

SOÓS EDIT: Az önkormányzatok és az Európai Unió kohéziós politikája. *Előadásanyag a C – 8 Önkormányzatiság, EU regionális politika, intézményi reformok című kurzushoz.* Szeged: Szeged Biztonságpolitikai Központ, 2007.

STRAUSZ PÉTER: Kamarák a két világháború közötti Magyarországon. *Doktori értekezés,* Budapest. 2007.

STRAUSZ PÉTER: Szakmai és közvita a kötelező kamarai tagságról Ausztriában. In GERGELY JENŐ (főszerk.): *A kamarai tevékenység Magyarországon és az Európai Unióban. Tanulmányok.* Budapest: ELTE BTK, 2007.

SULYOK TAMÁS: Az ügyvédség alkotmányos helyzetének néhány időszerű kérdése. *Magyar Jog.* 2008/6.

RICHARD SUSSKIND: *The End of Lawyers?* Oxford – New York: Oxford University Press, 2008.

S. SZABÓ PÉTER: A kamarai működés kihívásai a XXI. század elején az ügyvédség számára Magyarországon. In GERGELY JENŐ (szerk.): *A kamarai tevékenység Magyarországon és az Európai Unióban, Tanulmányok*. Budapest: ELTE BTK, 2007.

SZABÓ BÉLA: A jogászság és a jogászképzés története. In SZABÓ MIKLÓS (szerk.): *Bevezetés a jog-és államtudományokba*. Miskolc: Miskolci Egyetem, 1995.

SZABÓ ISTVÁN: Az ügyvédség történetének áttekintése. In CSERBA LAJOS (szerk.): *Emlékkönyv az ügyvédi kamarák fennállásának 125. évfordulójára*. Miskolc: Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Ügyvédi Kamara, 2000.

DR. SZABÓ Péter – DR. BELÉNYESI Pál: Az ügyvédi munkadíj egyik sajátos fajtája, az un. contingency fee szerepe a versenyjogból eredő igények bíróság előtti érvényesítésében. In BOYTHA GYÖRGYNÉ DR. (szerk.): *Versenyjogi jogsértések esetén érvényesíthető magánjogi igények*. Budapest: HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., 2009.

SZALAYNÉ SÁNDOR Erzsébet – MOHAY Ágoston (szerk.): *Az Európai Unió joga*. Budapest: Dialog Campus Kiadó, 2009.

DR. SZAMOSI KATALIN: A reklámjog halójában. *Ügyvédek Lapja*, 2009/2.

SZENDE PÁL: A magyar ügyvédség válsága. I. rész. *Huszdik Század*, 1912/1.

SZENDREI FERENC: A pénzmosás. *PhD értekezés*. Pécs, 2010.

DR. SZLADITS KÁROLY: *A magyar magánjog. IV. kötet. Kötelmi jog. Különös része*. Budapest: Grill Károly Könyvkiadóvállalata, 1942.

TAMÁS ANDRÁS: *A közigazgatási jog elmélete*. 3. átdolgozott kiadás. Budapest: Szent István Társulat, 2005.

TÓTH Balázs – KISS Daisy – KADLÓT Erzsébet – KÁRPÁTI József – BÓCZ Endre – HANÁK András: Az igazságszolgáltatás függetlenségéről. *Fundamentum - Emberi jogi folyóirat*, 2002/1.

TRÓCSÁNYI László – SÜLYOK Tamás: 2008. november 29-én a Magyar Ügyvédek Napján tartott előadása az ügyvédek alkotmányos helyzete tárgyában. *Ügyvédek Lapja* 2009/1.

DR. TRÓCSÁNYI LÁSZLÓ: Az ügyvédség alkotmányos helyzete Magyarországon. *Ügyvédek Lapja* 2009/1.

VARGHA JULIUS: *Die Verteidigung in Strafsachen. Historisch und dogmatisch dargestellt*. Neudruck der Ausgabe 1879. Aalen: Scientia Verlag, 1994.

VASZKOVSKIJ E. V.: *Organizacija advokaturi*. Sz.-Peterburg: Tipografia P.P. Szojkina, 1893.

VÉRTESI LÁZÁR: Az ügyvédek hivatástörténetének áttekintése a kezdetektől a 20. század elejéig. *Jura. A Janus Pannonius Tudományegyetem Állami- és Jogtudományi karának tudományos lapja*. 2003/2.

VIDÉKINÉ FARKAS ANIKÓ: A pénzmossásról. *Ügyészek Lapja*, 1995/2.

VÖRÖS KÁROLY (főszerk.): *A magyar állam szervei 1945-1950*. Budapest: KJK, 1985.

ZLINSZKY JÁNOS: Az ügyvédség kialakulása Magyarországon és története Fejér megyében. In *Fejér Megyei Történeti Évkönyv 8*. Székesfehérvár, 1974.

ZLINSZKY JÁNOS: Kitionich János véleménye a jogászok jogfejlesztő szerepéről. Egyetemi jogászság és gyakorlati jog: késő-középkori és újkori tendenciák című konferencián elhangzott előadás. *Jogelméleti Szemle*, 2007/2.

DR. ZÖLLER KATALIN véleménye: Ügyvédmarketing Magyarországon. – dejure.hu/2008/11/26/ugyved-reklam-korlatok-kozott

MARIE-CHRISTINE WIENHOFER (President of the UNCA): La CARPA: a quality approach to the legal profession. Paris, September 18. 2003.

Magyar jogforrások

1471. évi XIV. törvénycikk a birák a pereket bírálják el és meghatalmazottakul vagy ügyvédekül ne perlekedjenek; az ellenök emelt panaszt a király vizsgálja meg, s a bűnösök bűnhődjenek.

1492. évi LI. törvénycikk a perujtásról, az ügyvédszó visszavonásáról és az eltiltásról. És hogy miképpen kell ezekre nézve eljárni.

1500. évi XV. törvénycikk az ügyvédszó visszavonása, ugyanazon a törvényszakon (az utolsó nap kivételével) hat arany forinttal, a törvényszak után kétszáz forinttal eshetik meg.

Ratio Educationis 1777.

1874. évi XXXIV. törvénycikk az ügyvédi rendtartás tárgyában.

1907. évi XXIV. törvénycikk az ügyvédi rendtartásról szóló 1874. évi XXXIV. törvénycikk módosítása tárgyában.

1921. évi XXVII. törvénycikk a bírói oklevél képesítő hatályának kiterjesztéséről.

1921. évi XXXIII. törvénycikk az Északamerikai Egyesült Államokkal, a Brit Birodalommal, Franciaországgal, Olaszországgal és Japánnal, továbbá Belgiummal, Kínával, Kubával, Görögországgal, Nikaraguával, Panamával, Lengyelországgal, Portugáliával, Romániával, a Szerb-Horvát-Szlovén Állammal, Sziámmal és Cseh-Szlovákországgal 1920. évi június hó 4. napján a Trianonban kötött békeszerződés becikkelyezéséről.

1937. évi IV. törvénycikk az ügyvédi rendtartás tárgyában.

1938. évi XV. törvénycikk a társadalmi és gazdasági élet egyensúlyának hatályosabb biztosításáról.

1939. évi IV. törvénycikk a zsidók közéleti és gazdasági térfoglalásának korlátozásáról.

1947. évi I. törvény az ügyvédi önkormányzatra vonatkozó egyes törvényes rendelkezések módosításáról és kiegészítéséről.

1948. évi XXIX. törvény az ügyvédi rendtartásról szóló 1937. évi IV. törvénycikk módosításáról és kiegészítéséről.

1949. évi XX. törvény a Magyar Népköztársaság Alkotmánya.

1952. évi III. törvény a polgári perrendtartásról.

1959. évi IV. törvény a Polgári Törvénykönyvről.

1991. évi XXIII. törvény az ügyvédségről szóló 1983. évi 4. törvényerejű rendelet módosításáról.

1991. évi XLI törvény a közjegyzőkről.

1993. évi XCIII. törvény a munkavédelemről.

1995. évi CXVII. törvény a személyi jövedelemadóról.

1996. évi LVII. törvény a tisztességtelen piaci magatartás és a versenykorlátozás tilalmáról.

1997. évi. LXVI. törvény a bíróságok szervezetéről és igazgatásáról.

1997. évi LXXX. törvény 1997. évi LXXX. törvény a társadalombiztosítás ellátásaira és a magánnyugdíjra jogosultakról, valamint e szolgáltatások fedezetéről

1998. évi XI. törvény az ügyvédekről.

1998. évi. XIX törvény a büntető eljárásról.

2003. évi XV. törvény a pénzmosás megelőzéséről és megakadályozásáról.

2004. évi CXL. törvény a közigazgatási hatósági eljárás és szolgáltatás általános szabályairól.

2005. évi LXXXIII. törvény a közigazgatási hatósági eljárás és szolgáltatás általános szabályairól szóló 2004. évi CXL. törvény hatálybalépésével összefüggő egyes törvények módosításáról.

2007. évi CXXXVI. törvény a pénzmosás és a terrorizmus finanszírozása megelőzéséről és megakadályozásáról.

2009. évi LXXV. törvény az igazságügyi szolgáltatásokkal kapcsolatos egyes törvények módosításáról.

2009. évi CXXX. törvény a Magyar Köztársaság 2010. évi költségvetéséről.

2010. évi CXXXVI. törvény az ügyvédekről szóló 1998. évi XI. törvény módosításáról.

2011. évi II. törvény az Európa Tanács terrorizmus megelőzéséről szóló, Varsóban, 2005. május 16-án kelt Egyezménye kihirdetéséről.

2011. évi XXXVI. törvény a Nemzeti Közsolgálati Egyetem létesítéséről.

2011. évi CLXII. törvény a bírák jogállásáról és javadalmazásáról.

2011. évi CLXIII. törvény az ügyészségről.

2011. évi CLXIV. törvény a legfőbb ügyész, az ügyészek és más ügyészségi alkalmazottak jogállásáról és az ügyészi életpályáról.

2011. évi CXCIX. törvény a közsolgálati tisztviselőkről.

Magyarország Alaptörvénye (2011. április 25.)

1958. évi 12. törvényerejű rendelet az ügyvédi hivatás gyakorlásáról és az ügyvédek szervezeteiről.

1966. évi 22. törvényerejű rendelet az ügyvédi hivatás gyakorlásáról és az ügyvédek szervezeteiről szóló 1958. évi 12. törvényerejű rendelet módosításáról.

1972. évi 31. törvényerejű rendelet az ingatlan-nyilvántartásról.

1976. évi 26. törvényerejű rendelet az ügyvédi hivatás gyakorlásáról és az ügyvédek szervezeteiről szóló 1958. évi 12. törvényerejű rendelet módosításáról.

1983. évi 3. törvényerejű rendelet a jogtanácsosi tevékenységről.

1983. évi 4. törvényerejű rendelet az ügyvédségről.

1007/2012. (I. 20.) Korm. határozat a 2012-ben a felsőoktatásban felvehető, államilag támogatott hallgatói létszámkeretről.

23/1955. (III. 20.) MT rendelet az ügyvédséggel összefüggő egyes kérdések újabb szabályozásáról.

25/1994. (V. 19.) FM rendelet az ingatlan-nyilvántartásról szóló 1972. évi 31. törvényerejű rendelet végrehajtására kiadott 27/1972. (XII. 31.) MÉM rendelet módosításáról.

7/1983. (VIII. 25.) IM rendelet a jogtanácsosi tevékenységről szóló 1983. évi 3. törvényerejű rendelet végrehajtásáról.

12/1991. (IX. 29.) IM rendelet a bíróság által megállapítható ügyvédi költségekről.

8/2002. (III. 30.) IM rendelet a bírósági eljárásban megállapítható ügyvédi költségekről.

53/1991. (X. 31.) AB határozat

141/B/1993. (XII. 21.) AB határozat

21/1994. (IV. 16.) AB határozat

22/1994 (IV. 16.) AB határozat

67/1995. (XII. 7.) AB határozat

74/1995. (XII. 15.) AB határozat

52/1996. (XI. 14.) AB határozat

ABH 763/B/2001.

31/2003. (VI. 4.) AB határozat

169/2010. (IX. 23.) AB határozat

33/2012. (VII. 17.) AB határozat

Vj-180/2004/32. A Gazdasági Versenyhivatal Versenytanácsa a Magyar Ügyvédi kamara (Budapest) ellen versenykorlátozó megállapodás miatt indított versenyfelügyeleti eljárásban meghozott határozata. – http://www.concurrences.com/IMG/pdf/2006_09_HungaryDoc01.pdf

A Magyar Ügyvédi Kamara 8/1999. (III.22.) MÜK Szabályzata az ügyvédi hivatás etikai szabályairól és elvárásairól.

1/2008. (X.27.) MÜK Szabályzat az ügyvéd és az ügyvédi iroda névhasználatáról szóló 5/1999. (III. 1.) MÜK (Magyar Ügyvédi Kamara) szabályzat módosításáról és a módosítással egységes szerkezetbe foglalásról.

Magyar Ügyvédi Kamara 5/2008. (X.27.) MÜK Szabályzattal módosított 8/1999. (III.22.) MÜK Szabályzata az ügyvédi hivatás etikai szabályairól és elvárásairól.

A MÜK Elnökségének 2/2001. (09.03.) sz. állásfoglalása az ügyvédi honlap tartalmáról.

Tájékoztató a Magyar Ügyvédek Biztosító és Segélyező Egyesületéről – <http://www.magyarugyvedikamara.hu/tart/farticle/54/60/1>

BÜK 2004. Eln. 470/5/5.

BÜK 2005. Eln. 470/5/1-a.

KISS Daisy – SZILÁGYI György (szerk.): *A Budapesti Ügyvédi Kamara elnökségi, fegyelmi határozatai és etikai állásfoglalásai 1993-2006.* Budapesti Ügyvédi Kamara, 2006.

Budapesti Ügyvédi Kamara 1892. évi jelentése

Budapesti Ügyvédi Kamara 1902. évi jelentése

Budapesti Ügyvédi Kamara 1903. évi jelentése

Budapesti Ügyvédi Kamara 1904. évi jelentése

Budapesti Ügyvédi Kamara 1905. évi jelentése

Budapesti Ügyvédi Kamara 1906. évi jelentése

Budapesti Ügyvédi Kamara 1907. évi jelentése
Budapesti Ügyvédi Kamara 1908. évi jelentése
Budapesti Ügyvédi Kamara 1909. évi jelentése
Budapesti Ügyvédi Kamara 1910. évi jelentése
Budapesti Ügyvédi Kamara 1911. évi jelentése
Budapesti Ügyvédi Kamara 1912. évi jelentése
Budapesti Ügyvédi Kamara 1914. évi jelentése
Budapesti Ügyvédi Kamara 1915. évi jelentése
Budapesti Ügyvédi Kamara 1916. évi jelentése
Budapesti Ügyvédi Kamara 1917. évi jelentése
Budapesti Ügyvédi Kamara 1918-1919. évi jelentése
Budapesti Ügyvédi Kamara 1920. évi jelentése
Budapesti Ügyvédi Kamara 1921. évi jelentése
Budapesti Ügyvédi Kamara 1922. évi jelentése
Budapesti Ügyvédi Kamara 1923. évi jelentése
Budapesti Ügyvédi Kamara 1924. évi jelentése
Budapesti Ügyvédi Kamara 1925. évi jelentése
Budapesti Ügyvédi Kamara 1926. évi jelentése
Budapesti Ügyvédi Kamara 1927. évi jelentése
BÜK közgyűlési beszámoló 2011. február 25.
BÜK közgyűlési beszámoló 2012. március 3.

Uniós jogforrások

Emberi Jogok Európai Egyezménye (Róma, 1950. november 4.)

Az Európai Unióról szóló szerződés és az Európai Közösséget létrehozó szerződés egységes szerkezetbe foglalt változata. (2006.12.29.) *Az Európai Unió Hivatalos Lapja*, C/321

P6_TA(2006)0108 A jogi szakmák és a jogrendszerek működéséhez fűződő általános érdek. Az Európai Parlament állásfoglalása a jogi szakmákról és a jogrendszerek működéséhez fűződő általános érdekről. *Az Európai Unió Hivatalos Lapja*. C292/E

A Tanács 77/249/EGK irányelve (1977. március 22.) az ügyvédi szolgáltatásnyújtás szabadsága tényleges gyakorlásának elősegítéséről. *Az Európai Unió Hivatalos Lapja*. 06/1. kötet.

A Tanács 89/48/EGK irányelve (1988. december 21.) a legalább hároméves szakoktatást és szakképzést lezáró felsőfokú oklevelek elismerésének általános rendszeréről. *Az Európai Unió Hivatalos Lapja*. 05/1. kötet.

A Tanács Irányelve (1991. június 10.) a pénzügyi rendszerek pénzmosás céljára való felhasználásának megelőzéséről (91/308/EGK). *Az Európai Unió Hivatalos Lapja*, L 166/77. 09/1. kötet.

Az Európai Parlament és a Tanács 98/5/ek irányelve (1998. február 16.) az ügyvédi hivatásnak a képesítés megszerzése országától eltérő tagállamokban történő folyamatos gyakorlásának elősegítéséről. *Az Európai Unió Hivatalos Lapja*. 06/3. kötet.

Directive 2001/97/EC of the European Parliament and of the Council of 4 December 2001 amending Council Directive 91/308/EEC on prevention of the use of the financial system for the purpose of money laundering. *Official Journal of the European Communities*. L 344.

Az Európai Parlament és a Tanács 2005/60/EK irányelve (2005. október 26.) a pénzügyi rendszereknek a pénzmosás, valamint terrorizmus finanszírozása céljára való felhasználásának megelőzéséről. *Az Európai Unió Hivatalos Lapja*. L 309.

Az Európai Parlament és Tanács 2006/123/EK irányelve (2006. december 12.) a belső piaci szolgáltatásokról. *Az Európai Unió Hivatalos Lapja*. L 376.

Európa Tanács Miniszteri Bizottság R (80) 10. számú ajánlás. Intézkedések a bűncselekményekből származó pénzüsszegek elszállítása és biztonságba helyezése ellen.

Charter of Core Principles of the European Legal Profession and Code of Conduct for European Lawyers. Bruxelles: CCBE. 2008.

Communication from the Commission. Report on Competition in Professional Services. Brussels: *Commission of the European Communities*. 9.2.2004. COM (2004) 83.

Case 71-76: Jean Thieffry vs Conseil de l'ordre des avocats á la cour de Paris. *European Court Reports*, 1977.

Case 107/83: Ordre des avocats au Barreau de Paris v Onno Klopp.. *European Court Reports*, 1984.

Case 427/85: Commission of the European Communities v Federal Republic of Germany. *European Court Reports*, 1988.

Case 292/86: Claude Gullung v Conseil de l'ordre des avocats du barreau de Colmar et de Saverne. *European Court Reports*, 1988.

Case 340/89: Irène Vlassopoulou v Ministerium für Justiz, Bundes- und Europaangelegenheiten Baden-Württemberg. *European Court Reports*, 1991.

C-41/90. sz. Klaus Höfner és Fritz Elser kontra Macrotron GmbH ügy. *Európai Bírósági Határozatok Tára*. 1991.

Case 55/94: Reinhard Gebhard v Consiglio dell'Ordine degli Avvocati e Procuratori di Milano. *European Court Reports*, 1995.

C-309/99. számú ügy J. C. J. Wouters, J. W. Savelbergh és Price Waterhouse Belastingadviseurs BV kontra Algemene Raad van de Nederlandse Orde van Advocaten, Raad van de Balies van de Europese Gemeenschap részvételével. *Európai Bírósági Határozatok Tára*. 2002.

CHRISTINE STIX-HACKL főtanácsnok indítványa (2006. május 11.): C-506/04. sz. ügy Graham J. Wilson kontra Conseil de l'ordre des Avocats du Barreau de Luxembourg – <http://curia.europa.eu/juris/document>

A Bíróság (nagytanács) 2006. szeptember 19-i ítélete (a Cour administrative – Luxemburg előzetes döntéshozatal iránti kérelme) – Graham J. Wilson kontra Conseil de l'ordre des Avocats du Barreau de Luxembourg. *Az Európai Unió Hivatalos Lapja*. C 281. 11.

List of judgments of the court of justice concerning professional recognition. Brussels: *European Commission*. 22 December 2010.

A Bíróság (negyedik tanács) 2011. február 3-i ítélete (a Fővárosi Ítéltábla (Magyar Köztársaság) előzetes döntéshozatal iránti kérelme) – Donat Cornelius Ebert kontra Budapesti Ügyvédi Kamara. *Az Európai Unió Hivatalos Lapja*, 2011. C 103/6

Egyéb jogforrások

Lex Cincia de donationibus

Loi n° 71-1130 du 31 décembre 1971 portant réforme de certaines professions judiciaires et juridiques

Loi n° 91-647 du 10 juillet 1991 relative à l'aide juridique

Décision judiciaire de Conseil d'Etat, 5 juillet 1996 (cas Conseil d'Etat, 9 / 8 SSR, du 5 juillet 1996, 115275)

Rechtsanwaltsordnung (RAO) – Stand: 1.1.2009

Bundesrechtsanwaltsordnung BRAO Ausfertigungsdatum: 01.08.1959 (Zuletzt geändert durch Art. 1 G v. 22.12.2010 I 2248)

Gesetz über die Vergütung der Rechtsanwältinnen und Rechtsanwälte (Rechtsanwaltsvergütungsgesetz – RVG) vom 5.5.2004 BGBl. I S. 717,788 –

Federálnij zakon № 63-Φ3. Ob advokatszkoy dejatelnoszti i advokature v Rosszijszkoy Federácii.

Kodeksz professzionalnoj etiki advokata RF (Prinjat Pervim Vszeroszijszkim szjezdom advokatov 31 janvarja 2003 goda, sz izmenenijami i dopolnenijami, utverzsdonnimi vtorim Vszeroszijszkim szjezdom advokatov 08.04.2005 g. i tretim Vszeroszijszkim szjezdom advokatov 05. 04. 2007 g.)

Pro advokaturu. Zakon Ukraini vid 19 gudnja 1992 poku No 2887-XII. (Viomoszti Verhovnoi Radi

Internetes hivatkozások és források

<http://www.bpugyvedikamara.hu> – Budapesti Ügyvédi Kamara

<http://jesz.ajk.elte.hu> – Jogelméleti Szemle

<http://www.magyarugyvedikamara.hu> – Magyar Ügyvédi Kamara

<http://www.origo.hu> – Üzleti negyed

<http://portal.ksh.hu> – Központi Statisztikai Hivatal

<http://www.concurrences.com> – Gazdasági Versenyhivatal

<http://eur-lex.europa.eu> – Hozzáférés az európai uniós joghoz

<http://www.ccbe.org> – CCBE

<http://www.graysinn.info> – Honourable Society of Gray's Inn

<http://www.rechtsanwaelte.at> – Die Österreichischen Rechtsanwälte

<http://www.unca.fr> – Union Nationale des Carpa

<http://www.legifrance.gouv.fr> – Le Service Public de la Diffusion du Droit

<http://bundesrecht.juris.de> – Das Bundesministerium der Justiz

<http://www.brak.de> – Bundesrechtsanwaltskammer

<http://www.fparf.ru> – Federal Chamber of Lawyers of the Russian Federation

<http://www.mka1.ru> – Moszkovszkaja Kollegia Advokatov №1

<http://zakon.rada.gov.ua> – Zakonodavsztvo Ukraini

RÖVIDÍTÉSEK JEGYZÉKE

Áe. – 1957. évi IV. törvény az államigazgatási eljárás általános szabályairól

Be. – 1998. évi. XIX törvény a büntető eljárásról.

Bsz. – 1997. évi. LXVI. törvény a bíróságok szervezetéről és igazgatásáról.

Ket. – 2005. évi LXXXIII. törvény a közigazgatási hatósági eljárás és szolgáltatás általános szabályairól szóló 2004. évi CXL. törvény hatálybalépésével összefüggő egyes törvények módosításáról.

Pp. – 1952. évi III. törvény a polgári perrendtartásról.

Ptk. – 1959. évi IV. törvény a Polgári Törvénykönyvről.

Tpvt. – 1996. évi LVII. törvény a tisztességtelen piaci magatartás és a versenykorlátozás tilalmáról.

Ütv. – 1998. évi XI. törvény az ügyvédekről,

BÜK – Budapesti Ügyvédi Kamara, illetve az évszámmal kiegészítve a Budapesti Ügyvédi Kamara adott évi jelentése.

EKSz – Az Európai Unióról szóló szerződés és az Európai Közösséget létrehozó szerződés egységes szerkezetbe foglalt változata. (2006.12.29.)

GVH – Gazdasági Versenyhivatal

OBH – Országos Bírósági Hivatal

OIT – Országos Igazságszolgáltatási Tanács

OKRI – Országos Kriminológiai Intézet

CARPA – Caisse des Règlements Pecuniaires des Avocats (Ügyvédek Pénzügyi Tevékenységének Pénztára)

CCBE – Conseil des Barreaux Européens (Európai Unió Ügyvédi Kamarák Tanácsa)

UNCA – Union Nationale des Caisses d’Avocats (Ügyvédek Pénztárainak Nemzeti Tanácsa)

TÁBLÁZATOK, ÁBRÁK, MELLÉKLETEK JEGYZÉKE

1. táblázat – A hivatásrendek összehasonlítása
2. táblázat – A Budapesti Ügyvédi Kamara teljes létszáma 2010-ben
3. táblázat – Az ügyvédi létszám korfája
4. táblázat – Ügyvédi működési formák a Budapesti Ügyvédi Kamara területén
5. táblázat – Ügyvédi irodák megszűnésének adatai
6. táblázat – Alkalmazott ügyvédi létszám alakulása
7. táblázat – Ügyvédjelöltek nemenkénti megoszlása
8. táblázat – Az ügyvédjelöltek mobilitása
9. táblázat – Az ügyvédi teljesítési letétek összegének határértékei
10. táblázat – Az ügyvédi eljárási letétek összegének határértékei
11. táblázat – Az 1. számú Moszkvai Városi Ügyvédi Kamara tájékoztató árlistája
 1. ábra – A Budapesti Ügyvédi Kamara létszámának alakulása
 2. ábra – Az ügyvédek számának megoszlása a népességre vetítve
 3. ábra – Ingatlanügyletek legalacsonyabb letéti összegének megoszlása
 4. ábra – Ingatlanügyletek legmagasabb letéti összegének megoszlása
 5. ábra – Ingatlanügyletek letétjeinek átlagos időtartama
 6. ábra – Ingatlanügyletekhez kapcsolódó letéti megbízások számának alakulása
 7. ábra – Felelősségbiztosítás mellett vagyombiztosítással is rendelkezők
 8. ábra – Költségviselés módjának megoszlása
 9. ábra – Költségviselés módja a csak felelősségbiztosítással rendelkezők esetén
 10. ábra – Költségviselés módja a felelősségbiztosítással és vagyombiztosítással rendelkezők esetén
 11. ábra – Költségviselés módja a biztosítással kapcsolatos kérdésre nem válaszolók esetén
1. melléklet – A Budapesti Ügyvédi Kamara által végzett, az ügyvédi letétek kezelésével kapcsolatos 2009. januári-februári felmérés kérdőíve
2. melléklet – CARPA MODELL, a Francia Ügyvédi Kamara által kialakított speciális ügyvédi letétkezelési rendszer, az *Ügyvédek Pénzügyi Tevékenysége Pénztárai* működésének folyamatábrája.

B U D A P E S T I Ü G Y V É D I K A M A R A

Ügyvédi letétek kezelésére vonatkozó felmérés 2009. január-február A kérdések megválaszolása név megadása nélkül történik.

A felmérést a letéti rendszer esetleges olyan reformját megalapozó közgazdasági számításokhoz használjuk fel, mely az ügyvédek és az ügyfelek számára egyaránt kedvezőbb kamatfeltételeket és azzal összefüggésben más előnyöket (pl.: nagyobb fedezetű felelősségbiztosítás, tagdíj kiegészítés, továbbképzés, szociális és kulturális költségek) eredményezne.

Kérjük, önkéntes válaszaival segítse a kamara érdekvédelmi munkáját!

Kérjük vegye alapul a 2008-as esztendő egészét, vagy ha az nem volt jellemző, egy korábbi, de az általános gyakorlatot jobban tükröző év egészét

Az ügylet típusa Az összegek becsült értékét kérjük Ft-ban megadni	legkisebb letéti összeg	legnagyobb letéti összeg	az egy évi állomány összege	letét átlagos időtartama (nap)	letéti megbízások száma (darab)
lakossági ingatlanügy (vétélárletét)					
társaságalapítás (tőke, alapítási költségek)					
társaság-átruházás (vétélárletét)					
jogvitában teljesítési letét					
egyéb cégeljáráshoz költségletét					
megítélt perköltség					
letét egyéb kötelmi jogviszony alapján					
eljárás jellegű költségletét (illeték készkiadás, szakértői díj, stb)					
büntető ügybeni óvadék					
munkadíj(fedezet) letét					
ügyvédi készkiadás, más költség-előleg					

Van-e a felelősségbiztosításon kívül vagyonbiztosítása is? igen nem

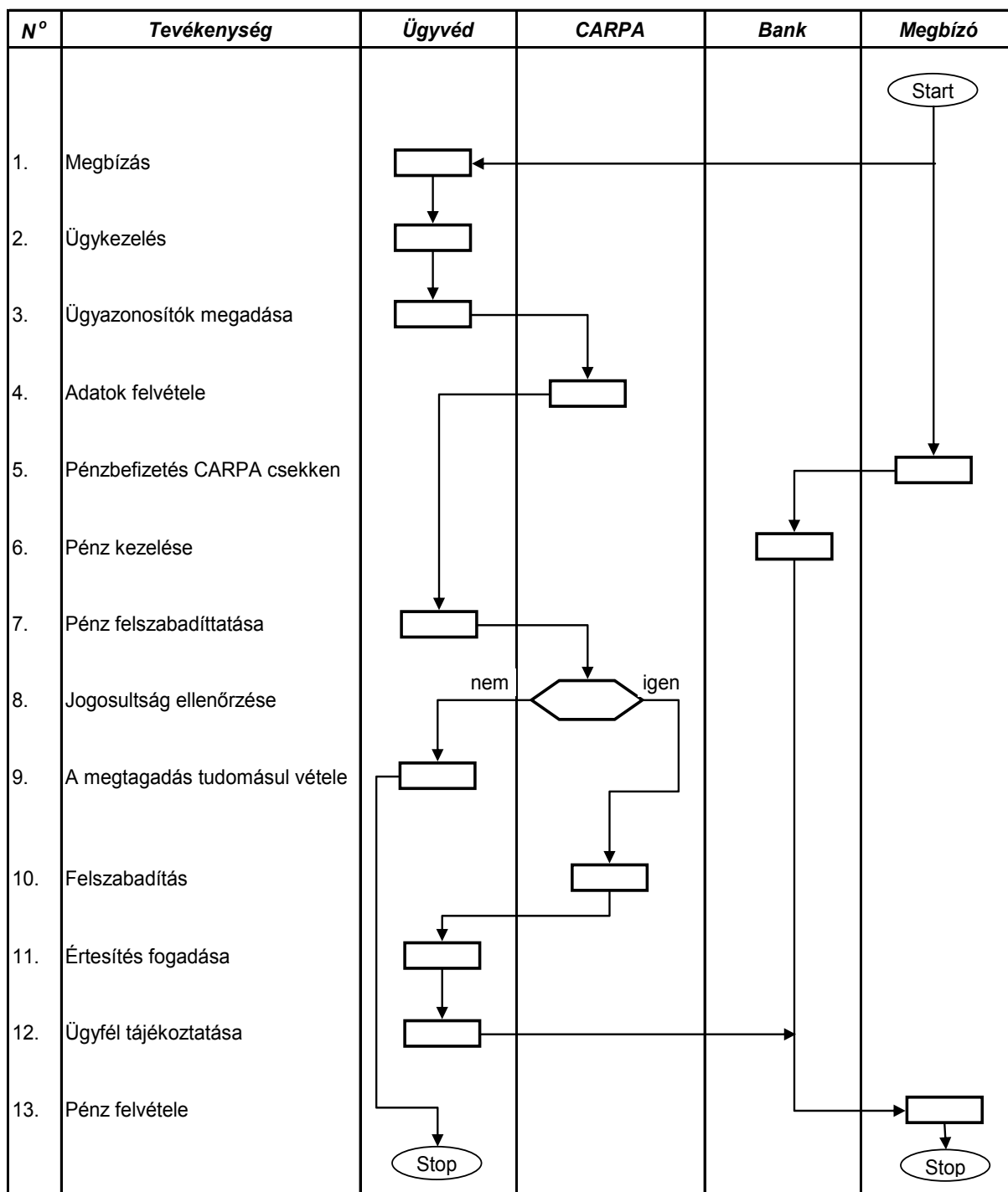
Általában hogyan történik a költség (illeték szakértői díj, készkiadás stb) viselése?

	az ügyféllel közvetlenül fizettetem	letétbe veszek mindent és én fizetem be	hol így, hol úgy
Cégeljárásban			
ingatlanügyekben			
peres ügyekben			

Köszönjük együttműködését!

Vonatkozó norma: 4/1999. (III.1.) MÜK szabályzat

CARPA MODELL

Jelmagyarázat

 – folyamat kezdete / vége

– tevékenység

 – döntés, ellenőrzés

